

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

A N E T A V L E

for

**DE 8 SØSKENDE
P R I S K O R N**

p å

**VINSTRUPSVEJ 37
eller
HENRIK IPSENSVEJ 20-22,**

FREDERIKSBERG

**SAMLET AF
I.M. PRISKORN**

HASLE 1979.

Tidligere udkom i Prosapia-serien

1. Prosapia eller Dødsannoncer over 45 aner, 1975
2. Ane tavle for de seks søskende Petersen i Munkegade i Helsingør, 1977
3. Thomas-bogen. Det første år - og anerne, 1977
4. Anetavle over portner på Helsingør Værft gennem 45 år Lars Madsen & hustru Marie Kirstine Rohde samt deres 6 børn, 1977
5. Mine aldeles ligegyldige erindringer, 1977
6. Anetavle over de fire søskende Mortensen på Østervold, 1978
7. Jonathan-bogen. Det første år - og anerne, 1978

Udenfor serien er udgivet

Jernbane Apoteket. Jubilæumsskrift med en aneliste for stifteren Niels Bygom Krarup, 1978

Når jeg har gemt denne anetavle så længe, er det fordi, det er den største og mest uoverskuelige, men jeg håber, at jeg med tiden skal føre mine eventuelle læsere vidt omkring og langt tilbage i tiden. Martin Andersen Nexø har skrevet, at historien genlyder af træske, der tramper opad og lakske, der tripper nedad, og det er da også sådan, at vort klassesamfund aldrig har været noget kastesamfund, men den sociale mobilitet har altid været en mulighed.

I denne bog skal vi se en hel del til dette.

En beskeden skotte, der omtalte sin slægt, udtalte: "The Douglas family is a verra, verra auld Scotch family. The line rins awa' back into antiquity. We danna ken hoo far back it rins, but it's a lang, lang way back, and the history of the Douglas family is recorded in five volumes. In about the middle of the third volume, in a marginal note, we read, 'About this time the world was created.'" "

Indholdsfortegnelse

Ane nr.1: de otte søskende	s.5	
Ane nr.2: murermester Julius Frederik Priskorn		s.29
Ane nr.3: Bolette Johansen	s.49	
Ane nr.4: tømrersvend Jens Julius Priskorn		s.64
Ane nr.5: Grethe Marie Rasmussen	s.77	
Ane nr.6: murer Laurits Peter Johansen		s.89
Ane nr.7: Anne Marie Pedersdatter	s.100	
Ane nr.8: Johann Friedrich Prieskorn tømrersvend		s.106
Ane nr.9: Cette Marie Ammerød	s.125	
Ane nr.10: skomagermester Erich Rasmussen		s.143
Ane nr.11: Chatrine Chirstine Sophie Charlotte Mund		s.151
Ane nr.12: skomager Johannes Rotheuser	s.157	
Ane nr.13: Bodil Hansdatter	s.164	
Ane nr.14: husmand Peder Rasmussen		s.172
Ane nr.15: Barbara Mogensdatter	s.178	
Personregister	s.184	
Stedregister	s.197	
Aneliste for senere bind af Prosapia nr,8		s.201
Litteraturhenvisninger	s.204	

ANE NR.1: de otte søskende.

Zigøjnerunger hviskede man i kvarteret, fordi de var så mørke og så fulde af krudt, men der var ingen, der vovede at sige det højt.

Egentlig var der 10 søskende, men den ældste, en pige, der fik navnet Clara Julijette Eleonora, døde den 6.3. 1878 kun 3 måneder gammel, så hun fik ingen indflydelse i denne historie, men har måske levet i mindet som en lille for tidligt visnet blomst.

Hun var den eneste, der blev set af bedsteforældrene i København, der døde samme år som hun.

En mere skulde dø som barn, men ham vender vi tilbage til lidt længere henne i historien.

De første 5 blev sletikke født på Vinstrupsvej, men kom til verden på Badevejen nr.27 på Vesterbro.

Nr.2 var også en pige, der kom til at hedde Anna Elisabeth. Hun blev født 1879 eller 80. Hun så sund og rask nok ud, men var altid meget svagelig, og hun led som ung pige af gigtfeber, og hun mistede tidligt alle sine tænder.

Her må det nok indskydes, at hele søskendeflokken, så vidt vides, blev døbt katolsk. Der var formentlig sådanne traditioner i begge forældrenes familier, skønt de selv var blevet døbt i folkekirken.

Anna var et religiøst gemyt, og hun blev stærkt optaget af kvækerbevægelsen.

Det fortælles, at drengene, engang Anna lå syg, sang følgende hjemmelavede sang for hende.

Anna i smerter på lejet lå,
gigten var slem, hun ku' ikke gå,
men da hun hørte, at kvækerne sang,
så sprang hun af sengen og tralled' og sang.

Hendes skæbne var lidt trist. Hun blev forlovet med en ung mand, der hed Jens Jensen, og som vistnok var en fætter fra Jylland. Han rejste til USA og sendte så bud efter Anna. Netop da, var hendes gebis gået i stykker, og et nyt var bestilt, men det var ikke blevet færdigt, da hun skulde afsted til Frihavnen, hvor dampskibet ventede.

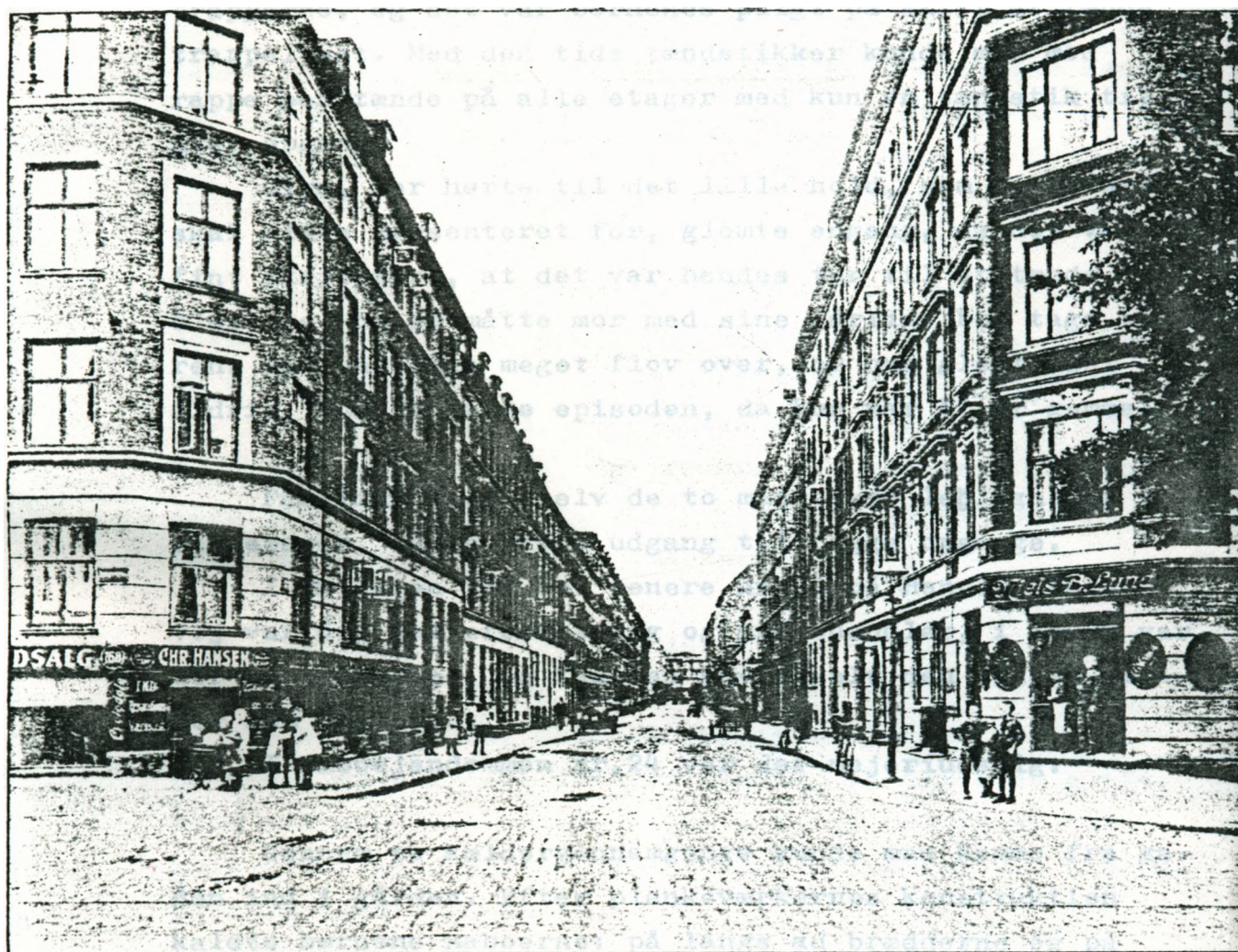
Anna var ulykkelig, hvad skulde hun gøre, rejse uden gebis var en umulig tanke, og blive hjemme var lige så utænkeligt. Hun tog afsted, opløst i gråd, men i sidste øjeblik kom der ilbud med tænderne ned til båden, og hun kom til Amerika i god behold.

Hun blev gift med sin Jens i 1904 og i 1906 nedkom hun med en dreng, der fik navnet Frede. Lykkelig og stolt skrev hun brev hjem til familien om begivenheden - og døde så af barselseber. Barnet døde kort efter.

Da telegrammet om Annas og Fredes død ankom, sad lillesøster Bitten og øvede sig på klaveret. Hun forstod vel ikke straks det sørgelige, der var sket, eller hun havde måske helt afskrevet den søster, der var så langt borte, så det ikke var til at tænke på. I hvert fald spillede hun bare videre, til moderen smækkede klaverlåget i på hendes hænder, derfor husker hun det så tydeligt den dag idag. Det glædesstrålende brev, der kom nogle dage efter telegrammet, var næsten sværere at bære, end dødsbudskabet, som en røst fra den anden side af graven.

Den næste i rækken var Charles, kaldet Ejs, der blev født i 1881 som ældste søn. Så kom i 1884 Bernhard, der altid blev kaldt Benne, og i 1886 blev Robert født. Og det var så det store hold, der blev født på Vesterbro.

Engang i 80erne havde børnenes far Julius Frederik Priskorn købt en byggegrund på Vinstrupsvej nr.37, der var en sidevej til Vesterbrogade. Oppe ved Frederiksberg alle var den lukket af, idet privatejede grunde lå tværs over den senere vejføring. På denne stille vej byggede faderen hus i 1888, og alle de følgende børn blev født i dette.

Fot. „Før og Nu“.

Henrik Ibsensvej, tidligere Vinstrupsvej (anlagt 1872), set fra Vesterbrogade mod Frederiksberg Alle — 1919 — (omdøbt 1899).

Billedet viser barndommens gade kort efter, at begge forældre var døde og hjemmet opløst.

Børnenes far, murersvend Julius Frederik Priskorn var Københavner med K, født i Prinsensgade, opvokset i Nyboder og først som stor dreng flyttet ud på Vesterbro.

Moderen, Bolette Johansen, var murerdatter fra Jylland og kaldte sig Bodil efter sin farmor.

Huset, de byggede på Vinstrupsvej, var med to opgange med ialt 25 lejemål. På facaden var det prydet med bygherrens og bygmesterens navnetræk: I.F.Priskorn og årstallet for opførelsen: 1888.

Det var et meget moderne hus med gaslys, også på trapperne, og det var børnenes pligt på skift at tænde trappelyset. Med den tids tændstikker kunde man med rappe ben tænde på alle etager med kun en tændstik til hver opgang.

Olga, der hørte til det lille hold, som vi straks skal blive præsenteret for, glemte engang, da det var fint skøjteføre, at det var hendes tur til at tænde blussene, og så måtte mor med sine dårlige ben tage turen. Det var Olga meget flov over, og hun glemte det aldrig. Hun fortaåte episoden, da hun var 82 år gammel.

Familien havde selv de to midterste lejligheder i stueetagen, så de havde udgang til begge opgange.

I kælderen til det senere nr.20 på Henrik Ipsensvej var der rulleforretning og grønthandler, i nr.22 var der en cyklesmed, og faderen havde selv den sidste kælder som værksted.

I naboejendommen nr.24 var der mejeriudsalg.

Gennem to kældergennemgange kunde man komme fra ga-
gen ind i gården. Efter plankeværkernes konstruktion kaldte børnene naboerne: på langs ad brædderne og på tværs ad brædderne.

Tilvenstre var der et tørreskur og en række skarnkasser, tilhøjre var retiraderne, og lige udenfor køkkentrapperne stod et tørrestativ.

Resten af pladsen, cirka halvdelen, var udlagt og indhegnet til have for værtens familie,

Bagest lå et lysthus, hvor familien om sommeren kunde nyde frokosten eller eftermiddagskaffen. Foran dette var et cirkulært rosenbed, der i midten havde en skulptur af en læsende dreng, 1 meter høj, stående på en sokkel.

På begge sider af lysthuset var træer og hyldebuske, på siderne af rosenbedet var staudebede etc. Der var også et lille hønsehus, der naturligvis holdt rotter til.

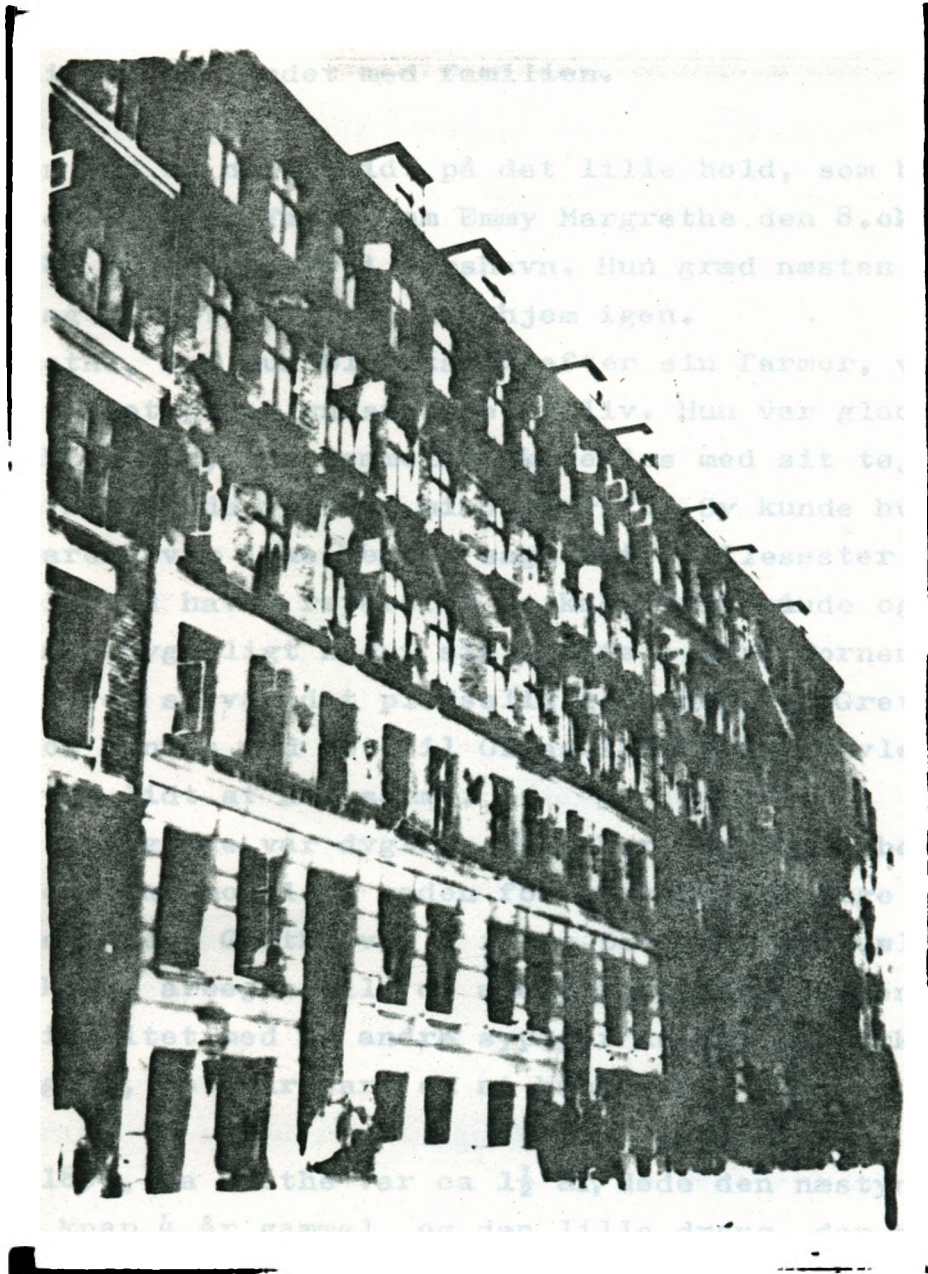
Til daglig var det kun pigerne, der havde adgang til haven, og kun sammen med værtens døtre, men når hyldebærrene skulde plukkes, blev også alle drengene hentet ind for at, høgelpår høsten var i hus hentet ned af de øverste grene fra tørrehusets tag, fik hvert af børnene en eller to øre, efter som de havde hjulpet til.

Om vinteren, når det var frostvejr, overrislede faderen gården, og børnene fik skøjter, så snart, de kunde gå selv, og de blev allesammen fremragende skøjteløbere.

Da Olga mange år senere var blevet forlovet, pralede hendes tilkommende, der var en fin gymnast, af sine færdigheder på skøjter, men da han havde set Olga på isen, tog han aldrig mere sine skøjter på.

Til drengene lavede faderen cykler uden frihjul, og på dem kørte de op og ned ad Valby bakke, til den ældste af drengene, Charles styrtede og brækkede sit ene ben. Det blev sat forkert sammen, så det blev stift, hvad der dog ikke hindrede ham i at gå på valsen som guldsmedesvend. Han travede på sit stive ben til alperne og hjem igen som naver.

Pigerne fik ingen cykler, men om sommeren fik de ofte en madpakke hver og travede så ud ad Roskildevejen, der dengang var en idyl med grøftekanter med mange blomster. Et stykke ude lå nogle gartneriet, hvor drengene

Huset, hvor Priskornerne voksede op, sådan som det ser ud den dag idag, skønt det er blevet genopbygget efter det engelske bombardement under anden verdenskrig.

somme tider gik på æbleskud. Bare nogle få hundrede meter udenfor Valby bakke var børnene faktisk på landet.

Måske gik forældrene en tur med dem ud til Solbjerg kirkegård, hvor farfar og farmor lå begravet, eller til landstedet Nordens Gave, hvor far som barn havde ligget på landet med familien.

Men lad os nu se lidt på det lille hold, som blev født i dette hus. Først kom Emmy Margrethe den 8. oktober 1888, mens far var i Torshavn. Hun grød næsten uafbrudt dag og nat, til han kom hjem igen.

Grethe, som hun blev kaldt efter sin farmor, var en meget flot pige, gnistrende af liv. Hun var glad for smukke ting, men temmelig skødesløs med sit tøj, som hun kasserede for den mindste rift. Sy kunde hun, men reparere var ikke hendes sag. Hvis lillesøster Olga imidlertid havde repareret de kasserede klude og lagt dem omhyggeligt ned i sin skuffe i mors fornemme chiffoniere, så var det pludselig godt nok, og Grethe vilde nok kendes ved det til Olgas stille fortvivlelse. Anna havde lidt af det samme.

Alle pigerne var dygtige syersker, der bare behøvede at se en ny model på gaden for at kunde gå lige hjem og kopiere den. Grethe var i flere perioder systueleder, og hun kunde arbejde alle de andre sønder og sammen. Noget solidaritet med de andre sypiger kendte man ikke til dengang, det var bare om at hænge på.

I 1890, da Grethe var ca 1½ år, døde den næst yngste Robert, knap 4 år gammel, og den lille dreng, der blev født et halvt år senere, kom til at hedde Robert Julius.

Han blev sin mors yndling blandt drengene. Lille og spinkel var han og uegnet til fysisk arbejde. Faderen regnede ham ikke rigtigt for noget, men han omtales altid som et ualmindelig godt menneske. Han blev kaldt Snus, og det var sikkert et ordspil på navnet Pris-korn.

Måske var det, fordi han som den nærmeste i alder skulde læse med lillesøster Olga, der var fuldstændig ordblind, at han blev den eneste, der valgte den boglige vej. Han måtte jo sidde og lære Olga alle lektierne udenad, og så sad de selvfølgelig også fast hos ham selv.

Han blev student fra Gregersens skole på H.C. Ørstedesvej, blev uddannet som revisor og var senere i 30 år bogholder i et stort garnfirma, Clarke & Co, hvorfra han blev fyret af en ny chef, fordi han var tunghør. Det var han forresten meget tidligt, og han blev da også kasseret for militærtjeneste.

Den 12. juli 1892 fødtes Olga Elisabeth, der blev kaldt Ogga eller Gaga. Hun var som nævnt ordblind i meget stærk grad, og hun lærte aldrig at skrive. Både hendes søskende og forældre anså hende for dum, hvad man ikke kan fortænke dem i, men også skolens lærere havde den opfattelse, skønt Ogga regnede udmærket.

Bedst var hun imidlertid til legemsøvelser og håndgerning. På skøjter var hun helt fabelagtig, en ren skøjteprinsesse, der vakte opsigt overalt.

Hun var meget religiøs, men glædede sig alligevel til festen, der skulde være efter hendes konfirmation. Da hun vågnede om morgenen på sin konfirmationsdag med hold i nakken, så hun måtte stå på kirkegulvet med hovedet helt skævt på halsen, tog hun det som Vorherres straf for hendes forfængelighed.

Børnene blev forresten konfirmeret to og to i familien, og det blev Robert og Olga, der kom til at følges ad i kirke.

Både Robert og Olga konverterede fra den katolske kirke til folkekirken ved samme lejlighed, og det har vel hele søskendeflokken gjort, så de ikke skulde være anderledes.

**Robert Julius og Olga Elisabeth i konfir-
mationsstadsen i oktober 1906.**

Da den næstsidste i rækken blev født den 29.maj 1895, var der kommet en katolsk kirke på Frederiksberg, og der blev han døbt med navnene Harald Wilhelm, i det daglige forkortet til Ville.

På Henrik Ipsensvej gik børnene altid med læderfodtøj undtagen i skolesommerferien, hvor de fik træsko, dog kun skolebørnene. Det blev så at sige et symbol for børnene på, at nu var de store, når de fik det første par træsko.

Også Ville glædede sig til at få sine, men, da det blev hans tur, fik han stukket et par tøsetræsko ud med røde skindkanter. Det var Oggas, som hun ikke havde kunnet gå med, og som mor så havde stillet af vejen på en hylde. Ville var fortvivlet og rasende, det var også Oggas skyld, hun kunde bare have slidt sine op, så han havde fået nogle rigtige med sort strop over vristen.

Han for efter Ogga med de famøse træsko i hånden, hun ned ad trappen, ud på gaden ned gennem kældergangen til gården for at søge tilflugt i haven, men i kælderen blev hun indhentet, og Ville hev en træsko i nakken på hende.

Når man hører, at den røde skindkant netop var den dekoration, der prydede de træsko, som blev uddelt af foreningen, "Fattige Børns Fodbeklædning", forstår man bedre, at Ogga havde så svært ved at gå i træsko, og at Ville var så vred over at arve dem. De røde skindkanter var i virkeligheden et brændemærke - en skamplet.

Ville var den eneste af drengene, der kom til at aftjene sin værnepligt, idet jo Ejs havde stift ben, Benne trak frinummer, og Snus var for spinkel.

Den allersidste blev en pige, Elisabeth Stefania, født den 21.august 1898. Hun blev altid kaldt Bitten, og hendes erindringer udgør en meget væsentlig del af barndomshjemmets beskrivelse.

Men det skal vi senere vende tilbage til.

Bitten blev født det år, da Frederiksberg kommune købte grosserer Schiørrings villa, der lå og spærrede for Vinstrupsvej gennemførelse til Frederiksberg Alle.

Året efter var vejen ført igennem, men allerede længe før, havde børnene benyttet en genvej til skole, der gik ind under plankeværket og tværs over byggepladserne til alleen og derfra ud til Lampevejen, hvor de gik i skole. Lampevejen hedder nu dels Howitzvej og dels Finsensvej.

Samtidig med gennembruddet fik vejen navneforandring til Henrik Ipsensvej, og nummereringen blev lavet om, så den begyndte ved alleen. Vinstrupsvej 35-37 blev således til Henrik Ipsensvej 20-22 i 1899.

Dette irriterede mange af beboerne, især selvfølgelig de forretningsdrivende, der måtte have nye tryksager.

Vi er nu stort set blevet præsenteret for hele familien Priskorn, og vi kender gaden, huset og omgivelserne, som de var på den tid.

Lad os nu engang kikke inden for hos Priskornerne, og se, hvordan de havde indrettet sig i det hus far havde bygget.

Efter tegningen skulde alle lejlighederne være to-værelses, men, da de selv var så mange, besluttede de straks at beholde de 2 midterste lejligheder i stueetagen for sig selv og slå dem sammen til en. Herved sparede de at indrette det ene køkken, der blev brugt til de store drenge som kammer.

Med den beliggenhed, lejligheden havde, kunde mor også let overskue både gård og gade og holde justits. Moderen var en meget myndig dame, der bare behøvede at vise sit ansigt i vinduet, når det var tid for børnene at gå op. Al støjende leg i gård eller på gade var forbudt efter kl.20, og det blev håndhævet strengt, men helt uden fagter, af fru Priskorn.

Lampevejen med udsigt til Finsensvej mod vest i 1903 efter akvarel af J.L.Ridter. Den lille pige med hat og taske kunde såmænd godt være en af Priskornerne.

Stue, spisestue og køkken var i nr.20, hvor man også havde indgangen.

Spisestuen, der lå til gården, altså mod syd, var møbleret med et langbord og en bæk langs den ene væg. Denne bæk fungerede som en slags kravlegård for de små. Bordet dannede grænsen fortil, og far, der sad for enden af bænken og læste avisen, dannede aflukke.

Avisen var Aftenposten, eller som den hed i folkekunde "Apepoten". Faderen var ret tidligt skaldet, idet Ogga kunde huske, at hun klappede ham på månen, da det var hendes tur til at stå i kravlegården.

Det hændte også, at far skulde holde øje med børnene i haven. Således en sommerdag, hvor Ogga var pyn- tet til at gå i byen - med hvid kjole og forklæde og Charlotte-Corday-hat, en hvid, blød kysehætt med skygge.

Far læste som sædvanlig i Apepoten, og lille Ogga benyttede lejligheden til at plukke de kuglerunde knopper af alle pæomerne og samle dem i sit forklæde.

Bagefter hældte hun dem allesammen ud i den store træbalje, der altid stod fuld af regnvand, og øste dem op igen med sin hætt. Det kan nok være, farmand fik bal- lade, da mor opdagede den fadæse.

Ud til gaden lå i spisestuens forlængelse, daglig- stuen med chifonieren, med aspidistraen, med sofagrup- pen og klaveret. Her lå et gulvtæppe under sofabordet med den svære midtersøjle og løvefødderne, og det var for at passe i stilen vævet med en stor løve som mid- termotiv. Mellem vinduerne hang et pillespejl, og i den ene vindueskrog stod mors skrivebord med alle husets regnskaber.

Fra lejligheden i nr.20 kom man gennem spisestuen ind i forældrenes soveværelse, der altså også vendte ud til gården. Derfra kom man ind i det store børneværelse til gaden, der svarede til stuen i den anden lejlighed. Endelig havde de store drenge deres værelse i det kam- mer, som svarede til køkkenet.

Den ældste af drengene, Charles med det stive ben, var en udpræget enspændernatur, den eneste vist, der ikke lod sig styre af moderen. Han var en fremragende dygtig guldsmed, og han fik medalje for sit svenhestykke. En kort tid havde han også forretning, og de mindre søskende skiftedes til at ligge bag disken om aftenen og lave lyseffekter på udstillingen, indtil de fandt på en mekanik, der kunde styre det.

Det var nu ikke noget for Charles, han endte sine dage som marskandiser på Halmtorvet, hvor han i en årække var skriftefar og socialrådgiver for de sociale tabere.

Mens han endnu boede hjemme, kom og gik han, som det passede ham, og det forsøgte lillebror Bernhard en gang at benytte sig af. De skulde jo gennem forældrenes soveværelse for at komme ind i deres eget kammer, og en aften, hvor det var blevet lidt sent for Denne, haltede han ligesom storebror, da han passede igennem soveværelset. I mørke er alle katte grå. Denne aften var Charles imidlertid kommet først, så den gik ikke. Afsløret!

De store knægte lavede engang et nummer med moderen. Hun var efterhånden blevet godt træt af, at hun aldrig kunde vide, hvor meget mad, der var i spisekammeret, når hun skulde smøre mad om morgenen.

Det svandt altid i det om aftenen, når drengene kom hjem, så derfor kom der en dag hængelås for.

Det mærkelige var bare, at det ikke hjalp. Det svandt stadig i frikadellerne.

Det viste sig, at de store lømler simpelthen løftede spisekammeret ud fra væggen, forsynede sig med natmad og satte spisekammeret tilbage på plads.

Charles, eller Ejs, som han blev kaldt, havde en datter Ellen uden for ægteskab med en vis tante "Bine", som ikke vilde giftes. Det siges, at det var det, der slog ham ud, så han blev marskandiser.

Der er kun efterretning om et enkelt arbejde fra Ejs' guldsmedetid. Det var en lille guldbroche, som han lavede til sin kusine Aurelia i Knebel. Den var med et hjerte i, men den eksisterer desværre ikke mere.

En tid arbejdede han hos firmaet Vessel & Teut, hvor han tgenede lamper og graverede. Et skrivesæt i tin stod på fars skrivebord i min barndom. Det var lavet af Ejs.

Benne var en kraftkarl. Med sit lyse tatkrøllede hår, sit runde ansigt og sin kraftige skikkelse var han typen på den muntre håndværkssvend, ja, han kunde godt gå for at være en af de slagtersvende, der dominerede hele Vesterbro.

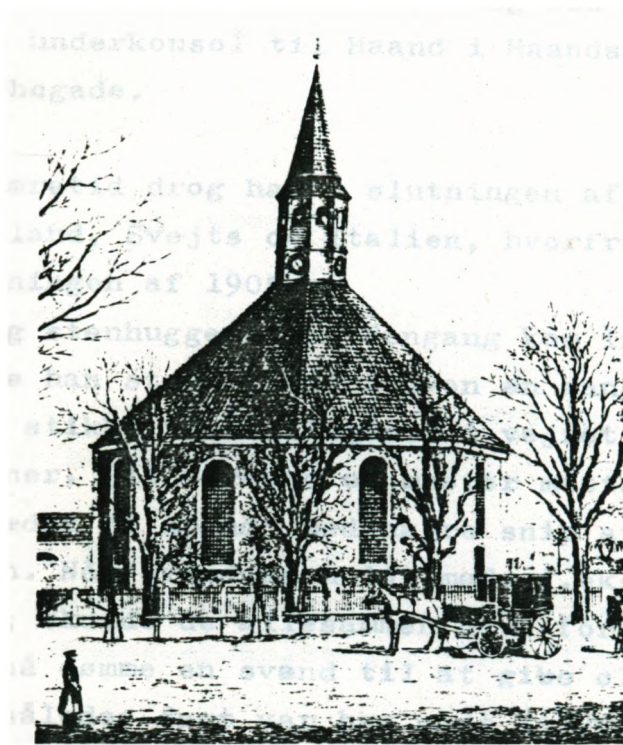
Som børn løb han og storebror Ejs efter hestesporvognen ind til Tivoli for at spare 5 øre. Søster Anna stod på bagperronen. Hun vilde ikke løbe.

Han arbejdede en tid som bydreng hos Bing & Grøndahl, hvor faderen havde arbejdet med at mure ovnene til før hver brænding. Her blev han klar over, at porcelæn er lavet af en slags ler, og det gav ham ideen til at modellere selv. Hjemme i mors have gravede han ler op og forsøgte sig. En forhenværende stenhugger Skov, der boede på kvisten i ejendommen, Stikkelas blev han kaldt blandt stenhuggerne, observerede Bennes arbejder og anbefalede, at han kom i stenhuggerlære.

Inden da havde han imidlertid en række pladser. Hos manufakturhnadler Smith i nr.6 løb han byærinder i hele byen med en kurv på armen. Det var skosløjfer, sytråd, bændler, knapper o.lign., han bragte ud.

For urtekræmmer Chr.G.Lange i Dannebrogsgade kørte han med trækvogn varer ud til en række restauratører. I panoptikonbygningen var der i stor glubsk hund, som han ikke var så glad for at passere.

Juleaftensdag 1896 var han sendt ud til Blegdamsvej til cafe Blegdamsstjernen, hvor han altid fik en tår kaffe og en 5øre i drikkepenge. Da han skulde hjemad, var det begyndt at sne voldsomt, en tung og tæt tøsne, som allerede ved St.Hanstovr var ved at tage vejret fra ham.

Frederiksberg Kirke ved Midten af 19. Aarhundrede.

Sneen klæbde til vognhjulene og klampede under fødderne, så det blev tungere og tungere at gå. Mærkere og mærkere blev det, og færre og færre mennesker var der på gaderne, men hjem skulde han jo med vognen, og klokken blev 7 aften, før han var hjemme, hvor han fik ubehageligheder, fordi han ikke havde stillet vognen fra sig et eller andet sted, og fordi moderen havde været og spurgt efter ham.

Familien havde spist, da han kom hjem, og han var så træt, at han faldt i søvn, så snart han havde fået sin mad. Den plads kom han ikke i mere.

En tid var han så i et fotografisk atelier på Frederiksberg alle hos en fotograf Jacobsen.

Den 14. april 1898 kom Benne så i lære hos stenhugger Carl Scheller på pladsen i Griffenfeldtsgade 9, hvor han fik sit livs største skuffelse, da han blev sat til at hugge en glat flade på sen sten.

Imidlertid brugte han sine middagspauser til at hugge små blomster og snirkler på rabatterne på pladsen, og denne flid blev belønnet ved, at han allerede efter 3 måneders forløb fik lov til at forsøge sig med dekorationsarbejde på en underkonsol til Haand i Haands bygning i Nygade/Skovbogade.

Efter 5 års læretid drog han i slutningen af 1903 på valsen til Tyskland, Svejts og Italien, hvorfra han vendte hjem i slutningen af 1905.

Når en zünftig stenhuggersvend dengang kom ind på et værksted, skulde han støde vandrestaven en gang i gulvet og samtidig stikke tommelfingeren i vejret, så var han blandt venner. Til formand og mester måtte man kun tale med forklædet "i spænd" med højre snip stukket ind under livremmen. Når svendene holdt møde f.eks. om en indbyrdes tvist, skulde de allesammen have forklædet i spænd. De kunde så dømme en svend til at give øl til hele omgangen, og således dømt var han nødt til "frivilligt" at give en ekstra omgang for selskabs skyld. Værre var det, hvis en svend blev "stillet sort". Så måtte

ingen hjælpe ham med hans arbejde, og det varede så kun, til mester gav ham en stor stenblok, som han ikke kunde magte, så måtte han gå.

Benne har nok måttet tåle mange drillerier på grund af sit fornavn, idet en "Bernhard" i internationalt stenhuggerslang er en fejl i arbejdet.

I 13 år var Benne formand hos sin gamle mester, før han den 1. oktober 1931 blev selvstændig, men først den 14.3.1945 blev han optaget i mesterlavet.

Bernhard Priskorn var et selskabsmenneske. Han elskede at se mennesker om sig, og han var aldrig gladere end når han kunde være vært ved et lystigt gilde. Han har skrevet et utal af selskabssange og tegnet en mængde karrikaturer af kendte og ukendte, håndværkere, kunstnere og familiemedlemmer. Og det er ikke få billedhuggere, der har haft deres gang hos ham. Først og fremmest bør nævnes Kai Nielsen.

Blandt hans arbejder bør nævnes: Kai Nielsens figurer på Blågårdsplads i København, Kai Nielsens Ymerbrønd i Fåborg, Absalons statue, O-punktstenen i København osv. En mængde offentlige og private bygninger har han været med til at udsmykke: Københavns rådhus, Det kgl. Bibliotek, Christiansborg slot, Politigården i København, Frimurerlogen på Blegdamsvej, Størekassen osv.

Som purung havde Benne også gjort en ung pige gravid, men det "ordnede" mor for ham. Dette barn, hvis skæbne vi ikke kender, blev hans eneste. I sit ægteskab med Hedevig Lindenhoff fik han ingen børn, men han tog sin søsterdatter Bodil Grethe til sig som sit eget barn uden dog at adoptere hende.

Frederiksberg og Vesterbro var dengang letsindighedens og forføngelighedens marked. Det var her alting foregik, og de unge mennesker holdt sig ikke tilbage, men, som vi har set, slap de heller ikke derfra uden at brænde vingerne. Dette gjaldt ikke mindst Emmy Margrethe, kaldet Grethe. Også hun kom "galt afsted", men vilde ikke udlægge barnefaderen, som var en bekendt af

familien, ifølge Grethes eget udsagn. Hendes datter var det, der blev opdraget hos Benne.

Grethe blev senere gift med Viggo Traberg, men fik ikke flere børn.

De fire yngste i flokken fik en mere regålret tilværelse. Var det måske fordi de store passede på dem?

Robert Julius, Snus, blev gift med Marie Emborg og fik sønnen Helmer Valdemar, der var en UG-dreng og gjorde karriere i statens tjeneste, men døde ret ung.

Snus døde i sin lænestol. Han var sådan et dejligt menneske.

En sommerdag i 1911 var Olga gået i Zoologisk Have sammen med storesøster Grethe. De havde allesammen partoutkort og tilbragte meget af deres fritid her. De stod og lyttede til promenadeorkestret og sang med på de populære refræner. En af teksterne var noget i retning af: "Min ven han har det rødeste hår...". Ogga, der havde en rig sopran, sang med, da der kom en ung herre med lys sommerhabit i årets modifarve, havregryn, og med flad stråhat. Han tog hatten af og afslørede en ildrød hårpragt, idet han præsenterede sig som Ernest Mortensen. Han havde en ven med, og de gik alle hen og drak en tår kaffe hos Josty. Det blev Oggas skæbne.

Snart var Ernest fast gæst på Henrik Ipsensvej, hvor han vandt brødrenes respekt ved sine gymnastiske færdigheder.

Ogga havde en tid været i huset hos en familie, hun havde stået i butik hos en grønthandler, og nu var hun klinikassistent hos en tandlæge. Om vinteren gik hun på aftenskole for at lære tysk, sikkert fordi Ernest havde forretningsforbindelser i Tyskland, hvor han havde tilbragt en del af sin uddannelsestid.

Når Ogga var færdig, hentede Ernest hente på den kommunale aftenskole, og de fulgte så ad til St.Thomas på Frederiksberg alle, hvor de fik en tår aftenkaffe, mens de lyttede til orkestret.

En aften fik Ernest musikken til at spille Gounods Ave Maria på Oggas opfordring, og siden blev det Oggas kendingsmelodi, som orkestret intonerede, hver gang hun viste sig. Tilsidst blev det så generende, at de undgik stedet og foretrak at spadsere en omvej ad Kochsvej og Platanvej og hjem til Henrik Ipsensvej.

Ogga skulde være hjemme kl.22. Hendes mor sad ved gadespejlet og ventede, men den sidste sporvogn fra Frederiksberg Runddel gik også kl.22, og det blev selvfølgelig altid i sidste øjeblik. Ernest måtte altid sprinte op til alleen, og Ogga var altid lige spændt på om han nåede det. Lille romance i gaslys.

Ved en bestemt lejlighed, havde de været i byen, og Ogga soppede på hjemvejen i Storkepringvandet.

Ogga blev gift i sit hjem den 25.januar 1912. Sammen med Ernest fik hun 6 børn, først 5 sønner og så en datter. Da hun kom hjem og fortalte sin mor, at hun ventede sig, sagde moderen; "Åh, herregud, er det nu også din tur."

Den 6.maj 1918 var familien samlet til Bennes fødselsdag. Ogga brød tidligt op med børnene, da den yngste Erik stadig var brystbarn, og de 2 andre også skulde tidligt i seng.

Da de nu var kommet hjem, vilde Ogga tage en tår øl, for at have noget til den lille. Hun rakte ned i skabet under køkkenbordet og tog den flaske, hun havde stående der, satte den for munden og tog en ordentlig slurk. Det var salmiakspiritus, der var i flasken.

Aftenen før havde hun rensset de store drenges krav, og så var flasken kommet på den forfærdte hylde. Skrækslagen for, hvad det kunde betyde for barnet, løb hun ind til naboen og fortalte, hvad der var sket og fik mælk som modgift.

Samtidig kom søster Bitten til og fik ringet efter en ambulance og bagefter til familien, hvor Ernest var taget hen for at gratulere efter forretningstid.

Hos Benne var også lillebror Wille tilstede. Han sprang ned på gaden, stjal den første cykle, han så, og

Amager torv med „Storkespringvandet“,

Her soppede *Ogga* en sommeraften i 1911.

kørte alt hvad remmer og tøj kunde holde til sin søster. Der var ca. 5 kilometer, og han kom før ambulancen.

Det hele var gået fredeligt til, men dagen efter stod der i avisen, at "den ulykkelige kvindes fortvivlede skrig kunde høres over hele kvarteret". Det har nok været Ekstrabladet.

Det var Wille, der vød synet af Oggas førstefødte Poul, så indtrængende på hende og sagde; "Nu er du vel rigtig glad for ham?"

Han var ligesom sin bror Snus et ualmindelig godt menneske. Han blev udlært som stenhugger og havde i en årrække værksted på Kapelvej ved Assistens kirkegård.

Som den eneste af børnene var han politisk interesseret. Han var tidligt med i socialismen, og var en af Danmarks kommunistiske Partis grundlæggere. Da han fyldte 80 år, mødte alle partiet koryfæer op og gratulerede. Som stenhugger stod han helt i skyggen af sin bror, og han har selv udtalt, at han aldrig skulde have været stenhugger. Til gengæld gjorde han et stort stykke arbejde som tillidsmand, et arbejde, der aldrig interesserede Benne.

Wille giftede sig i 1922 med Edith Cecilie Rosenberg, der fødte ham 3 børn, 2 døtre og en søn. Hun har været ham en solid støtte i det politiske arbejde, også under frihedskampen, som Wille og hans søn Preben tog aktivt del i.

Mens Wille aftjente sin værnepligt ved ingeniørtropperne i Roskilde kom han engang for sent hjem til kaserne. Han havde været ude at sejle i motorbåd med Ogga og Ernest og nogle flere, og så gik motoren i stå ude på Sundet, og der sad de.

I skrivende stund er Wille 83 år gammel og ved godt mod, men han kan ikke høre noget mere.

Og nu er vi så nået til den mindste i flokken, Elisabeth Stefanie kaldet Bitten. Hun har også en hel del at fortælle om livet på Henrik Ipsensvej, som det formede sig i disse år.

"Jeg vågnede om morgenen den 13. maj 1902 ved at høre musik. Jeg gned mine øjne, men jeg skulde tisse. Jeg hoppede ned på gulvet, trak en potte frem, som stod under sengen. Den var næsten fuld, men jeg fik forrettet mit ærinde.

Nu kiggede jeg mig omkring, og jeg så, at alle sengene var tomme, og mine søskende stod henne ved vinduet og kiggede. Jeg masede mig ind imellem dem. Vi var alle i natskjorte og natchemise. Nu kunde jeg også se ned i gården. Der var en masse mennesker, og nogle af dem stod og blæste på nogle fine, blanke horn. Mine ældste søskende og far og mor var også derne. Det var mine forældres sølvbryllup.

Jeg gik i seng igen, og lidt efter hørte jeg alle de mennesker komme op og gå ind i spisestuen.

Så kan jeg se mig selv stå nede på gaden med mine søstre i hånden og se på husets facade, fint pyntet med flag og guirlander. Oppe i vinduerne ligger nogle af mine søskende og råber efter deres kammerater, som er på vej til skole: "Vi skal heldigvis ikke i skole, æhbøh, for det er vores far og mor, der har sølvbryllup". Jeg kan tænke, at hele gaden har været delagtiggjort i det i flere måneder.

Der skete noget hele dagen i hjemmet, ind og ud af dørene, og selv om jeg var allevegne, kunde jeg ikke få det hele med."

Bitten, der jo ikke var fyldt 4 år, var for lille til at komme med til festen, og for hendes skyld måtte også Wille blive hjemme. Til gengæld fik de en lille juletræsfest i maj måned. Det fortæller Bitten om således:

"Jeg anede overhovedet slet ikke, hvad det var, det drejede sig om, men til sidst fik de et alternativ, for skulde jeg og min bror ikke med til festen, så vilde jeg til juletræ med pakker og ting og sager. Min bror var nøjsur. Jeg kan da godt se nu, han var jo 7 år, og jeg var knapt 4, og havde jeg ikke været, var han selvfølgelig kommet med. Men jeg fik min vilje, og hos mutter Hof på IV. kom vi til juletræ med pakkefest. Hun havde pyntet sit gummitræ med julelys og hjerter, guirlander og

kræmmerhuse, og så sang vi: "Højt fra træets grønne top" midt i kom maj du søde milde, min bror var stadig sur. Når jeg siger det til ham idag, så er han også sur. Han synes, det var noget slemt pjat, at vi to ikke skulde med, når hele familien skulde samles, men det var også mig, det var midtpunkt. Jeg tror altid, at han stød i skyggen af mig."

En del af Bittens erindringer vil jeg gemme til moderens historie, men der er nok endda til belysning af livet på Henrik Ipsensvej.

"Noget, som jeg også kan huske fra min barndom, er pinsen. Om morgenen stod vi pudsede, nyvaskede og stivede i pinsesnippet på gaden og ventede på far. Imens så vi på de forskellige mænd på gaden. De var allerede mere eller mindre beduggede. De havde været oppe kl.4 for at se solen danse. Men nu kom far, og vi skulde i Frederiksberg have for at se "de vilde". Det var vildænderne, og vi skulde op på bakken og se solen danse. Jeg kunde ikke se, den dansede, men jeg har nok manglet fantasi. Nu gik turen i løb ned ad bakken, for nu skulde vi ud og sejle i kanalerne, og det var jo en festlig tur. Vi sad og plaskede med hænderne i vandet. Bagefter fik de mandste en ballon, og så gik vi hjem, for vi skulde være hjemme kl.12, så havde mor frokosten færdig, og der var dækket op i lysthuset."

"Mor havde jo nok sit hyr med alle os, men efterhånden som vi blev store, fik vi kort til Zoo, så kunde vi gå der op om aftenen, og mor var rolig for os. Så promenerede man og hørte på Olfert Jespersen."

"Zoo lukkede kl.10, og så kunde mor jo nok regne ud, hvornår de kunde være hjemme, men det skete jo nok af og til, at de store ikke gik lige hjem, der var jo også Alleebegg og Sommerlyst, som fristede. Vi måtte ikke komme der, men selvfølgelig har da mine store søskende da også haft deres gang der."

" - hvad der var af udskænkingssteder, syngepiger,

keglebaner, gynger, karrusseller, skydetelte, mester Jakel o.mm.m. -"

"Jeg havde også en sheik, da jeg var en 12-14 år. Han hed Kristian. Han boede på 2.sal, han var enebarn, og han var altid god for en 25øre. Han var også flink til at invitere. Mor kunde godt lide ham, han var sådan en pæn, høflig og velopdragen dreng, sagde mor, og det var han også, men vi sagde ikke noget om, at vi gik på Alleenberg, men jeg kan huske engang, at vi efter mange overtalelser og plagerier havde fået lov til at gå derover. Kristian var blevet konfirmeret og havde en krone, men vi skulde være hjemme kl.8, og vi morede os dejligt, men pludselig så Kristian på sit ur. Klokken var 8.20. "Tak", sagde jeg, "nu tør jeg ikke gå hjem." Det må jeg så se at klare, og så stillede Kristian sit ur på 7.55, og så gik vi hjem. Og så stod vi der overfor mor. Kristian førte ordet. Med nedslået hovede og rød i kammen sagde han stammende, at vi jo havde rettet os efter hans ur, og hun kunde selv se, at klokken var lige 8. Så lo min mor og sagde: "Ja, jeg må vel tro jer, når I siger det, men kom så ind og få en hvede og en kop te."

Bitten kom til at opleve den periode, hvør det blev tomt i hjemmet. De store flyttede hjemmefra, og hverdagen blev lidt trist, men hun kan også fortælle om de forskellige børnelege, som var almindelige på den tid: hinkestenene blev rørt om foråret, sjippetovet blev rigtig svinget om sommeren. Man spillede terre med marmor-terninger - nøjagtigt som de romerske legionærer gjorde i oldtiden. Drengene spillede klink med janter op ad muren eller til ensstreg. Læredrengene spillede dog om 2 eller 5 ører. Der var djævlespil, en timeglasformet figur blev sat i sving på en snor, som spilleren holdt med 2 pinde, og så kunde man kaste den op i luften og fange den igen. Rulleskøjterne afløste isskøjterne, når vejret var til det. Man spillede top fra det ene fortov til det andet med en pisk. Der var forskellige boldspil og andre bevægelseslege, men man kendte også far, mor og børn, forretning, tombola, skjul, blindbuk og ståtrold.

"Om sommeren kunde vi sammen med en flok andre børn gå den lange vej til Gasværkshavnens badeanstalt. Der fik vi alle lært at svømme. Vi fik en madpakke og en 5øre og så afsted, og det var dejligt. Mens jeg var lille var det ikke spor morsomt, for mine store søstre var ikke spor interesserede i at gå og passe på mig, så jeg blev simpelthen smidt ud i vandet, og så skulde jeg nok holde mig væk fra dem. Jeg fandt ud af at holde mig til mine jævnaldrende og blive nede, hvor jeg kunde bunde, men jeg lærte hurtigt at svømme og klare mig selv."

Om vinteren kælkede man i Søndermarken, og det skete ofte, at en kælk røg tværs over vejen til Slotskroen på det modsatte hjørne af Pilealle.

Men det var ikke leg alt sammen. De store i hvert fald blev sat i arbejde i huset, når en lejlighed blev ledig og skulde gøres å stand. De måtte hvidte, male og tapetsere. Somme tider var der også væggelus, og så måtte der tætnes og gasses med svovl, så lejligheden kunde få attest. Ofte skulde der også gøres grundigt rent. Således var der en enlig dame, der boede i huset i 3 måneder uden at gå på das. Hendes komfur var fyldt op med avispakker med hendes afføring.

Det var også drengene, der tog sig af gadefejning, snekastning, rensning af kloaker osv.

Bittens konfirmation blev slået sammen med Bennes bryllup, og det syntes hun ikke var nogen god ide.

I 1914 døde børnenes far om sommeren, så kom krigen og et år efter faderen døde også mor. Hjemmet blev opløst, ejendommen solgt, boet stykket ud.

"Kildekonen i Søndermarken", Ane Marie Villads (1832-1908) var enke efter en skrædder og stenhugger i Søndersted. I 90erne var hun kildekone i Søndermarken, hvor hun solgte bolsjer og kildevand og digte. Omkring 1900 rejste hun til sin datter i North Dakota og døde derovre, men i breve sukker hun over det triste liv i de øde prærier og længes tilbage til sin elskede kilde. Foto, taget ved hendes 70-års fødselsdag 10. sept. 1902. Erhvervet til Kort- og billedafdelingen 1973.

Hun var en kendt skikkelse på Frederiksberg.

Ane nr.2: faderen Julius Frederik Priskorn

I sine festlige barndomserindringer fra første halvdel af det nittende århundrede fortæller den senere kongelige skuespillerinde, Julie Weber Sødring bl.a. om sin barndom i Adelgade.

"Kvarteret vi boede i var for øvrigt den Gang et af de værste i København. Endnu den Dag i Dag er vel Adelgade og Borgergade og deres nærmeste Omgivelser Oplagsstedet for Fattigdom og Elendighed, men Forholdene - i hvert Fald hvad det ydre angaar - er dog adskillig bedre nu end forhen. Dette skyldes vel for en Del den større Orden og Renlighed i Gaderne. Husene selv staa der væsentlig i samme Stand, som i min Barndom. ... Inde i Husene finder man endnu ejendommelige Trapper og Udbygninger, der giver det hele Karakteren af noget krinkelkrogagtigt."

Det var i 1894, Julie Sødring skrev disse ord. Nu er kvarteret som bekendt fuldstændig ændret, så man knap kan tale om gader mere i gammeldags forstand. Dengang var der gader.

"Naar vi sad i Moders Dagligstue oppe paa Forhøjningen ved Vinduet, blev vi Vidne til Optrin, hvoraf mange ikke lader sig fortælle. Snavset og Stanken i Gaden var ulidelig. Rendestene-
ne, der snart dannede stillestaaende Sumpe, snart - naar Brændevinsmanden var paa Spil - rivende Strømme af varmt Vand, der indhylløde Gaden i Damp, var Yndlingsopholdsstedet for samtlige Kvarterets Unger. Legen afbrødes kun, naar en fuld Mand eller - hvad ligesaa ofte kunde hende - en fuld Kælling viste sig i Gaden. Saa blev der en Jubel, Piben og Sammenstimlen, indtil Vægteren kom, uden videre tog Delinkventen paa Stigen og slæbte af med ham eller hende, efterfulgt af de skrigende Børn."

Prinsensgade set fra Adelgade mod Borgergade (1898).

Det er alt i alt ikke noget pænt indtryk, vi får af lille Julies barndomsgade. Hun boede i det senere nr. 77, skråt overfor en lille smøge, der forbandt Adelgade med Borgergade.

Om denne lille tværgade har vi endnu et udsagn. En dag, da Julie havde været særlig slem, sagde hendes far: "Skal jeg sætte dig over i Prinsensgade?"

I denne lille gade, som Adelgades beboere brugte som afskrækkende eksempel for deres børn, blev han født den 16. april 1851.

Hans far, tømrersvend Jens Julius Prieskorn og hans mor, skomagerdatter Grethe Marie født Rasmussen, havde overtaget lejligheden i nr. 373 efter farmoderens død i sommeren 1849.

I huset var der desuden 6 ældre søskende, Wilhelm Waldemar Oluf på 11½ år, Charlotte Marie, der lige var fyldt 10, Julijette Eleonora på 8 år, Johan Aksel Ferdinand, der blev 6 dagen efter, Christian Peter på 4 og Erik Setzer på 3 år.

Der var 2 ting, som pyntede lidt på den sørgelige beskrivelse af kvarteret. Husene var lave i forhold til gadebredden, og nr. 373 lå på solsiden.

Julie Weber Sødring har imidlertid flere historier fra kvarteret, som er værd at få med.

"En anden festlig Begivenhed, der gav Signalet til alskens Løjer, var Hunderakkerens Ankomst med sin Vogn. Det var et Spektakel uden Lige, naar Jagten begyndte paa en eller anden ulykkelig Mops. Ind gennem Gaarde og Tværgader styrtede den larmende Sværm, indtil man endelig langt om lange vendte tilbage til Vognen med Dyret i Triumf.

Om Natten hørte blodige Slagsmaal og andre modbydelige Scener til Reglen. Saa skingrede Vægterpiberne gennem Gaden, ligesom naar der var Ildløs. Hele Kvarteret kom da i Oprør, ud af alle Vinduer ræktes Hoveder med eller uden Nathuer, og

overalt spurgtes der: "Hvor er Ilden Vægter?" Naar saa Spørgeren var en ung Pige, lød Svaret i Reglen: "I mit Hjerte, lille Jomfru!" Men naar Vægterpiben hørtes, gemte jeg mig under Dynen. Nej, saa holdt jeg rigtignok mere af, naar jeg om Aftenen var kommet i Seng at ligge stille og lytte til Vægterens Sang. Vægteren i vor Gade var bekendt for sin smukke Stemme, og langt borte fra kunde jeg høre ham synge."

En anden endnu mere alvorlig begivenhed var koleraepidemien i 1853, som bortrev 500 mennesker i kvarteret på få uger. Det er meget sandsynligt, at Jurs' bror Erik Setzer er død ved denne lejlighed, for vi hører ikke mere til ham efter folketællingen 1850.

I 1855 bliver storesøster Charlotte Marie konfirmeret den 30. september i Trinitatis kirke, og familien bor da i Dronningens Tværgade nr. 333. Året før havde faderen vundet borgerskab som værtshusholder, anset til brændevinsret, og han har muligvis så åbnet værtshus på den nye adresse. Han kaldes dog stadig tømmersvend ved Charlottes konfirmation.

I 1856 har familien lejet sig ind på landstedet "Nordens Gave" på Roskilde landevej, og her blev Jurs' lillesøster Mary Edel født og døbt i Frederiksberg kirke den 7. december samme år.

Så boede de en kort tid på Godthaabsvej 14, hvor nu Roxy-teatret ligger. Her blev Julijette Eleonora konfirmeret den 10. oktober 1858, men allerede den 10. april året efter boede de på Gammelkongevej 47, omtrent ved Værnedamsvej, hvor Johan Aksel Ferdinand blev konfirmeret. Den kirkelige side af sagen synes dog ved alle konfirmationerne at være sket i Trinitatis.

Der kommer nu en periode, hvor jeg ikke ved noget om familien, der først viser sig igen i 1866.

I mellemtiden var der sket noget forfærdeligt. Et gammelt brev, som jeg har fået af brevskriverens barnebarn, født Viola Priiskorn, giver på udmærket måde op-
 takten til denne mørke tid.

"Assens den 22de Desember 1863. Kjære Forældre og Søkende.

Jeg kan lade eder vide, at jeg har det godt herovre i Assens, men vi har nu ogsaa Marcjeret 15 Miil, da vi ikke kom længere end til Ringsted med Banen, derfra gik vi til Sorø - 2 Miil - og laa godt der om Natten, dagen efter kom vi 4 Miil til Kosør, men der laa vi i Halm i en Kostald, dagen efter Seilede vi til Nyborg, samme Dag gik vi atter 4 Miil til Odense. Men der laa vi godt. Dagen efter gik vi $2\frac{1}{2}$ Miil til en Rondebye, som heder Skalbjergh by, der var vi 22 Mand i Indqvartering paa et Sted og laa ogsaa i Halm, og fra Landeveien til Landsbyen var der $\frac{1}{4}$ Miil, som vi maatte vade i Snavs til Anklerne, til Landeveien derfra om Morgenen maatte vi 3 fjerdingvei ligeledes vade i Snavs til Anklerne, derefter 2 Miil til Assens, hvor jeg nu er, saa at vi har nogle slemme Marcer, der er mangan en som har store huller paa Benene og har maattet gaaet med bare Been, indtil at Di ikke kunde mere, saa har di lagt paa Vaien og over di halve har gaaet med Trætøfler paa, fra Odense fik vi kørt vores Tonyster til Skjalbjerghbyen maatte betale 5 Skilling hver Mand, her har jeg det temmelig godt og er til-
 lige med en af mine Kammerater bleven Indqvarteret hos en Skomager, og jeg tænker at vi kommer til at holde Juul herovre i Assens, men saa kommer vi til at gjøre Øvelser om Dagen, hvad Spisen Angaar, da kan jeg ikke klage, vi har levet godt vor vi er kommet hen i Qvarter, i Kosør var den ikke saa god, men der var vi ogsaa 36 Mand et Sted, derfor var det vi laa i Halm i en Kostald 3 Mand i hver Baas, i Skjaldbjergby laa vi nok i Halm, men fik en udmærket Spise, vi var jo ogsaa 22 Mand, saa der kun-

de jo heller ikke være Sænge til saa mange, di øvrige Steder har vi lagt i en god Sæng, det vil si-ge naar jeg siger vi, da er det dem, som jeg har været Indquarteret med.

Jeg kommer temmelig ud af det med mine Kammerater, da der er flere som kan tale Dansk. ham som jeg nu er inquarteret med kan ogsaa tale lidt Dansk, og vi er rigtige gode Venner.

Nu vil jeg slutte mit brev, da jeg ikke har mere at skrive, jeg er Sund og Rask og har holt godt ud paa Reisen, jeg haaber ogsaa at alle er Raskke herhjemme hos eder Kjære Forældre, at Fader er kommet fra Hospitalet og Beder Eder ogsaa om at Skrive mig til da vi nok bliver her i nogen Tid, og vi kommer maaske snart igjen, da di alle siger, at der ingen Krig bliver, men det ved der jo ingen, jeg faar nok Folkene til vor jeg er at sende det efter mig vis vi skulde Reise hurtig herfra igjen.

Adressen er Ludwig Christian Lindqvist

Menig ved 13de Infanterie Regiments

1ste Compagni Indquarteret

Skomager Sören Jensen

Lagegaarsgaden i Assens.

Nu vil jeg slutte mit Brev med mange Kjærlige Hilsener til eder allesammen og Ønske eder en glædelig Juul og Skriv nu snart til mig og Level til vi ses i Hilses nu alle fra eders Elskede Søn

Ludvig."

Ludvig var bare 17 år. Han var den første, der frivilligt meldte sig under fanerne, og han blev da også på sine gamle dage hædret for denne resolute offervilje med titlen af krigsassessor.

Det var Jurs' ældste bror Valdemar, som var med i krigen som værnepligtig, der bragte ham med hjem til familien, og her faldt han for Jurs' søster Julijette.

Desværre ved jeg ingenting om krigens gang for de to unge mennesker, men de kom begge levende hjem, og de blev begge meget gamle, så kulden og strabadserne har ikke kunnet knække dem.

En del af 13.infanteriregiment deltog i retræten fra Dannevirke. Her mistede regimentet 4 mand. Vi ved også, at det hørte til 3.division, der trak sig helt op til Fredericia, hvor der den 8.marts stod et slag, hvor de danske forposter kæmpende trak sig ind bag byens volde. Resten af krigen lå 13.regiment her og på Fyn uden at komme mere i ilden.

Hjemme igen blev soldaterne modtaget med hån og spot, og måske var Valdemars onkel Ole Rasmus Thygesen mellem spotterne. Han havde selv deltaget i krigen 1848-50, hvor han avancerede fra kommandersergent til premierløjtnant. I hvert fald holdt de to kampfæller sammen. Ludwig Christian Lindqvist blev gift med Julijette Eleonora, og senere blev deres datter, Mary Ane Kirstine Lindqvist gift med Valdemars søn, Axel Christian Martin Priiskorn. Men det er vist at foregribe begivenhedernes gang. Lad os engang se, hvordan det gik med dem, der blev derhjemme.

Da Julius Frederik blev konfirmeret den 18.marts 1866 i Trinitatis kirke, boede familien i Krusemyntegade 19 i Nyboder, og det var en af de gamle længer, som havde stået fra Christian den Fjerdes tid.

Netop i de år blev der gjort en masse attentater på de gamle huse i Nyboder. Mange af længerne blev revet ned og erstattet med store kedelige lejekaserner. Men selv denne indskrænkning af Nyboders areal kunde ikke opveje nedskæringen i den faste stok, så mange af de gamle Nyboder-huse blev lejet ud til folk, der ikke havde noget med marinen at gøre, og sådan gik det altså til, at Julius Frederik lærte Nyboder at kende indefra.

Det er ikke meget vi har af mundtlig overlevering fra den tid i familien, men jeg har dog som dreng hørt, at i Nyboder måtte drengene klatre op ad et tov til førstesalen - eller salen, som den hed i Nyboder-sprog. Denne overlevering er helt korrekt. Det var først senere, at der kom først en slidske og siden en trappe.

I 1845 var der en tømrer af Nyboders faste stok, der vovede at udgive et lille tidsskrift: "Nyboder og faste Stok", der udkom med 5 numre, før det blev forbudt. Heri klager redaktøren over boligforholdene.

"Kan en Mand arbejde med Lyst, naar det Sted, som han maa kalde sit Hjem, hvor han skal søge Hvile og Erstatning for Dagens Møie og Besværligheder, er uhyggelig og daarlig og stemmer aldeles ikke med Tidens Fordringer, den er saa langt fra at være en beqvem og behagelig Bolig for levende Skabninger, som Christiansborg Slot i Sammenligning med en Kostald; disse smaa blyndfattede Ruder, som opfører en ypperlig Musik, naar Vinden farer igiennem Gaderne, ved at klirre i deres Indfatning; det fugtige, kolde Steengulv, som om Vinteren i streng Kulde er, ligesom Væggene, glatte af Iis; og lægger man endnu til dette: Bjælkeloft, store rødmalede Dørre med Klinke og Klinkefald, en stor Bilæggerovn, som paa den beqvemteste Maade af Verden giver Varmen ud i Skorstenen, istedetfor ind i Stuen, saa har man et tro Maleri af en Nyboderstue; jeg er vis paa, at der ved Opførelsen af de nye Politiefængsler er taget meer Hensyn til Fangernes Beqvemmelighed."

Det var jo hårde ord, selv om mange af detaljerne for os lyder hyggelige. Det har nu nok ikke været rart om vinteren.

Vi ved som sagt ikke, hvor længe familien boede i Krusemyntegade, men i 1869 er de flyttet på Vesterbro, hvor det meste af familien nu blev i en årrække.

I 1869 er Jurs i lære, ikke som faderen og alle hans brødre som tømrer, men som farbror Andreas og flere andre slægtninge som murer, et sidespring som nok af og til har givet nogle stikpiller fra alle trømændene.

9. Frie Murere (Stenhuggere) fra det 15. Aarh.

Murerlærlinge fra anden halvdel af det 19. århundrede. Yderst til højre Jurs.

Den gang, for godt 100 år siden, kendte man ikke den formløse tilværelse, vi kender, det tvangfri samvær, der har udviklet sig i vore dage.

Hver klasse havde sin omgangsform, og det er ikke let for os at afgøre, hvilken der var den strengeste. Bønderne havde deres anstand, hoffet sine ceremonier, borgerne havde deres levemåde og embedsmændene deres pli, men sidst dog ikke mindst havde håndværkerne deres zünft.

Idag sygner zünften hen omtrent som dialekterne, men på Jurs' tid var zünften trods alle lovgivningens angreb endnu en stærk realitet.

I gamle dage havde man ikke noget, der hed svandebreve eller mesterbreve. Hvis den omrejsende håndværker skulde bevise, at han hørte til faget, måtte han kende en række spørgsmål og svar, som skulde ledsages af bestemte gestus og holdninger. Et håndværksfag var et hemmeligt selskab, som det ikke var muligt at trænge ind i for udenforstående.

Murernes og stenhuggernes zünft synes at have været den ældste, og det er da også den, der har dannet grundlaget for frimurerordnernes ceremonier.

Vi ved ikke, hvor meget der var tilbage af murernes gamle zünft, da Jurs' blev udlært, men vi ved lidt om svendeindvielsens ritualer.

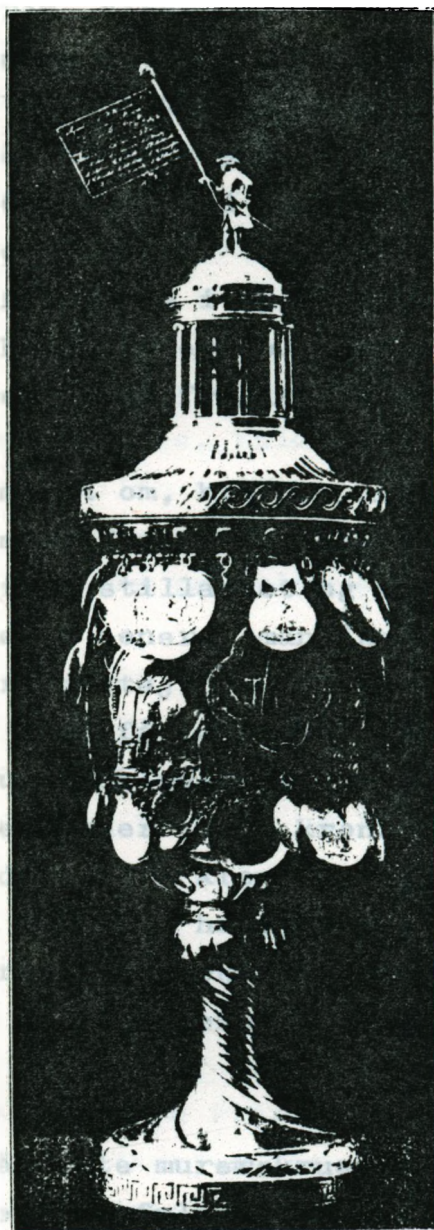
Jurs blev udlært i 1870 eller 1871 og skulde så optages i svendelavet. Ungsvendene mødte efter tilsigelse i Læderstræde, hvorfra de gik i optog til murerkroen i Møntergade, fulgt af en flok gadedrenge, og iført det traditionelle skødeskind, lejet til lejligheden for 1 mark.

I murerkroen stillede de op, og fortaleren blev kaldt frem for oldgesellen og en række gamle svende, og nu udspandt der sig en samtale, som var lært udenad af begge parter.

Ungsvenden: "Med Deres velvillige Tilladelse betræder vi som Ungsvende denne Amtsal." - Oldgesellen: "I samtlige Lavsbrødres Navn byder jeg Dem Velkommen." - Ungsvenden: "Paa samtlige Ungsvendes Vegne har jeg derfor den Ære at takke." - Oldgesellen: "De ærede Ungsvende ville behage at træde nærmere! Paa Lavets Vegne præsenterer jeg denne ærbare Velkomst for den ærede Ungsvend og beder mig Laaget aftaget." - Ungsvenden: "Med Deres velvillige Tilladelse tager jeg Laaget af den ærbare Velkomst." - Oldgesellen: "Idet jeg paa samtlige Lavsbrødres Vegne hilser Dig som Medbroder, sætter jeg denne ærbare Velkomst for min Mund og drikker Din og samtlige Lavsbrødres Skaal. Leve alle brave Murersvende! Idet jeg beder mig Laaget paasat, overrækker jeg den ærbare Velkomst til den ærede Ungsvend." - Ungsvenden: "Idet jeg takker for Lavets broderlige Hilsen, sætter jeg den ærbare Velkomst til min Mund og drikker hele Murerlavets Skaal. Murersvendelavet længe leve! Idet jeg beder mig Laaget paasat, overrækker jeg den ærbare Velkomst til den ærede Formand."

Bisidderne rejste sig nu op og kom hen til de unge. Havde de noget at klage over, kom det frem nu. F.eks.: "Du har røget mig i næsen!" Det var nemlig læredrengene strengt forbudt at ryge. Det kunde også være andre forseelser mod reglerne, som var begået i læretiden. Derfor blev der idømt bøder. Derpå fik hver af de unge en kridtpibe, som de skulde tænde og med hinanden i hånden danse rundt med i munden, Tabte nogen sin pibe kostede det en bøde. Bagefter måtte ungsvendene give et gilde for de gamle, og det var ikke billigt.

Nu var Jurs altså blevet murersvend, og han skulde til at tjene penge. Lad os engang se på, hvad en murer kunde tjene på den tid.

Murersvendelavets fornemme sølvvelkomst med guldfanen.
Det var den Jurs og hans kammerater blev præsenteret
for, da han var udlært.

Lønnen var afhængig af årstiden, og da man kunde udrette mest om sommeren, tjente man mest i den tid.

I januar og december gav det 6 mark om dagen, i februar og november 7 mark, oktober og marts indbragte 8 mark daglig og resten af året 9 mark. Arbejdstiden var hele året fra kl.6 morgen til kl.19 aften med tre faste pauser på $\frac{1}{2}$, 1 og $\frac{1}{2}$ time.

Der var masser af arbejde i byggefagene, da Jurs var udlært, idet man havde revet voldene ned omkring København, og militæret havde frigivet arealerne udenfor til byggeri.

Vi ved ikke ret meget om, hvordan han gik klædt på sit arbejde. En gammel familieoverlevering siger, at han stod med panamahat på stilladset og med kunstnerslips. Måske er det først senere, man indfører det, vi forstår ved rigtigt arbejdstøj.

I en annonce fra 1909 får murere følgende at vælge imellem: "Hvide Ravndugsbenklæder til 1 krone og 35 øre, Prima hvide Ravndugsbenklæder til 1 krone og 75 øre, Hvide Molskindsbenklæder til 2 kroner og 50, Prima hvide Molskindsbenklæder til 3 en halv krone, Prima hvide Engelsklædersbenklæder til 5 kroner, Prima blaastribede Bluser til 1 krone og 85, samt endelig Hvide Huer til 50 øre Stykket."

I 1872 kom den såkaldte murerskrue, en strejke fra Københavns murersvende, som fulgtes af en hel del uroligheder. Mange svende gik derfor på valsen, og sådan må vi tænke os, at Jurs kom til Randers på professionen, hvor han traf Bolette, der arbejdede hos en købmand.

Loven om næringsfrihed, der kom i 1857, havde ødelagt håndværkslavene, og der var endnu ikke sat noget i stedet. Det nye murersvendelav, som talte halvdelen af de københavnske murersvende, vilde ikke bruge lavets ti-
depenge til strejkeunderstøttelse, og det var i det hele taget imod den socialistiske vækkelse, der var startet i 1871 under Pios ledelse.

I årene omkring 1870 var alle Jurs' ældre søskende blevet gift. Det begyndte med storebror Wilhelm Waldemar Oluf, der allerede i 1868 giftede sig i Vor Frelzers kirke med Hansine Martine Lovise Frederikke Rasmussen, der var datter af snedker Hans Rasmus Rasmussen og slagterdatter Marie Magdalene Schylein. De flyttede siden til Vesterbro, hvor de fik børnene: Aksel Christian Martin, der blev murer, Hans, der blev udlært som guldsmed, men endte som biografejer i Stenlille, Oluf, som døde ung, Cetty, der var opkaldt efter sin farfars mor Sette Marie, Valdemar, kaldet nifinger, der var kornkontrollør, og Hansigne Marie, der skal være blevet tabt på gulvet som spæd, så hun blev pukkelrygget. Hun blev senere paraplysyerske.

Den næste, der blev gift, var Johan Aksel Ferdinand, der fik Samsøpigen Trine Caroline Kyholm Pedersen. De havde cigarforretning i Wildersgade 31 på Christianshavn, hvor de fik 2 døtre og 2 sønner, hvis skæbne er ukendt til nu.

I 1872 blev Julijette Eleonora gift med sergent Ludvig Christian Lindqvist, med hvem hun fik børnene: Ludvig og Mary Ane Kirstine, der som før nævnt blev gift med Aksel Christian Martin Priiskorn. Lindqvist byggede villaen "Juliettes Haab" i Charlottenlund, og her samledes familien i en lang årrække, helt ind i det 20. århundrede.

Ligeledes i 1872 blev Charlotte Marie gift med bogbindersvend Carl Peter Calusius Møller, som døde ung. Charlotte Marie havde forresten allerede i 1869 sin egen adresse på Gammelkongevej 9. Hun blev senere gift igen med en vis Christian Lorentsen, om hvem man kun ved, at han var morsom og pæn, men drak for meget. Charlotte Marie fik ingen børn.

Christian Peter giftede sig med Albertine Emilie Jansen. Da han døde i 1880, blev han kaldt tømrermester. Hans eneste barn var sønnen Christian Emil.

Da Jurs vendte tilbage til København i 1874, var han og lillesøster Mary Edel de eneste ugifte i familien.

Allerede i 1869 var Jurs' forældre flyttet til Vesterbro, nærmere betegnet Istedgade 21. På det tidspunkt boede de 3 yngste børn endnu hjemme, ja i 1870 var også Christian Peter flyttet hjem.

Ejendommen, de boede i, tilhørte tømrermester J.F. Schmock, en halvfætter til Jurs' far, der i hvert fald senere står opført som vicevært for ejendommen.

Det er sikkert ved den tid, tanken opstår hos Julius Frederik Priskorn, at han vil være husejer.

I 1871 har Johan Aksel Ferdinand og hans kone overtaget lejligheden i nr.21, mens Jurs' forældre med de øvrige søskende er flyttet til nr.23A.

Endnu i 1872 boede Wilhelm Waldemar Oluf i Prinsessegade 9 på Christianshavn med sin Hansine, så kom også de til Vesterbro, hvor de boede i Saxogade 16 i en årrække. Christian Peter flyttede til Absalonsgade nr.31, og kernefamilien, forældrene med de hjemmeværende børn flyttede til Badevejen nr.27.

I 1877 blev så de sidste 2 af søskendeflokken afsat. Først blev Mary Edel gift den 9.marts i Garnisons kirke med murersvend Carl Johan Marius Celinder, der døde samme år. Hans eneste søn kom til at hedde Carl efter sin far.

Samme år var en vis jomfru Bolette Johansen kommet til København fra Randers. Hun boede på 4.sal på Gasvejen nr.5. Den 13.maj blev hun gift med murersvend Julius Frederik Priskorn i den nye Sct.Matthæus kirke. Forlovere var sergent og gymnastiklærer ved 17.bat. Ludvig Christian Lindqvist og fhv.værtshusholder J.J. Priskorn.

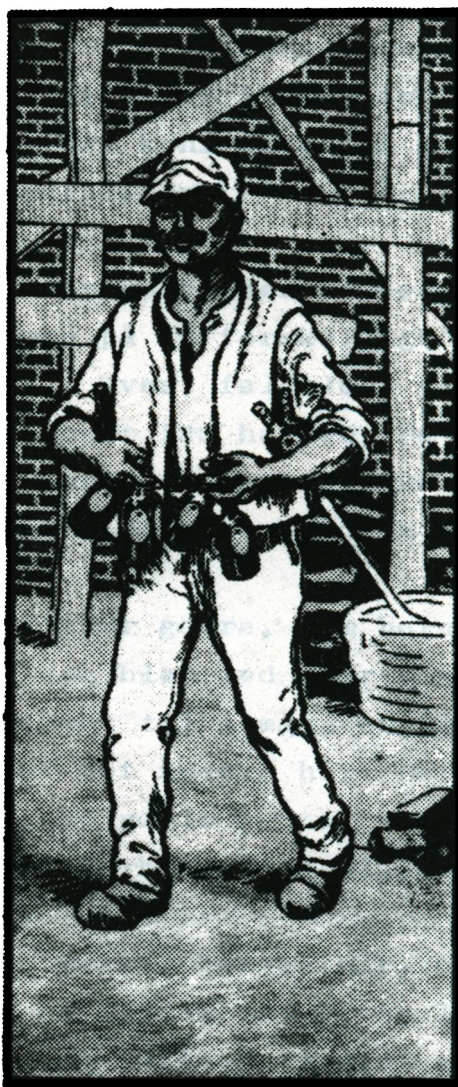
Det unge par slog sig ned i Istedgade 23, hvor de samme år fik deres første barn, en pige, der fik navnet Clara Julijette Eleonora. Hun blev kun 4 måneder gammel og døde den 6.marts af bronchitis med convulsioner. 6 uger efter døde Jurs' mor af lungeødem, og den 5.august døde også hans far af tæring.

Afdødes datter, murer Celinders hustru Mary forklarede, at afdøde, der siden sin hustrus død i april har været til huse hos hende, intet efterlader sig til skifte. Hun modtog fra begravelsesselskabet Dania 100 kroner + 2% i begravelseshjælp.

Det blev Julius Frederik og Bolette, der kom til at overtage forældrenes lejlighed på Badevej, men allerede i 1879 flyttede de til Saxogade 26, hvor også Wilhelm Waldemar Oluf med Hansine og Christian Peter med Albertine boede. Johan Aksel Ferdinand og Trine boede på Gasværksvej 23, så brødrene holdt godt sammen i denne periode. Måske var det lidt for meget af det gode, men det vender vi tilbage til.

Vesterbro var ikke, hvad det senere blev til, og som Martin Andersen Nexø har beskrevet det. Det meste af byggeriet fra midten af det nittende århundrede ude "på broerne" var for den lavere middelklasse. Det var først omkring århundredskiftet, Vesterbro blev et slumkvarter. Det var i virkeligheden den nye byggeplan af 1871, der rigtig satte gang i byggeriet herude, og selv om det gik stærkt, kom det alligevel til at vare nogle årtier, før kvarteret var udbygget, i de første år var der åbne marker og vidt udsyn, enkelte huse ragede op hist og her og markerede, hvor der senere skulde komme en gade, skyggefulde alleer og hyggelige bondegårde, små vandløb, der efterhånden blev forurenede, og fede, saftige enge, hist og her afbrudt af gamle, enkeltstående træer, sådan var der i begyndelsen.

Jurs og hans brødre var selv med til at ændre billedet totalt, men det er en anden historie.

Ovenstående Carlsberg-reklame fra århundredeskiftet illustrerer på udmærket måde Bolettes bekymringer ca 10 år før.

I disse år var det, at Bolette - eller Bodil, som hun nu kaldte sig efter sin farmor - fødte børnene Anna, Charles, Bernhard og Robert, og efterhånden som familien voksede, voksede også Bodils bekymring for fremtiden.

Der var masser af arbejde for bygningsarbejdere, men der var også en masse gøring i tiden. Socialismen var på fremmarch, og mange ting var i gang indenfor arbejderbevægelsen. Da den store konfrontation kom, var Jurs imidlertid udenfor konflikten.

Jurs og hans brødre, der boede dør om dør, har jo sikkert også arbejdet sammen på de forskellige arbejdspladser. Det fortælles, at i hvert fald Jurs var et fantastisk jern til at få noget fra hånden. På 2 dage kunde han opfylde ugens akkord, og da han ikke vilde ødelægge noget for andre, gik den så med drik og sang i skuret.

Skurviserne er en litterær genre, som børnene ikke lærte om i skolen, men den blev med stor pietet bevaret og overleveret fra slægt til slægt, suppleret nu og da med en skurversion af det nyeste hit. Det var - kort sagt - uartige sange, de gamle gutter sad og skrålede i arbejdsskurene på Vesterbros byggepladser, når de havde fået nogle øller.

Jurs var en flot fyr, mørkt, bølget hår, blå øjne, overskæg og barkenbarter, ca 175 cm høj og en lystig svend, der godt kunde lide en lille en i godt selskab. Han var en rigtig håndværker af den gamle skole, der stillede på stilladset i højhælede støvler med spidse snuder, med panamahat til 36 kroner og med stort kunstnerslips.

Han var altid generøs og hjælpsom overfor mindre heldige kammerater, og han lånte ud tilhøjre og venstre uden nogensinde at kræve pengene igen, og det kunde jo ikke blive ved med at gå, når børneflokkene voksede.

"Langt ude i det kviksølvlysende verdenshav ligger et ensomt lille blyfarvet land. Det lille-bitte klippeland forholder sig til det store hav omtrent som et sandskorn til gulvet i en balsal. Men set under forstørrelsesglas er dette sandskorn alligevel en hel verden med bjerge og dale, sunde og fjorde og huse med små mennesker. Ja, et sted ligger der endda en hel lille gammel by med brygger og pakhuse, gader og stræder og stejle gyder, haver og torve og kirkegårde. Der er også en gammel højtliggende kirke, fra hvis tårn, der er udsigt over byens tage og videre ~~ud~~ over det almægtige hav."

Sådan skriver William Heinesen i sin bog: "De fortabte spillemænd." Det var sit hjemland Færøerne, han præsenterede på denne måde, og det var hovedstaden Thorshavn.

I eftersommeren 1888 rejste Julius Frederik Priskorn med DFDS til dette fjerne ørige, og det gik til på den måde.

Bodil havde længe ærgret sig over, at han, der jo var sådan en fremragende murer, ikke bedre kunde passe på ugelønnen. Hun havde fået ham til at købe grund på Frederiksberg, på en lille sidevej, Vinstrupsvej, og der havde de bygget hus. Hun havde hjemme i Årslev fået et lån til finansieringen, men, da hun kunde se, at de vilde komme til at sidde ret hårdt i det i begyndelsen, havde hun søgt en entrepriser, der på en gang kunde give det skub fremad, de behøvede.

Fyr- og vagervæsenet blev den håndsrækning, hun behøvede. Efter familieoverleveringen aftalte hun uden Jurs' vidende, at han skulde rejse til Thorshavn og bygge et fyr på skansen øst for byen,

En gade i Thorshavn.
Fra Trap: Danmark, 2.udgave.

Det fortælles videre, at da han vågnede efter en enorm brandert ombord på damperen, og det gik op for ham, at han var blevet shanghaiet, skal han have opslået en homerisk latter. Lad det nu være en skrøne. Sikkert er det, at da han vågnede op, må han have troet, at han havde tømmermænd. En taktfast dunken har lydt over hans hoved, og vi skal huske på, at det var i dampskibenes tid, da maskinens gang ikke kunde mærkes. Efterhånden, som han er kommet til sig selv, er det gået op for ham, at lyden kom fra et sted udenfor hans hoved, og da nysgerrigheden drev ham op på dækket, har han set Færingerne danse deres længsomme, højtidelige kædedans, hvori efterhånden alle passage-erne inklusive Jurs kom til at deltage.

Undervejs anløb man den skotske by Leith, der i 1920 blev indlemmet i Edinburgh, men som dengang var en selvstændig by.

Idag, hvor man sejler den direkte vej med store skibe med god maskinkraft, tager turen 3 dage. Dengang har den nok med afstikkeren til Skotland varet en ugestid, og så har Jurs en dag set Færingerne samle sig på fordækket, spejdende efter landkending, og på et vist tidspunkt er det gået op for ham, at de skybanker, der tårnede sig op i nordvest, var rejsens længe ventede mål. Færingerne har udpeget de forskellige lokaliteter for de fremmede og for hinanden.

Det fyr, Jurs var oppe for at bygge dengang i nordatlantens vintermørke, står endnu ved siden af et senere 12 meter højt, hvidt tårn med rødt bælte, der blev taget i brug i 1909.

Jurs' fyr er en mast på fundament, men omgivelserne er naturligvis ændret.

Det efterår fødte Bodil datteren Emmy Margrethe, der grød uafbrudt, til Jurs kom hjem igen.

Det er muligt, at vi ved at gennemgå de gamle passagerlister, kan finde ud af, om Jurs sejlede med S/S Laura, der var på 1068 bruttoregistertons og havde 150 HK, alt under kommando af skipper J.P.Christiansen, eller S/S Thyra på 830 bruttoregistertons og 90 HK under kommando af A.H.G.L.Boldt. Vi kan sikkert finde, hvilken tur det var, og hvordan vejret var, men er det ikke af mindre betydning. Spændingen har været lige stor for ham.

I Efterretninger for Søfarende 4.Aargang Nr.39, Kjøbenhavn den 26de September 1888 kan man læse:

"Lanterne tændt paa Skandsen ved Thorshavn, Strømø, Færøerne. Paa Thordhavn Skandse er i det sydlige Hjørne anbragt en Pæl, hvorpaa hejses en Lindselanterne, der viser fast hvidt Lys. Fyrets Højde: 35 Fod, Lysvidde: 8 Kvartmil. Fyret lyser Farvandet rundt. Lanternen brænder hvert Aar fra den 1ste September til den 15de April, begge Dage indbefattet. Belliggenhed: 62°2',5 NBr. 6°43'0 VLgd."

Dette fyr blev ligesom et symbol på Jurs' nye tilværelse. Det kom til at lede hans tilværelse ind i smult vande. Han blev nu frimester og tog selv entrepriser, hvori Bodil var ham behjælpeægig med papirarbejdet. Det var ham en stor glæde, at han var blevet husejer. Det havde længe været hans drøm, og da huset på Vinstrupsvej stod færdigt, sagde han på det brede københavnske, der var hans sprog: "Je velle være husejer, og je a been det." Det hører også med i portrættet. På facaden kom til at stå: "I.F.Priskorn 1888".

Børnene blev ved at komme. Som sin far Jens Julius og sin datter Olga Elisabeth, var Jurs den mest frugtbare af sin søskendeflok, og Bodil fødte ham ialt 10 børn, hvoraf den første døde spæd, og den femte Robert i en alder af 4 år.

Skansen øst for Thorshavn, som den ser ud idag.
Foto: Hans Jakup av Skarði

Det var i 1890 Robert døde, det år strejken kom for 9 timers arbejdsdagen. Samme år fødtes endnu en dreng, der fik navnet Robert Julius. I 1892 kom Olga Elisabeth, i 1895 Harald Wilhelm og endelig i 1898 Elisabeth Stephanie.

Huset på Vinstrupsvej - eller Henrik Ipsensvej, som den kom til at hedde efter, at den var blevet ført igennem til Frederiksberg alle - var meget moderne med gasbelysning også på trapperne. I gården var der 6 lokummer, 1 pissoir og 1 potterum - til 25 lejemål. Men der var også støbte kældre, som var noget nyt og hygiejnisk.

Jurs var med til at bygge det nu så forkætrede Alladinkvarter på Christianshavn. Også det var meget moderne for sin tid og roses af Zachariæ i hans tidskrift Før og Nu. Selv havde Jurs næppe nogensinde boet bedre, end den standard disse huse repræsenterede. Han havde afgjort ringere.

Han murede også ovne for porcellænsfabrikken Bing og Grøndahl. Det var et godt fast arbejde.

I året 1900 gik Jurs hjemme fra den 24.maj til den 9.september pga. storlockouten, der standsede alt byggeri i hele Københavnsområdet.

Jurs var en rar og hyggelig familiefar. Han lavede f.eks. cykler til sønnerne af egen konstruktion - uden bremser. Sønnen Charles styrtede på Roskildebakken og brækkede et ben, så han blev stivbenet resten af sine dage.

Om vinteren overrislede Jurs gården, så de mindre børn kunde løbe på skøjter der.

Mens børnene var små, elskede han at gå frem og tilbage med et af dem på sine fødder, mens han sang den eneste sang, han kunde på sine gamle dage. Da den ikke, så vidt jeg ved, findes på tryk, kommer den her, sådan som jeg har fået den overleveret.

Langt fra mit hjem imellem bjerg og dale
 vandrer jeg om med kummer i mit sind
 fremmed for mig det er alt folkets tale
 fremmed for mig, jeg er en Nordens søn.
 Nej, jeg vil hjem, oh var jeg snart igen hos dig
 dine grønne dale vinke sødt i drømme mig
 oh glæde når jeg gense kan
 dig mit elskte føreland

Og min gamle mor, som går derhjemme og tuller
 venter på sin dreng, at han skal bringe bud
 men ak måske er nu brystne hendes øjne
 men ak måske er hun lagt i sorten muld
 Nej, jeg vil hjem...

Så gik han med hænderne i lommen, og ungen holdt
 fast i hans håndled.

Jurs blev tidligt skaldet, men opvejede tabet
 ved at anlægge fuldskæg. Der blev spillet meget kort
 på Henrik Ipsensvej i hans tid.

Han elskede at stå nede i sin kælder og lave re-
 parationer, f,eks. kunde han stå i timevis og rette
 bøjede søm. De var nok for det meste håndsmedede den
 gang og meget dyrere end nu, forholdsvis.

Opvokset sammen med tømrere og selv udlært som
 murer var han selvskrevet til at passe alle reparatio-
 ner selv. Fra faderens tid som vicevært har han også
 lært noget, og han var god til at lære fra sig igen.

Lige som han havde hjulpet sin far, blev nu hans
 egne drenge sat til at gøre lejlighederne istand, når
 nogle flyttede.

Måske betød den sikre havn, Jurs nu var kommet i,
 et brud med brødrene. Det er som om, der ikke længere
 er nogen fast forbindelse med dem, og børnene kendte
 kun lidt til deres fætre og kusiner.

Julius Frederik Priskorn med sine 4 sønner
fotograferet i anledning af sølvbrylluppet

I 1902 kunde Jurs og Bodil fejre deres sølvbryllup. Facaden var naturligvis fint pyntet med flag og guirlander. Hornmusik var der fra morgenstunden, og alle børnene havde fri fra skole.

Festen blev holdt i selskabslokaler på Nørrevold, og børn og musikere blev stuvet ind blandt hinanden i de bestilte vogne. Lille Ogga fik en tuba at holde, og det gjorde hun så omhyggeligt, at hende fine hvide hansker blev helt sorte, og hun blev så flov og ulykkelig, at hun ikke sansede noget af festen.

Vi ved dog, at det var Bodil, der holdt talen. Jurs var ikke en mand af mange ord. Storesøster Anna havde skrevet et par festsange, hvor af vi kan tage et enkelt vers.

I nummer tyve er der fest i gaden
 fra stuen kan man høre bægereklang
 med Dannebrog sig smykker flot facaden
 fra morgenstunden høres venners sang.
 Hos Priskorns fejres nemlig bryllupsdagen
 ja, husk med sølv, den første er det ej
 de står med 25 år på bagen
 og det er ej så grumme kort en vej.

Senere viste også Bernhard og Emmy Margrethe sig som habile digtere, men den flittigste poet af søskendeflokken var nok Bitten.

Jurs begyndte at falde af på den. Han blev mere og mere skaldet, han sank sammen og fik lidt mave, men humøret fejlede ikke noget.

Måske var det, fordi han opholdt sig for meget i kælderen, måske var det opvækstens dårlige boliger i den indre by, måske var det nedarvet, den 17. juni 1915 døde Jurs af lungetuberkulose på Frederiksberg hospital, som hans far og farfar var døde af tuberkulose. Han blev kun 64 år gammel.

Ane nr.3: moderen Bolette Johansen

Der findes 2 byer i Jylland, der hedder Årslev. Den ene ligger ved en hovedvej og har i mange år haft en kongelig privilegeret kro. Den anden bliver sommetider kaldt for Nørre Årslev, for at skelne den fra den første. Det er Nørre Årslev i Sønderhald herred i Randers amt, vi skal til.

På kortet ligner vort Årslev en pænt udskåret ribbensteg, der hvælver sig i en bue mellem Alling ådal og Hovbækdalen, med ryggen mod syd, hvor skrænterne falder ret stejlt mod Alling å, og med bugen mod nord, hvor terrænet falder mere jævnt. Siderne mod øst og vest er pæne bløde snit.

Sognets eneste by Årslev ligger i den sydlige høje del, her blev Bolette født den 1. april 1854, 4 måneder før tidligt, hvad der har givet anledning til rygter om hendes fædrene ophav, som formodedes at skulle søges på Clausholm. Hendes far Laurits Peter Johansen var først kommet til sognet en uge før brylluppet, "med et godt vidnesbyrd".

Vi har lige beskæftiget os med en københavnerfamilie, der levede midt i begivenhedernes centrum. Bolette voksede op i en afkrog, der den dag idag ikke kan besøges fra Århus med kollektiv trafik, uden at man er nødt til at overnatte.

Det giver måske et lille begreb om livet der, når vi sammenligner folketallet i 1850, 306 personer, med folketallet i 1901, 310 personer. Hele fødselsoverskuddet er borte, tilflytninger har været næsten lig nul. Det har været et trist dødvande at leve i.

Bolette, der blev døbt den 14. maj 1854, var opkaldt efter sin farmor Bodil, men i en mere moderne udgave. Men moden skifter, og da Bodil senere igen blev moderne, foretrak Bolette denne navneform.

Bolette elskede sin far, der var murer, landmurer uden zunft, men sin egen herre, idet han kaldes murermester, og har i hvert fald sin yngre bror Justus som svend.

Bolette fulgte sin far overalt, hvor han arbejdede, og det var således, hun blev bemærket på Clausholm slot, hvor hendes far havde nogle betydelige entrepriser. Hun var en meget kvik pige, der fandt døtrene på Clausholm noget tungnemme, da hun kom op på slottet og fik undervisning sammen med dem.

De var nu ikke de eneste tungnemme i Bolettes omgangskreds. Da hun mange år senere sad som husmor på Frederiksberg, fik hun besøg af en af sine jævnaldrene hjemmefra, der ikke kunde huske sin alder, den skulde Bolette fortælle hende.

Da Bolette blev født, var hendes far indsidder, dvs., han havde lejet nogle fag af et stuehus i en gård i byen, hvor så familien boede. Senere kaldes han husmand, men det var et yderst beskedent lille hus, hvis stråtag kunde nåes nede fra jorden selv af en lille pige. Det lå på Assendrup mark i den brede, dybe dal nord for Årslev. Her voksede børnene op i små kår.

I 1855 måtte Laus-mureren afsted igen efter "madammen", og selve juleaften nedkom moderen med endnu en pige, der i dåben fik navnet Laura. Det var den 12.maj 1856.

I 1857 var det, farbror Justus kom til sognet og blev ansat hos storebror.

Den 14.januar 1859 måtte moderen til det igen. Denne gang blev det en dreng, som på St.bededag blev døbt Albertus Peter.

Børnenes mor, Anne Marie Pedersdatter var gårdmandsdatter fra Gylling, fra noget af Jyllands bedste jord, men hun var blevet forældreløs, da hun var 11, og så var hun kommet ud at tjene og havde klaret sig selv siden.

Ved folketællingen i 1860 er der 6 personer i hus nr.6; foruden mureren og hans kone og deres 3 børn, hørte nu også mandens mor, Bodil Hansdatter til husstanden. Hun var nu 78, og kunde nok ikke længere klare sig selv, og så blev det Laus-mureren, der tog sig af hente.

Herregården Clausholm, der ligger syd for Alling å i nabosognet til Årslev.

Det er ikke meget, Bolette har fortalt om sit barndomshjem, og slet intet ved vi om bedstemoderen, hvis navn hun tog, og som boede i huset, til Bolette flyttede hjemmefra.

Der var et arbejde, Bolette ikke kunde fordrage. Og det var at polere faderens støvler, og når vi hører, at de skulde poleres i kakkelovnssværte, kan vi vel ikke sige noget til det. Hun hadede det. Dertil kom, at hendes far havde klumpfod, måske som følge af en ukendt ulykke i hans barndom, og den støvle har måske været ubehagelig for hende at håndtere.

Men pudses skulde de, og blanke skulde de være, for ellers vankede der af riset. Den der elsker sit barn tugter det i tide. Og blanke blev støvlerne selvfølgelig, men Bolette var rasende.

Mørk og krøllet var hun efter sin far, der havde det efter sin farfar, der var indvandret fra Hessen, og begges temperament var derefter. Hendes øjne var grønne, men blev helt sorte, når hun var vred.

Hun var ca. 165 cm høj som voksen, en ret god højde for en kvinde på den tid.

Det er nok forkert at sige, at Bolette ikke kunde lide sin mor, men hun foretrak sin far og holdt med ham i alle ting.

Bolette var 10 år, da den anden slesvigske krig brød ud. Hele Jylland blev oversvømmet af Preusserne, og overalt blev befolkningen plaget af tvangsudskrivninger, kvæg, heste, skibe og både, korn osv.

Der var næppe et sogn, der gik fri, og Bolette har nok lynet vredt med øjnene efter de forhadte fjender.

Bolette fyldte 14 år den 1. april 1868, blev konfirmeret i Årslev kirke den 19. april med karaktererne mg/mg, og afgik fra sognet den 30. april for ikke mere at flytte hjem. Den 1. maj begyndte hun i tjeneste i Randers, men vi ved ikke hvor. Ved folketællingen 1870 var hun tjenestepige hos købmand Rasmus Back, Markedsgaden 790.

Helt uden begivenheder var livet i Årslev naturligvis ikke. I nabosagnet Todbjerg, hvor Bolettes far var født, boede jomfru Johanne Cathrine Bøggild, hvis far og farfar begge havde været lærere i byen. Hun udsendte i disse år en hel del digte på den lokale dialekt.

I 1860 kom således visen om Skt.Olufs markedet i Århus, som blev meget populær på egnen. Den er på 28 vers, men her følger bare nogle få stykker som en mundsmag på det sprog Bolette har talt som barn.

A glemmer aalle saa læng a lør
Saa tidt a te Ohs æ drauen
Hvo stræng et Veir de ua ifjør
Den mellest a Uolsmarkeds-Dauen.

Mi Moue had for de gjo aau
Te a sku aahg mæ Annis
Faade mi Faa'e sku hent en Kaau
Te han had kjøut i Rannis.

Men de had it om bette Plas
Sjeld va dá seis tesammen
Forudden mæ, aa bette Ras
Aa Ann, aa Deinmadamen.

A house godt han saah uo Dein
(Faa han æ it saa tosse)
"Troer Anders ikke at vi faa Regn",
Aa Rein de fek vi osse.

Saa kjoh vi da lihg te de støuet
Faa Annis vil aale gi sæ
Aa Deinmadammen hun sang saa knøut
Hon ka saa mange Visse.

Selve markedet, der druknede i regn, kan vi nok springe over. Visen spredtes snart i hele egnen og var på alles læber.

Xylografi fra 1861, der viser en torvemarked i Randers.

Den 29.juni 1862 afgik det første lokomotiv ad jernbanen fra Århus til Randers og gjorde ophold ved 6 mellemstationer undervejs.

Langs hele linjen blev lokomotivet modtaget med stormende jubel af den talrigt fremmødte befolkning, der også mødte op den 5.september, da der var officiel indvielse af banen med kongebesøg.

Kongebesøg var der igen den 11.september 1865, da de kongelige gjorde visit på Clausholm. De blev da mødt af ridende korps af egnens landmænd, og der var rejst æresporte ved Holmsgård og Thustrup.

Der er næppe tvivl om, at Bolette har fundet en plads, hvor hun har kunnet følge med i, hvad der skete.

Jomfru Bøggild digtede også om krigen 1864, erindringer fortalt af en jysk bonde. Også det var i den lokale mundart.

Ja, I ka trou de ua stræng
 da Tysken ua uo Geister
 Vi maat levier den Kuen aa Pæng
 Aa baadde Kyer aa Heister
 Aa di Katofle aa Flesk vi ga
 Faa de vil de aalti fraahs i.

Da di kam te uo Puet aa skrøu
 Te vi sku ha Endkvartiering
 Po ølle Mand, vi sku ha dem aal
 Dæ hjalp engen Neiten
 Ja, Ika trou, te Kuenen braal
 Baade hon aa beggi Kneiten.
 Men a søh te dem: "Hold jø Mund
 I æ nok baahne, a trouer."
 Da det bløu Medda, da gjødd uo Hund
 Saa vryhlt di end som Flouer.

Inden vi videre følger Bolettes skæbne, er det nok på sin plads at se på, hvordan det gik dem der blev efterladt hjemme.

Hvis Bolette var hjemme til jul det første år, hun var i tjeneste, så var det sidste gang hun havde lejlighed til at se sin gamle farmor, der nemlig døde den 28. december 1868 i en alder af 87 år og blev begravet den 3. januar.

Til november skiftedag 1870 blev det Lauras tur til at komme ud at tjene. Også hun kom til Randers. Hun kom imidlertid hjem igen den 2. august 1872 efter 21 måneder, og det var i utide, idet man dengang var fæstet for mindst $\frac{1}{2}$ år ad gangen. Vi vil aldrig få at vide, hvorfor hun kom hjem, men måske får vi engang rede på noget mere af hendes tilværelse.

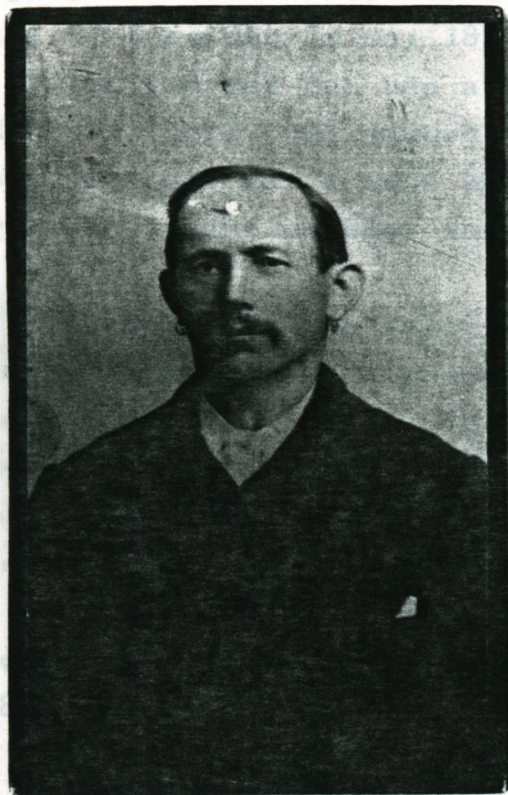
Laura blev gift i Randers med en fisker, Jens Peter Jensen, der fiskede på Randers fjord. Bolettes Olga besøgte dem engang i en ferie, trods moderens advarsler, og det var da heller ikke noget for den lille forvante københavnerpige.

De levede fattigt. Laura havde en skubkarre, som hun gik på torvet med og solgte fisk, som manden havde fanget. Familien boede over en smedie. Der var toppede brosten i gården og svalegang på huset, hvad der ikke forekommer os så mærkeligt, men det var ikke det eneste, der rystede Olga. Maden var ikke, som mor lavede den, og gryder og pander kom på bordet. Der var ingen tallerkener, man spiste af fællesfad.

Olga havde gædt for at komme på ferie, og hun græd for at komme hjem igen.

Laura og Jens Peter fik 8 børn, vi har navn på. En datter Anna, der var skæv i ryggen, drengene Bernhard og Albert, der begge blev sømænd, Julius, der blev smed og emigrerede til USA, Theodora, der var gift i Randers, Marie, der døde i København, Jens Peter, der døde i New York, og Laura, der emigrerede til Canada.

Det siges, at hun var skrap, men det har hun nu nok været nødt til.

Jens Peter Jensen

Laura Johansen

Lauras mand var ikke rask. Ind imellem arbejdede han på havnen i Randers som daglejer. Han var en stille mand, der aldrig sagde noget til børnene. Han gik med guldringe i ørerne, sikkert mod gift.

Hvad jeg her har fortalt om Laura og hendes familie, har jeg fra Aurelia Stubbe i Knebel, som jeg senere skal komme tilbage til. Hun har fortalt mere om sine fætre og kusiner og deres ægteskaber, men det vil føre for vidt i denne anetavle. Lad os i stedet vende os til Aurelias far, Albertus Peter Johansen.

Selv kaldte han sig gerne Peter, Albertus var nok lidt for katolsk. Han blev konfirmeret 1. søndag efter påske 1873 i Hørning kirke, som Årslev dengang var annex til, og da han nu var den sidste af kullet, fik han lov at blive hjemme et år mere. Måske kunde han også hjælpe til med mureriet. I hvert fald rejste han først til Randers den 19. maj 1874.

En tid var han ude at sejle, senere fiskede han i Randers fjord, vel sammen med sin svoger Jens Peter Jensen, men det var i hans unge dage. Da han giftede sig, gik han i land og blev husmand.

Peters udkårne faldt mildt sagt ikke i familiens smag. Inger Jensmine Andersen havde en dreng udenfor ægteskab, som hed Peter, og jyder var strengere i deres moralske fordømmelse dengang, end de er idag. Således blev Peters "Mine", som hun blev kaldt, aldrig inviteret hjem til Laura, selv om Peter fik indbydelse.

De blev gift i Krstrup i 1891, 3 måneder efter hans mors død. Sammen fik de børnene, Aurelia i 1892, Robert i 1893, Rosalia i 1896 og Viggo i 1899.

Hjemmet, hvor disse børn voksede op var i Gunderup mose i Essenbæk sogn. Det var et kønt lille husmandssted med 3 køer og et par islændere. Det lå ikke så langt fra Assentoft mark, men Laus-mureren var ikke fadder til nogen af børnene.

Men kunde farfar ikke komme og se til børnebørnene i Gunderup mose, så kunde Bolettes børn finde derover fra København. Den sidste, der var på ferie hos Albertus og Mine, var Harald Waldemar.

Husmandsstedet kunde ikke brødføde familien, så Albertus måtte have arbejde ved siden af. Han var ide-riq og initiativrig, bl.a. kørte han rundt med et selv-kørende tærskeværk nord for Randers fjord og tærskede for de store gårde der. Han havde også engang et afvands-projekt igang, men penge blev det ikke rigtig til trods hans flid.

Han var også utrolig fingersnild, han kunde lave alt muligt, og børnene hang ved ham. Han var så hyggelig og rar.

Alligevel var det småt og fattigt i hjemmet, og der var stor glæde, når der kom pakke med brugt tøj fra Bolette i København.

Der stod 2 æbletræer i haven i Gunderup mose. Det ene bar nogle lækre saftige æbler, som børnene kigede langt efter; men de blev altid pakket i kasse og sendt til København som tak for tøjet. Det andet træ var et vildæbletræ, hvis mange frugter var små og grønne og smagte så bittersurt, at det ikke var nogen fornøjelse at spise dem, men der var jo vitaminer i.

Albertus vilde helst ikke skylde nogen noget. Han købte heller aldrig på kredit, så måtte de hellere sulte. Børnenes lomme penge skulde i "katten", hvorfra de forsvandt, når nøden krævede det.

Aurelia kan huske, at hun engang bad ham om 2 øre til brystsukker ved skoleafslutningen, men svaret var: "Jeg har ikke 2 øre til brød - siden så til brystsukker".

Når det var glat føre om vinteren, fik Aurelia fars hoser uden på træskoene.

Albertus kunde godt være streng. Han vilde således have, at Aurelia skulde lære at læse, inden hun kom i skole. Han sad for den ene bordende, Aurelia sad på langsiden, og riset lå på den anden bordende. Aurelia blev så tør i halsen, hun måtte ud at drikke lidt vand. Bag-efter skulde hun lige ud at pisse. Hun kunde ikke sidde

Albertus Peter Johansen

Aurelia Stubbe

roligt, når riset lå der på bordet. Det fik hun også lov til, men så var det også slut med fars tålmodighed, så måtte hun i gang med læsningen.

Til sin konfirmation fik Aurelia 4 tokroner, en kiksdåse og en guldbroche. Brochen, som var lavet af fætter Charles i København, er forsvundet. Den er sikkert blevet omsat til brød.

Aurelia blev senere forskolelærerinde i Knebel, hvor hun var gift med skomager Jens Stubbe Nielsen, med hvem hun fik børnene: Jens, Inger, Bertel og Emil.

Der var, som antydte, ufred i familien. Børnene kendte ikke deres farfar, men, da han døde i 1898, tog Albertus alligevel sin datter ved hånden og gik med hende til Årslev. Hun skulde dog se ham.

Albertus Peter Johansen døde selv den 25. august 1920 af kræft og lungebetændelse på sygehuset i Randers. På det tidspunkt var ejendommen forlængst overtaget af hans ældste søn Robert, efter at stuehuset var brændt og erstattet af et af statens typehuse. Robert var gift med Marie Jensen, med hvem han fik 9 børn.

Inger Jensmine var ualmindelig lille af vækst, men hun var et jern til at passe hus. Hun overlevede sin mand i næsten 30 år. På sine gamle dage spadserede hun jævnligt til Knebel, idet hun gik i grøftekanten og strikkede på et eller andet, og når hun nåede frem, gik hun igang med at feje gårdspladsen, eller hvad hun ellers kunde finde på.

Hendes sørbarn, hvis fulde navn var Anders Peter Andersen Jensen, fik aldrig sin stedfars navn, men i alt andet blev han behandlet som Albertus' egen. Der blev ikke på nogen måde gjort forskel. Som voksen emigrerede han til Australien, hvor han ernærede sig som maler. Han var frimurer. Ved sin død efterlod han alt til Aurelia.

Den yngste datter Rosalia døde som barn. Der er ingen efterretninger om hende. Viggo blev mekaniker og emigrerede til USA, hvor han døde 1921.

Men lad os nu vende tilbage til Bolette, som vi efterlod hos købmand Rasmus Bach i Markedsgaden 790, senere nr.4, og følge hendes videre færd i tilværelsen.

Da vi ved, at Bolette havde fulgt nøje med i sin fars arbejde, og at hun senere tog sig af husregnskaberne hjemme på Frederiksberg, har den kvikke pige jo nok fået lov til at deltage i arbejdet i butikken, og der har hun regnet med rigsdaler, mark og skilling. Det var nemlig først i 1875, vi fik kroner og ører.

I sine barndomserindringer skriver kunstmaler Johan Rohde om de støvte, sortklædte bønder, der kom agende adstadigt til købmandsgården med deres koner, der var pakket ind i en masse skørter, sjaler, kåber og overstykker, der gjorde dem aldeles uformelige. Sådan har Bolette set dem komme, højtidelige og værdige til marked, og hun har set dem efter markedets afslutning køre omkap hjemad, larmende som skader, mens de piske- de løs på deres heste.

En dag i 1873 var der en flot, ung murersvend i København, der gik på valsen under storlockouten. Han skaffede sig vandrepas, tog ranselen på ryggen og gav sig på vej. Når lommen var tom, sov han hos "madam Græsmeier", og når han var ved muffen, sov han på en kro, eller på en gæstgivergård. Og så dukkede han op i Markedsgaden i Randers, og han faldt straks for den kønne, grønøjede pige, hvis vi da skal tro den sang, som datteren Anna skrev til deres sølvbryllup:

I Jyllands stille Rige
i Randers lille Vraa,
der leved' den dejligste Pige,
som Julius' øjne de saa.

Og hun faldt for ham, for snart efter fulgte hun efter ham til København, hvor hun i begyndelsen lejede en lejlighed på Gasvejen 5, 4.sal. Her startede hun en systue. Der var ikke den ting, Bolette ikke kunde.

Det har nok været en hård dag, da hun skulde hjem til Jurs' familie og præsenteres for alle hans brødre og søstre, men hun har nok klaret sig stolt.

Den 13.maj 1877 stod brylluppet i den endnu ikke færdigbyggede Skt.Matthæus kirke på Vesterbro, hvor de slog sig ned. Deres første hjem fik de i Istedgade 23, men året efter flyttede de til nr.21 og det følgende år til Badevej 27, som de overtog efter hans forældre.

Vesterbro var dengang slet ikke nær udbygget. Der var et landligt præg over det endnu. Istedgade sluttede ved Badevej, idet der gik en reberbane fra Vesterbrogade ned til stranden. Godt nok hed vejen også Istedgade på den anden side af reberbanen, men det var ligesom et helt andet kvarter.

Begge Jurs' forældre døde i 1878 med et halvt års mellemrum, men inden da havde Bolette født en lille pige, Clara Juliette Eleonora, der dog døde kun 4 måneder gammel.

Bolettes mand var en lystig svend, en munter kammerat og en glad giver. Han var dygtig til sit arbejde og havde ingen problemer med at få arbejde eller tjene penge på det. Hans problemer bestod i, at han ikke kunde sige nej til en ven, der manglede. Han lånte ud til retfærdige og uretfærdige og tog det ikke så nøje med tilbagebetalingen.

Skjules kan det heller ikke, at han og brødrene tit og ofte tog en tår over tørsten, og Bolette syntes, at det var på tide, at Julius blev voksen og ansvarsbevidst. I hvert fald, nu tog Bolette, eller Bodil, som hun kaldte sig, affære.

Det var først og fremmest for børnenes skyld. De var kommet i rask takt. Først endnu en pige, Anna, så den ældste søn, Charles, så endnu en søn, Bernhard.

Det var på tide, de fik deres eget.

Vi ved ikke, hvornår de købte grund, eller hvordan købet var financieret, men det fortælles, at det var Bodil, der rejste pengene, vistnok gennem Clausholm. Det skal også have været hende, der var arkitekt på det hus, Julius byggede i 1888 på Vinstrupsvej 37, Frederiksberg. Da huset stod færdigt holdt Julius et mægtigt gilde for sine brødre.

Det var måske dette gilde, der slog hovedet på søm- met, så Bodil tegnede kontrakt for sin Julius, at han skulde bygge fyrtårn på Færøerne.

Det efterår fødte hun sin tredje datter, der græd nat og dag i hele den periode, fatter var borte. 5 børn fra 0-8 år havde hun at passe alene i den periode, foruden udlejning af lejlighederne, vedligeholdelse, gadefejning osv.

Nå, farmand kom hjem og var nu en holden mand. Han blev mere sat, og fra nu af drev han sin egen murerforretning som frimester, mens Bodil passede lejekontrakter og diverse skatter og afgifter på huset.

Når foråret kom var Bodil i haven. Der skulde graves, plantes, skæres ned og rives, stikkes gange af og meget mere. Hvis en forbipasserende hest tabte en pære på vejen udenfor, blev den i triumf båret ind til roserne på kulskovlen.

Det var hendes store fornøjelse og glæde, at se det gro og trives, og alt blev også passet omhyggeligt. For børnene, som boede i huset, var det en stor gunstbevisning, at få lov til at komme i haven, der var en dejlig plet.

Bortset fra 3 hyldebuske og nogle få bærbuske var hele haven kun blomster. Midderrabatten var roser med en græskant omkring. Herom dannede gangarealet et cirkel- slag, og på begge sider var der så et stort staudebed. Bag roserne var et lindelysthus hvor bl.a. pinsefroko- sten blev nydt. Hele havearealet var adskilt fra gården med et plankeværk med en smedejernslåge.

Haven på Henrik Ipsensvej 20-22

Hvis drengene drillede for meget, fik kun pigerne lov til at komme ind i haven, og så var de selvfølgelig "høje i hatten".

Også inde holdt Bodil af at skabe et fristed for pigerne, og hun holdt hver eftermiddag damekaffe, hvor adgang var forbudt for alle af hankøn, og da Bernhard engang klatrede op for at kigge ind til damekaffen, var hun meget vred.

I efterårsferien skulde der høstes hyldebær, og her var alle husets børn med. Det var en stor dag. Alt skulde plukkes nænsomt ned og bagefter ribbes med en gaffel. De store drenge stod oppe på taget af skurene og plukkede, de små stod nede på jorden. Når arbejdet så var gjort, fik hvert af børnene 1 øre, 2 øre eller 5 øre alt efter deres størrelse og den gavn, de havde gjort.

Der var noget synsk ved Bodil. Hun drømte sande drømme, og i 1890 skete det uhyggelige, at hun drømte, børnene var faldet i vandet i Frederiksberg have. Hun drømte, at hun reddede Anna og Charles, men at Robert pludselig var væk. Dagen efter blev børnene syge, og hun var straks klar over, at Robert ikke vilde komme sig. Alligevel kæmpede hun for hans liv, men forgæves. Den 7.februar 1890 døde han ca 4 år gammel.

Ved samme tid gik Bodil og ventede sig for 7.gang, og da det blev en dreng fik han efter gammel skik den afdødes navn og blev døbt Robert Julius.

Som tiden gik, blev Bodil en særdeles myndig dame, og når hun kl.20 viste sig i stueetagens vindue, var alle ejendommens børn klare over, at det var tid at komme op, og de øvrige børn fra kvarteret forsvandt. Ikke en kunde finde på at trodse hende. Kl.20 skulde der være ro i gaden. Gården var normalt ikke legeplads. Kun om vinteren, hvis Julius overrislede den, var der mulighed for de små til at løbe på skøjter, og så var det nemt at finde ind til mor, hvis det blev for koldt, og få fingrene nuldret, eller at blive trøstet, hvis man var faldet.

Det var, som sagt, Bodil, der tog sig af regnskaberne. I begyndelsen måtte hun spinke og spare, for at skaffe penge til terminerne, og så snart den ene termin var klaret, stod den næste for døren. Det tog Julius sig slet ikke af. Han var flink til at komme hjem med pengene, men så måtte Bodil ellers klare det øvrige.

Det var også hende, der skulde sørge for at huslejerne blev betalt.

De fleste lejere var af arbejderklassen, og det var ikke altid lige let for dem at klare huslejen. Lejerne kostede 15-20 kroner om måneden, men var der arbejdsløshed, kunde det godt være svært.

Hvis så en lejer var kommet håbløst bagud med huslejen, kunde hun kalde ham ind og sige: "Nu begynder vi forfra fra den første, vi sletter restancen, og lad os så se, om vi kan klare det".

Det var naturligtvis, som i alle hjem dengang, Bodil der havde problemerne med børnene helt inde på livet, og da der var 8, der blev voksne, har der været problemer nok at løse, men dem har vi omtalt under børnenes historie.

Den 13.maj 1902 fejrede Julius og Bodil deres sølvbryllup. Husets facade var fint pyntet med flag og guirlander. Alle børnene havde fri fra skole, og venner og bekendte mødte op fra morgenstunden med orkester i spidsen for at hylde sølverparret.

Der kom damefrisør hjem for at pynte Bodil og de 3 ældste piger. Bodil fik sølvaks i håret, Julius fik et i knaphullet på diplomaten.

Middagen skulde holdes i selskabslokaler på Nørrevold, og man kørte derud i kapervogne. De 2 mindste af børnene, Harald Wilhelm og Elisabeth Stefania måtte blive hjemme, hvor der blev lavet en lille fest for dem med "juletræ og gaver". Det var oppe hos mutter Hof på 4.sal.

Blandt gaverne kan Bitten huske et hvidt syrentræ, der senere blev plantet ud i haven, og 2 ovale bronceplatter en halv meter høje med en krans af egeløv. Den ene med 2 fasaner, den anden med 2 harer.

Dolette og hendes piger ved sølvbryllupstid.

Det var Bodil, der holdt festtalen ved middagen. Hun sagde noget om, at de havde været ude på det åbne hav, og der var ingen hjælp at se noget sted, og det var meget svært at stå ved roret. Nogle gange var de nede i en bølgedal, hvor det så ud, som om vandet vilde slå ind over dem, og andre gange havde de været på en bølgetop, hvorfra de havde vidt udsyn til alle sider, men omsider var de kommet i smult vande, hvor de roligt kunde se fremad, og hvor de havde alt under kontrol med godt overblik.

Hendes forældre døde i 1891 og 1898, moderen først. De ligger begravet på Essenbæk kirkegård.

Bodil blev ret svær på sine gamle dage, men det gjorde hende kun mere værdig at se på. Hun blev også blidere med årene, da hendes autoritet var indiskutabel.

Hendes humor kunde være både blid og hvas, men hendes ordsprog, som hun nok har fra sin mor, gemmer vi til moderens historie.

Bodil var en stærk og dygtig kvinde, der aldrig var undertrykt. Hun var ikke "frigjort", hun var fri. Alligevel er der en lille episode, der afslører, at hun somme tider har haft sine svære stunder. Det var, da Olga kom hjem og fortalte, at hun ventede sit andet barn. Da sagde Bodil: "Åh, herregud barn, skal du nu til at begynde, hvor jeg slap!"

I sommeren 1915 døde Julius fra hende, og det viste sig, at hun trods sin selvsikkerhed ikke kunde leve uden ham. Da hun var klar over, hvor det bar hen, gik hun ud til venner og fjender og tog afsked og forsonede sig, betalte alle gældsposter både pengemæssigt og åndeligt, og da hun døde den 26. juni 1916, efterlod hun et fuldstændigt afsluttet regnskab. Hun havde beskikket sit bo.

Ane nr.4: farfar Jens Julius Prieskorn

Han kendte ikke sin far. Englandskrigen var lige forbi, da han blev født den 25.juni 1815 i Rådhusstræde 40, nuværende nr.13, Snarens kvarter i København, og Danmark var dybt forarmet, så landet i mange henseender var bragt helt tilbage til Middelalderens økonomiske niveau.

Hans far, tømrersvend Johann Friedrich Prieskorn, var indvandret fra Tyskland og havde som borgerlig artillerist deltaget i forsvaret af Københavns volde under bombardementet i 1807. Ved Jens Julius' dåb den 19. juli var han med i kirken som fadder, trods den sygdom, der 3½ måned senere, den 2.november gjorde ende på hans liv, kun 35 år gammel. Moderen bar ham selv, og den 3. fadder var Fridrich Druf, der var moderens svoger.

Boets værdier beløb sig til 72 rbd., men en af Jens Julius' søstre havde fået lægebehandling i ½ år, og der forelå en regning på 102 rbd., som moderen måtte forpligte sig til at betale - for at få lov til at beholde sit og børnenes hjem.

Moderen, Sette Marie Ammerøse, der havde været gift engang før, var 38 år gammel og sad nu tilbage med syv børn, hvoraf den ældste var 14 år gammel. Det var alt i alt ikke lyse udsigter den lille fyr havde i 1815.

Kort efter mandens død flyttede moderen med hele menagen til St.Kongensgade nr,62, hvor de 2 ældste piger blev konfirmeret fra i 1817 og 1819, så taber vi familien af syne i 10 år.

Jens Julius havde altså 6 halv- og helsøskende, da han kom til verden. Ældst var Karen Marie Schmuck, der var opkaldt efter sin mormor. Hun var født i 1801. Den næste i rækken var Anna Catharina Schmuck, født 1802 og sikkert opkaldt efter sin farmor, som vi ikke kender. Så kom Johann Wilhelm Schmuck, født 1805 efter sin fars død og opkaldt efter ham.

Den ældste Prieskorn, der var født i Danmark, var Carl Wilhelm fra 1807, uden tvivl opkaldt efter sin ukendte farfar, den næste var Anna Juliana fra 1809, som

sikkert bar sin farmors navn, og endelig var der Fridrich Andres, som blev født i 1812.

Begge Sette Maries ægtemænd var tyskere, og alle børnene var døbt i Sct.Petri Gemeinde, dvs. nogle af dem var døbt af Sct.Petris præst i Helliggeist, mens deres egen kirke var under genopbygning efter bombardementet.

Det har sikkert været moderens brødre og svogre, der har hjulpet til i den første svære tid. Hun havde 4 brødre, der var murere og 1 bror, der var tømrer. En søster var gift med en murermester en anden med en tømrersvend. Hendes første mands familie levede også i byen som murere, så det var et udpræget håndværkermiljø, Jens Julius kom til at vokse op i.

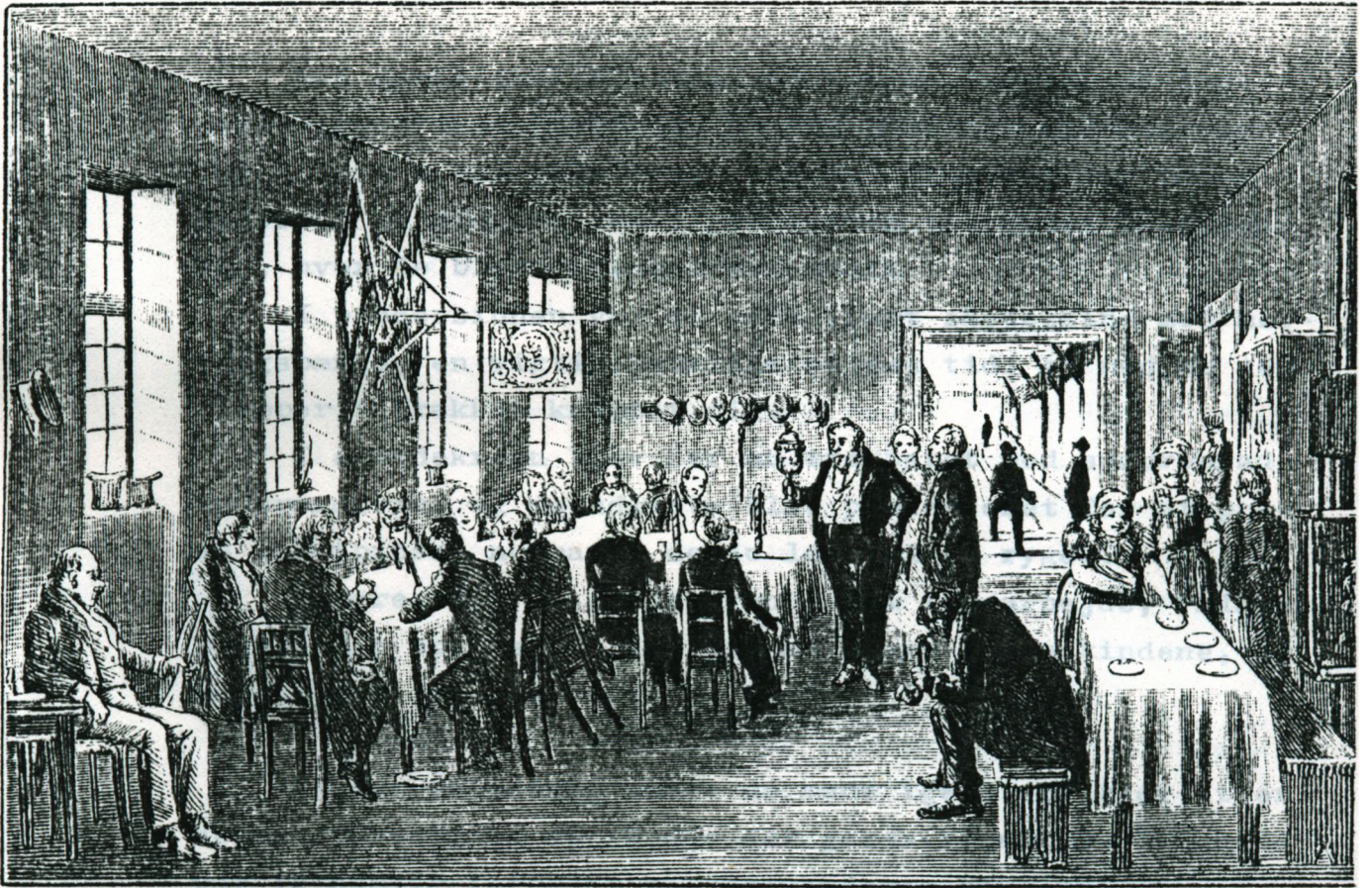
Selv med hjælp fra familien har der været smalhans, og der er ingen tvivl om, at de ikke altid har fået, hvad de kunde spise.

Det er først med Fridrich Andres' konfirmation i 1829, at vi igen har noget om den lille familie, men så har vi derefter et ret godt overblik over situationen. De boede da i Nørregade nr.232, men det oplyses ikke, hvad moderen levede af.

I sommeren 1830 fik søster Anna Juliaba en søn, som i dåben fik navnet Zetty Eduard, og nøjagtig $\frac{1}{2}$ år efter giftede hun sig med barnets far, corporal Ole Rasmus Thygesen, der kort efter blev commandersergent.

I 1831 blev Jens Julius konfirmeret i Trinitatis kirke den 17.april. Det oplyses da, at han bor hos sin onkel, murermester A, Schmuck i Bredgade nr.163, og vi må nok regne med, at børneflokken på den måde har været fordelt i familien.

Mens Johann Wilhelm Schmuck blev sat i lære som skomager, blev Carl Wilhelm tømrer og Fridrich Andres murer. Jens Julius valgte som sin ældste helbror tømrerfaget, der jo har nogle af de ældste traditioner.

En Svendeindvielse paa Kroen.

Ved den tid bestod tømrernes svendestykke i først at tegne og derpå at udføre et tagvindue, som så blev bedømt af en kommission, der bestod af en magistratsperson, et medlem af kunstakademiet og fagets oldermænd. Om onsdagen blev det vist op på rådhuset, der i dag er bekendt som Domhuset, og hvis det blev antaget her, kunde drengen møde om torsdagen hos oldermænden og blive udskrevet.

"Med Gunst og Forlov at træde frem for samtlige Tømmere, som her ere forsamlede for aaben Lade og Bøsse", således hilste den indtrædende dreng. "Hvem har du lært hos?" - "Hos Tømmere NN". - "Hvad er din Begjæring?" - "Det er at blive udslettet af Lærlingenes Protokol og at blive indskreven i den Bog, hvori samtlige retskafne Svenes Navne findes".

Men denne indskrivning var kun en forsmag på indskrivningen i svendebroderskabet. Samtlige drenge, der var udlært i det pågældende kvartal gik derefter under anførsel af oldgesellen i procession til kroen i Adelgaden, hvor de blev modtaget med musik.

I processionen var de alle iført skødeskind med messingspænde, en vigtig detalje på den tid, og med de ter knapper i frakken knappet til.

I svendekroen blev der nu trakteret med smørrebrød og brændevin, og de udlærte blev præsenteret for stoppede kridtpiber, nu havde de jo lov til at ryge.

Senere, når de gamle svende kom fra arbejde, "klappedes" der op, de fik lov til at lægge skødeskindene, og nu gik det løs med punch.

Fredag formiddag måtte de møde igen, der blev atter spist frokost, og så skulde der gøres regnskab. Det hele var jo nemlig foregået på ungsvendenes bekostning, det var dem, der skulde betale gildet, og ud over fortæringen måtte de erlægge 1 mark for at få lov til at kysse krosøster - i reglen krofars pige - og nu var de voksne. Endelig måtte de betale lavsbudet i rbd. for at lære "Grusen", og det gik så resten af dagen med. De skulde kunde

hele "Grussen" udenad, når de dagen efter - om lørdagen - skulde optages i svendebroderskabet og drikke af velkomsten.

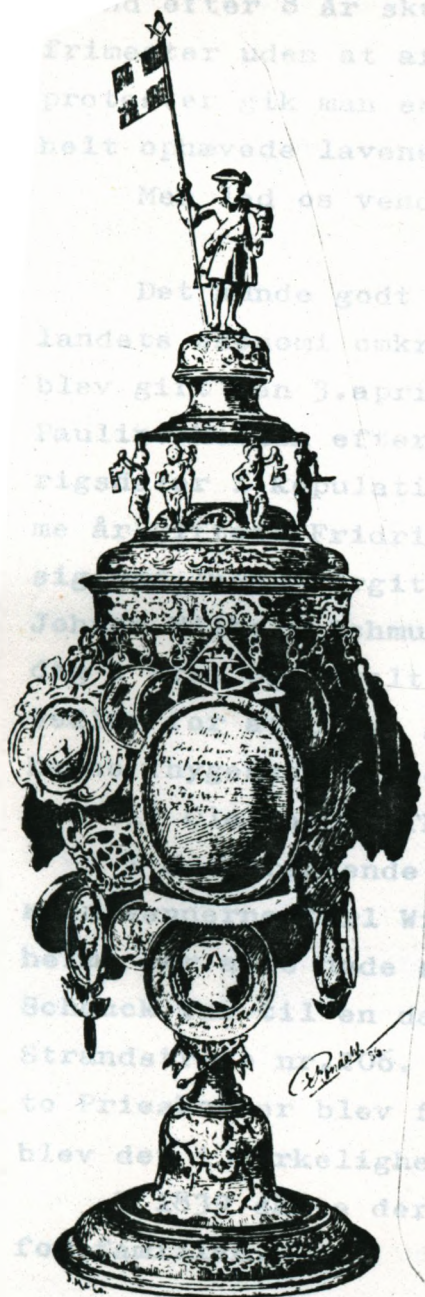
I amtssalen var lavets oldermand og bisiddere, oldgesellen, lavsbudet og lavsskrivereh samlede omkring den åbne lade, og det vil sige, at det var en officiel og højtidelig begivenhed. Hvad der blev sagt for åben lade, var så godt som en edsaflæggelse for retten.

Oldermanden og bisidderne var mødt i skødeskind, hvad de øvrige svende ikke behøvede, men ungsvendene, der nu blev indladt en for en, stillede også med skødeskind og med tre knapper knappet i frakken.

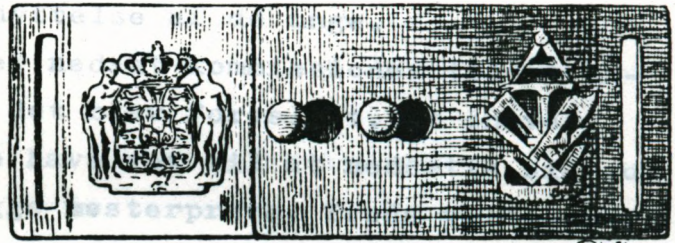
De slog hver tre hårde slag på døren, der derpå blev åbnet for dem, og de trådte nu ind med et:

"Med Gunst og Forlov at træde frem for samtlige ærbare Mestere og Svende for aaben Lade". - "Hvad er din Begjæring", lød nu spørgsmålet til ham. - "At mit Navn maa blive indskrevet i den Bog, hvori samtlige retskafne Tømmersvendes Navne staa". - Han måtte nu besvare spørgsmålene: "Hvad er dit Navn?" - "Hos hvem har du lært?" - "Hvem er Lavets Oldermand, Bisiddere osv." - Derefter betalte han sit gebyr, hans navn blev skrevet i protokollen, og nu sagde oldgesellen: "Med Gunst og Forlov, eftersom Du nu er indskreven i den Bog, hvori alle retskafne Svendes Navne staa, byder jeg Dig herved en Æresdrik af den ærbare Velkomst, en til Dig selv og en til at skjænke hort". - Oldgesellen tog låget af velkomsten, drak af den, satte låget på igen og rakte pokalen til ungsvenden, der satte den til munden med et: "Med Gunst og Forlov, eftersom den ærbare Velkomst er bleven mig anpræsenteret i den kongelige Residensstad Kjøbenhavn, tager jeg mig den Frihed at tage en Æresdrik af den". Hvorpå han efter en noget længere udtalelse, som ikke er blevet overleveret i sin helhed, sluttede med et: "Vivat for Lavet og Broderskabet".

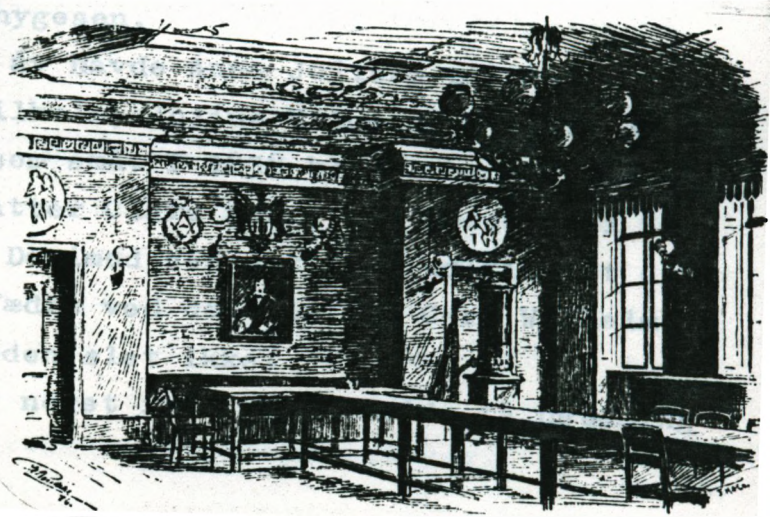
Derefter var der dans i skænkestuen til den lyse morgen - alt stadigvæk på ungsvendenes regning.

De københavnske Tømmerændes i 1737 anskaffede Sølvelkomst med tilhørende Skilte, Medaljer o. Lign.

Spænde til et Tømmer-Skjødekind fra omtrent 1840. 1.

Hustømmerforeningens Amtsal (i Tømmerkroen, Adelgade Nr. 27.)

Sådan gik det til, da Jens Julius blev udlært, og da Tømmerlavet i København har et meget fint arkiv, som er afleveret til Landsarkivet for Sjælland på Jagtvejen i København, kan man let finde, hvad dato og år, det er sket, og hvordan vejret var, men det må vente til en anden god gang.

Der var i vide kredse en stærk modvilje mod disse kostbare indvielser. Det var ikke selve Zünften, man var efter men den grove udnyttelse af de unge.

I 1840erne blev der nedsat kommissioner til at undersøge forholdene, og det blev foreslået, at enhver svend efter 8 år skulde have ret til at nedsætte sig som frimester uden at aflægge mesterprøve. Trods voldsomme protester gik man endda endnu videre, idet man i 1857 helt ophævede lavene og gik ind for fri næring.

Men lad os vende os til familien.

Det kunde godt se ud som om, det lysnede lidt med landets økonomi omkring midten af 1830erne. Carl Wilhelm blev gift den 3.april 1836 i Garnisons kirke med Johanne Pauline Mellin efter at han den 30.marts havde erlagt 4 rigsdaler i kopulationsgebyr på rådhuset. Den 8.maj samme år giftede Fridrich Andres - eller Andreas Frederik - sig med Inger Birgitte Thygesen, ligeledes i Garnisons. Johann Wilhelm Schmuck var oppe på rådhuset den sidste dag i året og betalte 2 rigsdaler sølv og 4 rigsdaler i sedler for at blive gift i Garnisons kirke med Maren Johanne Thygesen. De to sidste brude var formodentlig søstre til Ole Rasmus Thygesen.

I de foregående år havde Anna Juliana skænket sin mand sønnerne Carl Wilhelm, Julius Wilhelm og Oluf Wilhelm, der alle døde som små. I 1838 blev Johann Wilhelm Schmuck far til en datter Clara Marie, de boede da i St. Strandstræde nr.206. Derimod ser det ikke ud til, at de to Prieskørner blev fædre ved den tid, ja Carl Wilhelm blev det i virkeligheden slet ikke.

I 1839 skete der noget igen, der skulde få betydning for familien.

De havde fået en ny pige hos murermester A.Schmuck i Bredgaden. Grethe Marie Rasmussen var en Københavnerpige med K, født 1816 i Klosterstræde men vokset op i det såkaldte Mayonnaisekvarter.

Hun kendte ikke sin mor, som hun mistede, da hun var 2½ år gammel. Faderen, Erich Rasmussen var skomagermester, og det er måske gennem Johann Wilhelm Schmuck, forbindelsen til familien Prieskorn kom i stand.

Den 27.februar 1839 blev Jens Julius og Grethe Marie gift i Garnisons kirke, efter at han dagen før havde betalt 4 rbd.sølv og 4 rbd.sedler i kopulationsgebyr.

Der var et utal af forlovere. Murermestrene J.J. og A.Schmuck i Bredgaden, skomagermester J.W.Schmuck i Peter Huitfeldtsstræde, skræddermester G.Brast i Larsbjørnstræde og skræddermester H.C.Rasmussen i Grønnegade. Jeg har aldrig, hverken før eller siden set et sådant opbud af forlovere. Man skulde ikke tro, de stolde på hinanden.

Familien Thygesen fik endnu en dreng, Ole Thorvald, som fik lov til at leve. Faderen var nu sergent ved Prins Christians regiment.

I 1838 havde man kunnet fejre Frederik den Sjette for hans landboreformer, men han frabad sig al festivitas af sparehensyn. Sandt at sige var der heller ikke længere nogen baggrund for fest. Den regeringsgerning, som han begyndte så lovende var, som årene gik blevet mere og mere smålig, og alle andre end gårdmændene var grundigt trætte af den lille landsfader. Det gik selvfølgelig ud over forholdet til hans embedsmænd, og i efteråret 1839 blev Andreas Frederik Prieskorn, sammen med væversvend Frederik Vilhelm Jørgensen og assistent ved kortstempelingen Carl Vilhelm Heggum, anklaget for fornærmelse mod en politibetjent. Den 20.november blev han ved Amager Birks ekstraret dømt til på egen bekostning at hense i 2 gange 5 dage i fængslet på vand og brød, betale til Kjøbenhavns Amts fattigkasse 5 rbd.sølv, samt in solidum med de 2 andre udrede sagens omkostninger.

KLÆDEDRAGTER I KØBENHAVN

Politibetjent, Natvagtene, Slavejeger og Slave.

Det er den myndige herre i midten, der er politi-
betjenten.

Det er en kendt sag, at Frederik den Sjette var langt mere nidkær, end loven hjemlede. Alle sager om fornærmelse mod hans embedsmænd blev appelleret, således også Andreas Frederiks. Den 15.februar 1840 blev birketingsdommen stadfæstet ved Lands= Over= smat Hof= og Stads=Rettæn i København, men Andreas Frederik blev dømt til at betale sagsomkostningerne med 8 rbd.sølv.

Atter blev dommen appelleret, denne gang til Højesteret, hvor dommen blev stadfæstet, men igen måtte Andreas Frederik betale sagsomkostningerne. På denne måde kunde enevælden straffe langt strengere end loven åbnede mulighed for.

Den gamle konge selv var død i mellemtiden. Den 3. december 1839 lukkede han sine øjne, og der gik et letselsens suk gennem landet. Men det viste sig snart, at den nye konge Christian den Ottende ikke havde til hensigt at slappe tøjlerne, men det er en anden historie.

Den 20.november 1839 nedkom Grethe Marie med Jens Julius' førstefødte, der i dåben fik navnet Wilhelm Waldemar Oluf i Helliggeist. De unge mennesker har på den tid sat bo i Magstræde nr.24, nuværende nr.19, ganske tæt ved Rådhusstræde og ikke 50 meter fra, hvor Jens Julius blev født. Det var dog ikke længe, de havde bopæl der. I 1841, da nummer to arriverede, boede de i Helsingørgade nr.323, i den lille skrå gade, der endnu angiver den oprindelige kystlinje nord for København.

Hellerikke her forblev de ret længe, idet deres tredje barn, Juliette Eleonora blev født den 18.februar 1843 i Hjortelængen nr.157 i Nyboder, men da hun blev vaccineret den 9.maj samme år, var de flyttet til St.Kongensgade.

Allerede i 1839 var Johann Wilhelm Schmuck død, og hans kone sad enke i Myntergade. I 1844, den 27.januar døde også Carl Wilhelm i Laxegade uden at efterlade sig nogen børn. Godt 3 uger efter fødte Andreas Frederiks kone deres første barn, Otto Peter. Det følgende år boede de i Helsingørgade nr.313.

Folketællingen i 1845 viser et smukt sammenhold i familien. Alle dem, vi har adressen på, finder vi i et og samme kvarter.

Jens Julius og hans lille familie bor i Store Kongensgade nr.258 på 3.sal i baghuset, hvor Grethe Marie samme år nedkommer med sønnen Johan Axel Ferdinand den 4.februar.

Anna Juliana og hendes mand og børn bor Svanestokken 7 i Nyboder. De har kun Zetty Edvard og Ole Thorvald tilbage af børnene. Faderen er kommandersergent ved 1.jægerkorps, den ældste dreng er tømrerlærling.

Moderen Sette Marie og den ældste datter Karen Marie bor i Prinsensgade 373, og Andreas Frederik med kone og børn bor i Helsingørsgade.

Vi savner oplysninger om Carl Wilhelms enke, vi savner Anna Catharina Schmuck, og vi savner Johann Wilhelm Schmucks enke, men dem finder vi vel en skønne dag.

Det var ikke, fordi København havde haft nogen stor befolkningstilvækst i den første halvdel af det 19.århundrede. Det var gået meget stærkere før århundredeskiftet, men hovedstaden havde lidt mest under krigen, og det økonomiske tilbageslag var størst her.

Alligevel var det ved at blive for trangt indenfor voldene, og for at få pladsen udnyttet bedst muligt, havde man fritaget alle lejligheder under 100 kvadratalen for skat. 100 kvadratalen er ca 37 m², og det blev mønstret for nye lejligheder.

Masser af baghuse og mellembygninger skød op, så tæt at beboerne visse steder kunde række hinanden hånden tværs over gårdspladsen fra vindue til vindue.

I 1848-49 var der stor arbejdsløshed blandt murer-svende, og Andreas Frederik, som i forvejen var blevet sat slømt tilbage af retssagen, blev yderligere ramt.

I 1846 havde hans kone skænket ham datteren, Marie Firstine, og i 1849 fik de endnu en mund at mætte. Han kom til at hedde Harald Conrad August.

Andreas Frederik

Carl Wilhelm(?)

Jens Julius

I Bernhard Priskorns fotografialbum, som nu findes hos Ole Søren Priskorn i Kastrup, står det angivet, at manden helt tilhøjre er Jens Julius, manden tilvenstre formodes at være dennes bror Andreas Frederik, mens personen i midten er ukendt. Hvis de to første antagelser er rigtige, forekommer det sandsynligt, at manden i midten er storebror Carl Wilhelm, men så har vi her en kopi af et af de ældste fotografier i Danmark, idet Carl Wilhelm jo døde i 1844.

Hos Æns Julius havde de også fået små. I 1847 kom Erik Setzer og i 1848 Christian Peter.

Den 7. juni 1849 døde den gamle mor Sette Marie Priskorn født Ammerø i Prinsensgade, og Jens Julius overtog lejemålet.

Krigen 1848-50 indførte værnepligt for byboerne, men ingen af brødrene var i den værnepligtige alder. Som bygningshåndværkere var de også tvungent medlemmer af det borgerlige brandkorps.

Men kommandersergenten måtte afsted, og han klarede godt for sig. I løbet af krigen avancerede han til premierløjtnant, og han kunde i tidens fylde trække sig tilbage som toldassistent.

Der var stor jubel, da tropperne vendte hjem, og hele byen var på den anden ende. Selvfølgelig har familien også fejret den hjemvendte løjtnant på værdig måde.

I 1851 nedkom Grethe Marie i Prinsensgade med et drengebarn, der fik navnet Julius Frederik.

Så kom koleraåret 1853. Vi har set en uhyggeligt tæt bebyggelse, lukket inde bag høje volde med tæt beplantning, som hindrede den frie vind i at lufte ud. En by uden kloakering, på et fladt terræn, hvor vandet fra husholdningerne, brændevinsbrænderierne og fiskebløderne blandede sig med husdyrenes ajle og fækalier til en suppe, der kun havde ringe afløb og derfor dannede mange stillestående, ildelugtende sumpe i gader og stræder.

Det var et helt Slaraffenland for herreløse hunde - og rotter.

Sommervarmen var noget man frygtede, altid, man var klar over, at når disse stinkende pøle og sumpe kom i gæring i varmen, udklækkedes der myriader af fluer og andre insekter, og så var epidemierne der.

I 1853 ventede man på koleraen. Man havde i mange år troet, at den ikke kunde være farlig i vort klima, men da den allerede havde hærget vidt og bredt på vore breddegrader, bredte panikken sig i befolkningen. Det kongelige Sundhedskollegium fandt dog ingen anledning til at træffe nogen forberedelser.

Det kvarter i hovedstaden, der blev hårdest ramt var netop Sct. Annæ Vester, hvor Priskornerne boede. Jens Julius og Grethe Marie mistede sønnen Erik Setzer, og hans bror, Andreas Frederik døde også.

I 1854 måtte Inger Birgitte Priiskorn, enke efter murersvend Andreas Frederik P. søge fattighjælp for at overleve.

Den 7. december 1854 tog Jens Julius borgerskab som værtshusholder, "anset til Brændevinsret". Der har vel ikke været noget at gøre som tømrer.

Det falder sammen med, at familien flytter til Dronningens Tværgade 333, hvor værtshuset må have været. Her blev Charlotte Marie konfirmeret den 30. september 1855.

Koleraen satte en skræk i folk. Alle, der havde mulighed for at flytte på landet om sommeren, gjorde det, og folk, der ikke havde råd til 2 boliger, flyttede ud i omegnen.

I 1856 blev Jens Julius og Grethe Maries sidste barn født i "Nordens Gave" på Roskilde Landevej og døbt den 7. december i Frederiksberg kirke.

I 1858, da Juliette Eleonora blev konfirmeret i Trinitatis, boede hendes forældre på Godthåbsvejen. Hendes fætter Otto Peter, der blev konfirmeret samme år, boede i Borgergade 164.

Igen i 1859 boede familien udenfor voldene. Da Johan Axel Ferdinand blev konfirmeret, var det fra bopælen på Gammel Kongevej 47.

Indtil 1856 havde København ligget indesluttet bag sine volde, og kun gennem sine 4 porte havde byen forbindelse med omverdenen. Disse 4 snævre passager, hvor hele færdselen skulde igennem, og hvor man tilmed blev besværet med afgifter 2 steder, var til visse tider livsfarlige at passere til fods, og de var inderlig forhadte.

Da derfor generalstaben - et halvt hundrede år efter bombardementet i 1807 - fandt ud af, at København ikke længere var nogen sikker fæstning, begyndte man straks at

Sådan så der ud i København på de 2 årlige flyttedage.

rive de forhadte porte ned - uden tanke for deres historie. Flere danske byer har bevaret en byport: Stege, Fåborg, Flensborg, Slesvig, Kiel, men ikke hovedstaden.

Så forhadte var de, at de skulde væk med det samme.

En ny næringslov, der afskaffede alle lavene, og som fjernede købstadsprivilegierne, blev underskrevet i 1857, men trådte først i kraft i 1862. Den vakte vild bestyrtelse i lavskredse, og det var ikke mindst i svendelavene, skønt loven nu hjemlede enhver svend ret til at nedsætte sig som mester uden mesterprøve.

Generalstaben frigav nu arealet indenfor den gamle demarkationslinje til bebyggelse, og samtidig med at byggeriet udenfor voldene tog fart, skete der en masse inde i de gamle bykvarterer.

Store dele af Nyboder blev revet ned, og store lejekaserner rejste sig på tomterne. Måske har Jens Julius været beskæftiget ved disse arbejder, for i 1866 hinder vi ham installeret i en af de gamle længer fra Christian den Fjerdes tid, Krusemyntegade 19, hvor Julius Frederik blev konfirmeret fra.

Øtto Peter var blevet udlært som maler og giftede sig i 1864 med Marie Emilie Getting.

Krigen 1864 fik betydning for Jens Julius ved, at hans ældste søn Wilhelm Waldemar Oluf måtte i trøjen og afsted til fronten. Han vendte dog uskadt hjem til den hån og forsmædelse, befolkningen fandt det rimeligt at møde fædrelandsforsvarerne med.

Men Wilhelm Waldemar Oluf var ikke den eneste, der rejste hjemmefra. Hjemmet begyndte at affolkes, som naturligt er, når børnene bliver voksne.

Jens Julius og Grethe Marie boede i 1869 i Istedgade 21, og der var på den tid kun 3 af børnene hjemme. Det var Johan Axel Ferdinand, der var tømrersvend som sin far, Julius Frederik, der var murerlærling, og Mary Edel, som endnu ikke var konfirmeret. De boede på en 4. sal til gaden. I 1870 var også Christian Peter kommet hjem.

Jens Julius har nu sagt den indre by farvek for resten af sine dage. Her ude på Vesterbro er der frit at ånde. Der er åbne marker, skyggefulde træer, små vandløb, hvor børnene fanger salamandre, der er kun kort vej til stranden. Her er dejligt.

Han fungerer som vicevært, og med det håndværk, han har lært, er han velegnet til det. Han lærer også sine drenge, hvordan et hus skal holdes vedlige, og det er der flere af dem, der får god brug for.

I 1871 er adressen Istedgade 23A, i 1872 Badevejen 27, hvor han og hans kone boede til deres død.

Jens Julius kunde godt lide en lille en til ansigtet. Det har jeg ikke fra noget direkte udsagn om ham, men hans svigerdatter Bolette antydede ved flere lejligheder, at hendes mand svirede sammen med sin far og sine brødre, og at de sad ud på arbejdspladserne og sang skurviser i stedet for at komme hjem til konerne med penge.

I sine unge dage har Jens Julius sikkert ofte været at finde i tømrersvendenes lavskro i Adelgade 27. Tømrersvendene havde stolte traditioner, idet de var de første, der gennemførte en strejke, selv om den kostede dyrt.

Her på kroen samledes man i tællelysenes skær og sang de gamle og de nye viser, som man også gjorde det på borgerkroerne og vinstuerne rundt om i byen. Her har han sammen med de andre smøget sin kridtpibe og haft det festligt.

En kendt københavnsk original fra den tid, skomageren Bramsen digtede en parodi på en populær vise, "Hver Glædens Ven...", som kom til at lyde sådan:

"Glæden er lig en Tømmersvend,
som paa et Værtshus man finder,
og, som, idet han farer hen,
drikker en Snaps og forsvinder".

Jens Julius slap ikke for sorger på sine gamle dage heller. Han måtte se et par af sine børnebørn dø, men det hårdeste slag ramte ham dog, da hans hustru gennem 40 års kærligt og roligt ægteskab den 17. april 1878 lukkede sine øjne kun 61 år gammel.

Jens Julius overlevede kun sin hustru i 3 $\frac{1}{2}$ måned og døde af tæring den 5. august 1878 i en alder af 64 år. Af hans søskende levede da hun hans søster Anna Juliana gift Thygesen.

Hans dødsannonce i Nationaltidende Fredag den 9. august lyder således:

"Vor kjære elskede Fader, Tømrersvend JENS JULIUS PRISKORN er Natten til den 5te August blidt og roligt sovet hen, efter mange Aars tiltagende Svagelighed og kun faa Dages Sygeleje, kun 3 $\frac{1}{2}$ Maaned efter vor kjære Moder, dybt savnet af hans Børn og Børnebørn, hvilket bekjendtgjøres for Slægt og Venner af hans Børn.

Begravelsen finder Sted Søndag den 11te August Kl. 12 $\frac{1}{4}$ fra Frederiksberg Kirke!

Gravstedet på Solbjerg kirkegård blev vedligeholdt af familien til 1976, altså i næsten 100 år.

Ane nr.5: farmor Grethe Marie Rasmussen

Vi skal tilbage til enevældens tid igen, tilbage før Englandskrigene til det 18.århundrede, hvor denne historie begynder.

Vi bliver i København, men vi skifter scene. Det vi nu skal se på, foregår i den indre by, i det gamle København, hvor gader og stræder, gyder og gange helt fra Middelalderen har fulgt deres egen skæve gang, en bydel uden plan, der dannedes af naturens terræn. Her var det, en ung skomager fra Kolding kom og tog borgerskab, og her var det, han giftede sig den 23.november 1798 i Trinitatis kirke med velbårne frøken, Cathrine Christiane Charlotte Sophie Mund, der var født i Kobberup nær Skive.

De slog sig ned i Store Fiolstræde, hvor deres første barn blev født den 4.november 1799. Hun fik i dåben navnet Bolette Christiane efter sine 2 bedste-mødre. I 1801 havde faderen både en svend og en dreng på værkstedet. Den 7.december samme år kom datteren Agathe Eleonore, og den 28.december 1803 deres første søn, Rasmus Olsen Rasmussen. Alle 3 blev de døbt i Vor Frue kirke.

Slaget på Reden i 1801 truede ikke deres hjem, men de har selvfølgelig fulgt det med stor spænding.

I 1805 kom der endnu en datter, født den 29.juli i Klosterstræde 81. Hun kom til at hedde Cathrine Amalie. Så kom en søn, Ole Christian den 31.august i ulykkesåret 1807. Byen var under belejring, og det er sandsynligt, at madam Rasmussen nedkom i utide, for drengen blev født den dag, der blev foretaget det bekendte udfald i Classens Have kl.4 om morgenen. Det voldsomme skyderi har nok været for meget for hende.

Barnet blev ligesom sin søster, Cathrine Amalie og som de følgende børn, alle døbt i Helliggeist.

Det ser ud til, at deres bolig var nogenlunde uskadt efter bombardementet, for de blev boende der i endnu nogle år.

Den 31. januar 1810 nedkom skomager Rasmussens mand i Klosterstræde med endnu en dreng, som i dåben fik navnet Rasmus Wilhelm. Han var det sjette barn i rækken, men nummer 3 Rasmus Olsen har nok været død ved den tid, i hvert fald døde han før sin mor.

Så flyttede familien lidt hen i det samme stræde til nr.83, hvor de boede til 1815. Her fødtes den 24. november 1812 Carl Ferdinand, som den sidste søn. Han var den eneste, der blev født på den adresse. I 1816, da skomagermester Erich Rasmussen og hustru fik deres sidste barn, var de tilbage i nr.81, som far nu selv havde købt.

Det blev en pige, som kom til at hedde Grethe Marie. Hun blev født den 27. april. Storesøster Bolette var da forlængst konfirmeret, og det efterår blev også storesøster Agathe konfirmeret. Hun var da ude at tjene hos en lysestøber Christian Cornelius Jydstrup i Nygade nr.89.

Klosterstræde var og er et lille kort stræde, der forbinder Vimmelskaftet med Skindergade i Klædebo Kvarter i København. Det lå meget centralt i den gamle by. Her havde de Gråbrødre torv lige om hjørnet med loppe-markedet, gammelt tøj, både gangklæder og sengeklæder, alle mulige "antikviteter" osv. blev forhandlet her. Der var 3 minutters gang til Amagertorv og Højbroplads, derfra kun et øjeblik til fisketorvet ved Gammelstrand, og så havde man Børsen og pæreskuderne i sigte. Her lå også Finlapperskuderne, der solgte træredskaber til husholdningen såsom spande, baljer og bøtter.

Til den anden side var Gammeltorv og Nytorv og lige på den anden side af dem Halmtorvet, den nuværende Rådhusplads. Grethes mor har haft let sine indkøb, hvis hun ellers har haft noget at købe for. Danmark var jo gået ud af Englandskrigen så fattigt som det ikke havde været i århundreder. Statsbankerotten havde været dyr for menigmand, der måtte betale.

Mange steder lå byen stadig i ruiner efter bombardementet i 1807, store ubebyggede tomter, men med vidunderlige legepladser til børnene.

Gennemgang fra Holmensgade til Smedens Gang.

Grethe Marie kendte ikke sin mor. Hun blev nemlig indlagt på Frederiks Hospital, hvor hun døde af brystsvaghed den 3. november 1818, da Grethe Marie var 2½ år gammel. Da var familien flyttet til Ulkegade nr. 118, ved porten ind til Smedens gang. Det var det senere Holmsgade 17, som ejedes af værtshusholder Ole Pedersen Gyldenspids. Ja, sådan hed han faktisk.

Vi ved ikke, om de var flyttet, før moderen kom på hospitalet, eller om det var hospitalsregningen, der tvang faderen til at sælge sit hus. Læger har altid været et dyrt bekendtskab.

Byens ældste huse, de eneste, der ikke var blevet ødelagt af brandene i 1728, 1795 og 1807, lå i Ulkegaden, den senere så berygtede Holmsgade, nu Bremerholm. Det hus, vores familie flyttede ind i, var imidlertid temmelig nyt. Alligevel må det vist siges at være et tilbageskridt fra Klosterstræde, hvor faderen havde været husejer. Til gengæld ser det ud til, at det derefter igen gik fremad.

Om natten regerede vægterne, og deres sang meldte hver time på natten, hvad klokken var slået. Ude fra blegdammene hørte man vogternes tudehorn, der meldte, at de var vågne og passede på det udlagte tøj. Kirkeklokkerne hørtes tydeligt gennem de stille gader. Det var ikke rådeligt at færdes ude i tranlygternes skær, der var en særdeles usikker belysning, så hvis man skulde ud efter mørkets frembrud, færdedes man gerne i flok og følge og medbragte egeå lygte. Der fandtes således en type, det kaldtes teaterlygter.

Om dagen var der andre lyde: sælgernes råb, skraldemandens skralde, hesteklapren og vognrumlen på de topede brosten, lirekasser og sangere. Butikkerne var små og mørke. Et enkelt spædelys udgjorde hele belysningen, der så på forskellig måde forstærkedes med reflektorer af mere eller mindre primitiv art. I faderens skomagerværksted hang en vandfyldt glaskugle, der samlede lyset i en plet på hans arbejde.

Den ældste af søstrene, Bolette Christiane blev gift ved den tid, moderen døde, med sin fars halvbror, Korporal, senere våbenmester Peder Rasmussen ved 2.jyske infanteriregiment. Med ham fik hun børnene: Christian Ole, Erich, Cathrine Sophie Chirstine Charlotte, Rasmus Peter og Friedrich Wilhelm. Hendes mand døde i 1834 fra hende og børnene. De boede da på Christianshavns kaserne, Wildersgade 60, dengang kaldet Store Kongensgade. Hun blev benådet med embedet som jordemor.

Den næste i rækken var Agathe Eleonora, som jo var sat i tjeneste hos en lysestøber. De blev gift i 1832 den 2.november i Vor Frue kirke, og de satte bo i Vestergade nr.47, nuværende nr.17 tæt ved Kattesundet i det fine nye kvarter, der var bygget efter bombardementet. Lysestøberen døde i 1833/34 uden andre arvinger end den unge enke.

Catherine Amalie blev gift den 22.oktober 1830, kort efter faderens død med skomager Johannes Frederik Nielsen, der sikkert har været svend på værkstedet. Han overtog sin svigerfars forretning, som dengang var i Nellikegade nr.179, en sidegade til Vingårdsstræde. Catherine Amalies mand levede endnu den 4.november 1838, men var død i 1845. Med ham havde hun børnene: Oline Christine, Søren Otto, Niels Cornelius og Adolphine Ingeborg, der blev døbt den 4.november 1838. I 1845 boede Catherine Amalie med sine børn i Borgergade 154 bagbygningen 1.sal tv.

Ole Christian Rasmussen, som var den ældste af de drenge, der fik lov at leve, blev smed. Han giftede sig den 13.maj 1834 i Helliggeist med Fredericke Rasmussen, hvis herkomst er lige så ukendt, som de 2 foregående svogerskaber. De fik børnene: Carl Christian og Oline Kirstine Frederiche. I 1845 boede de Dronningensgade 221, 2.sal.

Da Rasmus Wilhelm blev konfirmeret 16.søndag efter Trinitatis 1824 i Helliggeist, boede han endnu hjemme hos sin far i Vingårdsstræde nr.133, og mere har vi ikke om ham.

Den sidste af drengene, Carl Ferdinand blev også konfirmeret den 16.søndag efter Trinitatis, men i 1827. Faderen boede da i Nellikegade 179, og Carl Ferdinand boede hjemme. Resten af hans tilværelse har vi endnu tilgode.

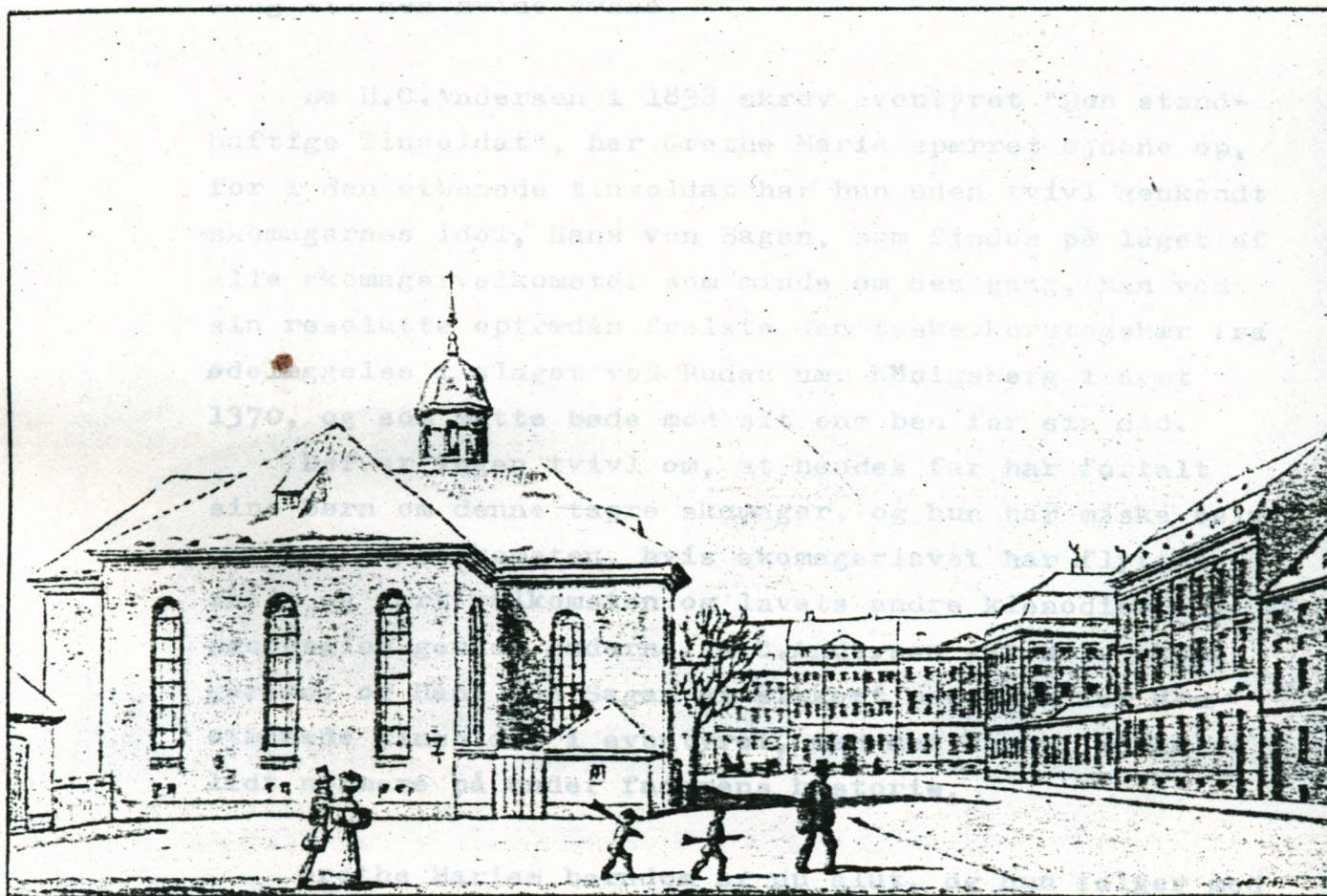
Da Grethe Maries far døde den 20.juli 1830 i Nellikegaden i Øster Kvarter, var hun endnu ikke konfirmeret, og hun var nu forældreløs. Boets værdier, som blev opgjort i overværelse af hendes svoger og farbror Peder Rasmussen, gik lige op med begravelsesudgifterne, så hun fik ikke noget med hjemmefra.

Grethe Marie blev først konfirmeret 2.søndag efter Påske 1831, og hun boede da hos sin svoger Peder Rasmussen i kasernen. Hun fik kun 6g for sin præstation, men karaktererne var ofte afhængige af, hvor meget der blev "ofret" til præsten.

Den 26.februar 1839 erlagde tømrersvend Jens Julius Priskorn 4 rbd.sølv og 4 rbd.tegn for copulation i Garnisons kirke, og dagen efter blev Grethe Marie og han viet sammen i Garnisons kirke.

Vi ved ikke, hvad Grethe Marie har foretaget sig i de 8 år mellem hendes konfirmation og hendes bryllup. En bror og en søster var blevet gift, 2 søstre var blevet enker, og der var blevet født 2 niecer og 3 nevøer til Grethe Marie. Den sidste adresse, hun havde inden brylluppet var Bredgade nr.163 hos murermester Schmuck, der var en slægtning til hendes tilkommende, og her må de have mødt hinanden, han, der ikke kendte sin far, og hun, der ikke kendte sin mor, de havde noget tilfælles.

Ved sit giftermål kom Grethe Marie ind i en familie af bygningshåndværkere, murere og tømrere var de fleste, men der var dog enkelte undtagelser. Således havde hendes mand en halvbror Johann Wilhelm Schmuck, der var skomagermester som hendes far. Det var måske gennem ham, hun var kommet til murermesteren i Bredgade.

Akvarel.

Garnisonsplads med Kirken, set mod Bredgade. 1840erne.

Tiln. hraks Vejviser

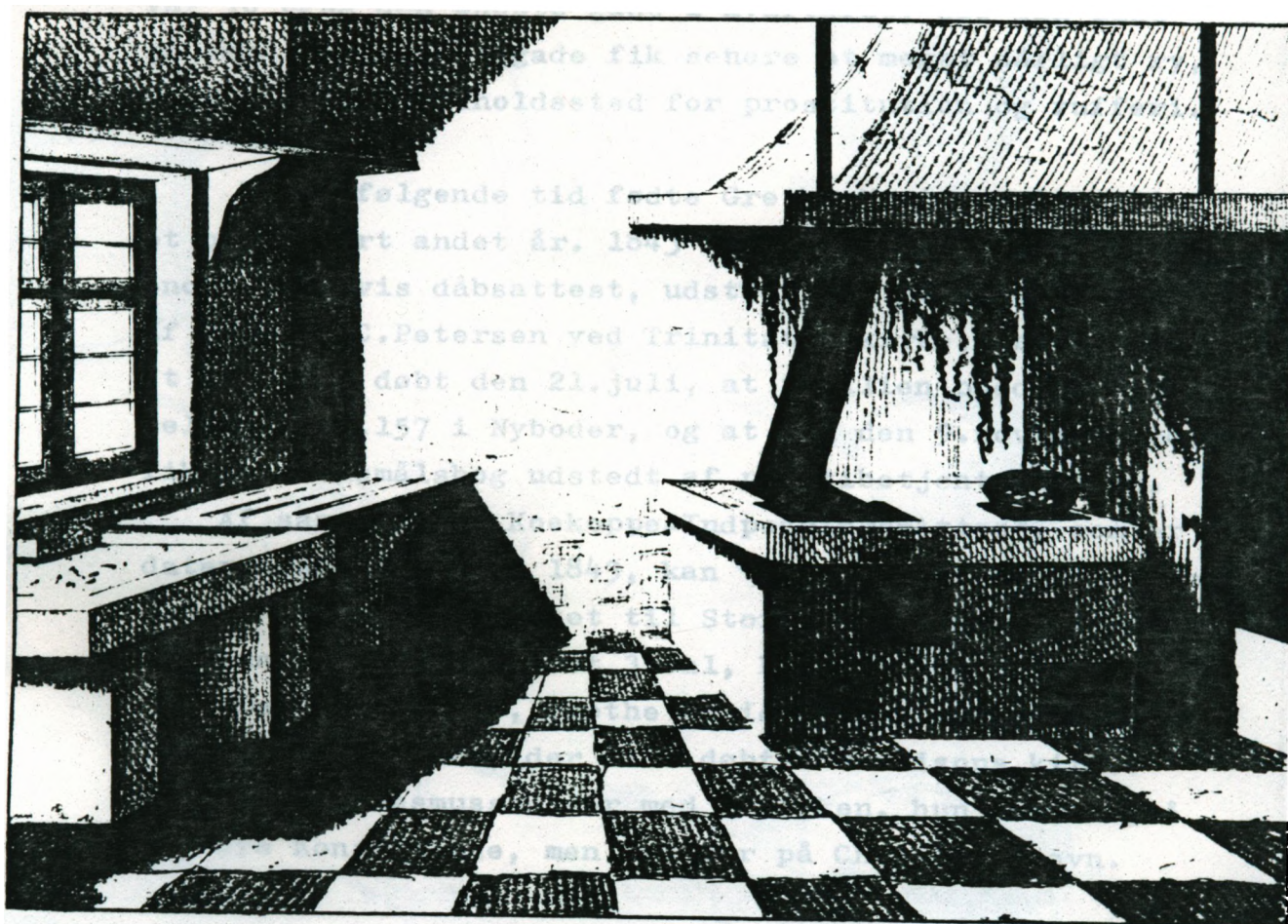
Inden vi nu lader Jens Julius bortføre sin unge brud, skal vi kigge lidt på Grethe Maries barndom endnu engang. På en mærkelig måde er den nemlig vævet sammen med H.C.Andersens ungdom i København, uden at vi kan sige, at han har kendt hende. Men det er sikkert, at hun har kendt ham.

Grethe Marie boede hos sin far i Ulkegade, da H.C. Andersen kom til København og fandt sit første logi der. Senere, da han sad på kvisten i Vingårdsstræde og skrev eventyret om Nissen og spækhøkeren, boede hun 50 meter derfra i Nellikegade, og da han kom hos familien Collin i Bredgade, arbejdede hun hos murermester Schmuck i samme gade. Hun har altså kendt ham, fra han var en kejtet dreng, og hun har set hans udvikling fra den grimme ælling til den hvide svane.

Da H.C.Andersen i 1838 skrev eventyret "Den standhaftige Tinsoldat", har Grethe Marie spærret øjnene op, for i den etbenede tinsoldat har hun uden tvivl genkendt skomagernes idol, Hans von Sagan, som findes på låget af alle skomagervelkomster som minde om den gang, han ved sin resolute optræden frelste den tyske korstogshær fra ødelæggelse i slaget ved Rudau nær Königsberg i året 1370, og som måtte bøde med sit ene ben for sin dåd.

Der er ingen tvivl om, at hendes far har fortalt sine børn om denne tapre skomager, og hun har måske selv set ham på velkomsten, hvis skomagerlavet har flyttet skilt og ført velkomsten og lavets andre klenodier i procession gennem gaderne. H.C.Andersen var selv skomagersøn, og Hans von Sagan er sikkert modellen for den etbenede tinsoldat i eventyret, men det kan vi måske se lidt nærmere på under faderens historie.

Grethe Maries barndom er nu slut, og hun følger med sin mand til deres første fælles bolig i Magstræde, hvor de havde lejet lejlighed i nr.24, det nuværende nr.19, kun få meter fra Jens Julius' fødested i Rådhusstræde. Her fødtes den 20.november 1839, 9 måneder efter brylluppet deres første barn, der i dåben i Helligeist fik navnet Vilhelm Valdemar Oluf.

Sådan så køkkener ud på Grethe Maries tid, men de var sjældent så rummelige. Der var ingen bageovn i køkfuret, for man æltede kun dejen selv og lod så bageren bage brødet. Mange lejligheder havde ikke eget køkken, og vand skulde altid hentes ved en af byens pumper. Den ved Gothersgades mølle var regnet for at give rimelig godt vand til kaffebrygning.

Vi kan sikkert gå ud fra som givet, at Grethe Marias storesøster, jordemor Bolette Christiane Rasmussen har været hendes fødselshjælper, og det skulde ikke være sidste gang.

Ret længe varede det ikke, før Jens Julius og Grethe Marie flyttede tilbage til Ny Københavns lige gader og rette vinkler. I 1841, da Grethe Marie fødte sit andet barn, boede de i Helsingørgade 323. Denne gang blev det en pige, som i Trinitatis fik navnet Charlotte Marie. Heller ikke her blev de boende ret længe, men det var jo også den eneste gade i kvarteret, der gik lidt på skrå. Helsingørgade fik senere et meget dårligt ry, idet den blev tilholdssted for prostitution og rufferi.

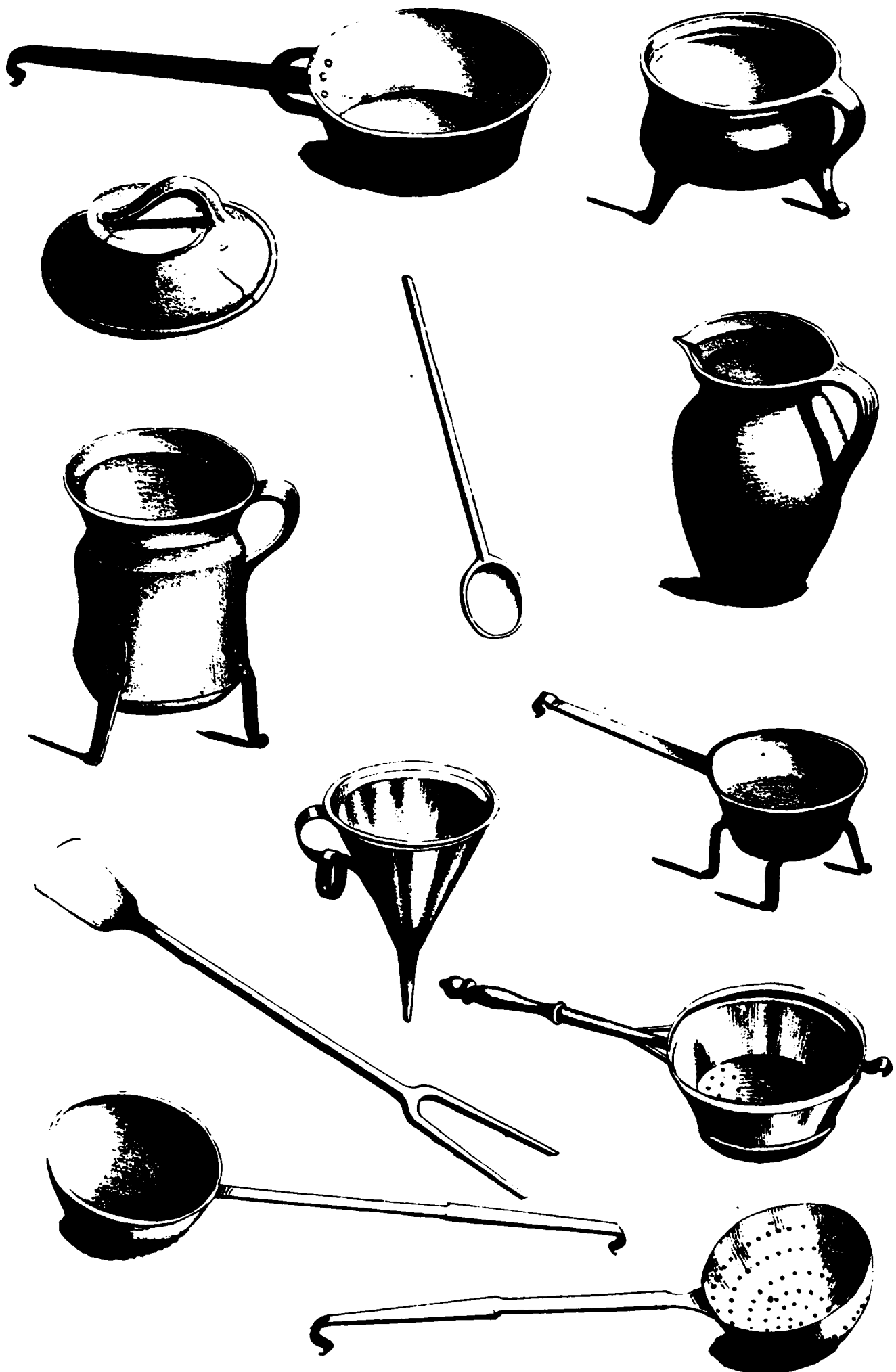
I den følgende tid fødte Grethe Marie regelmæssigt et barn hvert andet år. 1843 var det pigen Juliette Eleonora, af hvis dåbsattest, udstedt den 30. oktober 1843 af klokker C. Petersen ved Trinitatis kirke, det fremgår, at hun blev døbt den 21. juli, at familien boede i Hjorteløngen nr. 157 i Nyboder, og at hun den 9. november 1859 fik en skudsmålsbog udstedt af politibetjent Nielsen.

Af samme piges Koekoppe=Indpodnings=Attest, som er dateret den 16. marts 1843, kan vi se, at de straks efter hendes fødsel er flyttet til Store Kongensgade, formentlig nummer 258, baghuset 3. sal, hvor de bor i 1845.

Det var det år, Grethe Marie nedkom med sønnen, Johan Axel Ferdinand, der blev døbt i Garnisons kirke. Gjerdemoder Rasmussen var med i kirken, hun boede også i Store Kongensgade, men det var på Christianshavn.

Med Christian Peter, der blev født i 1846, uden at kende datoen, kom der uorden i systemet med en hvert andet år, men ikke desto mindre kom der alligevel endnu en dreng i 1847, der fik navnet Erik Setzer.

Denne sidste døde som lille. Vi har ikke nogen efterretninger om ham, heller ikke dødsfaldet, men han er ikke som før angivet død under koleraen i 1853.

Køkkenredskaber på Grethe Maries tid.

Jeg har fundet et samtidig liste over dem, der døde af kolera i København i 1853, og der var ingen Priskorner imellem, men de kan jo have været udenbys og være registreret der. Alle, der kunde, flygtede jo fra den kolerabefængte by.

Krigen 1848-1850 var ikke noget, der greb ind i Grethe Maries hverdag. Soldaterne forsvandt ganske vist fra bybilledet, men de blev erstattet af borgervæbningen, der overtog bevogtningen af byens fæstningsværker.

Grethe Maries mand var dog heller ikke i borgervæbningen. Som bygningshåndværker hørte han automatisk til brandværnet, og hver gang der var brandalarm, måtte Grethe Marie ruske i sin mand og få ham afsted, og det var ikke sjældent i den gamle, tætbebyggede by. Så måtte han i støvlerne, den lange frakke og den høje hat, der hørte til udstyret.

Heller ikke den nye demokratiske forfatning fik nogen indflydelse på Grethe Marie. Kvinderne fik først valgret i 1915, og mænd var kun stemmeberettigede, når de betalte skat, og vi ser her det paradoks, at Højre, der sad på magten, forhindrede de fattige i at vælte dem, ved at ansætte deres indtægt for lavt, så de ikke kunde få stemmeret. Dengang var det håndværkerne, der slap for at betale, nu er det de rige, der kan få nulindkomst, men de beholder deres stemmeret.

I sommeren 1849 døde Grethe Maries svigermor i en alder af 76 år af slagflod. Hun blev begravet i den frie jord fra Trinitatis kirke. Straks efter overtog Grethe Marie og hendes mand lejligheden i Prinsensgade, hvor de bor med deres 5 børn i 1850. Den næstældste, Charlotte Marie synes ikke at bo hjemme ved den tid.

Efter en pause på 4 år nedkom Grethe Marie i 1851 igen med en dreng, Julius Frederik, og endelig, efter at hun var fyldt 40 år, sluttede hun rækken af med en pige, Mary Edel, der blev født på Frederiksberg.

I 50erne kom krinolinem igen på mode, og Grethe Marie kom til at gå i krinoline resten af sine dage. Det var naturligvis ikke som l'ancien régime. Det var en mere borgerlig krinoline, mørk og højhalset, værdig og matroneagtig. Sådan må vi forestille os den tids damer. Men hvordan gik dagen for folk dengang.

Man drak sin morgenkaffe meget tidligt, og dertil fik man kryddere. Frokosten var kl. 9-10 og bestod af smørrebrød med kød, ost, pølse, der var ledsaget af en snaps. Husmoderen skulde så have middagen klar kl. 13. Den bestod gerne af en grødret, evt. vælling, grynsuppe eller søllebrød, og en kødret, bagefter tog man en middagslur. Og når man vågnede vankede der en tår kaffe med en enkelt småkage til.

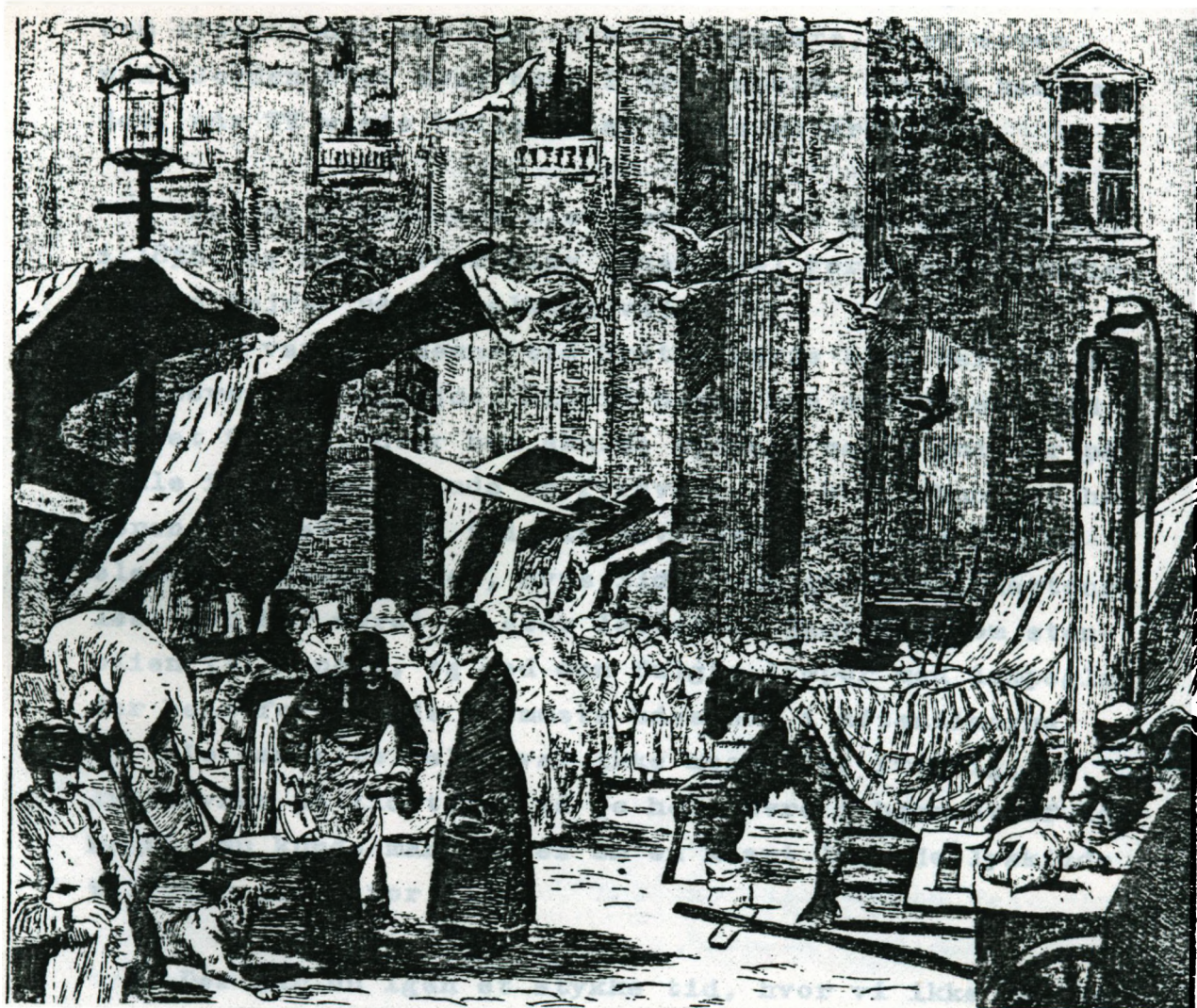
Kl. 18 fik man eftermiddagste på maskine med hveder eller kryddere til, og dagen sluttede med aftensmad kl. 21, bestående af smørrebrød med snaps og hvidtøl.

Grethe Marie eller hendes børn måtte hente vand ved den nærmeste pumpe flere gange om dagen. Det var en tung gang, at slæbe et par fulde vandspande, ofte op ad en smal vindeltrappe og måske til 4. sal. Men det var jo på den anden side ved posten, man mødtes og udvekslede nyheder. Ja, mange af de nyheder, man idag finder i distriktsbladene, blev dengang slået op på pumperne.

Når man var kommet hjem med de fyldte spande, blev vandet siet gennem et klæde og over i husets tønde, og hvis der var levende fisk i vandet, blev det regnet for at være godt, men døde fisk - puha. Forresten var den populære betegnelse for postevandet, lunken ålesuppe.

I december 1854 tog hendes mand bergerskab som værtshusholder, og han har formentlig haft sin forretning i Dronningens Tværgade nr. 333, hvor Charlotte Marie året efter blev konfirmeret.

Det har næppe været en succes med udskænkningen, da vi aldrig hører om værtshuset, og de flytter da også fra stedet snart efter.

Slagterbøderne ved Nicolai, kaldet Maven, var de bedste i byen.

Flere og flere af Københavns beboere flyttede ud fra de snævre forhold inde bag voldene. I 1856 finder vi Jens Julius og Grethe Marie i "Nordens Gave" på Roskildevejen, hvor deres yngste blev født.

I 1857 gik det endelig op for Generalstaben, at København bag voldene ikke duede som fæstning, og man afstod fra retten til at nedrive bebyggelsen i byens periferi. Det var 50 år efter det engelske bombardement, der klart havde vist alle andre, hvad byens befæstninger var værd.

I den følgende tid tog byggeriet fart, og voldene, som efterhånden var blevet stærkt forhadte, blev revet ned. Jorden blev kørt bort i trillebøer, som vi har set det, når TV viste billeder af Kinas vejarbejder.

Juliette Eleonora blev konfirmeret fra Godthåbsvej i 1858, og året efter blev Johan Axel Ferdinands konfirmation fejret på Gammelkongevej.

Det var ved denne tid Grethe Marie blev befriet for et besværligt arbejde. Hidtil havde hun måttet slå ild med et fyrstøj, hvor hun skulde opfange nogle gnister på gamle forbrændte klude og fyrsvamp. Nu kunde hun hos hseren købe et bundt frictionssvevlstikker, der let og elegant klarede sagen, hvis ilden var gået ud i nattens løb. Det har været en stor lettelse. Samtidig kom stenolien til landet, og med den fulgte lamper med lampeglas, der helt forandrede hjemmets udseende i aftentimerne.

De gamle tællelys var ikke meget lys fra sig, og lyseklynen på ildstedet lå jo helt ovre i hjørnet af køkkenet. Nu kunde man samles om en klart lysende lyskilde til stor glæde for alle.

Der går nu igen et stykke tid, hvor vi ikke kan se familiens gøren og laden, men i 1866 finder vi den igen. De er flyttet tilbage til det gamle kvarter og bor nu i Krusemyntegade 19, der hørte til de få tilbageværende af Christian IVs oprindelige Nyboderlænger. "Han tog det med Komforten ej saa nøje", står der i sangen, og sønnen Julius Frederik, som blev konfirmeret på denne adresse, har da også fortalt, at de kurede ned ad et tov fra lof-

tet, for der var ingen trappe op til første sal, eller salen, som det bare hedder i Nyboder.

Køkkenet, som var Grethe Maries domæne, havde gulv af sten og var samtidig gennemgang fra gaden til haven. I de huse, hvor 2 familier delte lejlighed, så den ene part havde salen, var det en ulempe, at trappen kom til at gå den vej, så det også blev gennemgang for en anden familie.

Det var meget små forhold og meget primitive. Det var en regel for folk, der arbejdede ved Holmen, at når vandet i en kop, der var stillet i vindueskarmen, var bundfrosset, var der ingen arbejde på Holmen, så isole- ringen har ikke været god.

Der var blyindfattede ruder, bjælkeloft og stengulv, også i stuen. Om vinteren var både gulv og vægge glatte af is. Det var ikke rart, men vi ved heller ikke, hvor længe det varede. måske var det kun i en byggesæson, hvor Jens Julius arbejdede i kvarteret.

Forresten havde Nyboder sit eget politi og kom ikke under Københavns jurisdiktion før efter første verdenskrig.

Men snart var det slut med at bo indenfor voldene i den sure og usunde luft, hvor voldgravene efter sigende var så forurenede, at en gråspurv ikke kunde flyve over dem uden at falde død ned på vejen.

Den første sporvejslinie var blevet oprettet i 1863 mellem Frederiksberg Runddel og Sct. Annæplads. Den fulgte Frederiksberg Alle, men i 1866 kun desuden en rute ad Pilealle og Vesterbrogade. Det var lige som om Vesterbro var kommet til at ligge nærmere byen og dens mange indkøbsmuligheder.

Vi træffer da også familien på Vesterbro i 1869, og nu vender den ikke tilbage mere. Den første adresse var Istedgade 21, og der var nu kun 3 børn hjemme, de 2 mindste og Johan Axel Ferdinand, der var udlært som tømmer-svend. Lillebror Julius Frederik var murerlærling.

Grethe Marie Rasmussen og hendes ægtemand
Jens Julius Priskorn ved deres sølvbryllup

Det er ikke små mængder arbejdstøj, Grethe Marie har måttet vaske, men det var murer- og tømrertøj, der bare lugtede af sved og frisk luft. Hun har ofte måttet tænke på skomagerlugten, den bedske lugt af læder og bej og garvesyre. Den var hun da fri for.

Husets indretning var dengang noget anderledes end idag. Selv om man ikke havde flere værelser, end man havde brug for, forbeholdt man et til stadsstue, som ikke blev benyttet, det bedste rum selvfølgelig og udstyret med de bedste møbler.

Gulvtæpper blev næsten ikke brugt, og da kun om vinteren. I regelen var gulvet bestrøet med sand. Det vigtigste møbet var chartollet, dernæst skabet til dækketøj og linned, der blev holdt frisk med lavendel og rosenblade, en sofa eller divan med et divanbord foran med løvefodder og diverse dragkister/chiffonnierer eller kommoder med nips på låget og med gangklæder og dækketøj i skufferne. En bornholmer havde man gerne eller et af de amerikanske pendulure, der kom frem omkring midten af århundredet.

Foran vinduerne var der gerne en forhøjning til husets damer, som på den måde var hævet over det fodkolde gulv og samtidig havde en bedre udsigt over gadens liv, ofte hjulpet af et gadespejl.

Gardiner brugte man kun lidt, man havde jo smukke træpanåler, kun en kappe om sommeren var nødvendig, men om vinteren behængte man vinduerne for varmens skyld, så man ikke fyrede for gråspurvne.

I 1870 kom sønnen Christian Peter hjem for en tid, og der blev mere vasketøj, men så blev Johan Axel gift, og han overtog lejligheden, mens Grethe Marie og Jens Julius flyttede til nr.23A. Begyndelsen af 70erne var næsten ligesom midten af 30erne optaget af bryllupper i familien, og efterhånden samledes børnene og svigerbørnene omkring forældrebarnes adresse, så de kom til at danne en hel lille koloni. Endnu et par gange kom de til at flytte, før Grethe Marie lukkede sine øjne den 17.april 1878 på Badevej nr.27, omgivet af børn og børnebørn.

Ane nr.6: morfar Laurs Peter Johannesen

Det var lørdag den 28.juni, dagen efter syvsoverdag i året 1828, de havde bud efter madammen til Johannes Skomagers kone Bodil i Benstrup i Todbjerg sogn, der nu er en del af Århus, men dengang lå i Randers amt.

Det var tredje gang hun gjorde barsel, og det blev en bette dreng, der samme dag blev hjemmedøbt af helbredsgrunde, så han kom først i kirke den 3.august, der var søndagen efter Sct.Olsmarkedet i Århus.

Der var i forvejen to småbørn i den lille indsiderstue, for de har nok bare haft et enkelt rum at bo i hos en bonde. Den ene var en storesøster Edle, der var nær ved at være 4 år, den anden en storebror Justus, og han var 2.

Faderen var skomager Johannes Justussen Rothäusser fra Randers, moderen Bodil Hansdatter fra Nødager, der dengang lå ved Kolindsund, som nu er udtørret. De var blevet gift i Mejlby, lige nord for Todbjerg, og herhen flyttede de igen.

I 1832 kom der endnu en lille dreng, Johan Frederik, og så var det slut. Begge forældrene var ved at være gamle. Folketællingen 1834 siger, at faderen er 50 og moderen 51 år. De deler et lejehus med en anden familie i Mejlby og har alle deres fire børn hjemme.

Hos naboerne er der to murere, Søren Hansen Lund og hans bror Jens, begge på et halvthundrede år. Disse mænd skulde få betydning for Laurs Peter og hans brødre.

Den 29.november 1822 blev der udfærdiget en kongelig plakat om håndværkere på landet. Det blev dem tilladt at holde en svend og en dreng, samt at benytte de håndlangere, de havde brug for i arbejdet, og desuden at beskæftige deres hustru og børn i deres håndtering.

Også denne plakat fik betydning for Laurs Peter .

Der var en ting mere, der fik betydning for Laurs Peters skæbne, eller rettere en begivenhed, der allerede havde haft indflydelse på hele landets skæbne. Det var Englændernes rov af den danske flåde og deres grundige eftersøgning af dueligt skibstømmer overalt, hvor de kom. Tømmer blev en mangelvare, og det forklarer, at murerfaget, der aldrig før havde været landhåndværk, nu blev nødvendigt også på landet.

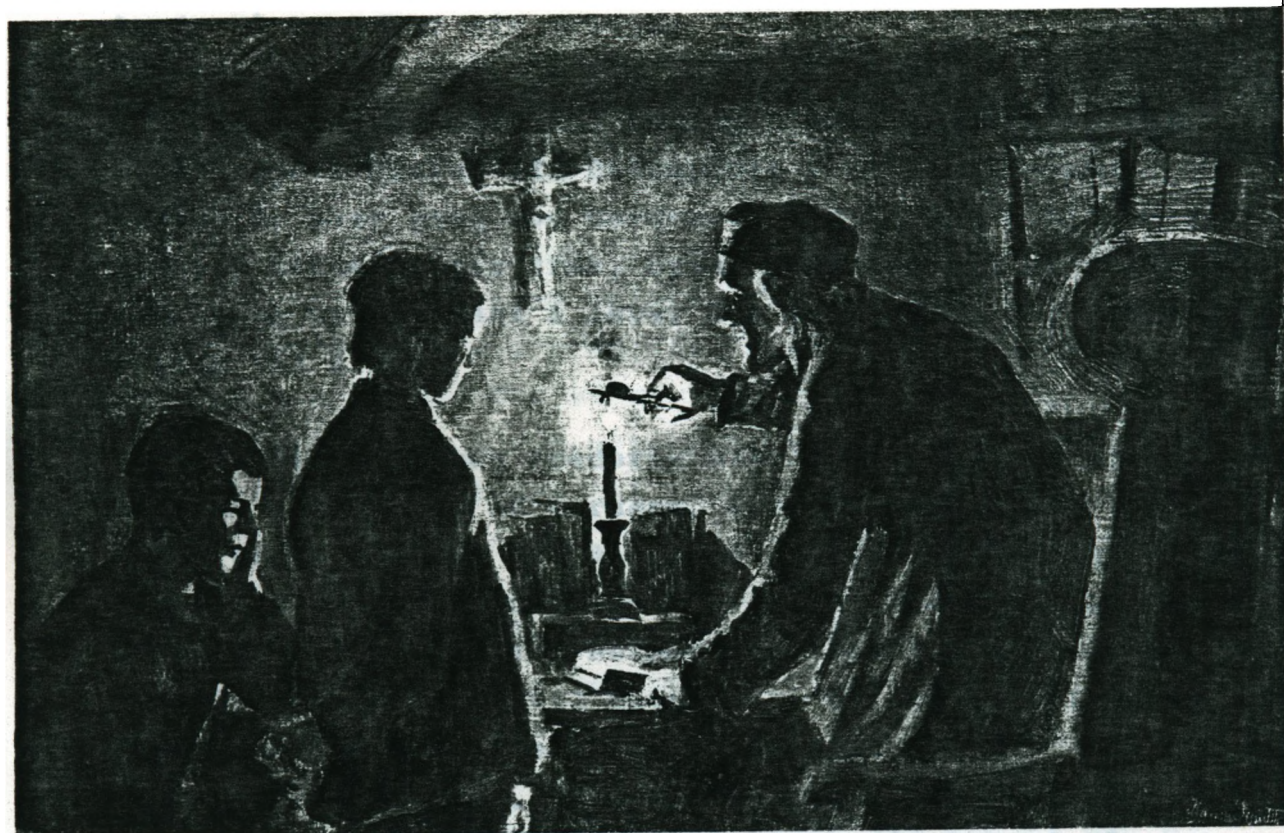
Det begyndte ikke straks, men i løbet af en generation var der så mange brøstfældige huse, hvis tømmer ikke kunde fornyes. Tømmeret var simpelthen blevet for kostbart. Så byggede man af sten. Det startede meget småt, og først mod slutningen af det nittende århundrede kan man sige, at murere var almindelige på landet.

Laurs Peter skulde med andre ord blive en slags pioner. Han blev vaccineret i 1835. Begge hans forældre havde haft de naturlige kopper, dvs. de var sikkert kopparrede i ansigtet. Faderen var plaget af gigt, og i 1839 var han blevet fattiglem, fordi han ikke kunde bruge sine hænder mere.

Edle blev konfirmeret i Todbjerg kirke, skønt de boede i Mejlby, så hun var måske allerede ude at tjene dengang i 1839. Den 3. februar 1840 afgang hun fra hjemsognet til Trige. I folketællingen kaldes faderen da igen skoflikker, så der har måske været en lille bedring i gigten. De 3 mindste børn er hjemme.

Det var ved den tid, Skårupgård solgte ud af bøndergodset i Todbjerg og Mejlby, og bønderne blev selvejere. For husmændene betød det ikke stort.

Det har været meget småt i det lille hjem, når faderen fik fattighjælp. Måske er børnene blevet udliciteret af sognet til den højstbydende, og på den måde kan alle drengene være kommet til murerbrødrene. Her har de så lært grundbegreberne i det håndværk, der skulde blive deres levevej.

Før konfirmationen samledes ungdommen til
aftenlæsning hos degnen, og det kunde alt-
så se således ud.

Den første søndag efter påske 1842 blev Justus så konfirmeret med karakteren "god efter fattig evne". Det efterår kom Edle hjem til forældrene fra en tjeneste i Astrup i Ødum sogn. Hun var nu 18 år gammel.

Justus kom ud at tjene i Bramstrup i Rud sogn.

I 1843 blev det Laurs Peters tur til at blive konfirmeret. Han fik karaktererne mg/mg. Igen kaldes faderen fattiglem.

Året efter kom Justus hjem til sognet, hvor han havde fået tjeneste på Krannestrup, men så rejste Laurs Peter til Schildenseje i Voldum sogn, en afbyggergård under Clausholm kan man vel kalde den, og på den måde fik han den første kontakt med det Clausholm, hvor han lagde så meget af sit arbejde.

Edel rejste igen til Astrup i Ødum i 1845, og samme år rejste Justus til Estruphuse i Søby. Allesammen rejste de hver gang mod nordvest, når de søgte tjeneste. Det var Randers, der trak, byen, hvor faderen var vokset op og havde stået i lære. Det var ligesom, de vendte ryggen til Århus.

Lillebror Johan Frederik blev konfirmeret i 1846. Han var den eneste af børnene, der fik faderens efternavn, sådan som den nye navnelov af 1828 havde sagt. Men af en eller anden grund blev det forvansket til Rotheissen i stedet for Rothäusser. Faderen har nok ikke selv kunnet stave til navnet, og at skrive til Mariager efter en dåbsattest var utænkeligt.

Denne lillebror, der senere rejste til Vestbirk, hvorfra han siden forsvandt, blev grundlægger af slægten Rotheissen, der siden fik et ord at skulle have sagt i Helsingør, hvor familien lever endnu.

Det var også i 1846, Justus kom hjem til Mejlby.

Laurs Peter, der havde tjent en tid i Trige, kom hjem til Todbjerg året efter for at tjene hos Christian Nielsen. I 1848 blev han optaget i lægdsrullen, der siger, at han var 64" høj, en tomme mindre end faderen.

Det er mest sandsynligt, at Justus er blevet indkaldt til militærtjeneste i 1848, hvis han ellers er blevet erklæret egnet. Han havde jo alderen. Men Laurs Peter blev i 1851 erklæret "fuldstændig insufficient, som i høj grad platfodet og deformitet af fødderne".

Man kommer uvilkårligt til at tænke på det gamle ord om smedens hest og skomagerens børn, der altid har de dårligste sko, men det kan såmænd godt være, at det bare har været det hårde slid, som fattiglemmets børn har måttet tåle i deres opvækst. Dem er der ikke blevet taget på med fløjls-hansker.

I 1850 finder vi forældrene alene hjemme. Dem har krigen ikke berørt ret meget. Udskrivninger og indkvarteringer er gået uden om dem. To år efter døde faderen 69 år gammel af alders svækkelse. Han opgives da, at bo i Bendstrup i Todbjerg, men Todbjerg er anneks til Mejlby, så det står i Mejlby kirkebog.

Året efter faderens død kom Edle hjem til moderen fra Breinholm i Haslånd sogn, men året efter igen tog hun til Pedersminde i Trige for at tjene som bryggerpige. Hun kom afsted med et dårligt vidnesbyrd, og bedre var det ikke, det hun vendte hjem med i oktober 1854.

Hun blev nu hjemme til januar 1957, hvor hun rejste til Vorup ved Randers og forsvandt ud af vores historie.

Laurs Peter havde imidlertid fundet sig en livsledsager. Det var en pige fra Gylling, som nu boede i Mejlbys nabosogn mod nord, Årslev, hvor hun i et par år havde tjent hos en præsteenke og dennes tvillingesøster.

Den 30. august kommer Laurs Peter til Årslev med et godt vidnesbyrd som murersvend og samme dag bliver han gift i Årslev kirke med Ane Marie Pedersdatter, der var 6 år ældre end ham.

Der var ganske vist lyst for dem allerede den 9. oktober, men det var alligevel lidt tidligt, deres første-fødte arriverede. Det blev en pige, der kom den 1. april 1854 og blev døbt Bolette den 15. april.

Laurs Peter er nu blevet pater familias, men inden vi går videre med hans livsforløb, synes jeg, vi skal se lidt på ungdomslivet, som det udfoldede sig dengang i en del af Østjylland, som netop havde sit centrum mellem Århus og Randers. Her havde man sin egen særprægede tradition, der var bygget op omkring de særlige ungdomslav, der i hver by stod for arrangementet af årets fester under ledelse af "gadebassen".

Gadebassen var gerne den "villedst" karl i byen. Han blev kåret ved Valborgblusset den 30. april eller til pinsen, det var lidt forskelligt, men her på egnen foregik kåringen ved, at den udkårne karl blev indesluttet ved et rask kup af de andre karle og i triumf løftet op, så hans hovede rørte loftet. Det var regnet til god tone, at han gjorde modstand, lige som det i Middelalderen var tradition, at den nye pave skulde gøre fysisk modstand, når han blev kåret, så det er nok en ældgammel skik fra katolsk tid.

Da det nu var den "villedst" karl, man vilde have, og man ikke kunde vide, om det kun var på skrømt, han gjorde modstand, kunde det udarte til voldsomme optrin, hvis en stærk karl ikke vilde vælges. Så kunde der vanke blodige skrammer.

Men lad os nu sige, at årets gadebasse er valgt. Han antog sig så et par gadebassedrenge, som sammen med ham fordelte byens ugifte ungdom parvis, så hver karl og pige fik sit gadelam, og de to, som var tildelt hinanden, skulde så holde sammen i et helt år ved alle fester. Karlen skulde altid hente sit gadelam på hendes arbejdsplads og følge hende hjem efter gildet. Pigerne skulde sørge for mad og karlene for drikke. Gadebassen skulde sørge for, at de fik et lokale at holde gilde i, og han stod for et eventuelt pengeregnskab.

Nu er skikken uddød. Det var naturligvis udskiftningen og udflytningen fra fællesskabet, der sammen med en vis udartning tog livet af den, men Laurs Peter og hans søskende har kendt den og levet under dens love.

Skoflikkerens børn har nok næppe været blandt de førende i ungdomsgilderne. Edle var den uægte fattigmandstid med de dårlige vidnesbyrd, var hun måske en tidlig rødstrømpe? Justus var ikke for klog, har vi hørt, og Laurs Peter var noget invalideret. Nå, hvad ved vi, måske var de fulde af lune og slagfærdighed, som adskillige af deres efterkommere.

Det gamle lav var i virkeligheden en udmærket ordening, idet det var medvirkende til at ungdommen holdt en vis selvjustits. De lavsskikken uddøde fik man de første ungdomsproblemer. Den 5. juli 1859 forelå der en skrivelse fra herredsfogden til sognerådet i Todbjerg-Mejlby, om at sognerådet skulde forene sig med sognefogderne i distriktet for at forhindre gadeuorden fra ungdommens side om aftenen. Man enedes om så vidt muligt at søge forstyrrende adfærd hindret og eventuelt at gøre indberetning derom til politiet.

Men lad os vende tilbage til Laurs Peter, der sidder som ægtemand og fader i Årslev. I folketællingen 1855 nævnes han som indsidder og murermester. Samme år til juleaften nedkom hans kone med endnu en datter, der fik navnet Laura. Blandt fadderne var murersvend Justus Johansen, som nu arbejder for sin bror. En tid er han dog udensogns igen, for i 1857 kommer han hjem til sin bror fra Virring sogn.

Meget tyder på, at det er ved den tid, moderen også er flyttet op til sin søn og svigerdatter, da Edle er taget til Vorup.

Folketællingen 1860 viser, at de nu bor i eget hus. Laus-murere, som han kaldes har nu 3 børn, idet hans kone året før havde skænket ham sønnen Albertus Peter den 14. januar. Den latinske endelse viser tilbage til farfars navn Justus, og afslører måske en katolsk tilbøjelighed, som senere fører til at Bolettes børn bliver døbt katolsk.

Den indvandrede forfader Justus Rothhüsser fra Hessen har sikkert været katolik. Drengen blev dog døbt på en dansk helligdag, St. Bededag.

Clausholm slot set fra nord.

Det er også først med folketællingen 1860, at vi finder Laus-murerens mor i Årslev. Hun er nu 78 år, og hun har næppe kunnet klare for sig alene mere. Bolette, der som voksen altid kaldte sig Bodil, er sikkert opkaldt efter sin farmor, al den stund Bodil og Bolette er samme navn i to forskellige former.

Det er ikke bare ros, der er blevet Laus-murere til del, men det skal ikke glemmes, at af de fire søskende, var det ham, der i ca 10 år havde sin gamle mor boende, indtil hun den 28. december 1868 døde i en alder af 87 år ganske kort tid efter, at hendes barnebarn Bolette 14 år gammel var rejst til Randers i sin første tjeneste, hvorfra hun aldrig mere flyttede hjem. I 1870 flyttede også den anden datter til Randers, men hun kom da hjem igen en tid i 1872.

Krigen 1864 kom næppe til at ramme Laus-murere og hans lille familie særlig hårdt. Rekvisitioner og indkvarteringer ramte gårdmændene, der efter krigen ofte fik store erstatninger, dog i hovedsagen som statsobligationer til 4 procent. Men efter krigen skulde man genvinde det tabte indenfor de nye grænser, og der kom en livlig aktivitet i alle dele af landet.

Det var ved den tid Kolindsund og en lang række søer på egnen blev udtørret, og det var ved den tid landevejene kom under statslig administration.

Jernbanen Århus-Randers var indviet allerede i 1862 med vældig festivitas og begejstret deltagelse af egnens beboere, der stod i stimer langs banen og jublede.

I 1869 var banen ført videre fra Randers til Aalborg. Nu blev det aktuelt med en bane til Grenå.

Laus-murere flyttede i 1873 til Assentoft mark, der ligger ved den gamle Randers-Ebeltoft landevej, som nu er næsten forsvundet. Det har dengang været en flytning fra et stille tilbagestående område til et mere befærdet strøg. Idag er det omvendt, og Assentoft mark er nok mere ensom, end Årslev nogensinde har været.

Da Albertus Peter blev konfirmeret 1.søndag efter påske i Hørning kirke, kaldes faderen husmand og murer Laurs Peter Johansen på Assentoft mark. Han har nu tjent til et mindre husmandssted, som kan kaste lidt af sig, når murerarbejdet ligger stille. Samtidig fik han kun halvt så langt at gå til Randers, hvor børnene tjente. Den 19.maj 1874 rejste Albertus Peter nemlig også til Randers.

Fire dage senere bemyndigedes regeringen ved lov af 23.maj 1874 til at udstede koncession på en bane mellem Randers og Grenå. Af to mulige linjeføringer valgte man den nordligste, den såkaldte fjordlinie, der gik nord for Essenbæk over Allingåbro og Ryomgård. Den blev sat i drift i 1875.

I 1874 har Laus-murereen muligvis været med til at restaurere Mejlby kirke, som blev delvis nedbrudt og genopbygget, men det var i så fald ikke en selvstændig entrepriser.

Randers var altid købstaden for Laus-murereen. Der kom hans far fra, og når man nu og da skulde der ind, måtte man se ordentlig ud. Laus-murereens støvler, der i parentes bemærket nu var syet til hans deformede fødder, skulde i slig anledning poleres i noget, der lignede kakkelovnssværte, af en af pigerne. Han tog så støvlerne i en snor om halsen og gik barfodet i vejsiden til han nåede byens udkant. Her iførte han sig de skinnende blanke støvler og kunde stolt spankulere ind i staden.

I kælderen under det daværende hotel Dagmar i Torvegade, regerede i sin tid en værtshusholder Hans Christensen, der bryggede en drik, som hed "Assentofter". Man kendte ikke recepten, men drammen var strengt rationeret. Der var to til hver, og hvis en gæst, som ikke kendte husordenen, udbad sig en tredje, så svarede Hans Christensen: "Nej, to kan tages, men tre er for meget." Mon ikke også Laus-murereen har kendt denne specialitet. Han kunde i hvert fald godt lide en lille en.

det hele.

Andetsteds sig

på Erikaborg, som e

rind på Tustrup, to

her på selvstændige

fænges her heller.

I hvert fald to or

Vi har en lill

læs-mæreren var bl

got galt, når vi st

arbejds-kammerater

han nok fået træppe

at det var til luse

Måske var han

Der sælges jyddepotter uden for Randers Rådhus.

Randers skulde de imidlertid gen

erakkerne" boede, og man sagde, a

ristrup uskæmt, kan gå gennem he

Mandens Danegård, tegnet af Chr. Østerg.
 Randers banegård i 1869.

Det er ikke så meget, vi ved om Laus-murerens murerarbejde. I 1854 og 1855 kaldes han murermester, senere bare murer.

Han skal have arbejdet en del år på herregården Clausholm, hvor hans datter Bolette ofte fulgte ham, og vi ved da også, at Clausholm netop i de år, hvor Laurs Peter boede i Årslev, gennem gik en omfattende restaurering. Hele slotet fik nyt tag, de svære stensætninger langs voldgravene blev sat op, trappe og hovedportal blev lavet om. Desuden blev der opført kostald, mejeribygning og forpagterbolig, men dermed er ikke sagt, at Laus-murere har været med til det hele.

Andetsteds siges det klart, at han havde murerarbejdet på Eriksborg, som ejedes af en proprietær Petersen, og hos Pind på Tustrup, to østjyske herregårde. Ordvalget tyder her på selvstændige entrepriser, uden at vi dog kender omfanget her heller. Tustrup, der ligger i Hørning sogn, fik i hvert fald to en-etages sidefløje i 1862.

Vi har en lille anekdote fra en af hans arbejdspladser Laus-murere var blevet klippet, og vi gætter nok ikke meget galt, når vi siger, det var hans kones værk. En af hans arbejdskammerater kom hen til ham og sagde, at der havde han nok fået trapper i håret, hvortil Laurs Peter svarede, at det var til lusene at gå op ad.

Måske var han luset, det er nok troligt den gang, men vi skal nu ikke tage sådan en slagfærdighed som bevis på det. Men rap i replikken kunde han altså være.

Husmandsstedet på Assentoft mark var et meget beskedent sted. Det var fattigdom, der rådede i hjemmet, selv om det nok har været bedre, efter at børnene var kommet hjemmefra. Assentoft mark var jo ikke deres barndomshjem, men de har vel alle besøgt det tid efter anden.

På turen til og fra Randers skulde de imidlertid gennem Krstrup, hvor "kalverakkerne" boede, og man sagde, at den, den kan gå gennem Krstrup uskændt, kan gå gennem helvede ubrændt.

Med møntreformen i 1875, der sagde, at vi nu allesammen skulde regne med kvøner og ører, har Laus-murereen fået et ekstraproblemer. Måske blev hustegninger også herefter lavet i størrelsen 1:100 i stedet for som før i 1:96. Han holdt måske op med at udføre selvstændige entrepriser af samme grund. De senere år af hans liv, da børnene er flyttet hjemmefra, hører vi ikke noget fra det lille sted på Assentoft mark.

Der sker i disse år nogle reguleringer af amtsgrænser og sognegrænser, muligvis i forbindelse med de vejforlægninger, der kom ved statens overtagelse af arbejdet.

Todbjerg kom ind under Århus, Assentoft mark kom ind under Essenbæk sogn.

Den 12.marts 1891 blev Laus-murereen ramt af et alvorligt tab. Hans hustru, Ane Marie Pedersdatter døde i en alder af knapt 70 år af en svulst i maven. Fem dage efter blev hun begravet på Essenbæk kirkegård. Hendes død og begravelse blev averteret i Randers Dagblad og Folketidende den 13.marts.

Begge pigerne var imidlertid blevet gift, og den ældste sad i eget hus på Frederiksberg med en stor flok børn. Da derfor Albertus Peter giftede sig et halvt år efter sin mors død med en besøvet pige, som det hed dengang, overlod Laus-murereen stedet på Assentoft mark til sin søn og svigerdatter og flyttede til Årslev.

Han fik ikke set sin søns stedsøn, så lidt som nogle af hans fire børn. Man siger, at han drak. Det gjorde han vel, det gjorde jo alle fattigfolk den gang og de rige med for den sags skyld, hvis de ikke var af de frelste. Man drømte ikke om lykken, men hutlede sig igennem og trøstede sig, som man kunde. Og spritten var jo billig.

Måske drak han mere end sædvanligt, for det var så galt, at han gik forkeret, når han var fuld, og sønnekonen var så bange for ham, at hun låsede dørene, når hun hørte ham komme.

Det er også nok muligt, at han kunde virke uhyggelig, sorthåret og sortskægget, som han var, ikke mindst i en tid, hvor angsten for tatere og skjere endnu lå alle i

blodet. Og så haltede han jo nok også. Det kom i hvert fald til et brud med sønnen. Måske så han dog af og til datteren Laura og hendes familie.

Laurs Peter Johansen, der burde have heddet Rothäuser, døde fire uger før sin 70 års fødselsdag som husmand i Årslev sogn. Der var ligsyn den 3.juni og han blev begravet søndag den 5.juni kl.11 på Essenbæk kirkegård.

Da han var død, tog Albertus Peter sin ældste datter, Aurelia ved hånden og gik med hendes til Årslev, hun skulde gog se ham. Hun var da 6 år gammel. Hun blev senere i en menneskealder lærerinde i Knebel, gift Stubbe.

Laurs Peter Johansen og hans hustru Anne Marie Pedersdatter ligger begge begravet på kirkegården i Essenbæk sogn. Deres grav er uden gravsten, som Jens Vejmands, men smukt overgroet med efeu. Gravstedet er nu flyttet et par meter. Det lå tilvenstre for hovedgangen op til kirkedøren, hvor der nu står en bänk.

En fattig opvækst fik han, som et udskud i sognet. En bror, der var sinke, og en søster, der artede sig dårligt, havde han, og selv var han lettere invalideret, måske af urimeligt slid i barndommen. Men trods fattigdommens tryk havde han evne og energi til at skaffe sig en uddannelse, og han havde hjerte til at tage sin gamle mor til sig i hendes høje alderdom. Lad så være at modet og kræfterne svigtede til sidst. Hans datter Bolette elskede ham. Det var hans søn, der ordnede begravelsen.

Randers Amtsavis den 2.Juni 1898.

At vor Fader, Murer L.P.Johansen, Aarslev, igaar den 31.Maj er afgaaet ved Døden, bekjendtgjøres herved for Slægt og Venner.

Assentoft, den 1ste Juni 1898. A.P.Johansen.
Begravelsen finder Sted Søndag den 5.Juni Kl.11 paa Assentoft Kirkegaard.

Ane nr.7: mormor Ane Marie Pedersdatter

"Gylling er en stor By,
Lerdrup ligger vel i Ly.
I Amstrup avler de godt Rou,
i Aalstrup har de djer Behov,
i Falling lider de Nød for Vand,
i Ørting er der kun en lille Knud Pinkemand.

Sådan sagde man omkring 1825, og faktisk var Gylling dengang en af landets største landsbyer. Her på nordsiden af Horsens fjord, i det fede Hads herred, blev Ane Marie født den 5.februar 1822 og døbt i Gylling kirke den 17. marts. Hendes far Peder Rasmussen var husmand i Gyllingskov, men hans forfædre havde været fæstebønder i sognet i generationer. De sidste 2 slægtsled havde siddet på Østergård. Han havde været gift en gang før og var en overgang selv gårdfæster, men hans helbred var ikke godt, og han døde ret ung i en alder af 52 år.

Hendes mor var også af Gyllingslægt, som hun på fædrene side endda kunde føre helt tilbage til 1600tallet. Hun hed Barbara Mogensdatter og var født på Dyllemosegård. Hun var 31 år, da hun den 17.november 1815 ægtede enkemanden Peder Rasmussen, der var 34 år og barnløs.

Da Ane Marie blev født, var der en storebror Rasmus på 4 år, som senere blev gift med Helene Paulsen. Desuden var der mindet om Anne, som døde 2 år gammel i 1820.

Da Ane Marie selv var 2 år gammel, nedkom hendes mor med lillesøster Dorthe, der kun blev seks uger gammel og tog sin mor med i graven.

Det var i landbrugskrisernes tid. Gårde, husmandssteder, møller og herregårde kom til tvangsauktion i massevis, og heller ikke Gylling gik ram forbi.

Det var meget dårlige tider, og det har knebet at få udkommet. Den 1.oktober 1833 døde faderen. Var det måske af underernæring. Vi ved det ikke, men han efterlod 2 børn, en søn på 17 år og en datter på 11. Alle deres 4 bedsteforældre var døde, og de stod nu alene i verden.

Storebror Rasmus var allerede blevet konfirmeret fra Gylling skole i 1830 med karaktererne: godt/sædelig af opførsel. Han var nr.7 på sit hold.

Der er ved den tid en anden Ane Marie Pedersdatter i Gylling, og jeg er ikke sikker på, om det er vores, der i folketællingen 1834 er plejedatter på den 4.gård i Søby, Annasminde hos Poul Sørensen og Anne Jensdatter. Derimod er det vores Ane Marie, der i 1836 bliver konfirmeret som nr.2 på sit hold, efter at hun er kommet ud af Fensten skole med karaktererne: godt/sædelig opførsel. Hun var blevet vaccineret den 12.marts 1832. Begge hendes forældre havde haft kopper.

Måske var det hende, der den 30.april til skiftedag 1840 rejste fra Rasmus Espersen i Gylling til Frijsenborg i Hammel sogn. Hun var da 18 år gammel og har gjort de erfaringer, der siden gik i arv til hendes datter og datterdatter: "Hvis du vil bevare din dyd, må du ikke være bange for at bruge dine hænder." Et visdomsord, der nok kan tydes på mere end en måde.

I 1844 den 1.maj kom hun fra Randers til Nørre Årslev, hvor hun skulde tjene hos gartner Niels Christensen Birch, en enkemand på 63 år, der i folketællingen 1845 kaldes hendes forlovede. Hun var da 23 år gammel og har måske ønsket den beskyttelse en forlovelse kunde give hende. Hendes skudsmål fra tjenesten i Randers betegnes som tvetydigt, men så tjente hun i 2½ år i Årslev præstegård hos pastor Schou, hvorfra hun rejste den 1.maj 1848 med et godt vidnesbyrd til Langskov.

Hun vændte dog tilbage den 13.november samme år til enken efter den forrige præst Christine Friis født Randrup, igen med et godt vidnesbyrd, og endnu ved folketællingen 1850 tjener hun denne gamle dame og hendes tvillingesøster Ansgarie.

Da imidlertid pastor Schou ved en omlægning af sognene i 1851 rejste til Hvilsager, kunde Christine Friis og Ansgarie Randrup ikke blive i præstegården, men måtte flytte til Århus, hvor præsteenken døde den 25.januar 1866.

Disse år som enepige for de to damer har været værdifulde for hendes udvikling, idet hun må have lært en mængde ting, som siden er kommet hendes børn til gode.

Den gamle Årslev præstegård set fra kirkegården.

Præsteboligen ligger indeklemmt mellem avlgård, forpagterbolig, kirke og kirkegård.

Et lille kig ind til den gamle Årslev præstegård, hvis mødding lå op ad kirkegårdsdiget og blandede sin duft med gravenes blomsterduft.

Det må have været i de følgende 2 år, hun har tjent på Clausholm, indtil hun den 30. oktober 1853 blev gift med murersvend Laurs Peter Johansen, der kom fra Todbjerg med et godt vidnesbyrd. De unge mennesker blev gift samme dag, han kom til sognet, og de høstede kærlighedens løn allerede 5 måneder efter.

Nu var den forældrelose pige endelig kommet i havn. I 20 år havde hun været alene i verden, og i de sidste 10 år havde hun dels kredset om, dels tjent i Årslev.

Hendes ægtemand var 6 år yngre end hun selv. Han var mørkhåret efter sin farfar, der var indvandret fra Hessen, men ellers kan vi bare sige, at han var 64" tommer høj, og at han haltede. Selv var hun måske ikke så høj, for et af hendes overleverede ordsprog siger: "Man kan sagtens være stor nok, når bare man er god nok."

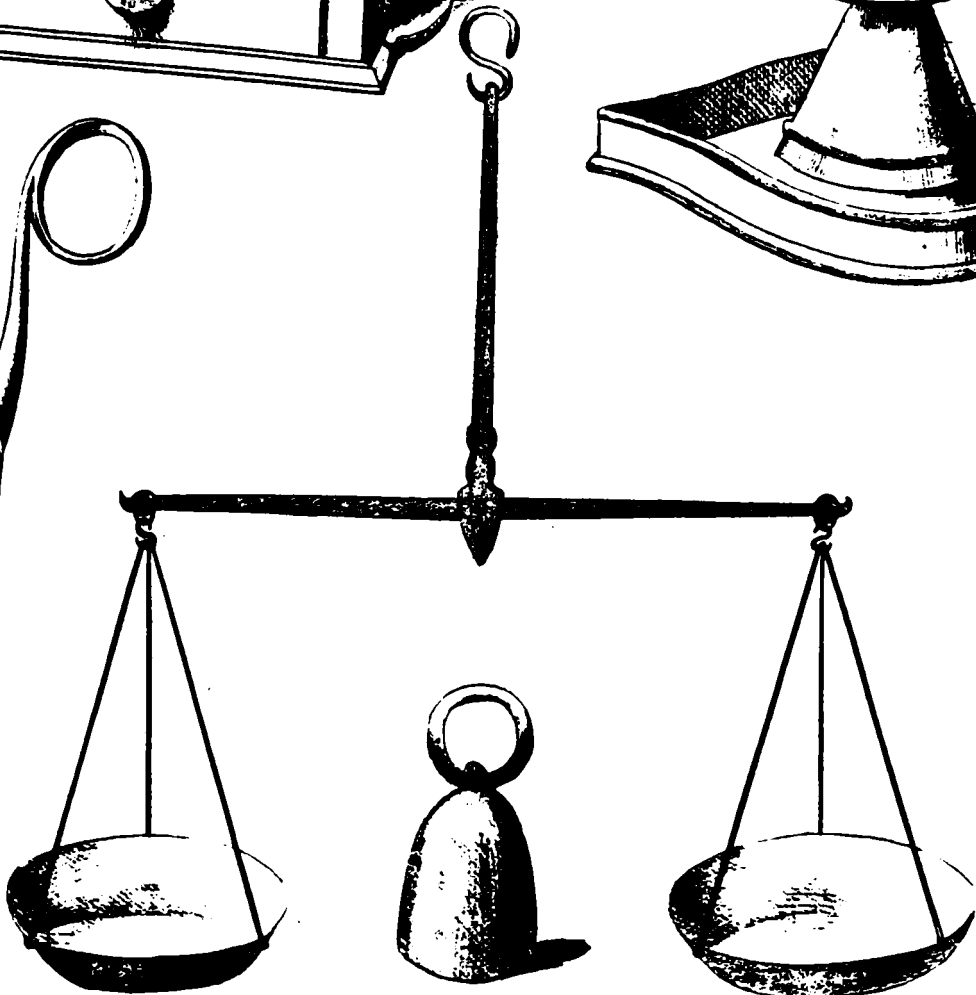
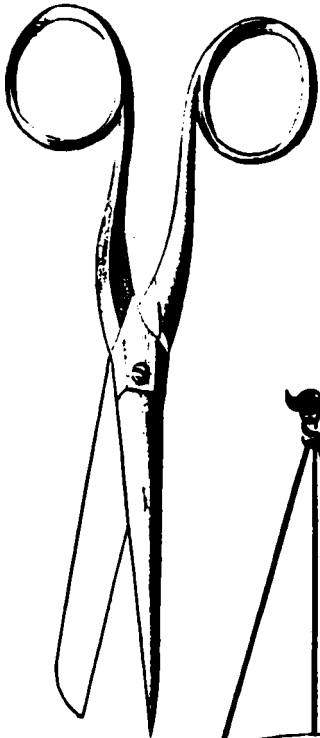
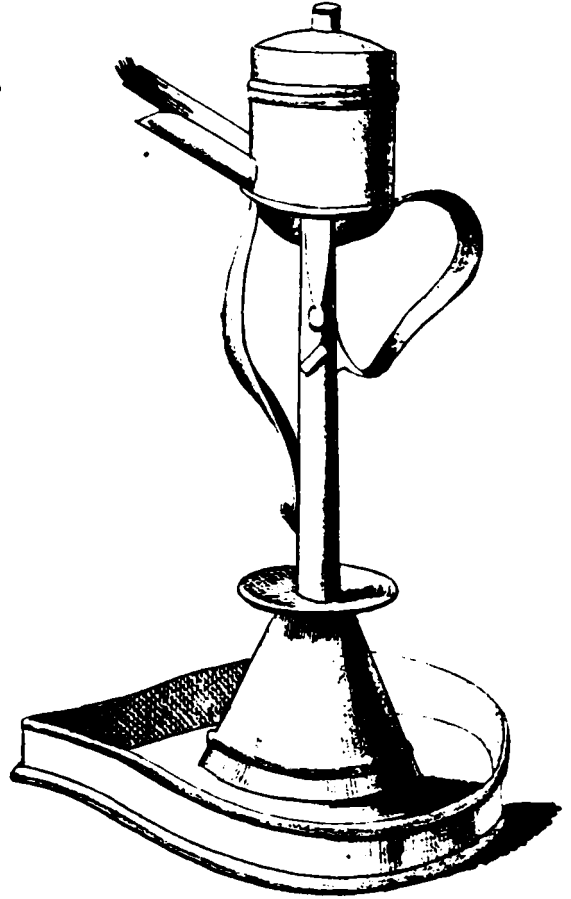
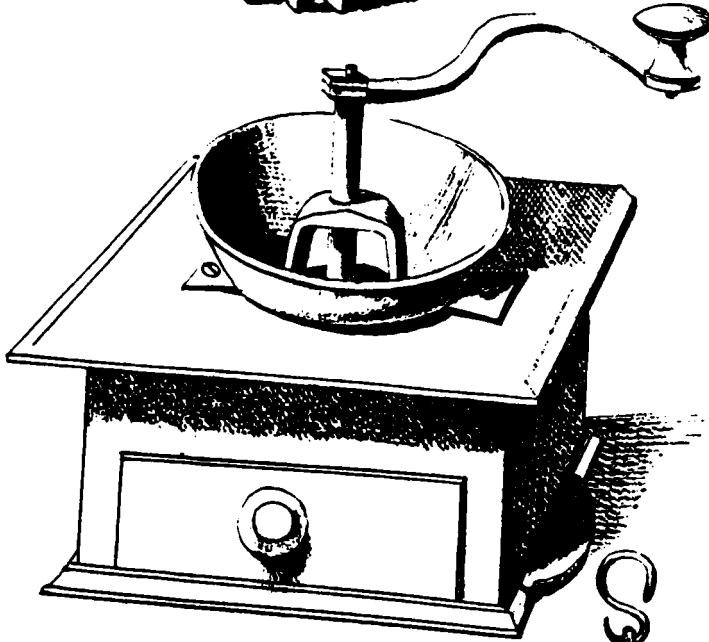
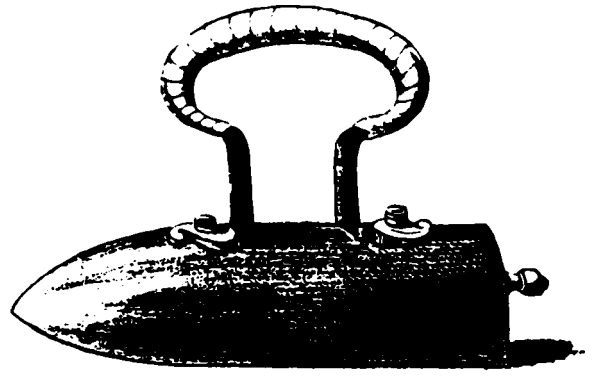
Den 1. april 1854 var det, hun nedkom med sin førstefødte, en pige, der i dåben fik navnet Bolette, vist efter farmoderen. Denne pige var det, hvis herkomst er blevet betvivlet, men det skal vi ikke komme mere ind på her.

Igen i 1855 kom der en pige. Det var på selve juleaften, móreren måtte afsted efter jordemoderen. Denne pige kom til at hedde Laura.

Det er mest sandsynligt, at det var i 1857, familien igen blev forøget, denne gang med murerens gamle mor, Bodil Hansdatter, idet svigerinden det år rejste fra Todbjerg og forsvandt ud af vores historie. Den gamle kone var da 75 år gammel og kan næppe have været til nogen gavn i huset.

Hun var der dog med råd og måske dåd, da Ane Marie den 14. januar 1859 nedkom med sit sidste barn, sønnen Albertus Peter. Familien var således på 6 personer, da man foretog folketællingen i 1860.

Hendes mand havde en del selvstændige entrepriser på egnens herregårde, og han har sikkert ofte måttet bo ude i kortere eller længere tid. Han var jo ikke rask til bens, så det kunde nok knibe med at gå hjem efter en dags arbejde.

Husgeråd.

Så har Ane Marie skullet være både far og mor. I virkeligheden er det som om Ane Marie fra Gylling forsvinder for os her midt i familiens skød. Vi kender hende ikke. Vi ved så lidt om hende. Hun var vist rasende dygtig, og hun arbejdede også på Clausholm, hvor hendes mand lavede murerarbejde, og hvor hendes ældste datter fik undervisning med husets døtre, hvis vi skal tro overleveringen.

I 1861 har hun haft muligheden for at se S/S Hjejlen dampe op ad Gudenåen på vej til Silkeborg. I 1862 kan hun næppe have undgået at se indvielsen af Århus-Randers-banen, der foregik med stort festivitas. Samme år var det, hendes mand byggede sidefløjene på Tustrup for proprietær J. Pind.

Måske fik hun et glimt af kongen og grevinde Danner, da de i 1865 besøgte Clausholm og Tustrup, hvor der var rejst æresporte.

Hendes ældste datter Bolette rejste hjemmefra i 1868, for at tiltræde en tjeneste hos købmand Grøn i Randers. Hun flyttede aldrig hjem mere.

Samme år døde svigermor i en alder af 87 år. Det var mellem jul og nytår.

Den yngste datter Laura tog også til Randers. Det var i 1869, det år jernbanen blev ført helt til Aalborg. Men Laura kom hjem igen - i utide, så hun måtte blive hjemme til næste skiftedag. Inogle år havde det været pigernes pligt at pudse fars støvler, nu måtte Ane Marie til det.

Drengen Albertus Peter rejste til Randers i 1874, og nu sad Ane Marie tilbage med en lidt fordrunken ægtemand, der havde slidt for hårdt og fået for lidt for det, og som skulde have en lille en for at forsone sig med tilværelsen.

Inden drengen flyttede hjemmefra var de imidlertid flyttet fra Årslev ned til Randers-Ebeltoft-vejen, der gik langs sognegrænsen til Essenbæk. Her på Assentoft mark havde Laus-mureren købt et lille husmandssted. Her var kun halvt så langt til Randers som oppe fra Årslev, og der var noget mere trafik.

Her i den brede smukke dal har hun så gået sine sidste år og arbejdet. Her, hvor tågerne ofte har lukket for udsigten, men hvor sommeren også har haft solskinsdage, hvor biernes summen og fluernes svirren har været den eneste lyde, hun har hørt i timevis.

Jernbanen til Grenå blev indviet i 1875, og hun har kunnet se ned til den oppe fra Essenbæk, der ligger højt hævet over fjordområdet.

Det var 2 år efter, Bolette kom hjem og sagde, at nu rejste hun til København. Det var nok ved denne lejlighed, Ane Marie sagde til sin datter, at hun skulde ikke gifte sig med en fisker, som hendes søster havde gjort, og ikke med en murer, for de var så fordrukne. Og så rejste Bolette lige over og giftede sig med en fordrukken murersvend. Nå, det gik jo godt, som vi ved, og Ane Marie kom også til at indrømme det.

Vi ved ikke, om hun kom til at se nogen af Bolettes børn, men Lauras må hun have set, når enten hun selv var en tur til Randers, eller Laura og Jens kom ud med børnene.

Ane Marie er nu den sidste ane af den generation, der fødtes under det store økonomiske tilbageslag efter Englandskrigene. Hun kendte betydningen af genbrug, og det er hendes ord, der genlød i hendes datters og hendes daterdatters mund, når de sagde: "Den, der ikke det gamle vil bøde, kan ikke få noget nyt at øde."

I 1885 så hun på sine gamle dage Estrups gendarmer i deres lyseblå elegance, og hun har smilet lidt, når børnene råbte efter dem: "Ned med æ strop!" - nemlig den strop, de trak støvlerne på med.

Da Bolette i 1888 var hjemme på besøg, klædt som en fin dame, for at skaffe lån eller kaution til sin mands byggeri på det Clausholm, de alle havde tjent, var Ane Marie ved at være træt, og 3 år efter døde hun af en svulst i maven.

anne Marie Pedersdatter havde ikke fine hvide damehænder. De var skrubbete og hårde, slet egnede til kærtegn, sikkert gigtkrogede på hendes gamle dage, men i glæde og sorg har hun foldet dem i bøn, og det må være fra hende, vi har fået overleveret de 2 små bønner, vi kender.

Når den fattige husmandskost stod på bordskiven i det fælles fad, bad hun:
"I Jesu navn går vi til bord
at spise, drikke på dit ord
dig Gud til ære os til gavn
så får vi mad i Jesu navn."

Og når nattemørket stod som en mur uden for de små ruder, og det stakkels tællelys forgæves forsøgte at trænge mørket tilbage til stuens kroge, trøstede hun sig små:
"Nu lukker sig mit øje
oh fader i det høje
i varetægt mig tag
fra synd og sorg og fare
de engel mig bevare
som ledet har min fod i dag."

Knap 70 år var hun, Ane Marie Pedersdatter fra Gylling, da hun døde den 12. marts 1891. Hendes dødsannonce, der stod i Randers Dagblad og Folketidende for 13. marts lød sådan:

At min kjære Hustru, Ane Marie født Pedersdatter, i Dag er afgaaet ved Døden, bekjendtgjøres herved for Slægt og fraværende Venner.

Assentoft Mark, d. 12. Marts 1891.

Paa egne og Børns Vegne L.P. Johansen.

Begravelsen er bestemt til Tirsdag Middag Kl. 12 fra Hjemmet.

Det var Tirsdag den 17. marts det lille ligtog sneglede sig op ad Jordemorvejen fra Assentoft mark til kirkegården i Essenbæk, der lå helt oppe på toppen med frit udsyn over den brede dal og over til Årslev, hvor Ane Marie havde tilbragt sit halve liv.

I sine unge dage har hun vandret på sine ben fra tjeneste til tjeneste, dagvognen og diligensen har været alt for dyre, men hun fik set jernbanerne, der gjorde det muligt også for tjenestefolk at rejse, selv kom hun aldrig afsted.

Den fattige, forældrelose pige fra Gylling forblev fattig hele sit liv. Ingen prinser eller feer tog sig af hende. Slid og slæb i en trist hverdag var hendes lod, men hvem ved, måske tog hundet med et godt humør og en sang på læben.

Efter hendes død flyttede hendes Laus-murer ind til Nørre Årslev, og sønnen Albertus Peter overtog stedet på Assentoft mark, men nogle år efter brændte huset ned ved uforsigtighed af et af børnebørnene, og det er ikke siden blevet genopbygget.

Hvor Ane Marie levede sine sidste næsten 20 år og døde, gror kornet eller kløveren tæt, og sol og regn skifter her, hvor ethvert spor af hendes liv og gerning er udslettet.

Ane nr.8: farfars far Johann Friedrich Prieskorn

Det har altid været hævdet i familien, at Priskornerne oprindeligt kom fra Nederlandene, men om noget bevis har der aldrig været tale.

Fra en tysk gren af slægten har jeg imidlertid fået oplyst, at "die Brieskorns sind mit dem Deutschen Ritterorden aus der Gegend von Trier nach Ostpreussen gekommen".

De kom fra omegnen af Trier, der vel i videste forstand kan henregnes til Nederlandene. De dukkede op i Østpreussen kort efter år 1400 og påstås at have taget del i slaget ved Tannenberg den 15.juli 1410, hvor den polske hær slog den tyske ordens hær.

Ganske vist er det ældste dokument, der beviser, at Priskornerne var i Østpreussen, fra 1429, og slægten fejrede i 1929 sit 500-års jubilæum, men det var det store pavelige skisma i 1409, der forjog biskop Werner von Falkenstein og den tyske orden med vasaller fra byen Trier, så de kan godt have nået Tannenberg.

Det har været en ganske betydelig slægt, for den skulde stille en "Fähnlein", dvs 3-600 mand fodfolk eller 2-250 ryttere til den tyske orden. Desuden må slægten være gået stærkt ind for den tyske orden, for den må være udvandret med alle sine medlemmer, idet navnet, der er almindeligt i Østeuropa, slet ikke har været at træffe i Vesttyskland før nu efter anden verdenskrig.

I bogen "Stammtafeln nicht immatrikulierter baltischer Adelsgeschlechter" nævnes Prieskornernes oprindelige våben, et gult kornneg i blå felt, et enkelt og derfor sikkert gammelt våben. Det fandtes i sin tid på et par atterstager i Rigas Sct.Petri kirke, som skulde være fra ca.1650. Det er dog usikkert, om Prieskornerne oprindeligt har været adelige eller måske en patricierslægt fra Trier.

**Rigas domkirke Sct.Petri, hvor det
Prieskornske våben fandtes på et
stykke inventar o.1650.**

Navnet Priskorn (Prieskorn, Brieskorn, Briskorn) tilhører en gruppe -kornnavne, der findes udbredt over hele Nordeuropa fra øst til vest uden at være særlig almindelige.

Allerede i middelalderen finder vi i Norge navnet Hestekorn, i Storbritanien forekommer Abercorn og Barleycorn, men det er især i Nordtyskland og Balticum at disse navne forekommer: Bøskorn, Deutekorn, Dreykorn, Fernkorn, Feskorn, Fiebelkorn, Viernkorn, Gerstenkorn, Grünkorn, Haberkorn (i 1385), Haferkorn, Havkorn, Hertkorn, Hirschkorn, Hirsekorn, Klöfkorn, Klöwekorn, Kochelkorn, Mahkorn, Małkorn, Mahnkorn, Malzkorn, Mohnkorn, Pfefferkorn, Preiskorn, Presskorn, Sommerkorn, Taskorn, Trebskorn, Weitzkorn. Der er sikkert flere af typen, men alligevel er de så sjældne, at de ingen steder findes omtalt som gruppe, og jeg ved ikke, hvor jeg skal søge deres kerneland.

Vores eget navn forekommer både med B og med P som begyndelsesbogstav, og det kan nok forvirre, men sagen er, at visse tyske dialekter ikke kan skelne mellem disse to bogstaver i udtalen, så de ofte tages under et i navneregistre lige som F og V.

Netop i Østpreussen udtales B som P, og her må splittelsen af navneformerne være sket. Man antager dog, at alle bærere af navnene Brieskorn, Prieskorn, Briskorn og Priskorn hører til samme familie, idet der i Mittaus kirkebog veksles mellem stavemåderne for folk, der notorisk er af samme familie.

Stamfaderen til den danske gren af slægten fik ligeledes sit navn stavet på begge måder.

Efter at være emigreret til Østeuropa bredte slægten sig til Estland, Letland, Lithauen, Østpreussen, Rusland og Finland.

Grene af slægten blev optaget i den arvelige, russiske adel og det kurlandske ridderskab, men det betyder ikke, at den ikke i forvejen var adelig, vi ved det bare ikke.

V. BRISKORN.
Russ. A. 26. IV. / 7. V. 1799.

En af de "forbedrede" udgaver af det gamle Prieskornske våben.

I foråret 1801 skriver Aarhus Stiftstidende i No.27 "Man siger, at der i det Littauiske udskrives mange Heste og Stude for den russiske Armee, som der trækker sig sammen, og skal bringes til 80.000 Mand."

I russisk tjeneste steg flere af slægtens medlemmer til de højeste poster, som virkelig statsråd, generaler i den russiske arme o.a.

Den største del af familien forblev dog på det jævne plan. Der var præster, apotekere, kirkeværger og legatstiftere i byer som Sct.Petersborg, Riga, Mittau og Bauske.

Småfolk var der selvfølgelig også, og det var en af denne anonyme mængde af Prieskorer, en håndværkssvend på valsen, der i 1802 dukkede op i København, hvor han slog sig ned og stiftede familie.

Han var født omkring 1780, så han har oplevet Polens anden deling 1793 og tredje deling 1795. Han har levet på den tid, da der opstod kosaksamfund ved grænsen mellem Rusland og Polen/Lithauen, som stadig stod som en trussel for de omgivende lande.

Det var Napoleonkrigenes tid og der var utrygt nede i Europa. Måske var det derfor, han søgte op til Danmark. Han kan for den sags skyld være kommet med et tømmerlastet skib fra en af Østersøhavnene og stået af i København, der trods slaget på reden i 1801 endnu hævdede sin stilling som en af Europas rigeste byer.

Han kom i løbet af sommeren. Det var efter påske, for han betalte første gang tidepenge til tømmerervendelavet til Michelsdag 1802. I 1803 og 1804 betalte han både til påske og Michelsdag, men i 1805 betalte han kun til påske.

I disse første år kan han have stiftet bekendtskab med en fyr, der senere kom til at gøre sig bemærket på en uheldig måde.

Det var en vis Carl Gustaw Adolphsen kaldet Adelstam, som i 1803 blev dømt til 2 års ophold i forbedringshuset for voldeligt overfald og andre småting. Han kan jo være kommet samme vej som Johann Friedrich, så de har været skibskammerater eller rejsefæller på landevejen.

En vis strømpekræmmer Jens Tronheim i Nyboder havde han også lært at kende, for ham bad han om at være forlover, da han i november 1805 lod sig indtegne til ægteskab i Sct.Petri kirkebog med enken Sette Marie Schmuck født Ammersø. Hendes forlover, tømrrersvend Friedrich Druff var gift med hendes søster.

Den 5.december betalte Prieskorn kopulationsgebyret i et eller andet midlertidigt kontor, for byen havde ikke noget rådhus før 1815. Dagen efter var vielsen i Sct.Petri.

Ifølge kongelig anordning kunde en håndværkssvend, som frivilligt meldte sig til det borgerlige artilleri, nedsætte sig som frimester, og det var akkurat, hvad Johann Friedrich Prieskorn gjorde.

Det første sted Johann Friedrich henvendte sig, da han kom til København var i tømrrerkroen i Adelgade, det senere nr.27, hvor der var haveanlæg og kegkebane bagved huset. Her var det, den berømte tømrrerstrejke startede i 1794, der på grund af de barbariske straffe, man brugte mod svendene, nær havde udløst verdens første effektive generalstrejke, som kun blev afværget ved regeringens hastige retræte. Den historie er nok det første, han har fået fortalt. Så var der Københavns brand i 1795, der gav en masse arbejde til faget, og endelig slaget på reden, hvor mange tømrrere har været med. Det var et lav, som havde noget at prale af.

Som svend har Johann Friedrich også været pligtig til at møde i tilfælde af brandalarm, og der har han så skullet møde på Gammeltorv under den hvide fane. Den røde var murernes.

Den 11.april 1806 blev han imidlertid ansat i Københavns borgerlige artilleri, hvor han stod i nummer til sin alt for tidlige død.

Lad os derfor se på de paragraffer, der havde betydning for de menige artillerister, i det reglement, der i 1789 var udarbejdet i Christian den Syvendes navn.

De kjøbenhavnske Tømmer-vendes Tin-Skjænkekande fra 1675. F.

Det er vel næppe sandsynligt, at vandrene sven-
de har fået præsenteret den fine sølvelkomst,
så det er snarere ovenstående tinskænkekande,
der er kommet på bordet, ved første lavsmøde,
hvor Johann Friedrich Prieskorn var med.

Det Kjøbenhavnske borgerlige Artillerie=Corpses
Lemmer skulle sig i Fremtiden efter følgende Reglement
allerunderdanigst skikke og forholde:

§ 1.

Corpset skal bestaae af en højstcommanderende Offi-
ceer, en Premier=Major, en Second=Major, en Regi-
ments=Feldskjær, og en Auditeur, hvilke udgjøre
Staben; samt af 6 Capitainer, 6 Stabs=Capitainer,
6 Premier=Lieutenanter, 12 Second=Lieutenanter, 12
Fyrværkere, 6 Commandeer=Sergeanter, 90 Bombarderere,
90 Over=Constabler, 810 Under=Constabler, 12 Tambou-
rer og 6 Pibere; og inddeles i 6 Compagnier.

§ 2.

...Artilleristerne skulle bestaae af Haandværkssven-
de, uden Forskjel af Profession eller Laug...

§ 3:

...Troskabs=Eed... "Jeg lover og sværger, at være
Hans Majestæt, min allernaadigste Arve=Konge og Her-
re, Kongen af Danmark og Norge etc etc og Arve=Suc-
cessor, troe og lydige; med Redelighed og Iver at ef-
terkomme de Befalinger, Allerhøjstsamme enten alle-
rede har givet, eller i Fremtiden allernaadigst maat-
te finde for godt at give, det Kjøbenhavnske borger-
lige Artillerie=Corps betreffende; samt især i Krigs-
tid at forsvare min Post, som det en ærekjær og tap-
per Dannemand egner og anstaaer, og ikke forlade den
uden men Foresattes Befaling; saa sandt hielpe mig
Gud og hans hellige Ord!"

(Denne skulde afgives mundtligt!!!)

§ 4.

...skal...hvert Aar, 2 Gange ugentlig, fra Maj Maa-
neds Begyndelse til Julii Maanedes Udgang, træde sam-
men... for at øve sig med Kanoner, Haubitzer, Mørse-
re og smaae Gevær, og hvad videre til Artillerie=
Exercieen henhører...

Ligeledes skal hver Artillerist, der som Haand-
værkssvend er indtraadt i Corpset, aarligen i 26 Da-
ge, naar han af sine Foresatte tilsiges, gjøre Tjene-
ste i Vort Arsenal eller paa Laboratoriet enten ved
Haandværks Arbejde i den Profession han har lært,

eller og med Ammunitions Forfærdigelse... Endelig skulle samtlige Artillerister...gjøre Tjeneste ved at redde Brandlidendes Gods, imod at nyde den derfor bestemte Godtgjørelse.

§ 5.

..... Ingen maa reise fra Byen i længere Tid end 2 Dage...

§ 6.

Ingen, som i dette Corps er antaget, kan derfra afskediges, uden meget gyldige Aarsager, saasom Alderdom, Svaghed, Befordring i Vor Tjeneste...

§ 7.

I Krigstid, naar Vor Kongelige Residents=Stad enten virkelig angribes, eller trues med et fiendtligt Anfald fra Søe= eller Landsiden, skal dette Corps være Krigslovene underkastet... dog at der ikke fordrer anden Tjeneste af nogen, end paa Stadens Volde, og ved fornødent Arbejde i Tøjhuset, Laboratoriet og Krudtmagazinerne.

.....

§ 10.

Corpsets første Læge skal have erhvervet sig den for Regiments=Chirurger allernaadigst befalede Examen ved det chirurgiske Academie. ...

De af Artilleristerne, som forlange hans Hielp, samt deres Koner og Børn, skal han i Sygdoms Tilfælde give den fornødne chirurgiske og medicinske Hielp.

...

§ 17.

Det skal være Artilleristerne paalagt at vise sig lydige og høflige imod deres Foresatte, samt agtpaagivende og lærevillige paa det de desto snarere, som deres Pligt er, kunne forskaffe sig fornøden Færdighed i, saavel med Behændighed og Accuratesse at behandle og bruge en Kanon, Haubitz eller Mørser, som at exercere med smaae Gegähr, og endeligen at forfærdige Armatur og Ammunition, alt til den Grad af Fuldkommenhed, som den Højstcommanderende Officeer eragter at være nødvendigt; hviåke Forretninger i Fredstider dog ikke oftere maa fordres af dem, end i 4de

§ er fastsat. De skulle møde paa Exerceerpladsen, Tøjhuset eller Laboratorium, præcise til den bestemte Tid, altid reenlige og anstændigen klædte; Ligeledes skulle de, naar de ere tilsagte at holde sig parat i paakommende Ildsvaade, saasnart Klokken klemter til Huusild, forføie sig paa Allarmpladsen, der, hvor de seer Corpsets Brandfane er plantet, hvor de skulle forblive og forrette det, som deres Foresatte maatte befale dem, samt ikke forlade Stedet, førend de dertil af ham faaer Tilladelse. Den dem anbefroede Armatur skulle de stedse holde pudset og i hensigtsmæssig Stand, og forevise den til deres Under=Officeer, saa ofte han kommer til dem, samt for samme være ansvarlig.

.....

§ 19.

Vi ville allernaadigst, at alle ved dette Corps staaende Artillerister af Haandværksstanden maae, ligesom andre Frimestere, have Frihed til, at ernære sig med egne Hænder af den Profession, enhver af dem har lært, samt at holde en Svend, eller at oplære en Dreng. De skulde hver udsætte et Skildt paa deres Bopæl, overensstemmende med den af Os allernaadigst approberede Tegning, og hvad Arbejde de have forfærdiget til Salg, maae de uformeent opsætte i deres Vinduer, Døre eller hvor de ellers have bedst Lejlighed.

.....

§ 22.

De ved dette Corps staaende Artillerister af Haandværksstanden, saavel som Tambourerne og Piberne, ere fritagne for at svare borgerlig Næringssskat, de svare ogsaa kun halv Extraskat, for dem, deres Koner og Børn.

§ 23.

...Uniform efter den af Os allernaadigst approberede Tegning... Artilleristernes Uniform skal være liig Over= og Under=Officeerernes, dog at Kjolen skulle være af kraprødt Klæde...

.....

*En bürgerlig Artillerie Officier i Kjöbenhavn.
Ein bürgerlicher Artillerie Officier in Copenhagen.*

De menige artillerister havde selvfølgelig ingen snore på hatten, ingen epauletter og ikke noget skærf.

§ 29.

De til Corpsets Øvelser fornødne Kanoner, Haubitzer og Mørsere, med Karrer og øvrige Tilbehør, maae fra vor Arsenal udleveres til Brug, naar det hver Gang bliver Dagen i Forvejen skriftlig reqvireret... dog saaledes, at de fornævnte Ting, naar de ei bruges af Corpset, forblive i vort Tøjhus under Laas og Lukke...

§ 30.

... Vi lade Corpset tilkjendegive, hvor meget Krudt og Kugler samme aarligen kan vente til dets Øvelser.

§ 31.

Den behøvende Armatur og Lædertsøj til Haand= og Kanon= Exercicen tillade Vi at maae udlaanes fra Vort Arsenal.

§ 32.

...Præmier for bedste Skud ved Exerccering m.m. ...

.....

§ 34.

Til den for Artilleristerne oprettede Syge= og Liigkasse skal enhver Artillerist, Tambour eller Piber, ved sin Indtrædelse i Corpset, erlægge 4 Rdlr., og siden ugenlig 4 Sk. Hvorimod en saadan Artillerist, Tambour eller Piber naar han bliver sengeliggende Syg, igien nyder ugentlig af Cassen 7 Mk. Naar han ved Døden afgaaer, udbetales hans Enke 24 Rdlr.; men dersom hans Hustru dør førend han, nyder han til hendes Begravelse 16 Rdlr., forsaavidt Cassen tillader at udrede denne Summa.

.....

§ 36.

Naar en Artillerist, hans Hustrue eller Barn ved Døden afgaaer, maae de ved Artillerister af Corpset, som dertil efter Omgang commanderes, bortbæres, og bør ved Artilleristens eget Liig 2de af hans Compagnie=Officerer og 6 Under=Officerer medfølge; men med hans Hustrues Liig alene 4 Under=Officerer, og med hans Børns ingen, med mindre de dertil villigen kunne formaaes.

De ialt 40 §§ fylder tilsammen 27 sider. I maj måned 1805 blev det korpset tilladt i sædet for en hvid fjer med rød top i hatten, som de hidtil havde, at bære en hvid fjer uden top. Prieskorn fik aldrig nogen rød top.

Den 7.marts 1806 havde man nedsat en Monderingscommission, som skulde skaffe uformuende artillerister en fuldstændig reglementeret uniform på afbetaling.

Den 17. og 21.juli holdt korpset manøvrer på Amager Fællede med skiveskydning og bombekast. De umoderede kom dog først ud for sig selv den 24.

Den 3.marts 1807 blev korpsets hidtidige chef, oberst B.Junge begravet med militær honnør.

"En Bataillon af det borgerlige Artillerie commandert af Hr.Major Hallander trak med 3 Kanoner i Spidsen op fra Laboratorium paa Christianshavn, og marcherede til Sørgehuset. Liget bares efter Liigvognen af Corpsets Lieutenanter. Toget til Petri Kirke skedte i følgende Orden: 1) 3 Feldtkanoner, 2) Bataillon af Artilleriet, 3) Marskallerne og Liget, 4) Følget, som var anseeligt, og bestod foruden Corpsets Officerer af en stor Deel andre Officerer af Armeens forkjellige Corps. Kanonerne bleve stillede paa Kirkegaarden mod Kapellet, og affyredes, da Liget var nedsat; derpaa fulgte en tredobbelt Salve af den udenfor Kirkegaarden opstillede Kommando. Fra Skydebanen fyredes ogsaa Minutskud, da den afdøde tvende Gange havde været Fuglekonge."

Det var sidste gang, artilleristerne benyttede geværer, idet korpsets nye chef, Major A.Hallander afskaffede geværekscersitsen

Den sommer kom krigen med England. Den 12.august tog kronprins Frederik og hans far Christian den 7. afsted til Sønderjylland til hæren og efterlod ordre om at forsvare hovedstaden til det yderste mod Englænderne, men allerede den 11.august havde han set alle voldene bemandet med artilleri. Lad os følge korpsets aktiviteter dag for dag, mens tingene udvikler sig i og omkring den truede by. Vi ved desværre ikke, hvilket kompagni Johann Friedrich Prieskorn tilhører på dette tidspunkt, så vi må tage hele korpset med.

"Den 11. August om Aftenen Kl. 7 blev lange Linie besat af 5.Comp. under Stabs Capitain Wilsbecks Kommando, og Qvinti Lynette af 6.Comp. under Stabscapitain Wedeges Kommando. Følgende Dag bleve disse igien afløste af 2de andre Kompagnier og saaledes continueredes paa disse Poster indtil 17. August, da foruden lange Linie og Qvinti Lynette Stadens Voldbastioner og Faussebrajer fra Qvintus til Østerport bleve besatte af Korpset.

2. og 3.Comp. besatte Qvinti Lynette og lange Linie. 4.Comp. besatte Kallebo Kykkenkurv, Rysensteens og Holkens Bastioner. 5.Comp. Gyldenløves, Schakens, Helmers og Hahnens Bastioner med tilhørende Faussebrajer, Vester Ravelin, samt ved Overgangen, hvor Vandrenderne gaae ind til Staden. Paa Courtinen imellem Helmers og Hahnens Bastioner vare udskaarne 2de Embrasurer og plantede 2de Kanoner for at beskyde Vejen til Ladegaarden. 6.Comp. besatte Ahlefelds, Stadoberstens, Rosenborgs og Qvitzous Bastioner med tilhørende Faussebrajer. 1.Comp. Officerer og Mandskab vare fordeelt imellem de øvrige."

Natten mellem den 15. og 16. august havde Englænderne gjort landgang ved Vedbæk, og snart var Sjælland besat af ialt 40.000 mand tropper, der indeslattede København. Vandforsyningen udefra blev afbrudt, så byen var nødt til at nøjes med sine brønde. Man var dog ved godt mod. Sidst havde man jo vist Englænderne.

Johann Friedrich Prieskorns hustru var gravid, 7 måneder henne. De boede i Store Fiolstræde. Hun har sikkert været oppe på volden hos ham med lidt styrkende, når lejligheden har tilladt det. Der var jo ikke arrangeret nogen forplejningstjeneste til det udkommanderede mandskab, der ialt talte 13.500 mand regulære og irregulære.

Der var indrettet lazaretter, og brandkorpset var indkaldt og stod rede på de offentlige pladser. Og så ventede man bare. Kun fra voldene hørte man nu og da et kanonskud, der blev affyret mod en engelsk stilling.

Bombardementet begyndte den 2. september om aftenen, da klokkerne på stadens kirker havde slået 7. Vejret var meget smukt, og der havde været som en slags helligdagsstemning. Så begyndte bomber, raketter og granater at flyve gennem luften fulgt af hvinen og brag, klirren af knuste ruder, buldren af sammenstyrtede mure, drønen af voldenes egne kanoner, skrig og jammer fra de sårede og deres pårørende.

Over 2.500 stykker skyts faldt der den nat i kvarteret omkring Vor Frue kirke, brandkugler, brandpile og gloende jernkugler. Snart udbød der brand et sted, snart et andet. Ustandselig hørte man klokkeklemten, piben i fløjter, brandråd og allarmtrommer. Det lykkede bændkorpset at slukke eller dæmpe ilden på 38 steder denne første forfærdelige nat.

"Den 3. Sept. nedfaldt blandt andre en meget farlig Bombe paa Rosenkrands Bastion tæt ved Krudtkassen, som var velforsynet med Karduser. Overkonstabel Peter Spang havde det Mod, at kaste sig over den med et vaadt Klæde for at ville slukke den, og derved sætte Krudtkassen i Sikkerhed, hvis Antændelse kunde have foraarsaget total Ødelæggelse paa Bastionen. Borgerlig Artillerist Frands Gedey gik ham med lige Kjækhed til Haande i dette farlige Arbejde. Korpsets Chef, Hr. Major Hallander, som fandt at denne raske Handling fortjente at udmærkes, lod begge kalde til sig, og i Overværelse af Stabs=Officererne og Compagnicheferne, forærede, paa Korpsets Vegne, hver et indvændigt forgylt Sølvbæger i Form af en Vase, paa hvis ene Side var anbragt en brændende Bombe i Basrelief, og paa den anden Side den Indskrift: "Belønning for udviist Mod" omgivet med Krigsarmatur. ...

Den 4. Sept. nedfaldt i Huset ved Dronningens Mølle paa Schakens Bastion en Granat, som sprang og ruinerede hele Værelset, der var Comp. Vagtstue, men tilfældigviis var da ingen i samme. Granaten havde først gaaet igjennem og nedslaaet et Telt, hvori en Mand sov, der heller ikke blev beskadiget."

Vor Frue Kirke,
Pludt i Brand af Fienden Natten mellem den
15 og 16 September 1807.

Riøbenhavns Erængsler

Aaret 1807,

eller

Efterretning

om

det Engelske Tog til Sjælland,

samt

Riøbenhavns Beleiring og Bombardement m. v.

Udgivet og forlagt

af

Johannes Paulsen,

Litteratus.

~~Bibliotheca Wegeneriana.~~

Riøbenhavn, 1807.

Trykt hos P. H. Hecks Enke, boende i store
Søhøjsejlsstrædet No. 144.

Efter bombardementet og flådens bortførelse udkom der selvfølgelig en mængde pjecer, der fortalte om begivenhederne. Her er titelbladet på en af dem.

Den 3. september var størstedelen af byens befolkning flygtet ud på Christianshavn, og da Englønderne begyndte at sende nogle granater derud, videre ud på Amager. Herud må også madam Prieskorn være søgt med sine børn og øvrige familie. Mændene måtte dog blive ved brandkorpset.

Den 4. Sept. skedte en sæddeles heftig Attaqve fra et engelsk Batterie mod Stadsoberstens Bastion, fra hvilken man den Dag længe havde foruroliget Fjenden. Ved denne Lejlighed blev paa ovennævnte Bastion, ved een Kanon skudte 3 Mand af 6. Comp., nemlig Overkonstabel J.J. Bergmann og Constablerne C.A. Flakkebjerg og P. Brodersen. De 2de første døde strax og den sidste blev dødelig saaret bragt paa Fride- richs Hospital, hvor han døde strax efter."

Om aftenen den 4. september lykkedes det fjenden at stikke ild i flådens tømmerpladser, der ikke var til at slukke. Desuden koncentrerede de ilden om de steder, hvor det brændte, så det blev yderst farligt for brandslukningsmandskabet. Samme aften fik de også ram på Frue Kirke hvis spir snart stod i flammer.

Man sagde, at klokkeværket spillede, inden tårnet styrtede sammen og udbredte en ildregn over den omgivende bydel. Det var den 5. september om morgenen, og englændernes triumfråb kunde høres gennem larmen af bomber og granater. De beboere, der ikke var flygtet ud på Amager, lå i stort tal og krøb sammen i ly af voldene, hvor de syntes bedst beskyttet. Der var en jammer overalt. Brandene tog voldsomt til, og det var ikke til at skaffe sig føde nogen steder. Om aftenen den 5. september blev der indledt forhandlinger, der førte til kapitulation.

"Den 8. Sept. om Aftenen Kl. 7 afgik efter Ordre Korpset fra Volden paa nogle faa Mand nær, som fik Post for at bevogte Ammunitionen og Skydtset. Den 9. Sept. om Formiddagen bleve de 3 faldne Artillerister af 6. Comp. tilligemed B.N. Wejlebye af samme Comp. der var ihjelslaaet af en Bombe, begravne af Korpset fra

Friderichs Hospital. En stor Deel baade civile og militaire Pøersoner udgjorde Følget.

Foruden de fornævnte 4re Mand bleve Bombardeer Fischer af 5.Comp. dræbt af en Bombe paa Opgangen til sin Post ved Nørreport, Commandeersergeant Grüner af 4.Comp. qvæstet af en Bombe, som i Faldet sprang paa Courtinen ved Rysensteens Bastion, No.145 af 5.Comp. Broberg dræbt ved en Kannon, som sprang paa Hahnens Bastion, No.133 af 2. Comp. Lund bleseret af en Bombe paa Gyldenløves Bastion, Constabel af 6.Comp. A.C.Lerche dræbt af en Bombe.

Fra 10. til 12.Sept. blev Ammunition etc. afleveret fra Volden og Resten af Korpsets Mandskab afgik da ogsaa fra deres Poster."

Da Johann Friedrich Prieskorn kom ned fra sin post på volden, var hele kvarteret bag hans hjem raseret. Kun i en smal stribe under Vestervold var der bevaret nogle bygninger, men netop her var det, vores lille familie havde deres beskedne bolig.

Vi ved med sikkerhed fra rapporterne, at ikke en eneste mand af det borgerlige artilleri forlod sin post under bombardementet. De var alle på voldene i de 3-4 døgn i træk, samtidig med, at deres hjem og deres kære måske blev tilintetgjort.

Det har været særlig slemt for dem, der boede i det hårdest ramte kvarter og i dets umiddelbare nærhed, men ingen svigtede. Johann Friedrich Prieskorn blev på sin udsatte post.

Der var som sagt ingen forplejningstjeneste, og forsyningen af de trætte, sultne og tørstige mænd på voldene kom først gradvis igang på frivillig basis. Først efter flere dages forløb blev det hele sat i system.

Den 8.oktober 1807, præcis 5 uger efter bombardementets begyndelse, nedkom madam Prieskorn med et drengebarn, der den 25.samme måned i Helliggeist Kirke fik navnet Carl Wilhelm. Sct.Petri kirke, som de hørte til, var nemlig ogsaa ødelagt.

Sct.Petri spir, der snart måtte falde, set fra Ulfeldts Plads, senere Gråbrødretorv. Så trist så det ud.

I dagene omkring Carl Wilhelms fødsel kunde man se en komet på himlen. Den viste sig første gang den 2. oktober og sidste gang den 8.

De udbombede familier, der ikke kunde finde andet husly, blev midlertidigt indkvarteret i Helliggeist og Trinitatis kirker, så det er ikke umuligt, at Prieskornernes førstefødte er blevet døbt, omgivet af de mange ulykkelige, hjemløse stakler, så det har været så som så med andagten i det overfyldte kirkerum.

Oktober måned var det år meget regnfuld, stærke regnskyl, som har gjort deres til at få folk til at fortvivle, og som brutalt afdækkede ligene af de englændere, der var faldet udenfor voldene og begravet der i al hast.

Fra den 6. oktober og nogle dage frem kunde de engelske soldater i små, ubevæbnede grupper under kommando af en sergeant, bese den ødelagte by, de sammenstyrtede ruiner, den sorte, stinkende aske, de ulykkelige beboere. Gad vide, hvad de har følt ved det.

De tyske marineinfanterister, som havde uggjort en numerisk betydelig del af Københavns forsvar, deserterede i massevis. Mange blev fanget og arkebuseret, andre slap over til englænderne, hvor de kunde blive hvervet, men først blev de underkastet en grundig rensning og vask, hvad Berlingske Tidende ikke undlod at bemærke med undren og en vis skadefryd.

Man regner med, at der i de 3 dage, bombardementet varede, blev kastet 10 til 12000 bomber, granater, kugler og raketter over København. De kostede 1550 menneskeliv, hvoraf de 350 var kvinder og børn, senere døde på byens hospitaler yderligere 600 personer.

De engelske tab var 1900 til 2000 mand, så de danske batterier har svaret godt for sig og rettet skytset godt. De fik da også al mulig anerkendelse fra fjendens side.

Ialt 305 bygninger var totalskadet, og det var i den følgende tid forbundet med de største vanskeligheder bare at få tag over hovedet. Genopbygning var en så godt som umulig tanke. Det varede da også mange år, før sårene efter denne prøvelse var lægt.

Ved sin søns dåb i Helliggeist omtales Johann Friedrich Prieskorn første gang som Zimmermeister und Artillerist. Han har nok håbet på, at der vilde blive noget at gøre i hans fag ved byens genopbygning.

Familiens første adresse var Studiestræde nr.76 på hjørnet af Vestervold. Vi får den første gang i sommeren 1806, hvor Prieskorn er forlover for sin kones bror Jens.

Det var en kælderlejlighed lige ud til volden, det var alt, hvad det kunde blive til i den overfyldte by inde bag voldene, og bedre blev chancerne ikke efter bombardementet.

Som forretningsadresse kunde den nok være meget god, men som opholdssted for en familie var den nærmest katastrofal. De, der boede i kælderlejligheder, blev gerne kaldt kælderfolkene, og det var almindeligt, at de delvis betalte deres husleje ved arbejdsydelser, som gadefejning og lignende.

I den indelukkede by, der ikke havde noget rigtigt kloaksystem, var alle kælderlejligheder til stadighed udsat for oversvømmelse, når det regnede. Grundvandet trængte ind nedefra, da man ikke kendte støbte kældre, og rendestensvandet trængte ned ad trappen, skønt man skyndsomst dækkede denne med dæksler og sandsække.

Rendestensvandets konsistens har vi hørt om. Grundvandet var om muligt værre, idet alle priveter, som vi nu kalder lokummer, havde overløb ud i gårdene eller haverne.

Det er nok ofte hændt, at familien er vågnet op, og har fundet husgerådet svømmende rundt på gulvet.

I juli og august 1808 finder vi en mærkelig sag i Københavns Magistrats 2.Sekretariat, hvor det siges, at borgerlig artillerist Johan Frederik Priskorn skal have ansøgt om, at fangen Carl Gustav Adolfson måtte blive løsladt af rasphuset.

"Denne hans Ansøgning kan ifølge Omstændighederne ikke forestilles Hans Majestæt til allernaadigst Bønherelse, hvorom man tjenstligst skulle anmode Københavns Magistrat at ville underrette Supplicanten."

Vestervold, Hjørnet ved Halmtorvet, hvor store Kongens Mølle laa (ca. 1880).

Dette billede, der er langt senere, og som viser nogle nyere huse - bemærk det "knækkede" hjørne under pilen - kan dog nok give et tydeligt indtryk af hvor tæt voldene er ved husene. Der har ikke været en solstråle i kælderen, hvor Prieskorns boede. Det er i huset under pilen, vi skal finde stedet.

Af korrespondancen fremgår det, at Prieskorn ikke kender det bitterste til sagen, idet han kaldes op til 2.Sekretariat, hvor han får resolutionen oplæst, hvorpå han erklærer, at han ingen ansøgning har indgivet eller ladet indgive om den ommeldte fanges løsladelse.

"Hvilket indberettes til Cancelliet."

I svaret til Det danske Cancelli beder man justitsråd Kofoed undersøge, om det er nogle af fangerne i tugt- eller forbedringshuset, og da hvilken, der har skrevet betr.ansøgning i Priiskorns navn.

Mere har jeg ikke kunnet finde om den sag, men der er nok ingen tvivl om, at det er Carl Gustav Adolfson, der delv har skrevet ansøgningen, at de, som jeg før har antydet, må have kendt hinanden fra tidligere, og at Johann Friedrich Prieskorn ikke vil kendes ved denne gamle rejsefælle, som synes at være lidt af en vaneforbryder.

I 1808 blev det borgerlige artilleri delt i 2 batailloner, hver på 3 kompagnier, således at hvert kompagni i 2.bataillon var reserve for et af kompagnierne i 1.bataillon. Samtidig blev korpset forøget med 2 kompagnier, så der nu var ialt 8, 4 i hver bataillon.

Samme år blev der organiseret en eksccercerskole, hvor både de nye og de gamle artillerister måtte tage eksccercerbevis.

Den 16.marts 1808 aflagde hele korpset ed til den nye konge Frederik den Sjette.

Den 1.juni 1808 fik Johann Friedrich Prieskorn udleveret et nyt reglement for borgervæbningen, men, som vi skal se, har han nok bare lagt det tilside uden at læse i det, hvad rettigheder, han havde.

Vi ved ikke, ved hvilket kompagni han har stået indtil den 15.juni 1808, men fra denne dato tilhørte han det 9.kompagni, som var det første i det nyoprettede feldtartil-
tilleri, og her blev han til sin død.

Der blev oprettet ialt 4 felddartillerikompanier, der blev sat under major von Wurtzens ledelse.

Den 25.juni anlagde korpset runde hatte og blå benklæder. Senere fik felddartilleristerne tilladelse til at føre en messingplade på hatten med bogstaverne F.A. under en krone, samt bære en sort patrontaske over skulderen.

I de følgende år deltog det borgerlige artilleri i kystbevogtningen ved København, ved på skift med andre korps at tage deres vagter på lange Linie og Quintus lynette. De deltog også i øvelser og parader og fik ved flere lejligheder kongens højeste anerkendelse.

Men vi vil nu forlade denne side af Prieskorns liv for at se på hans privatliv.

Den 28.september 1809 måtte madam Prieskorn igen have bud efter jordemoderen. Hun nedkom dennegang med en pige, der i dåben den 29.oktober i Helliggeist fik navnet Ana Juliana. Faderen kaldes da Zimmergesell. Moderen bar selv barnet.

Endnu i 1811 bor familien i kælderen ved volden. I august dette år forsøger Johan Frederik Prieskorn en ny levevej, men desværre uden resultat, fordi han ikke har set rigtigt efter i sit reglement.

"Ærbødigst Pro Memoria

Jeg Undertegnede tager mig herved den ærbødige Frihed at anmode den høje Magistrat om at det maatte forundes mig Tilladelse til at opsætte en Udsalgsbod paa et af Torvene her i Staden, for derfra ved Markandiser Handel at være i Stand til at fortjene noget til Hjælp til mit Udkomme, da jeg i disse Trængselens Tider har ondt ved at ernære min talrige Familie.

Kjøbenhavn

den 23de Aug.1811

Ærbødigst

Johan Frederik Prieskorn
boende paa Hjørnet af Studiestrædet og Volden 76 i Kjelderren.

Jeg Underkigende begær mig fornødne den ærbødige Indvi
født at anmode den høje Magistrat om, at det maatte
forvandle mig. Lillaidski til at opstille en Wifalger.
Eod paa et et Eornerne for i Staden for desfor med
Wapstudsied. Gaudt at ude i Stant til at forkynde
Noged til Jyde til med Wolkman, da jeg i dyde
Evangeliar Liden for out med et anner min kære
Familie.

Urbødig

J. J. J.
Nou 23de Aug. 1811.

Johan Jacob Jørgensen
Kongens paa Gjovind af Studei.
Phodder og Bolden 76 i Geth.
nu.

Eil
P. C. Magistratens J. J. J.
Kontor 23 aars Alre: Nr. 1575

Der er ikke et ord i denne ansøgning, der antyder, at han er borgerlig artillerist og derfor har ret til at få borgerskab. Han har ikke læst sit reglement igennem, og han har ikke kendt sine rettigheder.

Magistratens 2. sekretariat svarer da også følgende, som synes at have stoppet videre forsøg.

"Ansøgeren kaldes for at siges, at han kan faa Borgerskab som Marskandiser, naar han stiller den ved Forordningen af 27de Juli 1742 befalede Kaution samt gotgjør, at han er indfødt, og at han har opfyldt de ham paaliggende borgerlige militære Pligter.

Ansøgeren mødte ved sin Kone, som blev givet denne Besked."

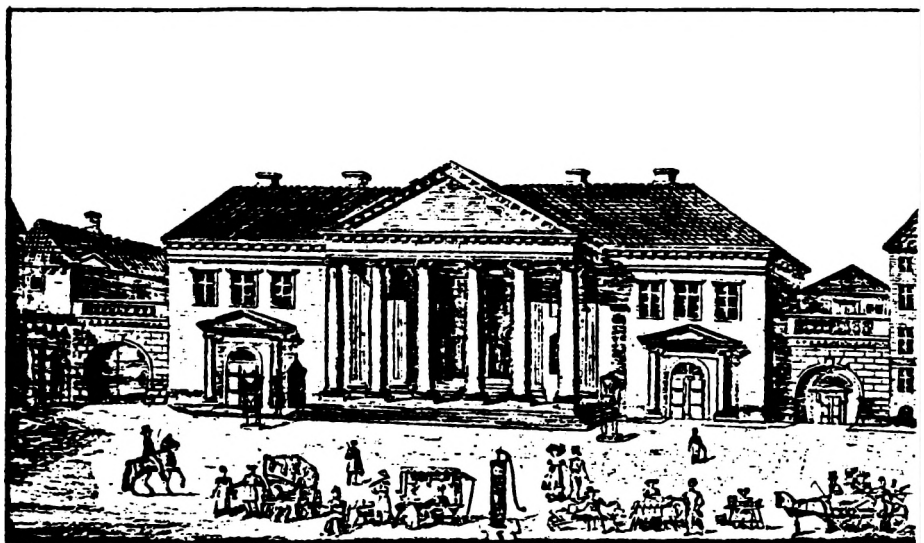
I 1812 ser det ud til, at Johan Frederik har fået arbejde indenfor sit fag. Hans kone nedkom den 9. maj det år med en dreng, der den 25. s.m. blev døbt Fridrich Andres. Moderen bar ham, men blandt fadderne var murermester Jac. Trane og tømremester Fr. Kallenberg. Desuden optrådte svogeren Jens Pilemarck Ammerø, der selv var murersvend.

Vi nærmer os enden. Vi ved ikke, hvornår det lykkedes Johan Frederik at få en ny lejlighed, men i 1815 er det en kendsgerning. Familien bor da i Rådhusstræde ganske tæt ved Gammeltorv.

De har taget hans svigermor til sig. Hun var blevet enke i 1804 og nu var hun 70 år og plaget af gigt. Hun døde den 5. marts 1815 hos sin datter og svigersøn. Hendes datter var da i sjette måned.

Den 25. juni 1815 fødtes endnu en søn, den sidste, i Rådhusstræde 40. Han fik navnet Jens Julius den 19. juli i Helliggeist kirke, men som sine søskende døbt af Sct. Petris præst. Forældrene og moderens svoger Fridrich Druff var faddere.

En af døtrene var den sommer under lægebehandling af familiens huslæge i et halvt år.

Raad- og Domhuset paa Nytorv, opført 1803—15. (Efter et gammelt Stik).

Nogle få skridt fra sin kælder i Rådhusstræde 40, havde Johan Frederik Priskorn denne udsigt.

Også lejligheden i Rådhusstræde var en kælderlejlighed. Der var stadig bolignød, og genopbygningen lod vente på sig. Københavns nye rådhus, det vi nu kender som Domhuset, blev dog færdigt i 1815, så han fik set det.

Han døde af brystsyge, sikkert tuberkulose. Den 20. september blev han indlagt på Det kongelige Frederiks Hospital kl. 3 $\frac{1}{4}$ om eftermiddagen efter attest af direktør Sottelen og forstander Hiortshøy. Han lå på afdeling LL nr.9 og havde patientnummer 1527. Her døde han, Johann Friedrich Prieskorn, 35 år, født i Tyskland, udlært som tømrer, men nu på det sidste arbejdsmand.

Han blev begravet den 7. november fra Frue Kirke i den frie jord, den såkaldte fattigjord. Begravelsen kostede 1 Rbdl. 1 Mk. og 8 Sk.

Skiftet blev opgjort således: Frederiks Hospital krævede 96 Rdlr. for behandling. Boets effekter var: 1 langbord, 1 bæk og 7 stole = 4 Rdlr., 2 spejle = 6 Rdlr., 24 papirstykker = 2 Rdlr., 1 dragkiste, 1 skab i 2 dele = 8 Rdlr., 1 kiste og 1 dragkiste = 6 Rdlr., 1 seng med omhæng = 6 Rdlr., 2 dyner, 3 puder, 1 par lagen = 14 Rdlr., 2 gl.sengesteder = 3 Rdlr., 2 dyner, 4 puder, 1 par lagen = 8 Rdlr., 1 stol, 1 garnvinde = 2 Rdlr., 1 thekedel, 1 trefod, 1 messingkedel = 3 Rdlr., 1 jerngryde = 4 Rdlr., 2 tintallerkener, 1 krumkniv, 1 krus = 1 Rdl., 1 vandspand, noget sten- og trætsøj = 1 Rdl., 1 kjole, 1 par bukser, noget gammelt linned = 4 Rdlr. ialt = 72 Rdlr.

Huslægen havde 102 Rdlr.20 Sk. tilgode for $\frac{1}{2}$ års behandling af en datter. Afgifter var 17 Rdlr.

Enken fik lov til at beholde boet mod at love at betale lægen. Hospitalet frafaldt sit krav.

Som borgerlig artillerist havde han ret til lægehjælp og begravelseshjælp, men han har ikke læst i sit reglement, og hans hustru har heller ikke kendt det.

Nu er det nok for sent at gøre krav gældende.

Ane nr.9: farfars mor Sette Marie Ammers

1777 var ikke noget særlig bemærkelsesværdigt år. Der var selvfølgelig slaget ved Saratoga, hvor England for altid mistede de nordamerikanske stater, men derudover skete der ikke noget.

Det år blev Sette Marie født i København. Hendes far, Jens Pilemarck Ammers var murersvend og sikkert Københavner. Moderen hed Karen Marie Mogensdatter.

Sette Marie blev døbt i Garnisons kirkes danske menighed den 8.juli, mens Englænderne endnu troede på sejr over Amerikanerne.

Kongen, den lille, stille Christian den Syvende, havde opgivet sine spage forsøg på at blive erkendt som konge og visnede nu bort, som en plante uden næring.

I Sette Maries hjem var der i forvejen 3 børn, en dreng Peter Mouritz, der var født i 1771, og to piger, Antonette Christine født 1773 og Clara Dorothea født 1775.

Da det fremgår af murer- og stenhuggerlavets arkiv, at Jens Pilemarck er kommet til København i 1774 og indskrevet i svendeprotokollen i klasse 5, må de to ældste børn være født udenfor København, hvor ved vi ikke.

Sette Maries faddere var: Heinrich Struve, Christoph Schultz, Niels Holst, Anne Hedegaard og Kirstine Friedrichs. Jeg har ikke endnu kunnet identificere dem alle, men det ligner en tanke, når der kan registreres en koffardikaptajn Struve, en koffardikaptajn Chr.Schultz og en havnefoged Niels Holst i årene kort efter. Man kunde fristes til at betragte dem under et og tillægge Jens Pilemarck Ammers en tilknytning til søen, som han måske slet ikke har haft. Havnefoged Holst boede Nyhavn 8.

Anne Hedegaard var gift med en tømrersvend og døde 5 år senere 70 år gammel. Jeg kan ikke nære mig for at nævne, at der i slægten Friedrichs dengang var en toldkontrollør.

Endnu i 1779, da lillebror, Jens Pilemarck Ammerø junior blev døbt, boede de i Garnisons sogn. Fadderne var Jos. Gottfried Sila, som ikke kan identificeres, Niels Vahl, som godt kunde være den koffardikaptajn Vahl, der dør mange år efter, Anthon Fistaine, som er juvelerer, madam Anne Sophie Vester og jomfru Charlotte Amalie Degn.

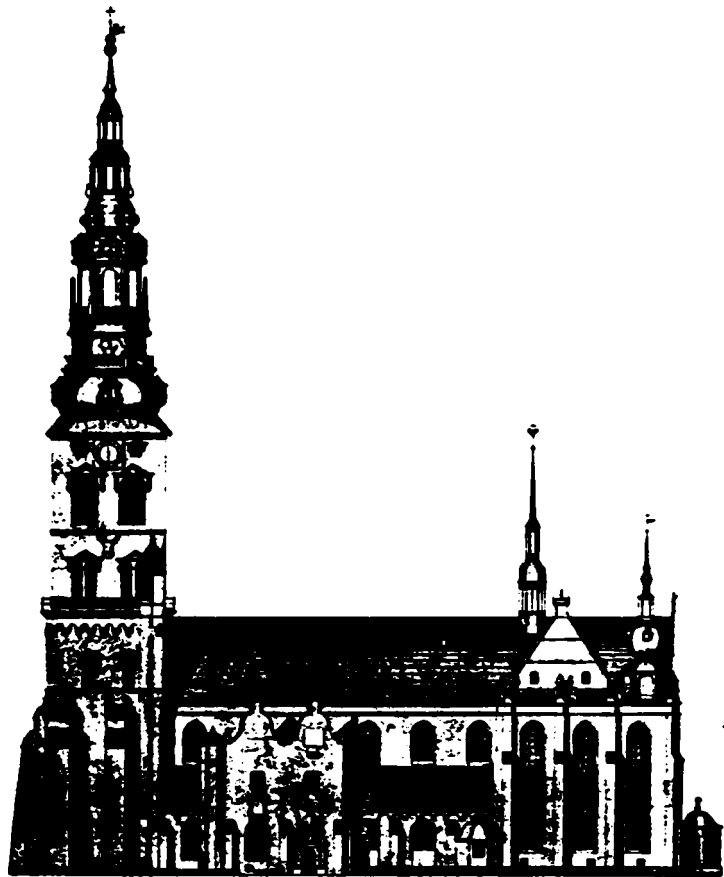
Det varede 5 år, før der kom flere børn i familien. Så kom Rasmus Eschild i 1784 og Jacob Nicolaj i 1786. I det mellem liggende år blev storebror Peder Mouritz konfirmeret i Sct.Nicolai.

Folketællingen 1787 røber, at de nu bor Landemærket nr.95 i Rosenborg kvarter, lige overfor Trinitatis kirke men altså i Nicolai sogn. Faderen var 50 år gammel, moderen 36, og der var ialt 7 børn med Sette Marie som den mellemste.

I 1787 nævnes andre af navnet Ammerø, nemlig i Vestergade 24 en Gundel Ammerø, der er gift med murersvend Herman Gjerlach, så hun er nok Sette Maries faster, og i Skidenstræde 172 bor Berthe Ammerø, der er tjenestepige hos kleinsmed Ole Jensen og hans kone, hun er kun 30 år og må nok være en kusine.

Men lad os se engang på den kirke, de nu hørte til, og som alle børnene blev konfirmeret fra. I vore dage er der kun tårnet tilbage, og det er genopbygget af brygger J.C.Jacobsen, men vi har en beskrivelse af den gamle kirke, som den så ud inden Københavns brand i 1795.

Ved Nicolai kirke følte man, at man var på historisk grund. Omgivet af en smuk, skyggefuld kirkegård, der rummede resterne af 100.000 hedengangne, lå Nicolai kirke der som en ærværdig veteran. Som et stykke Middelalder bragte den hilsen fra Københavns gamle dage. Helgenbilleder sås endnu hist og her på den ydre murside, og når man trådte ind i det store, dæmpet belyste rum, lignede det en mindehal. Ja, det var en mindehal.

Nikolaj Kirke. Efter en Tegning i Raadstuearkivet, henhørende til et Sæt af fire Tegninger, der viser Kirken fra alle fire Sider. Tegningerne er yngre end 1741, hvilket Aarstal læses paa Kirken, men ældre end 1786, i hvilket Aar de er opførte i Arkivets Fortegnelser.

Her hang billeder af de Oldenborgske konger og af reformatorer, for i København var Reformationen knyttet til Nicolai kirke. Her var også portrætter af mange andre gode danske mænd og kvinder, ikke at tale om de mange helgenbilleder, malede på træ eller kobber.

Det blev sagt, at Nicolai rummede flere seværdigheder end alle de andre Københavnske kirke tilsammen. 300 fod var tårnet højt, over 94 meter, og med indbygget brandsluknings anlæg, men da ilden i 1795 fik fat, kunde man ikke komme til det, og hele kirken gik til. Men sådan var altså den kirke, hvor Sette Marie blev konfirmeret.

I 1788 var det dog storesøster Antonette Christine. Året efter fik de endnu en lillebror, Niels Johan, hvis faddere var, klokker Mathias Øvres kone Charlotte Arentza født Rasmussen, jomfru Birgitte Johanne Borup, murermester og brandkaptajn Georg Adam Gross, brændevinsbrænder Lars Andersen og Friedrich Tietchen.

I 1790 blev Clara Dorthea konfirmeret. Det var det år, kronprins Frederiks gemalinde Marie Sophie Frederikke holdt sit indtog i København i guldkaret forspændt med 8 snehvide Frederiksborg-hingste.

Sette Marie blev selv konfirmeret den 15. april 1792 fra Nicolai kirkes skole, som nr. 9 på sit hold. Vi vil i den forbindelse se på de Københavnske kirkeskoler for fattigfolk, som de var på den tid, og især på Nicolai skole, som vi ved en del om.

"De fattige Børns fri Skoler i København var væsentlig knyttede til Sognekirkerne, og de var ikke alene stiftede af Gejstligheden, men fik ogsaa hele deres Præg fra denne. Det egentlige Maal for den 6-7-aarige Undervisning var endnu i Størstedelen af det 18. Aarhundrede gennemgaaende kun at lade Børnene lære Bibel og Karekasmus udenad."

Alligevel stillede man temmelig store krav til lederen, som kaldtes Skolemester.

Man måtte kun tage "en dygtig Mand", "vel studeret og approberet in examine theologico, som sirlig og vel kan skrive, regne, og har særdelis Villie, Lyst og Begærlighed til at informere Børn." Han skulde desuden være skikkelig, ædru og gudfrygtig.

Også lærerinden, den såkaldte "Læremoder", stillede man en del krav til. Hun skulde være "ved fyrgetyve Aar eller over og ugift", gudfrygtig, stadig, skikkelig, renlig og forstandig.

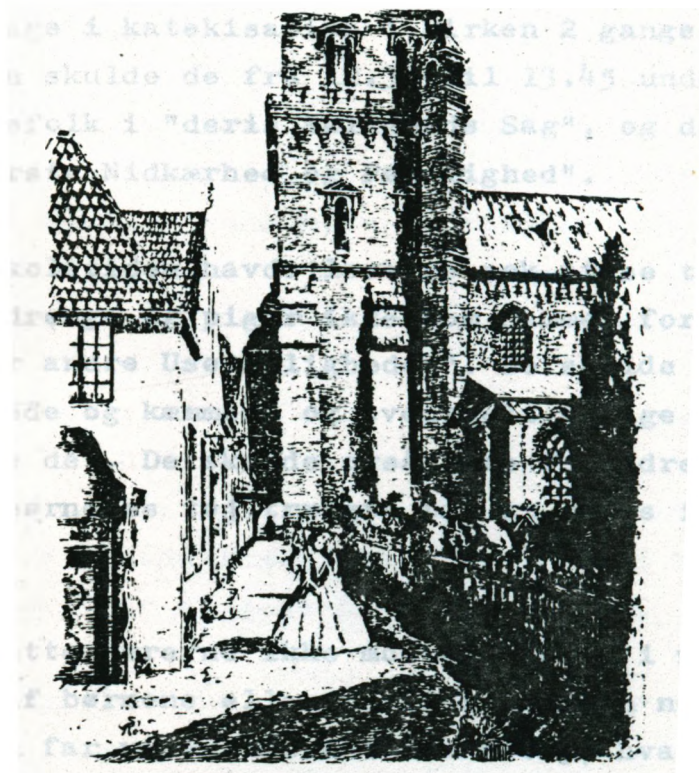
"Religionskundskaben var da Grundlaget for al videre Lærdom. Kunde man ikke lære et Barn Luthers Katekismus udenad, var det haabløst at forsøge anden Lærdom med det. Pigebørnene fik ikke engang Undervisning i Haandarbejde, naar de ikke kunde Skriftstederne."

Den strenge tugt, der tidligere herskede i skolerne fik et noget mildere præg ved denne tid i Pietismens ånd, dog vist kun i København endnu. Inden man revser børnene, skal man først irettesætte dem, uden at bande dem eller sværge i deres nærværelse. Revselse må kun ske med ris. Hjælper irettesættelse og ris ikke, vises barnet bort fra skolen og sættes i Børnehuset.

"I Nicolai fattige Skole er det Lærerne forbudt at straffe Børnene med Haardhed og Umenneskelighed, og legemlig Straf ses kun at være anvendt - eller påbudt anvendt - ved Banden, Guds Fortørnelse og bespottelig eller letfærdig Tale, og da først efter at de er advarede et Par Gange."

De fattigste og flinkeste børn fik hver uge et 7 skillings brød, og det var en almindelig straf for skulkeri, at fratage barnet brødrationen.

Børnene var gennemgående snavsede og uordentlige, idet hjemmene som regel ikke bekymrede sig om den slags. Det var påbudt lærerne at holde dem til tugt, skikkelighed og renlighed i deres klæder, og læremoderen skulde holde pigene til tugt i lader og adfærd, nethed og renhed i klæderne.

•Hvælvingen», nu Admiralgade, før Branden 1795. I Baggrunden ses den endnu eksisterende Pott
•Hvælvingen» i Kirketårnets Pille.

Et kig ned ad Sette Mariæ skolevej. Måske
er det hende, der kommer henne i Hvælvingen.

Især skulde hun have opsyn med de klæder, de fattigste børn fik af skolen. Det var meget vigtigt, at de blev passet omhyggeligt, for de fik kun et sæt hvert 5.år. Det blev naturligvis syet til at vokse, så de så aldrig ordentlige ud.

I almindelighed var børnene pjaltede, snavsede og på det nærmeste halvnøgne.

Skolemesterens gage var 120 rdl. om året, lærermoderen fik 80 rdl. og læreren fik 60 rdl. om året. Det var ikke, så de kunde leve af det, og skolerne måtte da også holde lukket 2 dage om ugen, så pædagogerne kunde have ekstraarbejde ved siden af. Nogle af dem forsøgte sig med at smugle privatelever ind i klassen, men det var strengt forbudt.

Om vinteren læstes der fra kl.7 til kl.11 og kl.13 til 17, om sommeren fra 6 - 10 og 13 - 15, men lærerne skulde desuden deltage i katekisation i kirken 2 gange om ugen, og om søndagen skulde de fra 12.30 til 13.45 undervise voksne tjenestefolk i "deris Saligheds Sag", og det skulde ske "med største Nidkærlighed og Føjelighed".

Også udenfor skoletiden havde lærerne nok at se til. De skulde påse, at drenge og piger ikke kom sammen for at "drive Abespil eller andre Usømmeligheder". De skulde påse, at børnene var vaskede og kæmmede og eventuelt udtage andre børn til at gøre det. De skulde også gøre forældrene opmærksomme på, at børnenes tøj trængte til at gøres i stand.

Selvfølgelig måtte lærerne ikke modtage gaver i naturalier eller penge af børnene eller forældrene, men nedestående klage fra en far viser, at det var netop, hvad de gjorde.

"Da jeg haver hørt at de som haver Børn som gaar i Nicolai fattiges Skole ikke skal give Jomfru Thrane noget da jeg alle Tider haver ellers givet hende og da jeg gav hende til Sant Hans Dag en Rigsort da har

min Kone taget fire Skilling derfra som jeg ikke vidste. Dette stod saa længe indtil Slagter Tiden da sagde Jomfruen til min Datter at hendes Moder vilde forære hende et Stykke Kød til en sur Steg der til svarede hun nej. Siden den Dag blev Jomfruen meget vred og skældte min Datter for en Rigsmarkes Tøs - da det kom nu til Jul da gav jeg Jomfruen en Kage til to Mark ♣ og mente da at ikke give hende noget til nyt Aar men det hændte sig at min Datter kom op paa Jomfruens Kammer da sagde Jomfruen Du behøver ikke at skule for mig se kuns frisk paa mig thi jeg er ikke vred jeg ved nok at jeg faar intet til nyt Aar af din Fader. Af saadan Tiltale maatte jeg jo forstaa at sende hende en Rigsort imod egen Ville thi ellers var Jomfruen bleven vred igen men Herren lade mig leve det skal ej mere ske. Jeg forbliv underdanigste Tjener indtil min Død

København, den 20 Januari Ao 1788. Hans Hansen."

Denne læremoder, Jomfru Thrane var en ualmindelig ubehagelig dame. Hendes umedgørlighed over for medlærere og børn gik tilsidst så vidt, at hun blev indstillet til afsked "formedelst adskillige mod de fattige Børn udviste haarde Behandlinger og upassende Opførseler... hendes Herskesyge, Egennytte og Voldsomhed".

Hun anede dog uråd og indgav selv sin afskedsbegæring. Hendes efterfølger madam Hoffmann var dog ikke stort bedre, idet der findes en klage fra malermester Bragenitz, hvori han klager over hendes behandling af hans børn skønt han har givet hende 3 mark "for at søge hendes Venskab".

Det forventedes af lærerne, at de skulde føre "et skikkeligt, stille og gudfrygtigt Levnet uden vidtløftig Selvskab og Nattesæde...", og det var de jo nødt til med den løn de fik.

Skolemester J.Fanø ved Nicolai skole var gift og havde derfor endnu sværere ved at få lønnen til at slå til, så da en af skolens lærerinden døde den 16.juni 1797 sendte han samme dag ansøgning ind om, at hans kone kunde få den ledige stilling.

Københavnske Gadefigurer i 1790'erne. Efter Tegn. af C. D. Fritsch.

Færdsel forbi Sct. Petri Kirke. Efter Stik af Qvist.

Synder i spansk Kappe 1784. Efter Howard.

Små billeder fra hverdagslivet på Sette Marie Ammerø's tid.

I Nicolai skole førte man opførselsprotokoller, hvor man kan se, hvordan de enkelte børn opførte sig. Man brugte heri betegnelserne: skalkagtige, vilde, løgnagtige, dovne, forsømmelige, skikkelige og flittige. Nogle siges at forsømme kirken. Blandt pigerne betegnes nogle som sladdervorne, andre som tåbelige og vilde.

I disse protokoller må vi kunde finde Sette Marie og hendes søskende.

Nicolai kirkeskole lå lige overfor kirken i strædet Hvalvingen, der senere kom til at hedde Admiralgade, i det senere nr.10. Skolens kælder var lejet ud til en værtshusholder Spendrup, som dog ikke måtte have siddende gæster, hverken om dagen eller om aftenen.

I skolestuen var der en stor vindovn, 3 lange borde med bænke og 3 sinkebænke, et lille aflangt "trålværks" bord med ryslæders stol og 4 boghylder, samt en svamp til at tørre vandet af vindueskarmen med og en økse til at ise rendestenen udenfor med.

Her gik Sette Marie altså til 1792.

Som vi senere skal se, har vi Sette Maries eget udsagn for, at hun allerede i 1790 var kommet ud at tjene. Denne hendes første kondition var hos portbetjent eller toldbetjent Abraham Fredelund og dennes kone. Han havde en uægteskabelig datter Marie Sophie før sit giftermål, hun havde 2 døtre, Marie, der kaldte sig Fredelund efter sin stedfar og var ansat ved "Comoedien", og Trine, der senere blev gift med berider Henrik Bruhn.

I dette hjem arbejdede Sette Marie i knapt 5 år, men vedblev senere at komme i hjemmet med mellemrum. Da teatergalskab dengang var en sygdom, alle stænder led af, kan vi med sindsro antage, at Sette Marie i hvert fald er kommet en del i teatret.

Den 26.februar 1794 bredte det rygte sig i byen, at Christiansborg slot brændte. Man troede det ikke. Man mente, at dette slot var brandsikkert, men om aftenen blev der slået generalallarm, og både militær og det civile brandværn mødte i fuld galop, men snart stod flammerne

brølende op gennem taget. I begyndelsen lykkedes det at begrænse ilden til den ene fløj, og man fik reddet en betydelig del af det kostbare indbo, men i løbet af aftenen bredte ilden sig til hele slottet, trods brandfolkenes heltemodige indsats, og inden et døgn, var det brændt ud.

Heldigvis bar vinden væk fra byen, så kun slottet brændte, og man reddede endda de lange, lave fløje, vi kender idag.

Her har Sette Marie og hendes familie været blandt de rædselsslagne tilskuere, idet hendes far sikkert og måske hendes storebror Peter Mouritz har været med til slukningsarbejdet.

Fire måneder senere, den 25.juli blev Peter Mouritz Ammerød gift i Sct.Nicolai med Dorte Kirstine Møller.

Forsommeren i 1795 var tør og varm, og det vand, man hentede op af brøndene, blev mere og mere grumset, og det kom længere og længere nede fra.

I de første dage af juni blæste der en stærk, tør sydøstenvind, der gav en god tørst. Om eftermiddagen den 5.juni udbrød der brand i "Dellehaven" på Gammelholm, en plads, hvor man opbevarede kul, brænde og tømmer. Årsagen er aldrig blevet opklaret, men kan meget vel være selvantændelse i kulbunkerne. Det så ikke ud af noget særligt, men dels var brandslukningsmateriellet ikke i orden, og dels var mandskabet blevet sendt hjem, og da Københavns brandchef ankom fra sit ferieophold på Gammelkongevej, var man ikke til sinds at inklade civile på marinnens arealer.

Megen tid gik til spilde, før man fik sat arbejdet i system, men endnu var der ingen grund til panik. Der var jo en kanal imellem Gammelholm og byen og et spring på ca 50 meter over til de nærmeste bygninger. Imidlertid greb ilden stadig mere om sig i de mægtige tømmerlagre, og heden blev forfærdelig. Reb- og sejlmagasinet blev antændt, og nu drev bæksten brændende sejldugsstumper ind over byen. I det klare sollys var det imidlertid svært at følge deres flugt, så da det meldtes, at der var gået ild i Nicolai kirkespir, blev det modtaget med skepsis, så før man kom igang med at

bekæmpe denne nye fare, stod spiret i flammer, og man kunde ikke komme til slukningsmateriellet, som var anbragt i tårnet.

Omtrent samtidig sprang ilden over Holmens kahal, og der udbrød panik i kvarteret. Beboerne forsøgte at redde, hvad reddes kunde, og brandvæsenet kunde ikke komme til for vogne, bærebøere og rædselsslagne beboere, der flygtede fra det truede kvarter.

Også Landemærket, hvor Sette Maries forældre stadig boede, var truet, men nu skete der en vending i begivenhederne, idet vinden drejede mere om i øst. Nu var det, det, vi kender som strøjkvarteret, der kom i farezonen. Over en flere hundrede meter bred front brølede flammerne nu frem mod Gammeltorv og Nytorv. Trods fortvivlede anstrengelser fra brandmandskabets side brændte byen i et bredt bælte op til torvene, hvorpå vinden vendte igen, og ildens hærgen fortsatte ud til den veslige ende af Nørrevold, hvor den døde af mangel på næring. Ved en vældig koncentreret anstrengelse lykkedes det at redde Frue kirke fra flammerne.

I 3 døgn rasede ilden, og i 3 måneder efter var gruset i ruinerne gloende varmt. Over 900 ejendomme brændte ned til grunden, og andre var beskadiget. 6000 mennesker var uden tag over hovedet.

Landemærket blev ikke berørt, men ingen Københavner var uberørt af det skete. Alle havde familie, der var uden hjem og ejendele, og Sette Maries kirke og skole var også gået til. Måske har hun ønsket, det var sket nogle år før.

I 1796 blev lillebror Jens dog konfirmeret fra Nicolai kirkes skole, som må være blevet indlogeret et nyt sted.

Det var måske branden, der fratog Sette Marie hendes første plads. Hendes arbejdsgiver mistede måske alt, hvad de havde, i hvert fald ved vi ikke, hvad hun tog sig til i årene fra 1795 til 1800. Så dukker hun op igen.

Den 4. juli 1800 blev hun gift i Sct. Petri kirke med tømresvend Johann Schmuck. Hans forlover hed C. Chrane, hendes forlover var Ole Sørensen i Larsbjørnstræde nr.188.

*En Kiøbenhavnsk Stue-Pige.
Ein Copenhaguer Stuben-Mädchen.*

Ole Sørensen var øltapper, dvs. han havde et lille værtshus, hvor han skænkede øl ud for folk, og her har Sette Marie måske tjent sit brød.

De mange små udskænkingssteder i Nørre kvarter havde ikke alle det bedste ry, så Sette Marie har nok set lidt af hvert, før hun kom i havn.

Slægten Schmuck eller Schmock, som de senere kaldte sig, var også allesammen håndværkere i bygningsindustrien. Murere og tømrere, og enkelte af dem blev mestre af en vis betydning i byen.

Johanns forlover var sikkert hans mester, han var i hvert fald mester ved faget.

I 1801 fik Sette Marie datteren Karen Marie Schmuck, der træffes første gang i folketællingen dette år. Hendes dåb har jeg ikke slået op. Den lille familie bor i Store Fiolstræde nr.94, en gade, der snart skulde lide en forfærdelig skæbne.

Sette Maries forældre var flyttet til Badstuestræde nr.95, hvor de havde lejet en kælder. De havde endnu 4 af deres børn hjemme.

I Pistolstræde 277 i Købmager kvarter boede en tambour ved Norske livregiment Andreas Ammerø, 51 år, som nok må være en lillebror til Jens Pilemarck Ammerø.

Den 15. september 1802 havde Sette Marie og hendes ægtemand Johann Schmuck endnu en datter over dåben, som var født den 3.s.m. Hun kom til at hedde Anna Catharina.

Det var knapt et halvt år efter slaget på reden, som havde vakt så stærke følelser i byens befolkning, men som ikke direkte fik nogen indflydelse på Sette Maries tilværelse.

Den 26.juni 1804 blev Sette Maries far Jens Pilemarck Ammerø begravet på Assistens kirkegård 66 år gammel, efter at han var død den 23 s.m. af alderdom. Han efterlod sig kone og 9 børn, 5 håndværkssvende og 3 døtre, hvoraf den ældste var gift med murermester Sauer, de 2 andre var gift

med hver sin tømmer-svend. Det er dog en tilsnigelse, for 2 af sønnerne var ikke udlært endnu. Den yngste var i lære hos sin svoger, mester Sauer til 1808.

Den 1.februar 1805 nedkom Sette Marie med en dreng, der i dåben den 10.februar fik navnet Johann Wilhelm. Det var 3 uger efter denne dåb, man i Aarhus Stiftstiidende kunde læse følgende notits.

"Det var at ønske, at man ved alle Kirker havde den kiønne Indretning som ved Petri Kirke i Kiøbenhavn, nemlig: at ved Kirken er et varmt Værelse hvor Fædderne kan træde ind i indtil Døbeacten begynder, da Tilfældet ofte har været, at mangen een har hentet sig en Sygdom paa Halsen ved at staae og vente et Par Timers Tid i en kold Kirke."

Det er muligt, at barnets far allerede var død ved dåben, så drengen blev opkaldt efter sin far. Desværre har vi ikke dødsfald for Sette Maries første mand, men med 3 små børn måtte hun hurtigt gifte sig igen, og den 17.november samme år lyses der første gang fra Sct.Petri prædikestol for Junggeselle Johann Fridrich Prieskorn, Zimmergesell und der Witwe Zette Maria Schmuck geboren Ammeröd. Forlovere var strømpekræmmer Jens Tronhiem i Bagerens gade nr.429 i Nyboder for brudgommen, og Svogeren Friedrich Druf for bruden.

Brudgommen var kommet fra Tyskland i løbet af sommeren 1802. Han betalte kopulationsgebyr den 5.december på rådhuset og dagen efter stod brylluppet i Sct.Petri.

Der findes ingen folketællinger for den periode, hvor Johann Fridrich Prieskorn bor i København, men vi er alligevel så heldige, at vi kender 2 af hans adresser i byen.

Da Sette Maries lillebror Jens bliver gift i 1808, er hendes mand forlover, og hans adresse er Studiestræde nr.76 i kælderen, hvor han er registreret som tømmerfrimester. Det er lige ud til Vestervold, hvor byens fattigfolk efter traditionen havde deres boliger.

Johann Fridrich Prieskorn havde hidtil betalt tidepenge til Tømrersvendenes lav, dvs en slags arbejdsløshedsforsikring, men fra og med 11.april 1806 var han optaget i det borgerlige artilleri og registreret som frimester med ret til at skilte og sælge sine varer. Og så har han da sat sit skilt op på bislaget, der skærmede for den beskedne kælder, hvor han husede kone og 3 børn.

Det var lige i rette tid, Prieskorn kom til artilleriet, for næste år gik det løs, og i de 3 døgn det engelske bombardement varede, måtte han blive på sin post på volden, mens Sette Marie, der var højgravid, dels måtte sørge for proviant og drikke til sin mand, dels måtte bringe sine børn og sine vigtigste ejendele i sikkerhed for bomberne.

Det var imidlertid ikke den første brand, Sette Marie havde været ude for, og hun klarede problemerne for sig og sine, men det var tæt på.

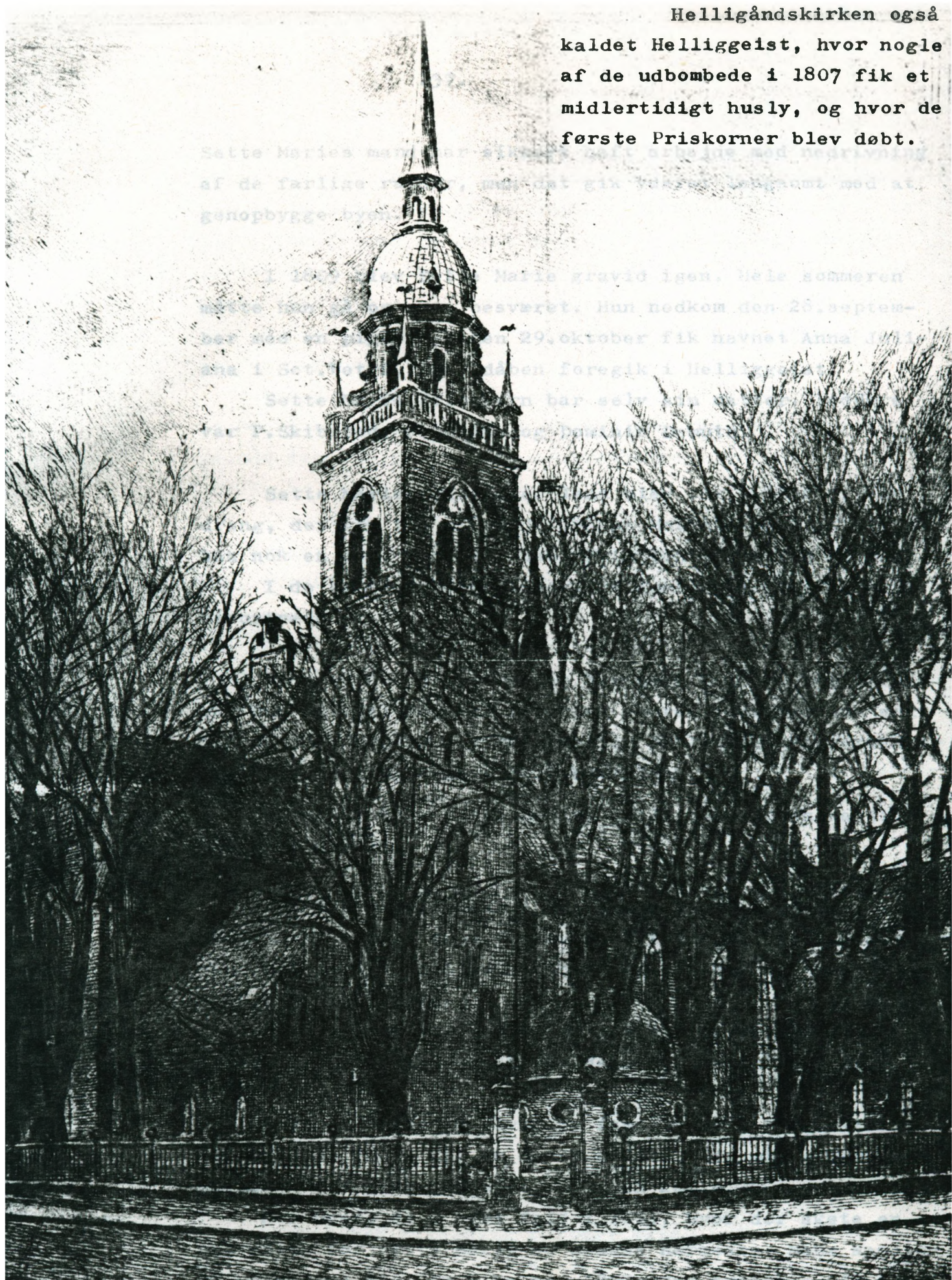
Det var kun lige voldfodens nærmeste husrække, der undgik at blive flammernes bytte, og måske har Sette Marie sammen med børnene hele tiden holdt sig tæt ved hjemmet. Måske har Sette Maries mor allerede dengang taget ophold hos sin datter og svigersøn. Hun har så været over de 60 og mere til ulejlighed end til hjælp med sin gigt.

Det var nøjagtig 5 uger efter den første bombenat, Sette Marie nedkom igen, dennegang med en Prieskorn, den første danskfødte, en dreng, der kom til at hedde Carl Wilhelm ved dåben den 25.oktober i Sct.Petri, hvis fadderum måske ikke længere var så lunt efter alle de bomber kirken havde fået.

Barnets mormor bar, faddere var madam Hansen, Gimmerdahl, Søborg og Møller.

Og så festede de da midt i ruinerne, trods det regnfulde efterår, der stadig truede med at oversvømme deres lille kælder.

Helligåndskirken også kaldet Helliggeist, hvor nogle af de udbombede i 1807 fik et midlertidigt husly, og hvor de første Priskorner blev døbt.

Sette Maries mand har sikkert haft arbejde med nedrivning af de farlige ruiner, men det gik yderst langsomt med at genopbygge byen.

I 1809 blev Sette Marie gravid igen. Hele sommeren måtte hun gå og være besværet. Hun nedkom den 28. september med en pige, der den 29. oktober fik navnet Anna Juliana i Sct. Petri, dvs. dåben foregik i Helliggeist.

Sette Marie Prieskorn bar selv sin datter. Faddere var P. Skibsted, Fr. Balke og Dominio Demuth.

Sette Maries lillebror Jens blev far i 1810 til en dreng, der kom til at hedde Johann Martin. Året efter fik han nok en søn, der blev døbt Fridrich Christian Nicolaj.

I de år boede Jens Pilemarck Ammerøe i Christenbernicostræde nr. 22.

Så blev det Sette Maries tur igen i 1812. Den 9. maj gav hun liv til drengen Fridrich Andres. Hun bar ham selv til dåben. Faddere var murermester Jac, Trane, tømrermester Fr. Kallenberg og hendes lillebror Jens.

Samme år døde Sette Maries lille nevø Johan Martin kun 2 år gammel.

Det var stadig småt i det lille hjem. Året før, i 1811 havde hendes mand forgæves søgt borgerskab som markandiser, fordi han havde ondt ved at skaffe føden sin sin store børneflokk.

Inflationen var enorm, og i 1813 fik vi Statsbankerotten, som dog var værst ved dem, der havde stor gæld.

I et af disse år flyttede familien til Rådhusstræde 40, hvor de fandt sig en anden kælder, der måske var knap så udsat for oversvømmelse, som den gamle.

Her boede de i hver fald i 1815, hvor der skete en hel masse for Sette Marie og hendes nærmeste. Mens Napoleon udskibede sig fra Elba med 1200 mand trofaste, lå Sette Maries mor for døden i kælderen i Rådhusstræde.

I skiftet efter hende står der, at hun som syg og tildels sengeliggende i mange år havde haft sit ophold hos Sette Marie og hendes mand, og det er nok muligt, at hun allerede ved faderens død i 1804 er flyttet ind hos sin datter. Hun døde den 5.marts 1815 af gift og blev begravet den 9.s.m. 70 år gammel.

Hun efterlod sig aldeles intet til registrering eller vurdering.

Dengang var det ikke skik, at kvinder fulgte med i begravelsestoget, så Sette Marie, der var godt og vel halv-gående igen, blev fri for den travetur.

Krigen var jo forbi, og sidst i august 1814 var kongen draget afsted til Wienerkongressen, der var lys forude, troede man, og så kom da - som et pant på håbet om ny fremgang - den 25.juni 1815 endnu en søn, der i dåben den 19.juli fik navnet Jens Julius. Faddere var kun forældrene og svogeren Fridrich Druf, der var ikke råd til at holde gilde.

En af de store piger var det år under lægebehandling, og også husfaderen Johann Fridrich Prieskorn gik og skrankede. Det var en meget trist sommer trods det lysere fremtidshåb, men det skulde blive værre.

Den 20.september blev Prieskorn indlagt på Frederiks Hospital, hvor han døde den 2.november 1815 af brystsyge, sikkert tuberkulose, kun 30 år gammel. Om tirsdagen den 7. blev han båret til graven af sine kammerater i det borgerlige artilleri.

Ved at love at betale den store lægeregning for datteren fik Sette Marie lov til at beholde det nødtørftige indbo, der blev vurderet til 72 rdl.

Og så sad da Sette Marie tilbage med 7 ukonfirmerede børn og en gæld på over 100 rdl.

Landet var frygtelig fattigt efter krigen. Københavns havn var tom for skibe, pakhusene var tomme, pengekasserne var tomme, og i de følgende år kom der en masse falitter. Ingenting kunde man stole på, men et gode var der dog. De stærkt faldende kornpriser var til fordel for de fattige.

Løllebror Jens fik en datter, Helene Marie i 1817, hvor Sette Marie fik sin ældste datter, Karen Marie konfirmeret i Helliggeist.

Da den næste datter, Ane Cathrine blev konfirmeret i 1819, omtales moderen som frugthandler, boende i Store Kongensgade nr.62. Ved denne lejlighed kaldes Sette Marie med sin første mands efternavn, fordi datteren hedder sådan.

Der eksisterede dengang en korporation for frugt- og vildthandlere, men den har Sette Marie Prieskorn næppe været medlem af. Snarere var hun det, man kaldte sælgekone, og det vil sige, at hun solgte frugt fra et par kurve, som hun bar rundt på.

I Claudius Rosenhoffs bog: Skizzer og Scener af Folkelivet i Kjøbenhavn, 1836, kan vi finde en beskrivelse af disse sælgekones vilkår.

"Disse Sælgersker udgjøre ligesom en Overgang til Amphibiernes Klasse; thi de kunne leve baade paa Landet og paa Vandet. Vi træffe dem paa Kongens Nytorv og paa Peblingessen, naar den er tilfrossen; de følge med samme ufortrødne Iver efter Folkesværmen til Amager, naar en Henrettelse finder Sted, som de drage til Dyrehaven og ellers ud i Landet, med de høstmanøvrerende Krigere. "Jeg maa slide mig igjennem Verden," hører man tit en saadan Kone sige, naar hun med sine spidse Albuer og sine tvende Kurve under Armen borer sig igjennem en Folkeklynge; og i Sandhed, er der Nogen, der kan sige Dette med Rette, da er det disse Frugtsælgersker, som trodse den brændende Solhede udenfor Portene om Sommeren, og Kulde og raat Veir om Vinteraftenen paa Stadens Torve, som ere med ved Hestevæddeløbene, store Begravelser og alle Leiligheder, hvor Trængsel, Prygl og alleslags Farer venter dem."

Sådan omtrent må vi forestille os, at Sette Marie har tjent til føden for sine faderløse børn i de magre år efter Englandskrigene.

For at afhjælpe nøden blandt mindrebemidlede foretog staten opkøb af brød, smør, kød, sæbe, lys og brænde og solgte det til indkøbspris fra forskellige udsalgssteder, hvor folk ofte måtte stå i kø i timevis i al slags vejr for at få deres ration.

Under og efter krigen har også Sette Marie og hendes familie måttet stå i kø ved disse udsalgssteder for overhovedet at overleve under de fortvivlede forhold, landet var kommet i.

Den murersvend Johan Schmock, der den 14. november 1821 betaler kopulationsgebyr på rådhuset, er sikkert af familien, ligesom tobaksspindersvend Carl Pilemarck, der bliver gift i maj 1824, og murersvend Jacob Friderich Schmock, der gifter sig i november 1827.

Det er i Højesteretsåret 1824, Sette Marie optæder som vidne i en arvesag, hvor hele miljøet omkring hendes husbonds familie bliver rullet op. Her fortælles det, at hun tjente hos toldereren i 5 år, og at hun senere er kommet i familien, så kontakten er holdt vedlige. Skønt Sette Marie kun er vidne for den ene part, opregnes alle hendes børn og begge hendes søgtemænd. Desværre fortælles det ikke, hvor hun boede.

Vi mangler at registrere konfirmation for Johan Wilhelm Schmuck, for Carl Wilhelm Prieskorn og for Anna Juliana Prieskorn, så der er endnu mulighed for at finde de mellemliggende adresser, men den 28. april 1829 blev Frederich Andreas Priiskorn konfirmeret i Trinitatis kirke, 17 år gammel. Hans mor boede da i Nørregade nr. 232.

I 1830 boede datteren Anna Juliana Prieskorn på Christianshavn i Overgaden oven Vandet nr. 199. Her mødte hun den 25. juni med en dreng, der den 22. august blev døbt i Garnisons kirke med navnet Setty Edvard Thygesen. Og præcis et halvt år efter hans fødsel blev forældrene gift. Faderen var korporal Ole Rasmus Thygesen, der senere blev premierløjtnant og endte som toldassistent. Men denne oplysning kom Sette Marie ikke til at opleve.

Den yngste søn, Jens Julius boede ikke længere hjemme hos sin mor, da han blev konfirmeret den 17. april 1831, så nu var det nok begyndt at tynde ud i rækken hos Sette Marie. Hun nærmede sig også nu de 60, og kunde nok trænge til at slappe lidt af.

Nu begyndte også børnehørnene at myldre om benene på hende.

Anna Juliana fik 3 drenge mere. Carl Wilhelm i 1831, Julius Wilhelm i 1832 og Ole Wilhelm i 1834, og så havde hun 4.

I 1836 giftede hendes storebror Carl Wilhelm Prieskorn sig med Johanne Pauline Mellin. Det var den 3.april i Garnisons kirke. Fem uger senere giftede også Frederik Andreas sig med sin søsters svigerinde Inger Birgitte Thygesen. Det var den 8.maj, også i Garnisons.

Det varede dog noget, før Sette Marie blev farmor.

Den 1.januar 1837 blev også hendes ældste søn, Johan Wilhelm Schmuck gift med Maren Johanne Thygesen, der den 19.marts 1838 sørgede for at Sette Marie blev farmor, idet hun da nedkom med en datter, der den 27.marts blev døbt Clara Marie. Året efter døde Johan Wilhelm Schmuck.

Jens Julius blev gift den 27.februar 1839 med Grethe Marie Rasmussen, der boede hos hans onkel, murermester A. Schmock i Bredgaden nr.163. Samme år nedkom hun med sønnen Wilhelm Waldemar Oluf, og Anna Juliana nedkom med sønnen Ole Thorvald.

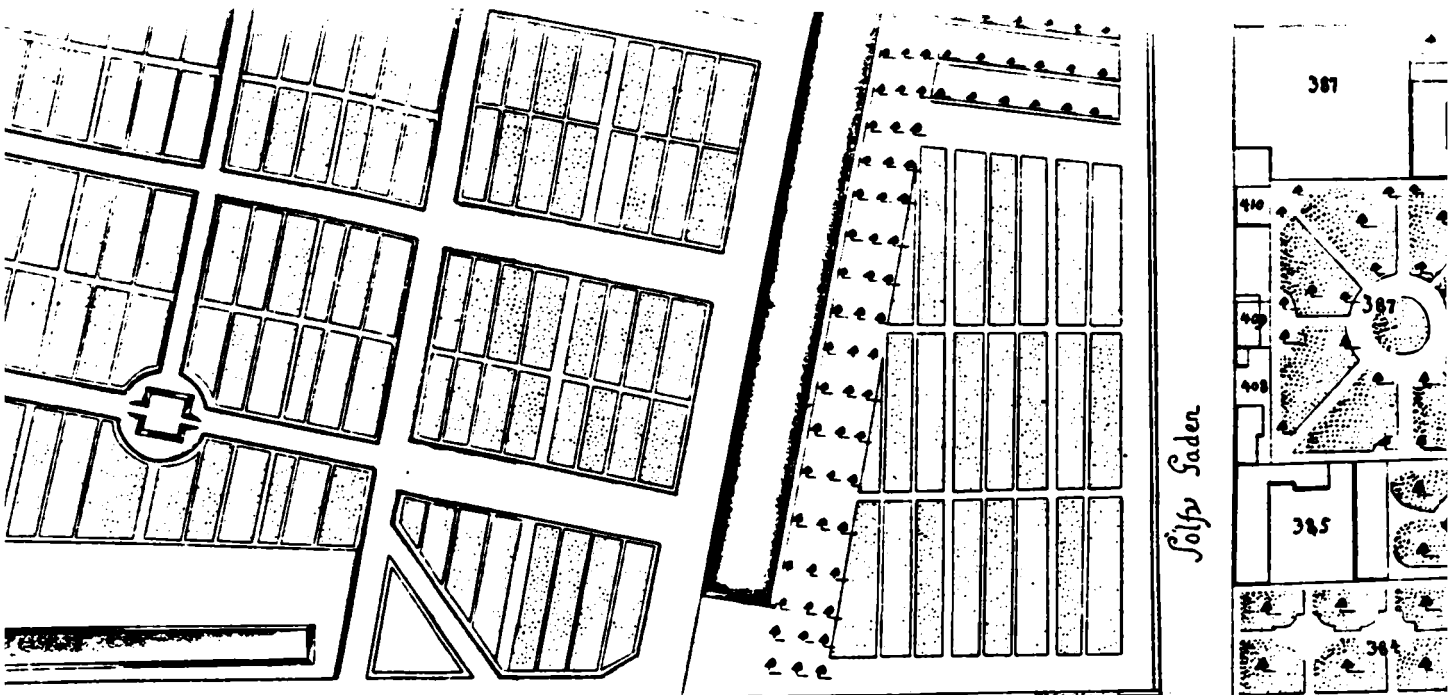
Det er nok sandsynligt, at Ole Wilhelm så var død, så Sette Marie højest har haft 6 børnebørn, men så gik det også ⁴strækt.

I 1841 fik Jens Julius datteren Charlotte Marie, 1843 fik han Juliette Eleonora. I 1844 fik Frederik Andreas en søn, Otto Peter, og i 1845 fik Jens Julius en søn Johan Aksel Ferdinand.

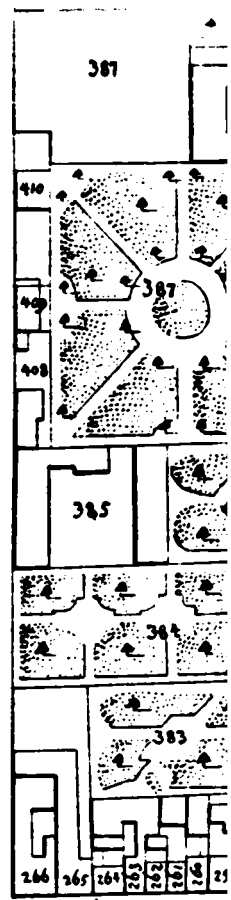
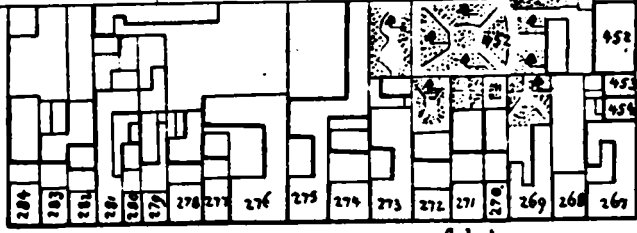
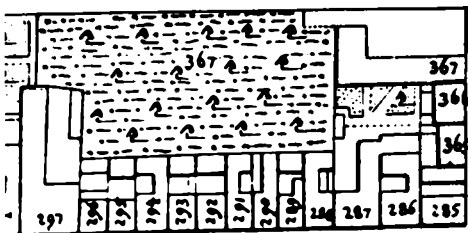
Da Jens Julius kone i 1846 fødte sønnen Christen Peter og i 1848 sønnen Erich Setzer, var dusinet fuldt.

I 1839 blev Sette Marie opskræmt af en affære, hvor Frederik Andreas blev anklaget for overfald på en politibetjent ved en fest på Stjerne Kroen, der lå på Tingvej på Amager, men han slap forholdsvist nådigt.

Folketællingen 1845 finder Sette Marie og hendes ældste datter Karen Marie Schmuck i Prinsensgade nr.373. Det er nok sandsynligt, at Karen Marie har været den skyggente, der har ofret sig for de yngre søskende. Hendes helsesters skæbne kender vi ikke.

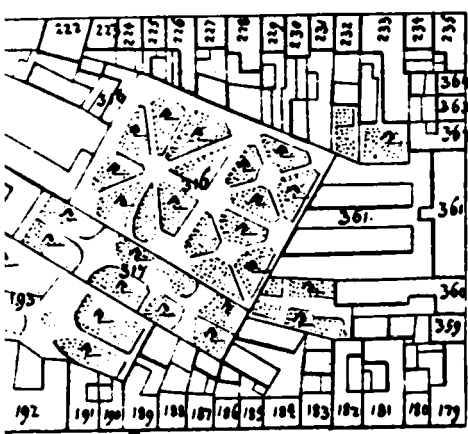
Solfr Saden

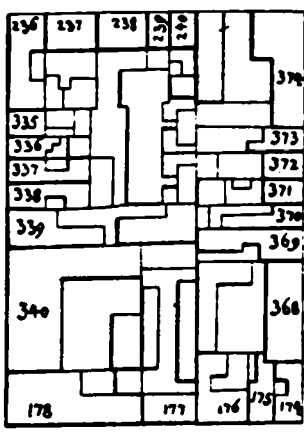
Saden

Adel

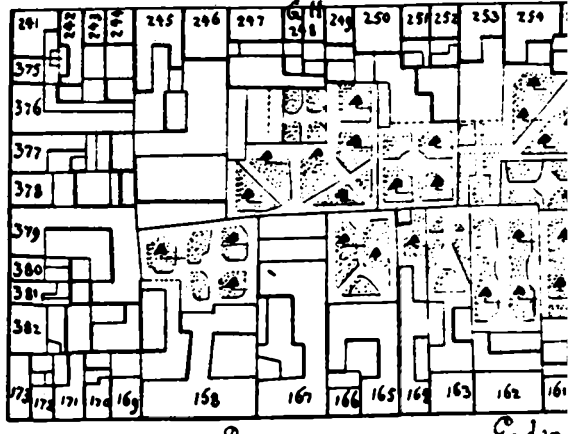
Saden

Dronningens Sade

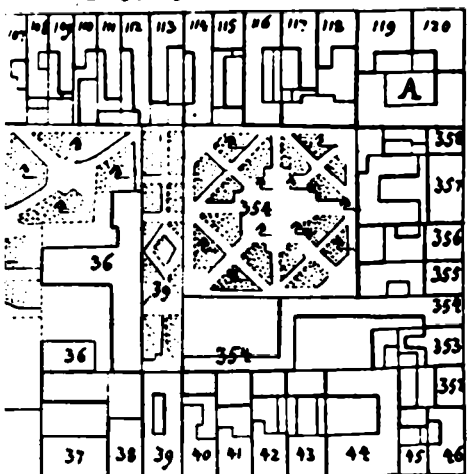

Printers Sade

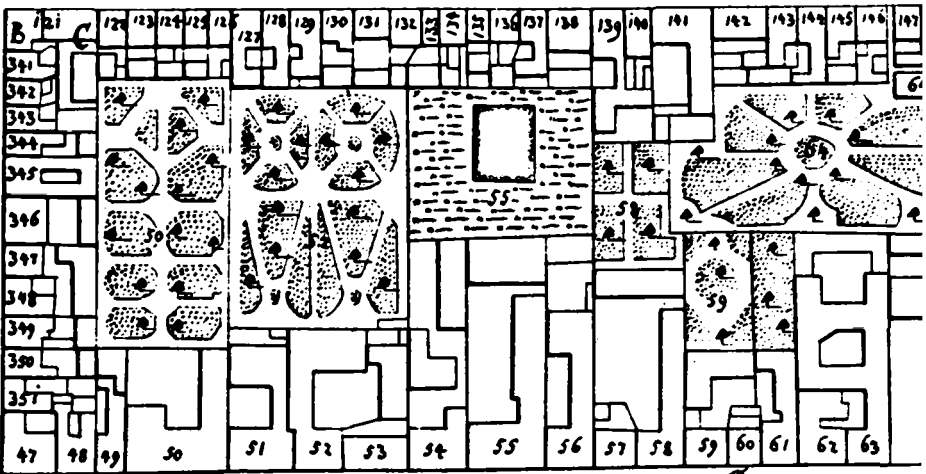

Borger Saden

Saden

Dronningens Sade

Nye Kongens Sade.

Sette Marie Prieskorn født Ammerø(d) døde den 7.juni 1849 i Prinsensgade nr.373 i København og blev begravet den 13.juni fra Trinitatis kirke.

7 børn fødte hun til verden, og en 13-14 børnebørn kan hun have nået at se, før hun lukkede sine øjne. Hun blev født, da København stod i sit fuldeste flor, hvor de prægtigste kareter og bærestole vrimlede i byens gader, og hvor selv tjenestefolk var klædt som grever og grevinder andre steder.

Hun oplevede 3 store katastrofer over byen og kom til at leve i den yderste fattigdom i en lang periode, men det er muligt, at hun havde det tåleligt på det sidste.

Hun havde store sorger i sin ungdom. To ægtemænd lagde hun i graven i deres bedste alder. Siden levede hun i 34 år som enke, det halve af hendes liv omtrent.

Ane nr.10: farmoderens far Erich Rasmussen.

I begyndelsen af 70erne i 1700tallet lå det Holstenske Lanseneer-regiment i kantonement på Vestfyn. Regimentets mandskab var fordelt på byerne Odense, Assens og Middelfart, og formentlig på disse byers nærmeste omegn.

Det var strenge tider. I årene 1767-1772 var der misvækst hvert år, og i 1773 rasede der en epidemi af bugløb. Det var næsten som de 7 magre år i bibelen.

Rasmus Olesen var kommet fra Sjælland til Fyn, der måske kunde give ham lidt bedre vilkår, men skidt var det. Hans kone Bodil Christensdatter nedkom med en søn, der i dåben fik navnet Erich, men vi ved ikke hvor på Fyn, det var eller hvornår.

Da hun fik endnu en søn i 1776, som kom til at hedde Ole Christian, og da levevilkårene stadig var slemme, blev Rasmus Olesen anskrevet for 10 år som rytter ved Lanseneer-regimentet.

Det var en elendig tilværelse at være soldat i støvlettiden. Man regnede gerne med, at de skulde have et eller andet håndværk ved siden af for at klare sig, men ofte måtte konerne ud at tjene føden til sig selv og børnene alligevel, og tiggende soldaterbørn var almindelige i alle garnisonsbyer.

Kort efter Rasmus Olesens hvervning blev regimentet forflyttet til Kolding, hvor det nu kom til at ligge i en lang årrække, hvor Erichs far stadig fornyede sin kontrakt med hæren.

Erich kom nu i lære som skomager hos mester Johan Laugen i Laasbyegaden nr.58, der havde en søn Jens på 27 år, en datter på 20, der hed Anne Cathrine, begge af første ægteskab. Han var selv 57, men hans anden kone Grethe Nielsdatter var kun 33. Med hende havde han sønnen Niels på 2 år. Det var ved folketællingen 1787, der også fortæller, at der var en svend på 26 år, Jens Bruun.

Skomagersvend ved sit arbejde. Mester selv gik altid med hat også inden døre, et privilegium, som gjaldt alle familieoverhoveder i gamle dage, og som endnu håndhæves på landet i Sønderjylland.

Erich Rasmussen var blevet konfirmeret den 30. september af pastor Blangsted som nr.7 på sit hold, og må sikkert være tiltrådt sin lære umiddelbart efter. Han var 15 år, så han er født omkring 1772.

I 1790 mistede Erich sin mor, der kun blev 49 år gammel. Hun døde den 10.februar og blev begravet den 13. efter giftede faderen sig igen med Mette Pedersdatter, i 1791 skænkede ham sønnen Peder.

Erichs mester^{able} nogle år senere, og hans kone giftede sig igen med Knud Bøgvad, der også var skomagermester. er måske ved den tid Erich bryder op og rejser til København.

Inden vi forlader Kolding, skal vi dog se lidt på en, som den så ud på Erichs tid. Krogede, snævre gader bindingsværkshuse, hvor hver etage ragede ud over den anden, så lyset blev lukket ude, men så man også kunne gå i tørvejre i en byge.

Stenbroen var selvfølgelig en række "borgmesterstier" i midten af gaden, alenbrede men utilhugne, så de var enten runde eller mindre runde i toppen.

På torvet stod en vandpost med et trug omkring, og på rådhus hjørnet stod gabestokken. Mellem husene var bræddede plankeværker eller forrevne hække, overalt gennembrudt af smuthuller.

Oppe på slotsbanken stod det prægtige Koldinghus, først blev brændt af under spaniernes ophold i Danmark 1808. Siden har det ligget hen som ruin.

Laasbygade, der blev regnet for byens strøg, havde hele 3 rækker borgmestersten, men som regel lå den alligevel hen i et rædsomt ælte, og når vi hører, at byens kirke blev drevet den vej igennem til og fra bymarken, forstår vi det bedre.

Regimentets uniformer og heste satte selvfølgelig så præg på gadebilledet, og når der var manøvrer på fælled, var alle drenge derude, så tæt på som bare muligt.

Kongeåen, der går gennem Kolding, dannede dengang grænsen mellem Kongeriget og Hertugdømmerne, og selv om de havde fælles konge, var der toldgrænse på dette sted.

Naturligvis var der en masse smugleri, og toldrytterne kunde slet ikke overkomme arbejdet alene, så der har ofte været samarbejde med byens garnison, som har stillet ryttere til rådighed.

I hvert fald er det en kendsgerning, at Erich i København bliver gift med datteren af en toldrytter fra Koldingegnen.

Lillebror Ole Christian blev konfirmeret i 1789 og forsvinder så ud af vores synskreds. Det kom til at gå ham godt, idet han blev major og toldinspektør, men hans livsbane har jeg ikke fulgt.

Halvbroderen Peter blev hjemme lidt endnu. I 1801, da han er 10 år gammel, nævnes han hos forældrene på hjørnet af Helligkorsgaden og Østergaden i nr.155. Ham skal vi senere følge i København.

Faderen døde den 14.januar 1811 i Kolding 67 år gammel og stadig rytter.

Men Erich Rasmussen tog altså til København. Var det for at se de forfærdelige, røgsvartede ruiner efter brandene 1794 og 1795? De var ikke noget opløftende syn, og i 1798, da han bliver gift i Trinitatis kirke med Cathrine Christiane Charlotte Sophie Mund, den 23.november, lå det meste stadig i ruiner.

Cathrine Mund var datter af løjtnant ved husarerne, senere toldkontrollør Frederik Carl Mund og Christiane Charlotte Amalie von Kühle. Hun havde mistet sin mor, da hun var 3½ år gammel. Faderen giftede sig snart efter med Anne Magdalene Ehlers.

Den første adresse på Erich Rasmussen og hans kone i København får vi, da de den 17.november 1799 lader deres førstefødte døbe i Vor Frue kirke. Hun kom til at hedde Bolette Christiane efter sin farmor. Familien boede da i Store Fiolstræde 207.

Det næste barn kom 2 år efter det første. Det blev en pige igen, og hun blev døbt den 3.januar 1802 i Vor Frue med navnet Agathe Eleonora.

Måske har det været en skuffelse for skomageren, at det blev en pige. Efter slaget på reden, hvor de nationale følelser var blevet vækket, har han nok drømt om at få en lille soldat.

Selv var Erich Rasmussen medlem af børgervæbningen, der dog ikke kom til at spille nogen særlig rolle i den omgang. Han skulde imidlertid snart få sin sag for.

Den 28.december 1803 fik han en dreng, som efter sin farfar fik navnet Rasmus Olsen Rasmussen. Blandt fadderne var barnets morbror, Magnus Rosenkrantz Mund, der var kompagnichef ved det Nordenfjeldske Infanteriregiment.

Dåben foregik igen i Vor Frue, og adressen var uændret. Folketællingen 1801 viste, at Erich Rasmussen havde en svend, Johannes Wergreen, og en dreng, Niels Aagesen.

I 1805 flytter familien til Klosterstråde, hvor madam Rasmussen den 29.juli nedkom med endnu en datter, Cathrine Amalie, der blev døbt i Helliggeist.

Cathrine hed hun måske efter sin mor, Amalie efter moderens stedmor. Faderens stedmor Mette blev aldrig opkaldt.

Det var nr.81, de boede i, og her fødtes også de næste 2, drengene Ole Christian den 31.august 1807 og Rasmus Wilhelm den 31.januar 1810.

Det er vel ikke helt usandsynligt, at madam Rasmussen nedkom i utide i 1807. Den 31.august dette år begyndte der nemlig et voldsomt skyderi kl.4 om morgenen, idet man da foretog det kendte udfald i Classens Have. Hvordan hun har klaret sig under bombardementet, der begyndte 2 dage efter, er ikke godt at vide. Måske har Erich Rasmussen på grund af de ekstraordinære omstændigheder fået permission.

Dog, han har nok måttet tage sin tørn på voldene med de andre, mens bomberne regnede ned over den brændende by.

Han var blevet optaget i Borgervæbningen allerede den 21.marts 1798, da han fik sit borgerbrev. Han angives at være 65 tommer høj dvs 171 cm, og han fik nr.37 i Frimands kompagni, der boede i Frimands kvarter.

I 1812 fik de en dreng igen. Han blev født den 24.november og døbt den 20.december med navnet Carl Ferdinand. Blandt fadderne var hans morbror, Carl Diederik Ferdinand Mund, som da var købmand i Nykøbing Sjælland med aktie i en kaperskude, der hed Kjerteminde.

Ved den lejlighed oplyses det, at familien bor i nr.83 i Klosterstræde, men det er muligvis en fejl, da den senere igen bor i nr.81.

Den ældste pige, Bolette Christiane må være blevet konfirmeret i 1814 eller 1815, men vi har ikke datoen. Det er efter statsbankerotten, så der har næppe været festet ret meget.

Endnu et barn skulde madam Rasmussen i Klosterstræde sætte i verden. Den 27.april 1816 genlød skomagerens hus først af moderens klage og derefter af en lille piges gråd. Hun blev døbt Grethe Marie den 7.juni i Helliggeist. Kun forældrene og jordemoderen madam Faxse fulgte.

Samme år blev Agathe Eleonora konfirmeret. Hun tjente da hos lysestøber Christian Cornelius Jydstrup i Nygade 89, som hun senere blev gift med.

Så blev moderen syg. Måske var det lægeregningen, der tvang Erich Rasmussen til at sælge sit hus og flytte til Ulkegaden nr.118, den senere Holmsgade.

Den 3.november 1818 døde Cathrine Rasmussen født Mund af brystsvaghed på Frederiks Hospital 47 år gammel, og den 7.november blev hun begravet på Helliggeist vestre kirkegård "her i Staden".

Kan det tænkes, at hun tog sin død over, at hendes ældste datter giftede sig med sin fars halvbror det år? Peter Rasmussen var underofficer og boede på Christianshavns kaserne, hvor Bolette Christiane flyttede ind.

Der er ingen tvivl om, at H.C.Andersen har kendt den etbenede helt, skomagerne idol, Hans von Sagan, der står på alle skomagervelkomster i Tyskland og Norden, og her har vi modellen til hans standhaftige tinsoldat.

Der hang i gamle dage en vandfyldt glas kugle i alle skomagerværksteder, der skulde samle lyset på arbejdet. I den kugle har H.C.Andersen set sin far afspejlet i miniatuarestørrelse og har med kærlig ironi skrevet sin fars historie i tinsoldatens skikkelse. Hans far var jo nemlig også soldat, idet han lod sig hverve til Napoleonskrigene uden dog at komme i ilden, men han kom "farveløs" hjem ligesom tinsoldaten, idet han fik sit helbred ødelagt.

Ulkegaden nr.118 alias Holmensgade 17 lå ved indgangen til Smedens Gang, og huset ejedes af en værtshusholder Ole Pedersen Gyldenspids.

Nabohuset nr.119 ejedes indtil 1816 af byens kendteste bordelvært, kaldet Prins Kørud, så det var ikke det bedste kvarter for børnene. Lidt længere henne i gaden var det, H.C.Andersen fik sine første indtryk af København. Det var omkring 1820.

I 1819 blev Cathrine Amalie konfirmeret i Helliggeist den 3.oktober, og 12 dage efter fik hendes farbror Ole Christian Rasmussen en søn, Christian Olesen Rasmussen.

I 1821 flyttede Erich Rasmussen til Wiingaardsstræde nr.133 og året efter til nr.132. Begge steder lå ud til Kgs.Nytov. Her blev Ole Christian konfirmeret i 1822 fra Helliggeist.

Så blev Erich Rasmussen bedstefar i 1822, hvor Bolette Christiane og Peter Rasmussen fik sønnen Erich den 22. juli. Han blev døbt i Frederiks tyske kirke, den nuværende Christianskirke på Christianshavn. Barnets forældre boede i Sct.Annegade 276.

I 1824, da Rasmus Wilhelm blev konfirmeret, boede han hos sin far i Wiingaardsstræde nr.133. Året efter fik Bolette Christiane en datter, som kom til at hedde Catharina Sophie Chirstine Charlotte efter sin mormor. Det er heller ikke let at huske rækkefølgen af så mange navne. Barnet blev døbt den 6.marts 1825 i Frederiks tyske kirke.

Nu går der igen et par år, før vi kan lokalisere skomagemester Rasmussen. Bolette får en søn Rasmus Peter i 1827 den 16.januar, og det efterår får Erich Rasmussen konfirmeret sin yngste søn Carl Ferdinand. Nu var han flyttet til Nøllikegaden nr.179, et lille smalt stræde, næsten en "gang", så det er igen gået lidt tilbage. Det er også onde tider med utallige fallitter. Erich Rasmussen nærmer sig de 60, kræfterne begynder at slippe op.

Han var vokset op i Rokokkotiden. Hans far havde den reglementerede pisk i nakken på 30 cm længde, enten han så havde hår til det selv eller han måtte købe en kunstig pisk. Selv havde Erich Rasmussen udstået sin læretid i et patriarkalsk forhold, hvor der vankede flere prygl end lækkerier. Han har måttet sidde på trappestenen og vente på svænden, til han kom hjem, mere eller mindre fuld fra svendekroen, og han har måttet hjælpe ham af tøjet og lægge ham i seng.

Læretiden var ikke forædlende på nogen måde, men det må formodes, at den, der havde udstået sin læretid, nok skulde klare sig i enhver situation. Det var en hård skole, han havde gået i.

Ude blandt de andre drenge har han også måttet klare for sig. Det kan jo ikke nægtes, at læder, beg og garvesyre er stærke sager, der ikke lugter af parfume.

Det var almindeligt, at der var strid mellem skomagerdrene og de andre håndværksfag, der hånede dem for deres beglugt, men som regel var skomagerdrene i flertal, så de klarede sig godt. Det gamle udtryk - det regner skomagerdrene - var meget naturligt, for på et givet signal kunde de hurtigt samles til et rask slagsmål.

Vi kender ham næsten fra H.C.Andersens eventyr "Fyr-tøjet", hvor han kommer løbende med sit skødeskind på og fløjtende i vilden sky.

Sener har så selv været svenden, der sad på svendekroen og røg sin kridtpibe eller spillede kegler i kroens have med de andre svende.

Man har hygget sig, nogle har lagt parykken og taget nathuen på og gjort sig det mageligt. Ud på aftenen, eller hen på natten, er han så gået hjem til den ventende læredreng, der har fået lov til at trække støvlerne af ham og hjælpe ham af tøjet.

Som mester har han siddet i lavshuset selvfølgelig, men når han kom hjem om aftenen, var det konen, der hjalp ham i seng. Senere var det måske døtrene.

Endnu et børnebarn skulde Erich Rasmussen komme til at se. Den 14. februar blev Bolette mor til drengen Friedrich Wilhelm. Et lille halvt år efter lukkede Erich Rasmussen sine øjne.

Boet blev gjort op i overværelse af halvbroderen Peder Rasmussen, boende på kasernen på Christianshavn, der oplyste, at den afdøde efterlod sig 7 levende børn, som alle opholdt sig her i staden.

Værdierne gik lige op med begravelsesudgifterne, så der blev ikke noget at arve. Måske bør vi lige nævne den afdødes gangklæder.

Skomagermester Erich Rasmussen efterlod en gammel frakke, en kjole, 2 veste, ét par benklæder, en hat, et par støvler, 2 skjorter, 2 par strømper og et tørklæde.

Af de hjemmeværende børn giftede Catharine Amalie sig samme år med skomagermester Johannes Frederik Nielsen, der overtog værkstedet. Grethe Marie flyttede ud til sin søster Bolette på kasernen, hvorfra hun blev konfirmeret i 1831. Agathe Eleonora fik sin lysestøber i 1832, og Ole Christian, der blev kleinsmed, giftede sig i 1834 med Fredericke Rasmussen. De sidste 2 drenge ved vi ikke noget om. Måske kan vi finde dem i folketællingen for 1845.

Ane nr.11: farmoderens mor Catarina Christine Sophie Charlotte Mund

Dengang præsten i Koberup sogn på den 9.søndag efter Trinitatis i det Herrens år 1773 så ud over de faddere, der var forsamlet omkring den lille Catarina Christine Sophie Charlottes dåb, har hans ansigt lyst af velvilje, for dette var en forsamling, der lovede et godt offer til præst og degn.

Gudmor var madame Elisabeth Leth Sr.Mads Rosborgs fra Boller, og de øvrige faddere var Herr Hans Hendrich Jørgensen til Ørslev-Closter, Herr Assessor Friis til Lundgaard, Frøken Regina von Stöcken af Søby og Frøken Dorthe Lützou på Estvadgaard.

Sandelig, sandelig siger jeg Eder... joh, det var en smuk forsamling i hans beskedne kirke.

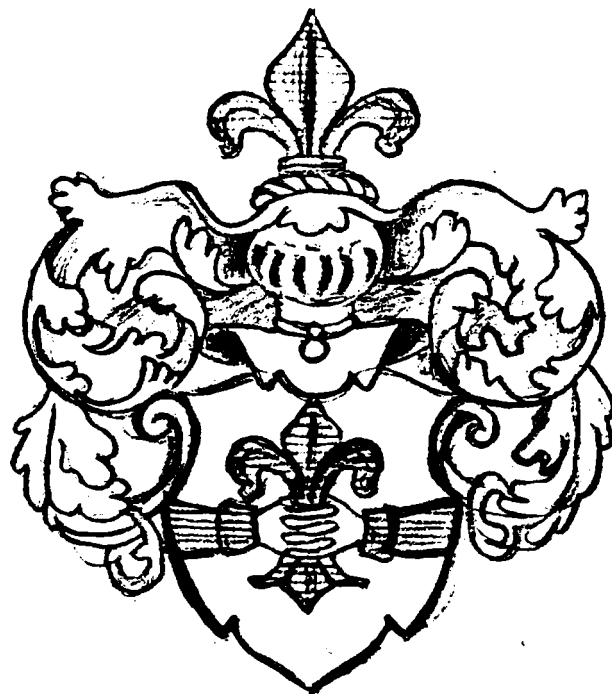
Forældrene, løjtnant ved husarerne Frederik Carl Mund og Fru Christiane Charlotte Amalie von Kühle var blevet gift i den selvsamme kirke i 1762 på kongebrev, og få dage efter var fruen nedkommet med en søn, Magnus Rosenkrantz Mund.

Senere kom Marie Elisabeth Antonette, der fik lov at leve. Verner Rosenkrantz Mund født 19.august 1768 og død en time efter, Verner Rosenkrantz Mund(II) begravet 13.august 1769 12 uger gammel, Verner Mund født 1.september 1770, så der var 3 ældre søskende, da Catarina kom den 21. juni 1773.

En mere skulde der komme i Koberup kirke. Jensine Elisabeth Birgitte født den 15.august 1774. Så blev faderen forflyttet til Bjerring.

Han var flere gange blevet forflyttet i de forløbne år, sidst til Jydske geørbne Infanteriregiment, men hidtil havde han kunnet blive boende. Hans nye placering var ved Holstenske Infanteriregiment, og det var derfor de måtte flytte til Bjerring.

I Bjerring fødte Fru Christiane sit sidste barn, Fredrikke Jensine Elisabeth Birgitte, der blev døbt i 1776, så døde moderen. Catarinas første lillesøster må også være død.

Den adelige slægt Munds våben, i hvidt felt en blå lilje holdt af 2 naturfarvede hænder i blå ærmer, på hjelmen en blå lilje på en vulst.

Der begyndte nu en omflakkende tilværelse for børnene. Faderen giftede sig igen med Anne Magdalene Ehlers uvidst hvor og hvornår.

I 1778 blev han sat a la suite, dvs på ventepenge, og vi ved ikke, hvor han opholdt sig med sine små. Catarinas ældste bror var allerede i 1773 kadet reformé, så han har nok været på militærakademiet.

I 1779 blev faderen forsat til til Mønske Infanteriregiment, hvorfra han fik sin afsked i 1782, for at blive toldkontrollør i Kolding. I mellemtiden har de dog været i København, hvor Catarinas lille halvbror Carl Diederik Ferdinand blev døbt i Garnisons kirke i 1781.

I Kolding var faderen toldkontrollør og grænserytter, men vi skal ikke her komme ind på hans meriter. Her blev Catarina sikkert konfirmeret, og her har hun vel også mødt sin skæbne i skomagervenden Erich Rasmussen.

Hendes storebror Magnus levede imidlertid sit eget liv. I 1783 kom han til det Mønske Infanteriregiment som sekondløjtnant, 1790 forsat til Slesvigske Jægerkorps og forfremmet til premierløjtnant.

Catarinas far omtales et sted som "den noget letsindige Frederik Carl Mund", og det er nok sandsynligt, at børnene har måttet gå for lud og koldt vand. Catarinas stedmor fik kun den samme søn, og hun er måske død kort efter. Magnus blev gift 1791 i Ekernfærde med Marie Birgitte Christiane Mushardt, som i de følgende 3 år skænkede ham 3 sønner, alle døbt i Ekernfærde kirke.

Vi ved ikke, om Catarina Christiane Sophie Charlotte rejste alene til København, eller om hendes familie flyttede dertil en kort tid. Hun blev i hvert fald gift den 23. november 1798 i Trinitatis kirke i København, og familiens misbilligelse har ikke været så stor, for både Magnus, Marie Elisabeth Antonette og Carl Diederik Ferdinand kommer til at optræde som faddere for Catarinas børn.

Det er mest sandsynligt, at de øvrige søskende er døde.

År 1800 døde Catarinas far som tolder i Skælskør, og selv om han intet efterlod sig, blev han begravet i den bedste jord, og klokkerne blev ringet for hans gode slægts skyld. Det var påskemorgen.

Samme år blev hans ældste søn Magnus Rosenkrantz Mund karakteriseret kaptajn og 2 år senere kompagnichef i det Nordenfjeldske gevorbne Infanteriregiment.

I disse år fødte Catarina sin mand ialt 8 børn. Først datteren Bolette Christiane den 4.november 1799, derefter Agathe Eleonora den 7.december 1801, sønnen Rasmus Olsen Rasmussen den 28.december 1804, hvor hans onkel Magnus var hjemme i Danmark, så kom Cathrine Amalia den 29.juli 1805 og Ole Christian den 31.august 1807.

Da den næste søn, født den 31.januar 1810 kom til at hedde Rasmus Wilhelm, må den ældste Rasmus være død. Den 24.november 1812 fik hun Carl Ferdinand, som var opkaldt efter sin morbror, der på den tid var købmand i Nykøbing Sjælland. Rækken sluttede med Grethe Marie født den 27.april 1816.

Inden vi ser på Catarinas tilværelse i København i den periode, skal vi lige gennemgå det, vi ved om hendes yngre halvbror Carl Diederik Ferdinand.

Han har muligvis arvet nogle penge efter sin mors familie, for under Englandskrigene har han en aktie i et kaperskib Kjerteminde af København. Desværre havde dette skib ikke nogen glørværdig skæbne, og allerede i 1810 forsøger han forgæves at skille sig af med sin aktie. Det er det år, han købte Roskilde kro, der lå midt mellem København og Roskilde. Året efter solgte han kroen igen og tog til Nykøbing Sjælland, hvor han tog borgerskab som købmand. Kaperskuden blev solgt samme år ved tvangsauktion.

I årene 1815-1817 ejede han en af Holbæks smukkeste gårde kaldet Elefanten, som han i disse år restaurerede for et betragteligt beløb, så stort, at han måtte gå fra den bagefter. Men han var ikke rådvild.

I 1816 forpagtede han Jægerspris mølle for en sum af 10.100 rigsdaler.

Carl Ferdinand var gift med en Marie Bendtsen, som jo da godt kan være den Marie Mund, der stod fadder, så det er et åbent spørgsmål, om Catarinas søster Marie er blevet voksen. Ægteskabet var meget ulykkeligt, men det blev først opløst i 1831. Året efter giftede Carl Ferdinand sig igen med Charlotte Wilhelmine Flint, med hvem han fik børnene Georg Rosenkrands Mund og Fernanda Victoria Mund.

Hans kontrakt blev forlænget med 20 år i 1836; og han døde selv i 1838, så hans enke kunde sidde med møl-leriet i endnu 18 år.

Storebror Magnus Rosenkrantz Mund gik det endnu bedre. Han blev battaillonskommandør ved Slesvigske Infanteriregiment i 1814 og udgik af aktiv tjeneste i 1816 med rang af oberstløjtnant.

Catarinas liv var næppe nogen dans på roser. Hvis nogen ved hendes dåb havde sagt, at hun skulde ende sit liv som skomagermadam i Ulkegaden, vilde vedkommende være blevet anset for kuldret. Hun, en ætling af den glørværdige slægt Mund, skulde hun...

Nå, hun kan have været lykkelig endda.

Da hendes ægtemand havde taget borgerskab, slog de sig ned i Store Fiolstræde i nr.207, og hendes mand holdt både en svend og en dreng. De hørte dengang helt til deres mesters husstand, og det vil sige, at de var under Catarinas omsorg.

Senere har vi ingen oplysninger om farmands værksted, men det kan sikkert findes i skomagernes lavsarkiv. Der har dog sikkert hele tiden været et par ekstra munde at mætte, udover familiens.

Den næste adresse, vi kender, er Klosterstræde nr.81. Her boede de, da Englænderne kom i 1807. Både Catarina og hendes mand, der begge havde militær i familien, har nok været fortrøstningsfulde, og han har været stolt over at deltage sammen med borgervæbningen i byens forsvar.

Under slaget på reden i 1802 var Catarina i anden måned, og hun har måske lovet sin mand en ny lille Wille-moes. Det blev dengang en pige, men i 1807, da Englænderne indesluttede København både fra søsiden og landsiden, var Catarina på faldende fode, og den dag livjægerne foretog udfaldet i Classens have, nedkom Catarina med en dreng, der kom til at hedde Ole Christian.

Man kan vel roligt sige, at bombardementet kom noget ubelejligt for Catarina og hendes familie. Midt i det gloende inferno af springende bomber, hylende raketter, brændende huse og flyvende gnister, skrigende kvinder og grædende børn, midt i den vilde panik har hun ligget i sin barselseng og ventet på sin mand, der var med borger-væbningen på voldene.

Heldigvis blev Klosterstræde ikke berørt, men hendes børn på 7, 5, 3 og 1 år har trængt sig tæt sammen om mors barselseng.

Måske boede hendes halvbror Carl Ferdinand og hans kone dengang i København, eller måske har de søgt tilflugt bag voldene, som så mange andre.

Senere, da Carl Ferdinand Mund havde Roskilde kro, har de sikkert foretaget flere udflugter dertil, men det var kun i 1810-11.

Til Nykøbing Sjælland eller til Holbæk er de næppe kommet, skønt, hvad ved vi om det. I Holbæk havde Carl Ferdinand jo selv gæstgiveriet Elephanten, hvor de kunde bo, men på den tid havde skomager Rasmussens 7 børn, så det har nok været lidt vanskeligt at komme afsted.

Det er vek nok på sin plads at gøre opmærksom på, at Catarinas mand selv ejede huset i Klosterstræde, hvor de boede i så mange år, så helt ringe har det ikke været.

Statsbankerotten synes ikke at have betydet noget. De blev i hvert fald boende endnu i nogle år i ejet hus, men så gik det alligevel ned ad bakke med økonomien. Det var jo en frygtelig tid i økonomisk henseende, og det var meget få, der red stormene af.

haveselskab omkring 1775. Stik af M. Rössler.

Catarina blev syg. Ikke noget forbigående. Det var brystsvaghed, sikkert tuberkulose, og hun måtte indlægges på det kongelige Frederiks Hospital.

Den slags gjorde man ikke i gamle dage, før ølt andet var forsøgt, og der er næppe tvivl om, at der har været en alvorlig lægeregning allerede, før hun blev indlagt.

De blev nødt til at sælge huset og flytte til Ulkegaden, hvor Catarinas mand fik et værksted ved porten til Smedens gang.

Ulkegade, der senere kom til at hedde Holmensgade, havde ikke så slemt et rygte, som den senere fik, men det kan dog ikke skjules, at Københavns mest kendte bordelvært, kaldet prins Kørud, indtil 1816 havde ejet nabohuset til skomagerens nye værksted, uden at det dog skal siges, at han holdt bordel der.

H.C.Andersen gør dog ingen hemmelighed ud af, at der henne i den smalle ende af Ulkegaden var den slags etableringer netop ved den tid.

Og så endte Catarina Christina Sophie Charlotte Mund sin løbebane som skomagermadam i Ulkegaden. Den 3. november 1818 udåndede hun på hospitalet kun 47 år gammel, død af brystsvaghed.

Hun blev begravet den 7. november på Helliggeist vestre kirkegård "her i Staden".

Som barn er hun kommet på herregårdene i omegnen af Skive, og måske har hun som spædt svøbelsesbarn været på afskedsvisit hos sin gamle "onkel", den senere friherre Verner Rosenkrantz, som 3 af hendes brødre var opkaldt efter, da han havde solgt Kræbesholm og Gammel Skivehus.

Trods fattigdom har den velbyrdige frøken Mund også i Bjerring og i Kolding kunnet få adgang til det gode selskab, men hun traf selv sit valg, omtrent som Marie Grubbe, hun fulgte sit hjerte - eller sine luner, om man vil - og giftede sig med skomageren.

Anø nr.12: Moderens farfar Johannes Rothäyss.

Det var kun en bitte lille købstad, ja, der var mange landsbyer, også i omegnen, der havde henvend dobbelt så mange indbyggere, men det var dog en købstad med klosterkirke, rådhus, toldsted og havn med færgefart.

Bare 400 sjæle rummede byen, men så måtte man rigtignok også tælle Jydske Regiment Rytteris 5.eskadron med der lå indkvarteret i byen. De talte jo godt, og de gjorde også på anden måde deres til at øge indbyggertallet.

Byen hed Mariager, og her blev han født i februar måned 1784. Den 22.februar blev han døbt i klosterkirken af pastor Baldig, der gav ham navnet Johannes.

Det var feldtskærerens kone, madam Raadke, der bar ham, Christen Skrædders pige Christine fulgte. Faddere var Jens Norrig, korporal Fugel og Johan Soldmager.

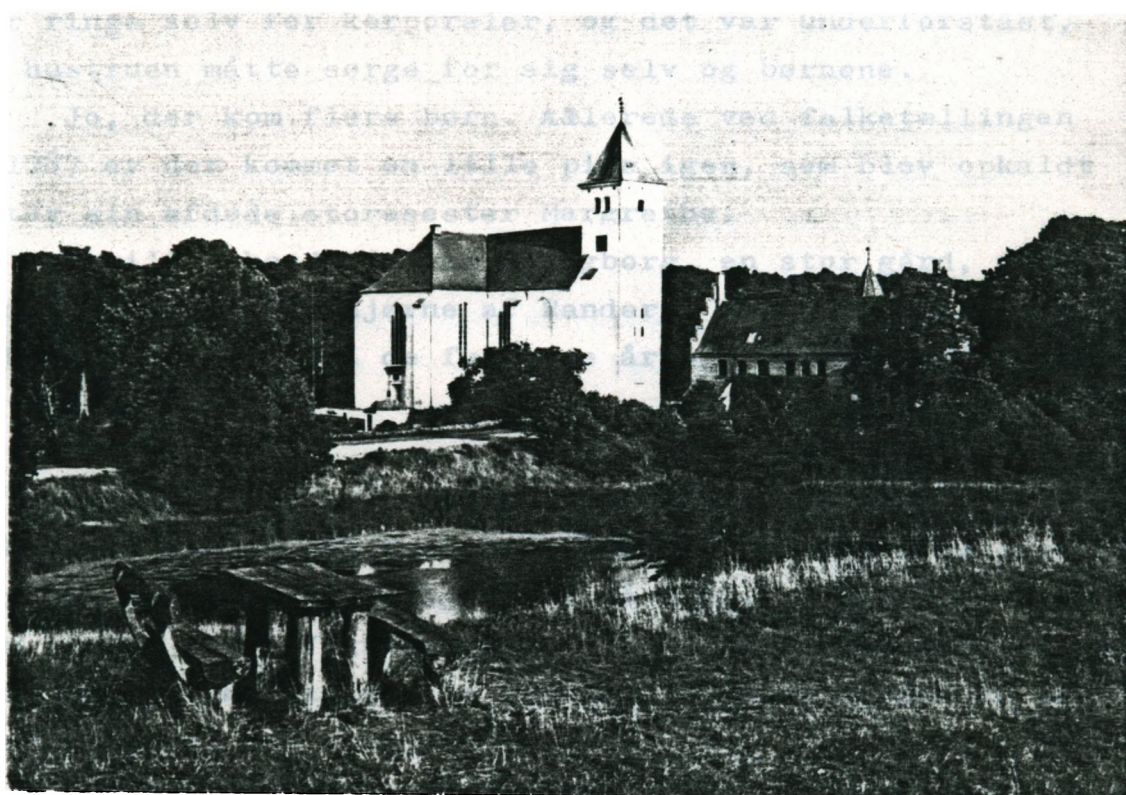
Oppe fra kirkepladsen, der ligger i 14 m højde over havet, kunde man se ned over byens tage, hvoraf de fleste var stråttækte, men bag kirken og rundt om hele byen rejste bakkerne sig ellers til godt 50 m. Kun ud mod fjorden åbner dalen sig. En lun lille rede var det.

Drengens far, Justus Rothäyss var en hessisk skomager, der mere eller mindre frivilligt havde ladet sig hverve til regimentet, der i hans første tid var garniseret i Aalborg. I 1779 var hovedstyrken af regimentet blevet forlagt til Randers, mens 5.eskadron fik kvarter i Mariager.

Allerede i 1780, da faderen blev trolovet med "dydig og gudelskende Pige" Anne Dorthea Pedersdatter i Mariager var han korporal, men mere drev han det heller ikke til.

Det var en lille by. I rådstuearkivet er opbevaret et dokument, der fortæller, at byfoged Matthias Buck i 1739 bortspillede en hest med sadel, pistoler og bidsel i terningkast. Man har kedet sig bravt.

Johannes havde en storesøster, Margrethe på godt 3 år, men hun døde som lille.

På dette billede af Mariager kirke, som den ser ud idag, kan man ikke se, hvor meget korarmen er blevet forkortet, siden Johannes blev døbt i den.

Ved hærordningen af 1.februar 1785 blev det bestemt, at Randers skulde være garnison for hele regimentet, der samtidig blev fordelt på 4 eskadronen i stedet for som hidtil 5. Ved den lejlighed blev regimentets navn ændret til Jydske Regiment Dragoner.

Johannes var altså præcis et år gammel, da hans far og mor drog af med ham til Randers, hvor han skulde komme til at vokse op.

Hvis lille Johannes kunde huske helt tilbage til han var 5 år, vilde han kunde mindes sin far med sort trekantet hat, rød uniformskjole med mørkegrøn besætning og hvidt lædertøj, lange ridestøvler, pallask, lang karabin og pistol. Måske har han stået ved fars knæ og prøvet at løfte på de velpudsede våben.

Det var ellers usselt at være soldaterbarn. Lønnen var ringe selv for korporaler, og det var underforstået, at hustruen måtte sørge for sig selv og børnene.

Jo, der kom flere børn. Aålerede ved folketællingen i 1787 er der kommet en lille pige igen, som blev opkaldt efter sin afdøde storesøster Margrethe.

Familien boede da ved Slyngborg, en stor gård, der lå i det nordvestlige hjørne af Randers. Området blev netop bebygget bymæssigt i de følgende år og fik gadenavne, som det passer sig.

Vi ved ikke, hvad der blev af Margrethe. Hun boede ikke mere hjemme, da folketællingen kom igen i 1801. Der var kun en lillesøster Gjertrud på 4 år, og hun boede med sin mor og far i Vognmandsgade nr.542 på Slyngborgs tidligere areal. Den lille pige døde den 30.april samme år og blev begravet den 4.maj.

Johannes var også flyttet hjemmefra. I 1801 står han opført som læredreng hos skomagermester Jacob Grøn i Dyt-mærskens nr.219. Han var da 17 år.

Læretiden var i gamle dage afhængig af, hvad faderen kunde betale, og da Rothåysss sikkert ikke har kunnet betale noget, blev den på hele 6 år.

Under de forhold lærlinge dengang levede under, var 6 års læretid forfærdelig lang, men der var mange soldaterbørn, der ingen uddannelse fik, så han måtte endda være taknemmelig for at lære noget.

I de år, Johannes stod i lære hos Grøn, skete der en hel masse med regimentet. Vi skal ikke komme ind på uniformsændringerne i 1790 og 1795, dem kan vi gemme til faderens historie, men vi skal lige nævne, at regimentet i 1795 fik navneforandring til Jydske Regiment lette Dragoner, og at de ved den lejlighed fik den første type af dragonhjælmen med hestehårskam.

I sommeren 1803 blev regimentet beordret til hertugdømmerne for at hindre en fransk invasion, men allerede i september blev de sendt hjem igen.

I efteråret 1805 måtte de afsted igen, og det er nok sandsynligt, at hele byen var på benene for at se afmarchen, og mens fanerne og standarterne smældede, spillede musikkorpset, og de franske pauker, som regimentet havde erobret ved Ramiliers i 1706, fik lov at råbe.

Det var måske sidste gang, Johannes så sin far, for der var vel ikke noget, der hed orlov dengang.

Efter Englændernes rov af flåden i 1807, blev regimentet indsat spredt i kystbevogtningen. 4.eskadron blev dog en tid ved staben i Egernfærde, hvor den lå endnu i sommeren 1808. Ved Middelfart lå 3.eskadron, som Justus Rothäyss i september samme år fulgte til Lindelse på Langeland, hvor man forsøgte at hindre udskibningen af de spanske hjælpetropper, der flygtede ombord på den engelske flåde.

Og herovre på Langeland, langt fra familien, som han måske ikke engang kunde skrive til, døde han den 4.marts 1809 og blev begravet 4 dage senere. Hans død findes ikke anført i Randers kirkebøger, og i Lindelse står den indføjet ved årets slutning efter en løs seddel, som degnen selv skriver.

Imidlertid var Johannes blevet udlært i 1807, og den 1.februar det år blev han indskrevet i Randers Skomager-

svendes lav i Broderskabsbogen, "som og blev tilstødet". Den lange trængselstid var forbi, og nu var han en fri og frank skomagersvend, der kunde gå hvorhen, han vilde.

Imidlertid synes han at være blevet boende i byen i endnu nogle år. Måske har han i 1812 fulgt sin mesters kone Bodil Andersdatter til graven.

Den 1. maj 1814 døde hans mor, Anne Dorthe, "Korporal Rotheisers Ænke" 71 år, og alting tyder på, at han nu var helt alene i verden. Der er i hvert fald ingen spor af søsteren Margrethe.

Randers var dengang en by i rask udvikling. I 1804 udgav Snæbiørn Asgeyrsen Stadfeldt sin bog: "Chorographisk og Oeconomisk Beskrivelse over Randers Kiøbsted i Nørre Jylland". Heri kan man læse, at Randers havde hele 7 porte med acciseboder, at byen i årene 1801-02 havde fået et tøjhus for hele Nørrejylland bestående af et nyt krudttårn 19 alen langt og 18½ alen bredt og indesluttet af stakitværk og en 8 alen høj jordvold, en hovedbygning på 80 aelns længde og 16 alens bredde med 2 fløje a 26 alens længde, hele bygningen i 2 etager, desuden en bygning med bolig for 2 ugifte officerer og en fyrværker og en bygning for en gift officer, endelig var der 2 mandskabsbarakker, hvor til 16 mand og 2 underofficerer, samt en bygning med vagtstue, marketenderi og spisesal for mandskabet. "Unægtelig forskjønne disse Bygninger Randers Kjøbsted og dets Prospect".

En kanal til udskibning af våben fra tøjhuset blev udgravet i 1802, og samtidig afsluttedes en langvarig uddybningsentreprise i Randers fjord, som var udført af fiskere fra Hornbæk, så adgangen til havnen blev bedre.

Randers havde 5 markeder om året. Det første var om tirsdagen før fastelavns søndag med heste og kvæg, det andet i februar måned varede 8 dage og var med alle slags kramvarer, det tredie var tirsdagen før midfaste med heste og kvæg, det fjerde var helt nyt, forundt ved kongelig bevilling af 16de august 1799, og det blev holdt den første torsdag og fredag i juli med heste og kvæg, ende-

lig holdt man så St.Dionysii Marked i oktober med alle slags kramvarer i 8 dage.

Når der var krammarked, har Johannes Rothhäyss nok siddet i sin mesters bod på et af torvene.

Allerede i 1798 havde byen fået gadenavne malet på alle hushjørner, og alle huse havde fået numre påmalet, så posten kunde finde frem.

Der var jo nemlig hele 65 gade i byen med ialt 632 huse, så det var ved at blive en stor by.

I årene efter 1815 skete der en stor tilvandring af skomagervende, der ikke mindst kom fra København. Måske er konkurrencen blevet for hård efter Johannes' smag. Vi kan se, at han flytter på landet i november 1816, hvor han slår sig ned i Auning.

Det kan dog også skyldes, at han havde fundet sig en kæreste, for den 1.december samme år blev han trolovet med Anne Kierstine Ditlevsdatter, enke efter skomager Anders Haagen i Auning. Hun var 45 år, han var 32, de havde begge haft de naturlige børnekopper, så ingen af dem var særlig pæne i ansigtet.

Deres forlovere hed Palle Pedersen og Kiell Johansen, som vi ikke ved mere om. Vielsen foregik i Auning kirke den 26.februar 1817.

Det blev ikke lykken for de to. Vi ved ikke, hvornår de blev skilt, men han flyttede fra sognet til maj skiftedag 1818 uden hende.

I de følgende 5 år boede han i Bode i Ørsted sogn, lige ned til Alling å, og i 1823 flyttede han så til Mejlby sogn mellem Århus og Randers.

Skomagernes idol, Hans von Sagan, som vi før har omtalt, blev adlet efter sin bedrift, og han tog valgspøget "Ich wolte es weiter wagen", og det gjorde Johannes til sit, da han, efter sit fyldte 40.år igen indgik ægteskab, dennegang med en tjenestepige hos annexbonden Niels Winther i Mejlby.

Hans udkårne var heller ikke helt ung. Hun var faktisk et par år ældre end ham. Hun var fra Nødager ved Kolind-

sund på Djursland, og hendes navn var Bodil Hansdatter. Også hun havde haft de naturlige børnekopper.

Han fik kongelig bevilling den 23.april 1824. Den 10.september blev de trolovet, og vielsen fandt sted den 21.november samme år, 7 uger efter at Bodil var nedkommet med en datter, der på deres bryllupsdag fik navnet Edle. Efter vielsen slog familien sig ned i Balle i Mejlby sogn, i et hus, der hed Balle Høyhuus, hvad der nok giver os nogle associationer, man ikke havde dengang.

Natten mellem den 25. og den 26.maj 1826 medkom Bodil med sønnen Justus, der blev døbt den 2.juli i Todbjerg kirke, der var annex til Mejlby.

Trods det Johannes Rothäyss var født og døbt i en købstad og derfor ikke var værnepligtig, blev han i 1828 optaget i lægdsrullen, og vi får her at vide, at han var 65 tommer høj dvs 170 cm.

Endnu 2 børn blev det til. Den 28.juni 1828 fødtes Laurs Peter, som blev døbt den 3.august i Todbjerg kirke, og den 7.april 1832 kom Johan Frederik, som den 18.maj blev døbt i Mejlby kirke.

Der er ingen tvivl om, at det var et socialt tilbageskridt, da Johannes Rothäyss flyttede på landet, og værre skulde det blive.

I de første år kaldes han dog stadig skomager, men siden blev det til skoflikker, så tjenende og tilsidst fattiglem. Hvad var der i vejen med ham?

Vi ved, at hans ældste datter ikke fik de bedste vidnesbyrd fra sine pladser, og at hun skiftede meget ofte, men Johannes synes at have været meget stabil uden mange flytninger. Den ældste søn var tilsyneladende ikke for godt begavet, idet hans karakter ved konfirmationen blev "godt efter fattig evne", men vi ved ikke, om det var en arv fra faderen, eller om det var, fordi forældrene var for gamle. De næste 2 drenge synes der ikke at have været noget i vejen med.

Måske ligger forklaringen i hans dødsårsag. Skomager Johannes Justussen Rothäyss, kaldet Rotheissen døde den 29.juni 1852 i Bendstrup by, Mejlby sogn af gigt, og han blev begravet den 4.juli fra Mejlby kirke.

Hvis gigten er sat tidligt ind, har han ikke kunnet lave ordentligt arbejde ved sit fag, og så har han først måttet flytte på landet, hvor kravene ikke var så store, og siden har han måttet opgive sit fag.

Der var da heller ingen af hans sønner, der blev skomagere. De blev allesammen udlært som murere. Så meget bymand var Johannes endnu, at han fandt det vigtigt, at de lærte et fag, selv om han selv havde været uheldig med sit eget.

Ane nr.13: Moderens farmor Bodil Hansdatter.

I gammel, længst henrunden tid var Djursland ikke en halvø, men en øgruppe. De smalle sunde og bælder, der adskilte øerne, groede til, jordbunden hævede sig, sandflugten lukkede indsejlingerne.

Efterhånden blev der bare nogle søer tilbage, forbundet med sumpstrækninger eller vandløb. En af de største søer i området var Kolindsund, der fra Grenå strakte sig en lille snes kilometer ind i landet mod vest.

Ved bredden af denne sø, med dens mange små bugter og vige, omgivet af nære og fjerne skove, i denne overdådighed af naturskønhed voksede hun op.

Det er kun godt 100 år siden søen blev afvandet og udlagt til landbrugsjord.

Nødager kirkebog er den værste, jeg har været ude for. I den periode, jeg skal søge Bodil Hansdatters fødsel og dåb, er den dels så uregelmæssigt ført, at det er en skandale, og dels er den så ulæselig, at det ser ud som om degnen har lidt af dilerium tremens.

Vi kan der for ikke være sikre på hendes herkomst, men, da hun skal være født i sognet omkring 1782, og der kun er en enkelt Bodil i folketællingen 1787, der har en passende alder, må vi gå ud fra, at det er hende, hvis da ikke den "rigtige" Bodil er flyttet før folketællingen.

Vi finder den formodede familie i Nødager sogn, Dyrs Sønder Herred, Calø Amt, i Pederstrup by, som nr.13.
 Hans Hansen, Husbonde 45 Aar 1.Ægteskab, Bonde og Gaardboer
 Maren Jacobsdatter, Kone 27 Aar 1.Ægteskab
 Maren 8 Aar Ugift Datter
 Boddil 6 Aar Ugift Datter
 Berthe 2 Aar Ugift Datter
 Jens Hansen, Karl 32 Aar Ugift, erworben Soldat
 Mads Pedersen, Dreng 20 Aar Ugift
 Ane Pedersdatter, Pige 12 Aar Ugift

Muligvis er faderen identisk med den Hans Hansen Wæster, der døde den 22. November 1828 som husmand i Pederstrup 85 år gammel, og blev begravet den 30. november.

Sådan så landskabet ud på Djursland, da Bodil var 5 år.

Vi har til nu ingen oplysninger om Bodils barndom og ungdom. Om gadelams-skikken i Nødager ved vi, at man valgte Gadebasse Palme-søndag. Desuden valgte man en svend og en dreng til at gå ham tilhånde.

Gadebassen skulde have pigen i den gård, Pinsegildet skulde holdes i. Det gik nemlig på omgang mellem gårdene. Svenden fik pigen i den gård, der var gilde i året før, og drengen i den gård, der næste år skulde holde gildet. De øvrige piger blev fordelt af de 3.

Uddelingen fandt sted en søndag ved Påsketid, og før Pinse skulde hver karl have kysset sin pige, da han ellers skulde betale bøde. Pigerne lod sig ikke frivilligt kysse, så de måtte overlisteres, f.eks., når de malkede.

Der var derfor aldrig nogen piger på gaden mellem Påske og Pinse i Nødager i gamle dage.

Vi ved hellerikke noget om Bodils videre skæbne, før hun dukker op i Mejlby i 1822. Hun kom da fra Framlev, og må være 40 år, skønt der står 36 i tilganglisten.

I Framlev holdt man Gadelamsvalg Valborg aften, hvor der brændtes blus af halmknipper fra alle gårdene. Det er dog nok sandsynligt, at Bodil da var for gammel til de narrestreger.

I Mejlby kom Bodil Hansdatter til at tjene hos annexbonden Niels Winther, der drev Mejlby præstegård for præsten, der selv boede i Todbjerg og drev præstegården der.

Året efter kom der en ældre skoflikker til byen. Han var vel hen ved de 40, ligesom Bodil. Han havde brunsort hår og blå øjne og målte 65 tommer i hosesokker. Han var tilmed udlært byskomager og talte byfint.

Forresten hed han noget løjerligt noget som Johannes Justussen Rotheissen, og han havde været i tamperretten og var blevet skilt fra en kone, han havde haft i Auning.

Bodil har nok været nysgerrig, og hun har været hende hos skoflikkeren med sine sko og snakket. Han havde jo ligesom hun haft de naturlige børnekopper.

Men ellers var han nu så pæn.

Bodil var ikke nogen ung pige mere, men det blev alligevel alvor med de to. Den 10. september 1824 blev de trolovet i Mejlby kirkegård med Niels Winther og Niels Andersen som forlovere, og vielsen fandt sted i kirken den 21. november samme år.

Trods deres fremskredne alder, eller måske på grund af den, havde de ikke kunnet vente med ægteskabets glæder, så Bodil nedkom allerede den 3. oktober med en lille pige, der på forældrnes bryllupsdag fik navnet Edle.

Faddere var pigen Maren Sørensen af Kalstrup, gårdmand Niels Nielsen, gårdmand Anders Simonsen, gårdmand Niels Andersen og ungarl Niels Volle, alle af Mejlby.

Det sølle barn kaldes selvfølgelig uægte. Moderen var ca. 42 år gammel.

Trods den sene start skulde Bodil alligevel få ialt 4 børn. De 2 næste blev døbt i Todbjerg kirke, som Mejlby jo var annex til.

Det var natten mellem den 25. og 26. maj 1826, Bodil fik nummer 2, drengen Justus. Hans faddere var Jens Poulsens kone i Bendstrup, Jens Elgaard, Jørgen Rasmussen, Jens Jørgensen af Balle og Niels Nielsen af Haarup.

I 1828 fortæller lægdsrullen os, at de bor i Balle Høyhuus, og her blev Bodils tredje barn født, drengen Laurs Peter, som ankom den 28. juni. Hans faddere var pigen Mette Kathrine Pedersdatter af Bendstrup, husmand Niels Nielsen af Haarup, husmand Peder Jensen, husmand Poul Jensen og gårdmand Poul Pedersen, alle af Bendstrup.

Den 7. april 1832, da Bodil må have været meget nær ved de 50 år, gav hun liv til endnu en lille søn, Johan Frederik Rotheissen.

Alle hans søskende var blevet snydt for deres efternavn, og de blev kaldt Johansen efter deres fars fornavn, skønt de alle 4 burde hedde Rothäyss efter deres farfar.

Johan Frederiks faddere var pigen Kirsten Nielsdatter, af Kalstruphus, pigen Ane Andersdatter af Mejlby, gårdmand Niels Andersen Winther, ungarl Jens Andersen og ungarl Jens Pedersen Bonde, alle af Mejlby.

Vi må formode, at en landhåndværkers kone har måttet tjene sit brød ved at arbejde for gårdmændene. Det er ikke sandsynligt, at Bodils mand har kunnet tjene føden til sin familie alene.

Bodil har måttet gå ud som vaskerkone, som bryggerpige, som slagtehjælper, som høstpige osv. Hun har aldrig været ledig, for når hun var hjemme, var der nok at gøre, og hvis der måske var et enkelt øjeblik, så strikkede hun på en hose eller et tørklæde.

I Jylland var det i hver fald sådan, at en kvinde altid strikkede, når ikke andet kom for. Hun bragte sitrikketøjet med overalt, hun strikkede, når hun gik hjemmefra til sin tjemeste, og hun strikkede på hjemvejen.

Der gik jo mange strømper til i gamle dage, da garnet var så løst spundet. Men så hjalp man sig ved at bruge pløser eller stunthoser. Det var strømper uden fod, bare med en pløs ned over vristen, en strop ned om en tå og et bånd ned under svangen.

Den slags gik alle med, både voksne og børn. Om sommeren har dog i hvert fald Bodils børn sikkert gået barfodede.

Bodil har fået lov til at tage det tunge slæb på de gårde, hvor hun kunde få arbejde. Husmoderen fik det letteste, så døtrene, så de faste tjenestefolk. Daglejerne fik altid det værste.

Hun har snart måttet sende sine børn ud at tjene, så små de var. De var jo fattigfolk, og man vågede nøje over hinanden. Enhver kendte sin plads i hierakiet, og de fattigste måtte sende deres børn ud først.

Det kunde nok sætte trods i nogle, men det satte sig så spor i skudsmålsbogen, der forfulgte en resten af ens dage.

Bondefrigørelsen, som vi hørte så meget kønt om i skolen, var kun dannelsen af en ny adel, en mere nøjeregående adel, der kendte alle hovmarkens fiduser og ikke lod husmanden benytte dem.

1800-årene var en streng tid for fattigfolk.

Vi kan sige med sikkerhed, at Bodils hjem så værre ud end en svinesti. Forord ypper ingen trætte. Bodil var ikke værre end sine samtidige, sådan var tiden, og fattigfolk, der var afhængige af det arbejde, de kunde få i byens gårde, kunde ikke tillade sig at være anderledes.

Hvis der var loft i det hus, de boede i, har det kun været et rafteloft med et lag græstørv ovenpå, og i tidens løb har rodtrævler forvildet sig ned imellem raftterne, edderkopper har i fred og ro spændt deres spindelvæv ud i hjørnerne.

Kat, mår og ilder har holdt til i loftrummet, og de har somme tider ladet det dryppe lidt ned gennem loftet. Nede i stuen var der klinede vægge og lerstampet gulv, der altid var hullet og ujævnt. Om vinteren kunde det være helt sølet. Her fejede man højest en gang om ugen.

Alkoven var godt beklumret. Man kunde ikke lufte ud der, og sengetøjet blev jo aldrig skiftet, da man ikke kendte til linnede overtræk. I bunden kunde der være mus og snoge, og somme tider kunde en ilder forvilde sig der ned og gå på jagt efter museungerne, så var det tid at skifte sengehalmen.

Der var også både lopper, kropslus og væggelus tilstede, og da man sjældent vaskede, var de svære at komme til livs. Der var visse planter, som regnedes for at holde utøjet væk, men det var så som så med det.

Skulde tøjet renses effektivt blev det puttet ind i en bageovn straks efter, at brødet var taget ud, eller man hængte det op i et træ og lod fuglene rense det.

Laderskørter var ikke ualmindelige. De var så praktiske at slå æg ud i, så man kunde piske dem med hånden og hælde dem op i panden eller gryden.

Fattigfolk kunde ikke smide mad ud, og blev der noget til rest af måltidet, kom det op i gryden igen. Gryden blev aldrig vasket, men resterne blev spædet op med, hvad man havde eller tiggede sig til, man var ikke kræsen. Det var jo ikke det bedste sul, der tilfaldt den fattige konehjælp på gården, snarere var det bugflasket af den gamle orne.

Bonde på sengekanten fanger lopper. Utoj var en udbredt plage og bekæmpedes bl.a. ved at lægge kulmus i sengehulmen. Maleri af Julius Exner, 1900.

Bonden her er rig. Han har en rigtig linned skjorte.
Fattigfolk havde kun uldtrøjer, og de sov nøgne for
at spare på tøjet.

Man havde pligt til at arbejde i gamle dage. Hvis man ikke havde formue eller fast ejendom, var man forpligtet til at søge arbejde hos andre. Man måtte ty til de besiddende, man var tyende.

Tyendeloven, der gjaldt lige til 1921, var umenneskelig i sin behandling af de små i samfundet.

I 1837 udgav F. Bertelsen en lille bog: Forholdet imellem Huusbond og Tjenestetyende udenfor Kjøbenhavn eller deres indbyrdes Pligter og Rettigheder. Heri kan vi læse følgende:

"De Personer af begge Kjøen, der ikke have Formue, fast Næringsvei, eller anden saadan Stilling, hvorved de, uden Skade eller Fare for det Offentlige, kunne finde deres Udkomme, ere pligtige at søge fast Tjeneste hos Andre... Den som modtvilligen tilsidesætter denne Pligt, anses og straffes som Løsgjænger. ... Den almindelige Straf for Løsgjængeri er første Gang, Fængsel paa Vand og Brød fra 5 til 30 Dage... Ethvert Tyende bør, naar det gaaer i Condition, være forsynet med en Skudsmaalsbog, hvori de Skudsmaal, det erholder, bliver at meddele. ... Er dette Skudsmaal, hvori Tyendets slette og utilbørlige Forhold i alt Fald ei maa fordølges, ligesom det maaskee endmindre maa tillægges gode Egenskaber, det aldeles mangler, bedre end Tyendet har fortjent det, kan Huusbonden drages til Ansvar... Tyendet staaer under Huustugten. Saavel Huusbonden som Huustruen maa revse sine Tjenestefolk, dersom disse have forseet sig; og strængt Beviis for Forseelsen kan i alt Fald næppe fordres..Revselsen kan, efter Lovens 6-5-5, 6 og 10, skee med Kjep eller "Vond", hvorved Nogle forstaae: en Tamp... kun ei med dræbende Vaaben eller saaledes, at Tyendet beskadigedes paa Lemmer eller Helbred..."

Det hændte ofte, at forholdene blev for slemme, så en karl eller pige løb af sin plads, men så blev de efterlyst i avisen og kunde pågribes af enhver, der mod dusør bragte vedkommende hjem.

Ved folketællingen 1834 finder vi hele familien samlet for første og sidste gang. De bor til leje i et hus i Mejlby, og faderen, Bodils mand er tjenende. Han er 50 år gammel og hun 51.

Den ældste, datteren Edle var nu 10. Hun var sammen med sin ældste bror Justus blevet vaccineret i 1826 af distriktskirurg Neve, og i 1835 blev de 2 mindste drenge ligeledes vaccineret af Neve.

Bodil og Johannes kunde have været bedsteforældre til deres egne børn for alderens skyld, og det har selvfølgelig sat sit præg på tilværelsen.

I 1839 blev Edle konfirmeret og året efter tog hun tjeneste udenfor sognet. Hun har dog nok ikke boet hjemme i 1839-40, men sikkert tjent hos en bonde i sognet.

Snart fløj også de andre unger fra reden. Drengene kom en efter en i lære hos naboen, der var murer, så de var forholdsvis længe hjemme, og Edle kom nu og da hjem i sognet og boede også ind imellem hos forældrene. Hun havde det ikke let med sin skudsmålsbog.

Ved Laurs Peters konfirmation i 1843 kaldes Bodils mand fattiglem. De lever nu på sognets nåde.

Under krigen 1848-50 vrimlede det med tyskere på egnen, og man har måske kunnet se rytterfægtningen ved Skejby fra toppen af Todbjergs udsigthøj, hvor nu udsigtstårnet står. Men hvad kunde det komme et par gamle fattiglemmer ved.

Bodils mand var tidligt ældet og gigtsvag, og i sommeren 1852 døde han i en alder af 68 år.

Vi ved ikke, hvordan Bodils helbred, men hun var nu 70 år gammel og kunde næppe påtage sig nogen tjeneste, så hun har vel fortsat været fattiglem, omgangskone måske.

Og så havde hun stadig bekymringer for sin datter, som ikke artede sig vel i sine pladser. Hun vendte dog tilbage til sin mor og har sikkert plejet hende en tid, til hun i 1857 forsvinder for os.

Bodil flytter da op til sin næst yngste, sønnen Laurs Peter, der i mellemtiden er blevet gift med en pige fra Gylling. Her har Bodil mødt helt andre forhold, end hun har været vant til.

Hendes svigerdatter havde tjent i 4½ år i præstegården og havde der lært et og andet om husførelse, som ikke var almindeligt på den tid.

Laurs Peter havde nedsat sig som murermester og udførte selvstændige entrepriser, så selv om det med vore øjne var fattigt og primitivt, var det en stor forandring for Bodil. Man spiste naturligvis af fælles fad, mere moderne var man ikke, men der blev gjort rent hver dag og huset blev nettet. Det var en "stuerhied", Bodil aldrig havde kendt mage til.

Her hos sin søn og svigerdatter henlevede Bodil nu sine sidste år og så sine 3 børnebørn vokse op. Og til trods for, at hun kunde være bedstemor til sin søn, levede hun så længe, at hun så sit ældste barnebarn flytte hjemmefra efter sin konfirmation.

Bodil døde 87 år gammel straks efter julen 1868 og blev begravet den 3. januar 1869 fra Nørre Årslev kirke.

Ane nr.14: moderens morfar Peder Rasmussen

Gylling var en stor by, en af de største landsbyer, næsten 3 gange så stor som den mindste købstad Mariager. Den lå på begge sider af Malskær bæk, der egentlig var en bred å dengang med sumpede bredder, men ikke værre, end at man gik og kørte over åen omtrent hvorsomhelst, undtagen dog i tøbrudstiden, hvor den var umulig at passere. Denne å, der på sin vej gennem byen havde et fald på godt en meter, satte sit særlige præg på miljøet.

Der var 38 gårde i byen dengang Peder blev født, og hans fars gård lå i det sydøstlige hjørne og hed Østergaard. Faderen Rasmus Jørgensen havde fæstet gården efter at have giftet sig med forgængerens datter Maren.

I forvejen var der 6 børn i Østergaard. Jørgen var fra 1769, Maren fra 1771, Rasmus og Johanne var tvillinger fra 1773, Karen var fra 1776 og Hans fra 1779, og så havde der endda været en storesøster til dem allesammen, Margrethe, der døde.

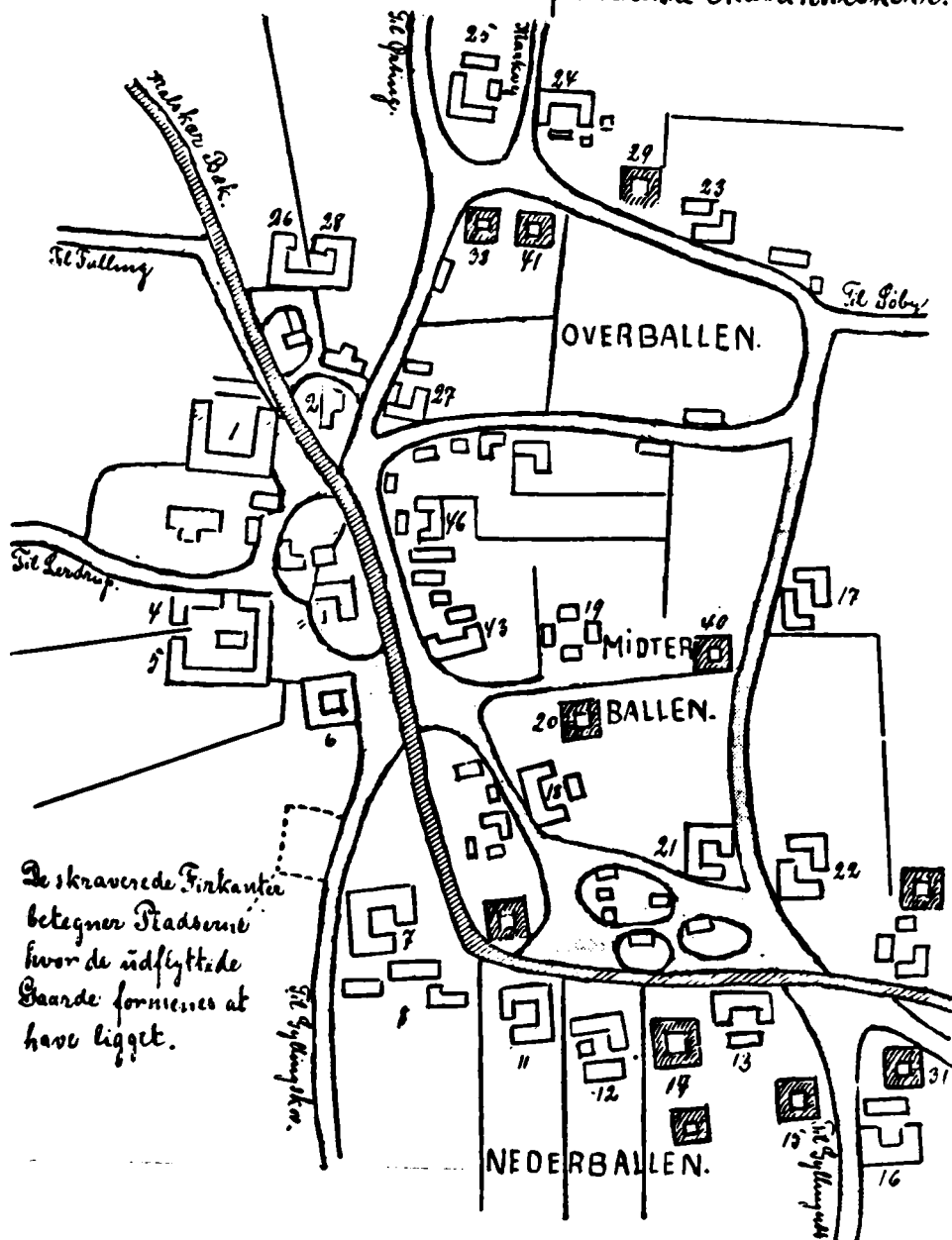
Peder blev født i 1781 og døbt den 1.april i Gylling kirke. Da hans mor ugen efter havde sin første kirkegang efter fødslen, måtte hun, før hun blev indledt i kirken af præsten, gennemgå den rituelle djævleuddrivelse, som var det sidste levn af den katolske kirketjeneste. Hun blev så stænket med vievand, og præsten tog hende ved hånden og førte hende ind. Det var nemlig en anledning til at ofre til præst og degn, og derfor havde præsterne beholdt skikken, der blev forbudt den 7.maj 1783.

Peder blev ikke den sidste i rækken. I 1783 kom Jesper, og til sidst i 1785 Ane. Ni børn var de så ved folketællingen 1787, og da de 2 ældste var konfirmerede, havde de ingen tjenestefolk. Jørgen var jo 18 år, og Maren var 16, så de kunde godt sendes i hovmarken.

Det kom de nu ikke til ret meget længere. I 1788 ophævedes stavnsbåndet, og kort efter dannede bondekarlene en forening, hvis medlemmer under straf af 2 rigsdaler i bøde, skulde slå igen, hvis fogden slog dem på hovmarken.

CYLLING BY

Side af det ældste Matrikulskort.

De skraverede Firkanter
betegner Pladserne
hvor de iidslyttede
Gaarde formæst at
have ligget.

De øvrige karle skulde så komme til hjælp. Hoveriet, der aldrig havde været effektivt, blev nu helt nytteløst. Kammerherre Lüttichau, der havde overtaget godset i 1783, skrev i 1791 følgende i et brev:

"Den daglige Uenighed, som hersker i Gylling By her paa Landet, kommer tildels af dens Vidtløftighed. Byen bestaar af 40 Halvgaarde, 6 Boele og over 40 Huse. Gaardmændene vil stedse betjene sig af Husmændene til deres Arbejde, men ved alt dette næppe tilstede dem, at aande fri Luft i Byen, mindre Rettigheder til at græsse en Ko og 3 Faar med deres Yngel og et Svin, som ellers i hele Landet er Skik. Nogle i Byen helst Husmændene ønsker Marken delt, andre truer med Vold, om dette sker. Saaledes war ogsaa 1783 Sammenhængt med Ørting By, da den blev delt, og som siden efter 7 Aars Rolighed har gjort megen Ophævelse, der nu gaar saa vidt, at Rasmus Jensen i Ørting i disse Dage har faaet beneficium paupertatis mod mig for denne Delings Skyld, med hvilken jeg aldrig har befattet mig..."

I 1793 fik Aakær gods en ny ejer, grev Mynster, men allerede i 1794 solgte han til geheimekonferentsråd Frederik Otto von der Nath, der imidlertid ikke rådede over tilstrækkelig kapital, hvorfor Gylling i 1797 blev udskiftet, og gårdene solgt til selveje, lidt efter lidt.

Imidlertid var Peders far død i sommeren 1795, mens gården endnu hørte under Aakær, og det var et meget uheldigt tidspunkt for hans arvinger. Ingen af dem synes at have fået gård i fæste og altså heller ikke tilbud om at købe til selveje.

Ved skiftet tog moderen Jens Rasmussen til lavværge, sikkert hendes bror. Peders ældste bror Jørgen var selv myndig, de øvrige børn havde deres farbror Morten på gård nr.23 til lavværge.

Storesøster Maren, der kaldes Margrethe efter den afdøde førstefødte, var ved faderens død enke efter Jens Pedersen, som ikke er identificeret.

Skiftet var magert, der var ikke meget at dele.

Omkring år 1800 var fnat en folkesygdom. Af 10 rekrutter i Jylland var det sjældent at finde 2-3 mand, der ikke var fnattede.

Nens man i Tyskland i den brede befolkning forstod at behandle fnat på effektiv måde, troede lægerne i Danmark, at fnat var udslag af en indvendig sygdom, og de behandlede altså sygdommen med indvortes midler. Tilmed frarådede de folk at benytte noget som helst udvortes middel, da sygdommen ellers kunde "slå ind". De stakkels mennesker må have haft det forfærdeligt.

Men ikke nok med det, Den berømte danske læge og medlem af Collegium Medicum, Johann Clemens Tode, udgiver af flere populære lægetidsskrifter, mente, at man kunde hindre andre sygdomme i at slå ind ved at smitte patienten med fnat.

Jeg er bød af at måtte ødelægge forestillingen om vore forfædres romantiske tilværelse i pagt med naturen, men det var desværre ikke, som vi plejer at opfatte det.

Endnu i 1801 bebor familien faderens gård. Moderen sidder enke, og hun har fem af børnene hjemme. Johanne, der nu er 28, er kommet galt afsted og sidder med en såkaldt uægte dreng Rasmus på 4 år. Karen er gift med tjenstekarlen Jeppe Laursen, hun er nu 25 år. De øvrige hjemmeværende børn er Peder på 20, Jesper på 17 og Ane på 15 år.

I Aarhus Stiftstidende 1799 No.54 kunde man læse en annonce for "en ny Abeceæ af Chr.Frid.Ingerslev, Præst i Gylling i Hads Herred, Subskriptionspriis 4 a 5 Skilling". Peder var i sin tid blevet døbt af pastor Peter Laurits Bering, der døde i 1789. Pastor Ingerslev, der konfirmerede ham, blev i embedet i Gylling til 1841, og opnåede således at blive det, man kaldte Jubellærer, idet denne titel tilfaldt alle, der var præster i 50 år.

Det var Ingerslev, der den 14.april 1809 begravede Peders mor, der her fejlagtigt i kirkebogen kaldes Maren Sørensdatter. Hun blev 65 år. Peder var nu 28 og ude at tjene.

I hårde vintre, når havet var dækket af is helt over til Samsø, som f.eks. i 1803, blev der drevet en vældig jagt på søfugle. Med udskiftningen havde bønderne fået jagtret og våben til at udnytte den, og i disse år foregik der en hæmningsløs bortskydning af vildtet. Det var om vinteren især svaner, man var ude efter. Idet hele taget skulde man bruge mange fjer og dun, da det vigtigste statussymbol hos kvinderne var sengetøjet, og når vi idag ikke kan få finere dun end edderdun til vore dyner, er det, fordi bønderne nær havde udryddet svanerne.

Svømmefuglene holdt til i nogle våger, som aldrig frøs til. En sådan var der syd for Alrø, hvor en ferskvandskilde sprang ud fra bunden og holdt vandet i bevægelse. Overtroen tillagde dette hul alle mulige årsager.

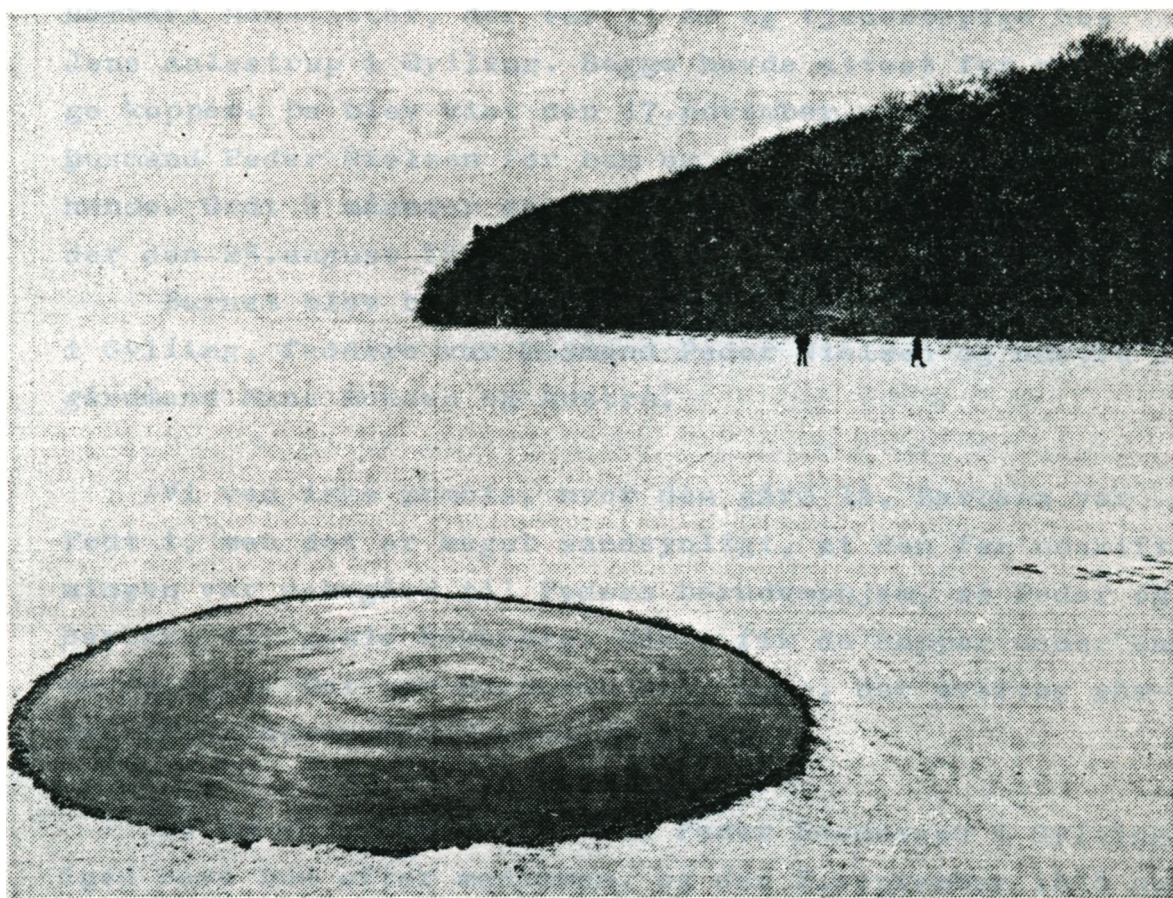
De enorme, uoverskuelige fugleflokke, man dengang kunde se hver vinter, er nu om saga blot. De var en væsentlig årsag til den stærke velstandsstigning efter udskiftningen.

En anden endnu betydeligere årsag var den ulovlige skovhugst. Alle gårdene i Gylling fik ved udskiftningen også et stykke af Gylling skov, der bestod af store, gamle egetræer. Disse var naturligvis beskyttet af fredskovpligten ligesom før udskiftningen, men her i Gylling, som overalt i landet, huggede bønderne løs på skoven og solgte løs af tømmeret. Den engelske flåde, som i 1807 ranede vores, var ikke mindst bygget af dansk eg og norsk fyr.

Ved hjælp af de penge bønderne fik for træet, kunde de betale hele gårdens pris og ofte have penge til nye redskaber og bygninger. Sådan foregik den danske bondestands "tigerspring" ind i den moderne udvikling.

I 1810 kom Peder Rasmussen hjem fra Grumstrup i Ved-slet sogn, Skanderborg amt, og den 1. juni blev han gift i Gylling kirke med enken Anne Jensdatter, der havde været gift med Jens Nielsen, med hvem hun havde datteren Grethe.

Forlovere var Grethes farbror Peder Nielsen og Hans Rudolf af Grumstrup. Anne Jensdatter var 40 år gammel, og han var 10 år yngre.

Naturfænomenet ved Vosnæs

Hver vinter, når isen lukker vandet ved Kalø Vig, kan der ved Vosnæs Pynt iagttages et ejendommeligt naturfænomen: Vinter efter vinter holder et rundt hul sig åbent i isen — uanset vinterens strengthed. Hverken lystfiskere eller andre menneskelige væsener har en finger med i spillet. Det cirkelrunde hul dannes ved et stærkt kildevæld fra bunden. Om sommeren er kildevældet meget vanskeligt at få øje på, men når vinteren får isen til at dække farvandet, er stedet let at lokalisere. Vandet, der vælder op af bunden, kommer formentlig fra de store skrænter ved bredden. Det må tilrådes at holde sig i behørig afstand fra hullet, idet der er mere end et kildevæld. Andre væld, som er mindre kraftige, er ikke så lette at få øje på, idet de kun smelter isen tynd, og disse steder er farlige vødger.

Det var sådan en våge, man havde også ved Gylling. Efter Reformationen hed det i folkemunde Munkens hul, og der var en del overtro forbundet med det.

Peder slog sig nu ned i Gylling som husmand og belavede sig på en beskeden men rolig tilværelse i sin fødeby. Anne fødte ham en datter Maren, opkaldt efter hans mor, men så døde hun kun 45 år gammel den 28. juli 1815, og han sad tilbage med 2 småpiger.

Da han ønskede at gifte sig igen få måneder efter, var han nødt til at skifte med de 2 piger, og boet blev gjort op til 35 rigsdaler 1 mark og 11 skilling, hvor en fjerdedel blev sat hen til hver af pigerne.

Den 24. september samme år blev han så forlovet med Barbara Monsdatter, der var 31 år og tjenestepige hos Jens Aalestrup i Gylling. Begge havde attest for naturlige kopper. De blev viet den 17. november. Forlovere var husmand Peder Nielsen for ham og gårdmand Hans Monsen for hende. Godt 8 måneder senere nedkom Barbara med en søn, der den 25. august fik navnet Rasmus efter sin farfar.

Barnet blev båret af husmand Søren Thygesens hustru i Gylling, faddere var husmand Peder Nielsen og hustru og gårdmand Hans Monsen og hustru.

Vi ved ikke præcis, hvor den gård lå, Barbara var født i, men det er meget sandsynligt, at den før udskiftningen var nabogård til Peders barndomshjem, så Peder og Barbara var gamle bekendte. Måske fik de kopper under samme epidemi. Det var Barbaras bror Hans, der overtog gården efter deres far Mogens Jacobsen.

To år efter måtte husmand Peder Rasmussen i Gylling igen have bud efter madammen, og den 2. september 1818 nedkom Barbara med datteren Anne, der blev døbt den 11. oktober. Hun blev båret af pigen Kirsten Rasmusdatter af Snærild, Odder sogn, og faddere var gårdmand Jens Monsen, en anden af Barbaras brødre, og hustru, samt husmand Peder Nielsen og hustru.

Der gik nu 4 år, før der igen kom små hos Peder og Barbara. Den 5. februar 1822 fødte Barbara endnu en datter til verden, der den 17. marts blev døbt Ane Marie. Ved denne lejlighed optrådte de sædvanlige faddere.

Barbara havde mistet sin far i 1817, og nu døde hendes mor også den 26. november 1823 i en alder af 78 år. Selv levede Barbara ikke et år længere. Hun døde kun 41 år gammel den 21. november 1824 og blev begravet den 28. november. Det var i forbindelse med fødslen af en lille pige, der døde få uger gammel efter at have fået navnet Dorthe.

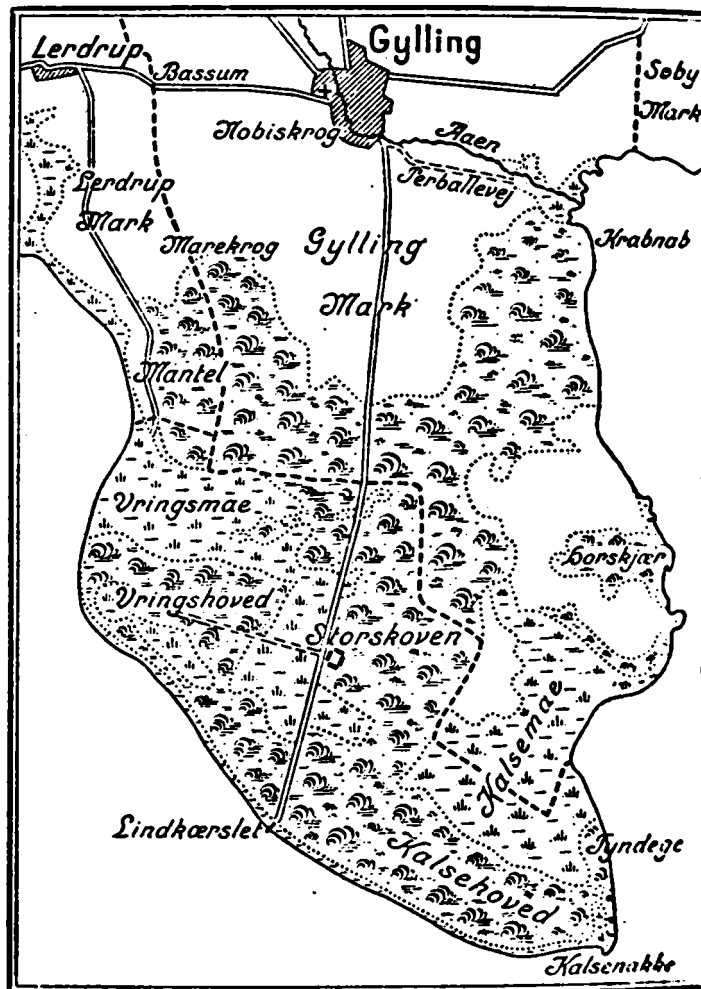
Også Ane Maries storesøster Anne var død som lille, så der var kun Rasmus og Ane Marie tilbage af Barbaras børn. Hvad der blev af halv søsteren Maren og stedsøsteren Grethe ved vi ikke.

Rasmus blev konfirmeret i 1831 som nr. 7 på sit hold og fik karaktererne godt for kundskab, sædelig af opførelse. Han havde gået i Gylling skole.

Degnen Jacob Nielsen var halt, og når børnene klagede til forældrene over, at han var for striks, fik de svaret: "Aa, næste Gang han slaar jer, skal I blot trække ham i det korte Ben, saa de bliver lige lange."

Degnen havde en substitut ved navn Hans Sørensen, der gik på jagt sammen med St. St. Blicher, der ofte kom på Gyllignæs.

Peder Rasmussen nåede ikke at se sin datter Ane Marie konfirmeret. Han døde den 1. oktober 1833, 52 år gammel og blev begravet den 6. oktober.

Gylling Skov før Udskiftningen.

I sin barndom løb Peder frit om på hele Gyllingnæs, hvor bønderne havde græsningsret i skovene. Urskove var det med kæmpestore egetræer, med enge og moser, med tætte krat og åbne strækninger. Store dele af næsset var oversvømmet i tøbrudstiden og ofte længe efter.

Det var et paradis for skovtyve og krybskytter, men med udskiftningen tabtes græsningsretten, idet hver gård fik en skovlod, og i 1801 blev resten af næsset solgt til englænderen John Smith, der huggede de prægtige ege om og solgte dem til England, der byggede skibe af dem, som de brugte mod os.

Ane nr.15: mormoderens mor Barbara Mogensdatter

Sammenlignet med de fleste andre jyske landsbyer var Gylling velhavende. Husenes træværk var overalt af egetræ, ikke bare tømmeret, men spær, rafter, revler og indskud, det var altsammen af eg fra Gyllings gode skov.

Alligevel så byen trist og fattig ud, da jordemoderen en mørk decemberdag eller nat i 1784 kom agende så rask, bæsterne kunde rende.

Dengang brugte man nemlig ikke at kalke husene, så de stod med de rå, gråagtige lerflader af det lokale blåler. Stråtagene, der ellers prangede med en rig vegetation det meste af året, var nu nærmest sortebrunt med lidt grønligt mos og nogle gulhvide strå hist og her. Gavlene var lavet af tangdotter mellem egerevler og var lige så grå og triste som resten. Vejens snavs fordelte sig godt op ad husene.

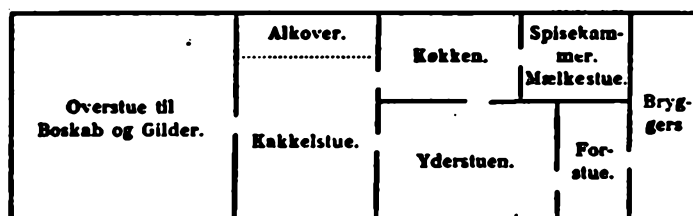
I det svindende lys her mod årets korteste dag, så det sølle og fattigt ud.

Det var meget ubelejligt, husmoderen Maria Hansdatter måtte lægge sig. Det var midt i den værste juletravlhed, og det har såmænd nok været slagtingen, der satte veerne igang.

Husbonden, Mogens Jacobsen har nok ikke været så forfærdeligt ked af at komme lidt væk fra travlheden, men han har nok sørget for at tjærekanden til at smøre træakslerne med var fuld og akslerne godt smurt, og så har han ellers gennet på hestene.

Inde i kakkelstuen var der travlhed omkring barselkvinden. De stive skørter fejede lergulvet og der var i dagens anledning tændt adskillige tællelys, så jordemoderen kunde se til sit arbejde. Ude i køkkenet var der gryder med varmt vand, der stod i røg og damp.

Jordemoderen kom af overtøjet og fik en dram, og så tog hun fat. Resultatet blev en lille pige, der i dåben den 19.december fik navnet Barbara efter sin farmor, der sikkert har været med til at tage imod hende.

I vore aners tid, var alle gårdene i Gylling indrettet efter ovenstående plan. Husene var ikke store, pladsen var snæver, og vinduerne sad højt over gulvet. Det var sjældent, de kunde lukkes op. Gulvene var af ler, der året rundt var koldt.

Der var 4 børn i forvejen i Barbaras barndomshjem, Dullemosegård, der lå i den sydøstlige ende af byen, siden gården flyttede den vej ud efter udskiftningen.

Den ældste hed Jacob efter sin farfar og var 12 år gammel. Nummer 2 hed Hans efter morfaderen og var 10 år. Den tredje var også en dreng, der hed Peder efter sin farbror, han var 7 år, og endelig var der endnu en dreng Jens på 4, som nok havde sit navn fra sin mors slægt.

Det var ikke for tidligt, der kom en pige i gården.

Det varede da heller ikke mere end et par år, så fik de en lillesøster, som kom til at hedde Mette. Samme år blev farmor 70 år. Hun boede også i gården, og der var desuden 2 tjenestefolk, så det var en pæn stor husholdning at holde styr på.

Den gamle pastor Bering døde i 1789, og den nye, som hed Ingerslev, skulde være den, der både konfirmerede, viede og begravede Barbara.

Også Barbaras mormor, Johanna Povlsdatter døde 1789, den 4. søndag efter påske. Hun blev 76 år gammel. Vi ved ikke noget om hendes morfær, Hans Rasmussen.

Skoven, der lå syd for byen og dækkede det meste af Gyllingnæs' 1000 tønder land, var uden tvivl en stærk magnet for børnene, der her kunde forene det nyttige, at passe det græssende kvæg, med et behagelige, at plukke bær, nødder og vilde æbler, og at lege.

Her har Barbara ofte truffet Peder fra nabogården i Gylling, der senere skulde blive hendes ægtemand.

Gylling var, som før bemærket, en ganske velstående by, og bønderne stod på deres ret. Et attentat på deres græsningsret i Gyllingnæs skove, blev mødt med resolutthed af alle byens mænd, der samledes sig ved lyden af byens tromme.

I 1795 havde Barbara 2 gange sorg. Hendes ældste bror Jacob døde den 24. januar kun 22 år gammel, og hendes farmor Barbara Sørensdatter døde i april, 78 år gammel.

Samme sommer døde manden på nabogården Rasmus Jørgensen, og Barbara har sikkert været med til at servere ved gravøllet, hvor hele byen igen var samlet, hvis ikke det kun var det sydligste af de 3 bylav.

Så kom udskiftningen. Det var i 1798, hvor Barbara gik til præst. Der var selvfølgelig en del af det sædvanlige vrøvl med loddernes størrelse og placering, men, på grund af Gyllings beliggenhed udenfor al trafik, gik udflytningen ret hurtigt for sig.

Barbaras far var en af udflytterne, der kom til at flytte mod sydøst ned i nærheden af skoven.

Det år bøjede man al lerkliningen ud af husenes bindingsværksfelter, det svære egetømmer blev skilt ad og et for et kørt ud på den nye plads, hvor bygningerne igen blev rejst.

Disse gårdflytninger må sikkert have været den sidste opgave for det gamle landsbyfællesskab. Ganske vist vedblev man at foretage fællesindkøb, at holde fælles tyr og avlshingst, og i fællesskab at betale en smed, men lidt efter lidt hørte det op efter stærkt pres fra oven.

De sidste fællesforetagender fra det gamle fællesskabs tid var dog ikke ophørt, da andelsbevægelsen gav samarbejdet en ny juridisk form, der ikke var til at modarbejde af de lokale myndigheder.

Det er muligt, at Barbaras ældre bror Peder ikke kom med, da familien flyttede ud på jorden. Han var i hvert fald ikke hjemme, da folketællerne kom til hendes fars nye gård i 1801.

Begge Barbaras forældre levede endnu, og både Hans og Jens var hjemme til at udføre karlearbejdet, og Barbara og Mette til at hjælpe til med pågearbejdet. Der var da heller ingen tjenestefolk.

Man lavede selv sit vadmøl og sit lærred på gårdene af egen uld og egen avlet hør. Det var et smukt syn, når hørren stod i blomst og lignede en lyseblå sø. Enhver tjenestepige fik som en del af sin løn avlen af en skæppe med

hør, og karlene fik et vist antal alen lærred, så det var ganske store arealer, hørren dækkede.

Der var noget muntert ved arbejdet med hørren, når den skulde luges og ruskes, når den skulde røddes i vand eller på ageren, derpå brydes over en grav med ild i, det sidste dog mindre behageligt. Så skulde hørren knebles og tærskes, og derpå samledes piger og koner i flokkevis for at skage den, hvad der fik dem til at se forfærdelige ud af støv og tjavser. Endelig skulde den hegles, før den var færdig til at spindes til hør eller blår. Blåren fik tjenestepigerne, husmoderen forbeholdt hørren til sig selv.

Man havde en uskreven lov om, at al hørren og al ulden skulde være spundet inden en bestemt tid på vinteren, og man sad mange steder og spandt ved lys til klokken et eller to om natten.

Man bagte og bryggede naturligvis også selv, og man brændte selv brændevin, selv om det var strengt forbudt. Her var Gyllings beliggenhed af stor betydning, for når tolderne var på rassa, gik der ridende bud fra by til by, og de nåede aldrig til Gylling, før alle redskaber var godt gemt, og ingen Gyllinggårdmand er vist nogen sinde blevet grebet i ulovligt brændevinsbrænderi.

Det var ikke længe efter 1800, at Hans overtog faderens gård, og de gamle gik på aftægt. Jens giftede sig o. 1812 med datteren på Ulvagergård, Ane Sørensdatter. Han kaldte sig siden Oldager, formentlig efter gården. De fik ialt 6 børn: Mariane i 1813, Marie i 1817, Søren i 1820, Maren i 1823, Barbara i 1829 og Jens i 1832.

Vi ved ikke, hvad der er blevet af Peder, der ikke var med i folketællingen 1801, og Mette tilværelse er også ukendt. Derimod skal vi senere vende tilbage til Hans, der fik barndomshjemmet.

Barbara fandt måske tilværelsen lidt trist derude i skovkanten på fædrenegården. Hun flyttede ind til byen, og omkring 1815 tjente hun på Gylling Overgaard, der var hendes farmors barndomshjem. Det var nu ejet af hendes farmors søsterdatter Johanne, der var gift med bonden Jens

Sørensen Aalstrup den unge. Gylling Overgaard lå lige ved indkørslen til Gylling fra nord, og her kom næsten al trafik forbi.

Barbara havde haft de naturlige kopper, som så mange havde på den tid, og hun har næppe været uden de karakteristiske kopar. Hun blev i hvert fald ikke gift, før hun var 31 år gammel. Hendes tilkommende Peder Rasmussen var en gammel bekendt, nabogårdens søn fra barneårene, nu husmand i Gylling og enkemand med en steddatter Grethe og en datter Maren.

De blev forlovet den 24. september 1815. Hendes forlover var hendes storebror Hans, hans forlover var steddatterens farbror, husmand Peder Nielsen.

Vielsen fandt sted den 17. november i Gylling kirke. Bryllupsfesten har næppe været så fin som de 5 dages bondebryllupper, Gylling var vant til at fejre.

Godt 8 måneder efter brylluppet nedkom Barbara den 19. juli 1816 med sønnen Rasmus, der blev båret til dåben den 25. august af Søren Thygesens hustru i Gylling. Faddere var husmand Peder Nielsen og hustru og gårdmand Hans Monsen og hustru.

I 1818 måtte Barbara til det igen. Den 2. september nedkom hun med en datter Anne, der den 11. oktober blev båret til dåben af pigen Kirsten Rasmusdatter fra Snærild i Odder sogn. Faddere var gårdmand Jens Monsen og hustru og husmand Peder Nielsen og hustru. Den lille pige døde som spæd.

Barbara havde mistet sin gamle far Mogens Jacobsen i efteråret 1817, 76 år gammel, men det har næppe betydet nogen ændring i hendes tilværelse. Arv har der ikke været tale om.

Igen i 1822 nedkom Barbara med en datter. Det var den 5. februar det lille væsen arriverede. Dåben fandt sted den 17. marts i Gylling kirke, hvor gårdmand Jens Mogensens hu-

stru Ane Sørensdatter bar hende og gav hende navnet Ane Marie. Faddere var gårdmand Hans Monsen og hustru og husmand Søren Thygesen og hustru.

Året efter mistede Barbara sin mor Maria Hansdatter 78 år gammel den 26.november. Hun blev begravet den 1.december, og gravøllet blev holdt i Barbaras barndomshjem.

Selv døde Barbara i barselseng den 21.november 1824 41 år gammel og blev begravet den 28.samme måned. Hun kom således ikke til at opleve, at broderens gård, hendes fars udflyttergård, blev solgt ved tvangsauktion året efter.

Det var ikke den eneste. I 1820erne står annoncerne om tvangsauktioner i lange rækker i de danske aviser. Det var ikke efterkommerne af udflytterne, der kom til at sidde på de danske gårde.

I det følgende personregister er navnene på bondefødte personer i udstrakt grad normaliseret. Navne som Pedersen, Petersen, Pedersdatter og Pedersdatter er alle samlet under Pedersen.

Kvinder er alle optaget både under deres pigenavn og deres ægtefælle(r)s efternavn, for så vidt de er kendt allesammen, så de skulde være lette at finde uanset fra hvilken "side", man søger dem.

Personer med 2 efternavne optages under begge, undtagen er dog et patronymikon foran et egentligt efternavn.

Alle småfolk, der bare nævnes iteksten, er medtaget i registret, da alene deres tilstedeværelse på en lokalitet kan være en vigtig oplysning for slægtsforskeren.

Derimod er historiske personer kun medtaget i det omfang, de "griber ind" i handlingen.

PERSONREGISTER

Aagesen, Niels skomagerdreng i Kbh: 146.- Aalstrup, Jens Sørensen gårdmand i Gylling: 176,180f.- Aalstrup, Johanne Jespersdatter: 181.- Adelstam, Carl Gustav Adolphsen: 108, 120.- Ammerøe, Andreas tambour i Kbh: 134.- Ammerøe, Antoinette Christine Pilemarck g.m.Friderich Sauer i Kbh: 125, 127.- Ammerøe, Berthe tjenestepige i Kbh: 126.- Ammerøe, Clara Dorothea Pilemarck g.m.Friderich Druf i Kbh: 125, 127.- Ammerøe, Dorthe Kirstine f.Møller: 132.- Ammerøe, Fridrich Christian Nicolaj f.1811 i Kbh: 137.- Ammerøe, Gundel g.m.Herman Gjerlach i Kbh: 126.- Ammerøe, Helene Marie f.1817 i Kbh: 139. -Ammerøe, Jacob Nicolaj Pilemarck f.1786 i Kbh: 126. -Ammerøe, Jens Pilemarck d.ældre murer-svend i Kbh: 125,132,134. -Ammerøe, Jens Pilemarck den yngre murer-svend i Kbh: 120,123,126,133,135,137,139. -Ammerøe, Johan Martin f.1810 i Kbh: 137. -Ammerøe, Karen Marie f.Mogensdatter: 123,125,136,137f. -Ammerøe, Niels Johan Pilemarck f.1789 i Kbh: 127. -Ammerøe, Peter Mouritz Pilemarck f.1771: 125,126,132. -Ammerøe, Rasmus Eschild Pilemarck f.1784 i Kbh: 126. -Ammerøe, Sette Maria Pilemarck g.m.1)Johann Schmudk, 2)Johann Friedrich Brieskorn i Kbh: 30,39,64,65,71,72,109,118,124,125ff. -Andersdatter, Ane i Mejlby: 166. -Andersdatter, Bodil g.m.Jacob Grøn i Rds: 160. -Andersen, H.C.: 82,148,149,156. -Andersen, Inger Jensmine g.m.Albertus Peter Johansen: 55,56,57. -Andersen, Jens af Mejlby: 166. -Andersen, Lars brændevinsbrænder i Kbh: 127. -Andersen, Niels gårdmand i Mejlby: 166. -

Back, Rasmus købmand i Rds: 51,58,103. -Baldig, præst i Mariager: 157. -Balke, Fr. i Kbh: 137. -Bendtsen, Marie g. m.Carl Diederik Ferdinand Mund: 154,155. -Bergmann, J.J. overkonst. i Kbh: 147. -Bering, Peter Laurits præst i Gylling: 174,179. -Bertelsen, F. forfatter: 169. -Bing & Grøndahl: 18,46. -Birch, Niels Christensen gartner i Årslev: 101. -Blangsted, præst i Kolding: 144. -Blicher, St. St.: 177. -Boldt, A.H.G.L. skipper for DFDS: 45. -Bonde, Jens Pedersen i Mejlby: 166. -Borup, Birgitte Johanne jomfru i Kbh: 127. -Bragenitz, malermester i Kbh: 130. -Bramsen, skomager i Kbh: 75. -Brast, G.skræddermester i Kbh: 69

Brieskorn-slægten: 106, se iøvrigt under Priskorn. - Broberg, artillerist i Kbh: 118. - Brodersen, P.konstabel i Kbh: 117. - Bruhn, Henrik berider i Kbh: 131. - Bruhn, Trine g.m.Henrik Bruhn: 131. - Bruun, Jens skomagersvend i Kolding: 143. - Buck, Mathias byfoged i Mariager: 157. - Bøggild, Johanne Cathrine digter: 52,53. - Bøgvad, Grethe f. Nielsdatter g.m.Knud Bøgvad i Kolding: 143,144. - Bøgvad, Knud skomagermester i Kolding: 144. -

Celinder, Carl blikkenslagermester i Kbh: 40,41. - Celinder, Mary Edel f.Priskorn: 31,40,41,73,74,84. - Chrane, C. tømremester i Kbh: 133. - Christensdatter, Bodel g.m.Rasmus Olsen i Kolding: 143f. - Christensen, Hans værtshusholder i Rds: 96. - Christiansen, J.P.skipper for DFDS: 45. - Clarke & Co: 12. - Collin, familien i Kbh: 82. -

Degn, Charlotte Amalie i Kbh: 126. - Demuth, Dominio i Kbh: 137. - Ditlevsdatter, Anne Kierstine g.m.1) Anders Haagen, 2) Johannes Rothäyss: 161. - Druf, Clara Dorothea født Pilemarck Ammerøe: 125,127. - Druf, Friderich murersvend i Kbh: 64,109,123,135,138. -

Ehlers, Anne Magdalene g.m.Frederik Carl Mund: 145,146,152. - Elgaard, Jens i Mejlby: 166. - Emborg, Marie g.m.Robert Priskorn: 21. - Espersen, Rasmus i Gylling: 101. - Estrup, konseilspræsident: 104. -

Falkenstein, Werner von: 106. - Fanøe, J.skolemester i Kbh: 130. - Faxøe, jordemoder i Kbh: 147. - Fischer, bombardeer i Kbh: 118. - Fistaine, Antoine juvelerer i Kbh: 126. - Flakkebjerg, C.A.konstabel i Kbh: 117. - Flint, Charlotte Wilhelmine g.m.Carl Diederik Ferdinand Mund: 154. - Fredelund, Abraham tolder i Kbh: 131. - Fredelund, Marie figurantinde på Det kgl.Teater: 131. - Fredelund, Marie Sofie i Kbh: 131. - Friderichs, Kirstine i Kbh: 125. - Friis, Christine f.Randrup: 101. - Friis, Peter kammerassessor: 151. - Fugel, korporal i Mariager: 157. -

Gedey, Frands borgl.artill.: 116. - Gimmerdahl i Kbh: 136. - Gjerlach, Gundel f.Ammerøe: 126. - Gjerlach, Herman murer-

svend i Kbh: 126. -Gjetting, Marie Emilie g.m.Otto Peter Priskorn: 74. -Gregersens skole: 12. -Gross, Georg Adam murermeister i Kbh: 127. -Grubbe, Marie frue: 156. -Grüner, commandeersergent: 118. -Grøn, købmand = Back i Rds: 103. Grøn, Bodil f.Andersdatter g.m.Jacob Grøn i Rds: 160. - Grøn, Jacob skomager i Rds: 158,159. -Gyldenspids, Ole Pedersen: 79,148. -

Haagen, Anders skomager i Auning: 161. -Haagen, Anne Kierstine f.Ditlevsdatter g.m.Anders Haagen: 161. -Hallander, A.major: 114,116. -Hansdatter Birthe i Nødager: 164. - Hansdatter, Bodil g.m.Johannes Rothäyss: 49,50,51,54,89,95, 102,162,164ff. - Hansen, Hans i Nødager: 164. -Hansen, Hans i Kbh: 130. -Hansen, Jens tjenestekarl i Nødager: 164. - Hansdatter, Maren i Nødager: 164. -Hansen, Maren f.Jacobsdatter i Nødager: 164. -Hansdatter, Maria g,m.Mogens Jacobsen: 178,183. -Hedegaard, Anne i Kbh: 125. -Heggum, Carl Wilhelm i Kbh: 69. -Heinesen, William forfatter: 43. -Hiortshøj, forstander i Kbh: 124. -Hof, frue på Henrik Ipsensvej: 24,62. -Hoffmann, læremoder i Kbh: 130. - Holst, Niels i Kbh: 125. -

Ingerslev, Chr.Frid. præst i Gylling: 174,179. -

Jacobsen, J.C.brygger: 126. -Jacobsdatter,Maren g.m.Hans Hansen i Nødager: 164. -Jacobsen, Maren f.Rasmusdatter g.m. Simon Jacobsen i Gylling: 172,173. -Jacobsen, Margrethe f. Rasmusdatter identisk med Maren. -Jacobsen, Maria f.Hansdatter g.m.Mogens Jacobsen i Gylling: 178,183. -Jacobsen, Mogens gårdmand i Gylling: 176,178,182. -Jansen, Albertine Emelia g.m.Christian Peter Priskorn: 40,41. -Jensen, Albert sømand fra Rds: 54. -Jensen, Anders Peter Andersen maler/frimurer: 55,57. -Jensen, Ane g.m.1)Jens Nielsen 2) Peder Rasmussen: 175,176. -Jensen, Anna fra Rds: 54. - Jensen, Anna Elisabeth f.Priskorn g.m.Jens Jensen: 5f,11, 18,48,58,59,61. -Jensdatter, Anne g.m.Poul Sørensen: 101. -Jensdatter, Barbara g.m.Jens Mogensen Oldager: 181. - Jensen, Bernhard sømand fra Rds: 54. -Jensen, Frede: 6. - Jensdatter, Grethe i Gylling: 175,177,182. -Jensen, Jens kaldet Oldager: 181. -Jensen, Jens g.m.Anna Elisabeth Pris-

korn: 6. -Jensen, Jens Peter fisker i Rds: 54,55,104. -
 Jensen, Jens Peter jun: 54. -Jensen, Julius smed i Rds: 54.
 - Jensen, Laura f.Johansen g.m.Jens Peter Jensen: 50,54,55,
 94,99,102,103,104. -Jensen, Laura g.m.John Moran: 54. -
 Jensdatter, Maren kaldet Oldager: 181. -Jensdatter, Mari-
 anne kaldet Oldager: 181. -Jensdatter, Marie kaldet Old-
 ager: 181. -Jensen, Marie i Rds: 54,57. -Jensen, Marie g.
 m.Robert Johansen: 57. -Jensen, Ole kleinsmed: 126. - Jen-
 sen, Peder i Bendstrup: 166. -Jensen, Poul i Bendstrup:
 166. -Jensen, Rasmus i Ørting: 173. -Jensen, Søren kaldet
 Oldager: 181. -Jensen, Søren skomager i Assens: 33. -
 Jensen, Theodora g.m.Anton Nielsen: 54. -Jespersdatter,
 Johanne g.m.Jens Sørensen Aalstrup: 181. -Jespersen, Ol-
 fert orkesterleder: 25. -Johansen, Albertus Peter: 50,55,
 56,57,94,96,98,99,102,103,105. -Johansen, Anne Marie f.
 Pedersdatter g.m.Laurits Peter Johansen: 50,51,63,92,98,99,
 100ff,176,177,183. -Johansen, Aurelia g.m.Jens Stubbe Niel-
 sen: 18,55,56,57,99. -Johansen, Bolette g.m.Julius Frede-
 rik Priskorn: 8,15,16,18,19,20,22,25,26,27,38,40,41,42,43,
 44,45,48,49ff,75,92,95,97,99,102,103,104. -Johandatter,
 Edle: 89,90,91,92,94,162,166,170. -Johansen, Inger Jensmi-
 ne g.m.Albertus Peter Johansen: 55,56,57. -Johansen, Just-
 us: 49,50,89,91,92,94,162,166,170. -Johansen, Kiell i Au-
 ning: 161. -Johansen, Laura g.m.Jens Peter Jensen: 50,54,
 55,94,99,102,103,104. -Johansen, Laurits Peter murer i Års-
 lev: 49,51,52,55,56,57,63,89ff,102,105,162,166,170,171. -
 Johansen, Marie f.Jensen: 57. -Johansen, Robert hønseri-
 ejer: 55,57. -Johansen, Rosalie: 55,57. -Johansen, Viggo:
 55,57. -Josty på Frederiksberg: 21. -Junge, B.oberst: 114.
 -Jydstrup, Agathe Eleonora f.Rasmussen: 77,78,80,146,147,
 150,153. -Jydstrup, Christian Cornelius lysesløber: 78,80,
 147,150. -Jørgensen, Frederik Vilhelm væversvend: 69. -
 Jørgensen, Hans Henrik godsejer: 151. -Jørgensen, Jens af
 Balle: 166. -Jørgensen, Maren f.Rasmusdatter i Gylling:
 172,174. -Jørgensen, Morten i Gylling: 173. -Jørgensen,
 Rasmus gårdmand i Gylling: 172. -

Kallenberg, Fr.tømremester i Kbh: 123,137. -Kildekonen: 28
 Kofoed, justitsråd: 121. -Kühle, Christiane Charlotte Ama-
 lie von g.m.1)Mogens Rosenkrantz 2)Frederik Carl Mund: 145,

151. -Kyholm Pedersen, Trine Caroline g.m.Johan Aksel Ferdinand Priskorn: 39,40,41. -Kørud, Prins: 148,156. -

Lange, Chr.G.urtekræmmer i Kbh: 18. -Laugen, Anne Cathrine i Kolding: 143. -Laugen, Grethe f.Nielsdatter: 143,144. -Laugen, Jens i Kolding: 143. -Laugen, Johan skomagermester i Kolding: 143. -Laugen, Niels i Kolding: 143. -Laursen, Jeppe g.m.Karen Rasmussen i Gylling: 174. -Laursen, Karen g.m.Jeppe Laursen i Gylling: 172,174. -Laus-murere = Laurits Peter Johansen - Lerche, A.C.konstabel i Kbh: 118. -Leth, Elisabeth g.m.Mads Rosborg: 151. -Lindhøff, Hedevig g.m.Bernhard Priskorn: 20. -Lindqvist, Juliette Eleonora f.Priskorn: 30,31,33,34,39,70,73,83,86,141. -Lindqvist, Ludvig: 38. -Lindqvist, Ludvig Christian krigsassessor: 32,33,34,39,40. -Lindqvist, Mary Ane Kirstine g.m.Axel Christian Martin Priskorn: 34,39. -Lorentsen, Charlotte Marie f.Priskorn: 30,31,39,70,73,83,84,85,141. -Lorentsen, Christian g.m.Charlotte Marie Priskorn: 39. -Lund, artillerist: 118. -Lund, Jens Hansen murer i Mejlby: 89. -Lund, Søren Hansen murer i Mejlby: 89. -Lüttichau, kammerherre: 173. -Lützou, Dorthe frøken: 151. -

Maintz Nielsen, Bodil Grethe f.Priskorn: 20. -Mellin, Johanne Pauline g.m.Carl Wilhelm Priskorn: 68,71,141. -Mogensen, Ane f.Sørensdatter i Gylling: 181,183. -Mogensdatter, Barbara g.m.Peder Rasmussen i Gylling: 100,176,177,178ff. -Mogensen, Barbara f.Sørensdatter g.m.Jakob Mogensen i Gylling: 180. -Mogensen, Hans gårdmand i Gylling: 176,179,180,181,182,183. -Mogensen, Jakob gårdmand i Gylling: 179,180. -Mogensen, Jens gårdmand i Gylling: 176,179,180,181,182. -Mogensdatter, Karen Marie g.m.Jens Pilemarck Ammerøe: 123,125,136,137ff. -Mogensdatter, Mette g.m.Søren Thygesen i Gylling: 176,179,180,181,182. -Mogensen, Peder i Gylling: 179,180,181. -Mortensen, Erik i Kbh: 22. -Mortensen, Ernest musikhandler: 18,21,22,23. -Mortensen, Olga Elisabeth f.Priskorn: 8,9,11,12,13,14,16,21,22,23,45,46,48,54,63. -Mortensen, Poul Ernest: 23. -Mund, Anne Magdalene f.Ehlers: 145,146,152. -Mund, Carl Diederik Ferdinand: 147,152,153,155. -Mund, Cathrine Christiane Charlotte Sophie g.m.Erich Rasmussen: 69,77,78,79,145,146,147,151ff. -

Mund, Charlotte Wilhelmine f. Flint: 154. -Mund, Christiane Charlotte Amalie f. von Kühle: 145, 151. -Mund, Fernanda Victoria i Jægerspris: 154. -Mund, Frederik Carl løjtnant: 145, 151, 152f. -Mund, Frederikke Jensine Elisabeth Birgitte: 151. -Mund, Georg Rosenkrantz i Jægerspris: 154. -Mund, Jensine Elisabeth Birgitte: 151. -Mund, Magnus Rosenkrantz: 146, 151, 152, 153, 154. -Mund, Marie f. Bendtsen g.m. Carl Diederik Ferdinand Mund: 154, 155. -Mund, Marie Birgitte Christiane f. Mushardt g.m. Magnus Rosenkrantz Mund: 152. -Mund, Marie Elisabeth Antonette: 151, 154. -Mund, Verner (III): 151. -Mund, Verner Rosenkrantz (I og II): 151. -Mushardt, Marie Birgitte Christiane g.m. Magnus Rosenkrantz Mund: 152. -Mynster, greve: 173. -Møller, Carl Peter Calusius bogbindersvend i Kbh: 39. -Møller, Charlotte Marie f. Priskorn: 30, 31, 39, 70, 73. -Møller, Dorthe Kirstine g.m. Peter Mouritz Pilemarck Ammerøe: 132. -

Nath, Frederik Otto von der: 173. -Neve, distriktskirurg: 170. -Nexø, Måttin Andersen: 3, 41. -Nielsen, Adolphine Ingeborg f. 1838 i Kbh: 80. -Nielsen, Ane f. Jensen g.m. Jens Nielsen i Gylling: 175, 176. -Nielsen, Aurelia Stubbe f. Johansen: 18, 55, 56, 57, 99. -Nielsen, Bertel Stubbe: 57. -Nielsen, Bodil Grethe Maintz f. Priskorn: 20. -Nielsen, Catherine Amalie f. Rasmussen g.m. Johannes Frederik Nielsen i Kbh: 77, 80, 146, 148, 150, 153. -Nielsen, Christian i Todbjerg: 91. -Nielsen, Emil Stubbe: 57. -Nielsdatter, Grethe g.m. 1) Johan Laugen 2) Knud Bøgvad: 143, 144. -Nielsen, Inger Stubbe g.m. Eigil Nielsen i Thorsminde: 57. -Nielsen, Jacob degn i Gylling: 177. -Nielsen, Jens husmand i Gylling: 175. -Nielsen, Jens Stubbe skomager i Knebel: 57. -Nielsen, Jens Stubbe den yngre: 57. -Nielsen, Johannes Frederik skomagermester i Kbh: 80, 150. -Nielsen, Kai billedhugger: 20. -Nielsdatter, Kirsten i Kalstruphus: 166. -Nielsen, Niels gårdmand i Mejlby: 166. -Nielsen, Niels husmand i Haarup: 166. -Nielsen, Niels Cornelius f. 1836 i Kbh: 80. -Nielsen, Oline Christine f. 1832 i Kbh: 80. -Nielsen, Peder i Gylling: 175, 176, 182. -Nielsen, Søren Otto f. 1833 i Kbh: 80. -Norrig, Jens i Mariager: 157. -

Oldager, Ane f. Sørensdatter g.m. Jens Mogensen kaldet Old-

ager i Gylling: 181,183. -Oldager, Barbara Jensdatter: 181. -Oldager, Jens Jensen: 181. -Oldager, Jens Mogensen gårdmand i Gylling: 176,179,180,181,182. -Oldager, Maren Jensdatter: 181. -Oldager, Marianne Jensdatter: 181. -Oldager, Marie Jensdatter: 181. -Oldager, Søren Jensen: 181. -Olsen, Bodel Christensdatter g.m.Rasmus Olsen rytter i Kolding: 143f. -Olsen, Mette Pedersdatter g.m.Rasmus Olsen rytter i Kolding: 144,146. -Olsen, Rasmus rytter i Kolding: 77,78, 143,149. -Olsen Rasmussen, Rasmus f.1803 i Kbh: 148,153. -

Petersen, proprietær på Eriksborg: 97. -Pedersen, Anne f. 1818 i Gylling: 100,176,177,182. -Pedersdatter, Ane tjenestepige Nødager: 164. -Pedersdatter, Anne Dorthea g.m.Justus Rothäyss korporal i Mariager: 157,160. -Pedersdatter, Anne Marie g.m.Laurits Peter Johansen i Årslev: 50,51,63, 92,98,99,100ff,176,177,183. -Pedersen, C. klokker ved Trinitatis: 83. -Pedersdatter, Dorthe f.1824 i Gylling: 100, 177. -Pedersen, Jens g.m.Maren Rasmusdatter i Gylling: 173. - Pedersen, Mads tjenestedreng i Nødager: 164. -Pedersdatter, Maren f.1815 i Gylling: 176,177,181. -Pedersen, Maren kaldet Margrethe f.Rasmusdatter g.m.Jens Petersen i Gylling 172,173. -Pedersdatter, Mette Kathrine af Bendstrup: 166. -Pedersen, Palle i Mejlby: 161. -Pedersen, Poul gårdmand i Bendstrup: 166. -Pedersen, Rasmus f.1816 i Gylling: 100, 176,177,182. -Pedersen, Trine Caroline Kyholm g.m.Johan Aksel Ferdinand Priskorn: 39,40,41. -Pilemarck, Carl tobakspindersvend: 140. -Pilemarck Ammerøe, Antonette Christine g.m.Friderich Sauer murermeister i Kbh: 125,127. -Pilemarck Ammerøe, Clara Borothea g.m.Fridrich Druf murersvend i Kbh: 125,127. -Pilemarck Ammerøe, Dorthe Kirstine f.Møller[†] 132. - Pilemarck Ammerøe, Fridrich Christian Nicolai f.1811 i Kbh: 137. -Pilemarck Ammerøe, Helene Marie f.1817 i Kbh: 139. -Pilemarck Ammerøe, Jacob Nicolaj f.1786 i Kbh: 126. -Pilemarck Ammerøe, Jens murersvend i Kbh: 125,132,134. -Pilemarck Ammerøe, Jens den yngre g.m.Catharina Sophia Jürgensen: 120,123,126,133,135,137,139. -Pilemarck Ammerøe, Johan Martin f.1810 i Kbh: 138. -Pilemarck Ammerøe, Karen Marie f.Mogensdatter g.m.Jens Pilemarck Ammerøe: 123,125, 136,137f. -Pilemarck Ammerøe, Niels Johan f.1789 i Kbh: 127. Pilemarck Ammerøe, Peter Mouritz f.1771: 125,126,132. -

Pilemarck Ammerøe, Rasmus Eschild f.1784 i Kbh: 126. - Pilemarck Ammerøe, Sette Marie g.m.1)Johann Schmuck 2)Johann Friedrich Brieskorn: 30,39,64,65,71,72,109,118,122,123,124, 125ff. -Pind, J,proprietær på Tustrup: 97,103. -Pio, socialistleder: 38. -Paulsen, Helene g.m.Rasmus Pedersen i Gylling: 100. -Poulsen, Jens i Bendstrup: 166. -Poulsdatter, Johanne g.m.Hans Rasmussen i Gylling: 179. -Priiskorn, Aksel Christian Martin murersvend i Kbh: 34,39. -Priskorn, Albertine Emelia f.Jansen: 40,41. -Priskorn, Anna Elisabeth g.m.Jens Jensen: 5,6,11,18,48,58,59,61. -Prieskorn, Anna Juliana g.m.Ole Rasmus Thygesen premierløjtnant: 64,65, 68,69,71,76,122,137,140,141. -Prieskorn, Andreas Fridrich se Friderich Andres Prieskorn -Priskorn, Bernhard stenhuggermester i Kbh: 6,14,17,18,19,20,22,23,27. -Priskorn, Bodil Grethe g.m.Haakon Maintz Nielsen i Kbh: 20. -Priskorn, Bolette kaldet Bodil f.Johansen: 8,15,16,18,19,20,22,25,26, 27,38,40,41,42,43,44,45,48,49ff,75,92,95,97,99,102,103,104. Prieskorn, Carl Wilhelm tømresvend i Kbh: 64,65,68,70,71, 118,119,136,140,141. -Priiskorn, Cetty C.grosserer: 39. - Priskorn, Charles guldsmed i Kbh: 6,9,14,17,18,42,46,57,59, 61. -Priskorn, Charlotte Marie g.m.1)Carl Peter Calusius Møller 2)Christian Lorentzen: 30,31,39,70,73,83,84,85,141. -Priskorn, Christian Emil f.1874: 40. -Priskorn, Christian Peter tømremester i Kbh: 30,40,41,72,74,83,88,141. - Priskorn, Clara Juliette Eleonora f.1877: 5,41,59. -Priskorn, Edith Cecilie f.Rosenberg: 23. -Priskorn, Elisabeth Stefanie g.m.Hans Sørensen i Kbh: 6,14,15,22,23,24,25,26,27,46, 48,62. -Priskorn, Emmy Margrethe g.m.Viggo Traberg: 11,20, 21,44,48,60. -Priskorn, Erik Setzer f.1847 i Kbh: 30,31,72, 73,83,141. -Prieskorn, Friderich Andres murersvend i Kbh: 35,65,68,69,70,71,73,123,137,140,141. -Priskorn, Grethe Marie f.Rasmussen: 30,40,41,59,69,70,71,72,73,74,75,77ff,141, 147,150,153. -Priiskorn, Hans guldsmed i Kbh, hotelejer i Stenlille: 39. -Priiskorn, Hansine Marie paraplysyerske: 39. -Priiskorn, Hansine Martine Lovise Frederikke f.Rasmussen: 39,40,41. -Priskorn, Harald Conrad August f.1848 i Kbh: 71. -Priskorn, Harald Waldemar s.56 skal være Harald Wilhelm. - Priskorn, Harald Wilhelm stenhuggermester i Kbh: 14,22,23, 24,46,56,67. -Priskorn, Hedevig f.Lindenhoff: 20. -Priskorn, Helmer Valdemar f.1924 i Kbh: 21. -Prieskorn, Inger Birgit-

te f.Thygesen: 68,73,141. -Prieskorn, Jens Julius tømrersvend i Kbh: 30,31,40,41,45,59,64ff,81,82,83,85,86,87,88,123,138,140,141. -Priskorn, Johan Aksel Ferdinand tømrersvend og cigarhandler i Kbh: 30,31,39,40,41,70,73,74,83,86,87,88,141. -Brieskorn, Johann Friedrich tømrersvend fra Tyskland: 64,106ff,135,136,138. -Prieskorn, Johanne Pauline f.Mellin: 68,71,141. -Priskorn, Juliette Eleonora g.m. Ludvig Christian Lindqvist: 30,31,33,34,39,70,73,83,86,141. -Priskorn, Julius Frederik murermeister i Kbh: 6,8,16,18,25,27,29ff,58,59,60,61,62,63,72,74,84,86,89. -Priskorn, Marie f.Emborg: 2å. -Priskorn, Marie Emilie f.Gjetting: 74. -Priskorn, Marie Kirstine f.1846 i Kbh: 71. -Priiskorn, Mary Ane Kirstine f.Lindqvist: 34,39. -Priskorn, Mary Edel g.m.Carl Celinder blikkenslagermeister i Kbh: 31,40,41,73,74,84. -Priskorn, Olga Elisabeth g.m.Ernest Mortensen musikhandler i Kbh: 8,9,11,12,13,14,16,21,22,23,45,46,48,54,63. -Priiskorn, Oluf fløde ung: 39. -Priskorn, Otto Peter f.1844 i Kbh: 70,73,74,141. -Priskorn, Preben f.1924 i Kbh: 23. -Priskorn, Robert f.1886 i Kbh: 6,11,42,61. -Priskorn, Robert Julius revisor/bogholder i Kbh: 11,12,13,14,21,23,46,61. -Brieskorn, Sette Maria f.Pilemarck Ammerøe: 30,39,64,65,71,72,109,118,122/123,124,125ff. -Priskorn, Trine Caroline f.Kyholm Pedersen: 39,40,41. -Priiskorn, Valdemar kornkontrollør: 39. -Priiskorn, Wilhelm Waldemar Oluf tømrermester i Kbh: 30,33,34,39,40,41,70,74,82,141. -Priiskorn, Viola Juliette Hansigne kaldet Lis g.m.Jens Sølvkjær: 32. -

Raadke, feltskærers hustru i Mariager: 157. -Randrup, Ansgarie: 101. -Randrup, Christine g.m.pastor Friis i Årslev: 101. -Rasmussen, Agate Eleonora g.m.Christian Cornelius Jydstrup: 77,78,80,146,147,150,153. -Rasmussen, Ane f.1785 i Gylling: 172,174. -Rasmussen, Ane f.Jensen: 175,176. -Rasmussen, Barbara f.Mogensdatter: 100,176,177,178ff. -Rasmussen, Bolette Christiane jordemor i Kbh: 77,78,80,83,145,147,148,150,153. -Rasmussen, Carl Christian f.1836 i Kbh: 80. -Rasmussen, Carl Ferdinand f.1812 i Kbh: 78,81,147,148,153. -Rasmussen, Catherine Amalie g.m.Johannes Frederik Nielsen i Kbh: 77,80,146,148,150,153. -Rasmussen, Cathrine Christiane Charlotte Sophie f.Mund: 69,77,78,79,145,

146,147,151ff. -Rasmussen, Catharine Sophie Chirstine Charlotte f.1825 i Kbh: 80,148. -Rasmussen, Charlotte Arentza g.m.Mathias Øvre: 127. -Rasmussen, Christian Ole f.1819 i Kbh: 80. -Rasmussen, Erich skomagermester i Kbh: 69,77,78, 81,143ff,152,155. -Rasmussen, Erich jun. f.1822 i Kbh: 80, 148. -Rasmussen, Frederich Wilhelm f.1830 i Kbh: 80,150. -Rasmussen, Frederiche g.m.Ole Christian Rasmussen: 80,150. -Rasmussen, Grethe Marie g.m.Jens Julius Priskorn: 30,40, 41,59,69,70,71,72,73,74,75,77ff,141,147,150,153. -Rasmussen H.C. skræddermester i Kbh: 69. -Rasmussen, Hans f.1779 i Gylling: 172. -Rasmussen, Hans i Gylling: 179. -Rasmussen, Hans Rasmus snedker i Kbh: 39. -Rasmussen, Hansine Martine Lovise Frederikke g.m.Wilhelm Waldemar Oluf Priiskorn: 39, 40,41. -Rasmussen, Jens i Gylling: 173. -Rasmussen, Jesper f.1783 i Gylling: 172,174. -Rasmusdatter, Johanne f.1773 i Gylling: 172,174. -Rasmussen, Johanne f.Poulsdatter: 179. -Rasmussen, Jørgen f.1769 i Gylling: 172,173. -Rasmussen, Jørgen i Mejlby: 166. -Rasmusdatter, Kirsten i Gylling: 176,182. -Rasmussen, Maren g.m.Rasmus Jespersen i Gylling: 172,174. -Rasmusdatter, Maren kaldet Margrethe g.m.1)Jens Pedersen 2)Simon Jacobsen: 172,173. -Rasmusdatter, Margrethe f.1767 i Gylling: 172. -Rasmussen, Marie Magdalene f. Schyløin: 39. -Rasmussen, Ole Christian korporal i Kbh: 143,145,148. -Rasmussen, Ole Christian smed i Kbh: 77,80, 148,150,153,155. -Rasmussen, Oline Kirstine Frideriche f. 1840 i Kbh: 80. -Rasmussen, Peder husmand i Gylling: 100, 172ff, 179,182. -Rasmussen, Peter våbenmester i Kbh: 80,81, 144,145,147,148,150. -Rasmussen, Rasmus f.1773 i Gylling: 172. -Rasmussen, Rasmus f.1797 i Gylling: 174. -Rasmussen, Rasmus Olsen f.1803 i Kbh: 146,153. -Rasmussen, Rasmus Peter f.1827 i Kbh: 80,148. -Rasmussen, Rasmus Wilhelm f.1810 i Kbh: 78,80,148,153. -Ridter, J.L. tegner: 15/16. -Rohde, Johan kunstmaler og forfatter: 58. -Rosborg, Elisabeth f. Leth: 151. -Rosborg, Mads proprietær: 151. -Rosenberg, Edith Cecilie g.m.Harald Wilhelm Priskorn: 23. -Rosenberg, Julie Weber g.m.Christopher Hansen Sødring: 29,30. -Rosenhoff, Claudius forfatter: 139. -Rosenkrantz, Christiane Charlotte Amalie f.von Kühle: 145,151. -Rosenkrantz, Mogens kaptajn: 151. -Rosenkrantz, Verner amtmand etc: 156. -Rosenkrantz Mund, Magnus oberstløjtnant: 146,151,152,153,

154. -Rosenkrantz Mund, Verner(I og II): 151. -Rothäyss, (Rothäusser, Rotheisen o.lign) Gjertrud: 158. -Rothejsen, Johan Friderich: 89,91,162,166. -Rothäusser, Johannes Justussen: 89,157ff,165,170. -Rothäyss, Justus korporal: 94, 157,159. -Rothæys, Margrethe: 157, -Rotheis, Margrethe: 158,160. -(desuden omtales uden slægtsnavnet følgende personer af denne slægt: Albertus Peter Johansen, Aurelia Johansen, Bolette Johansen, Edle Johansen, Justus Johansen, Laura Johansen, Laurits Peter Johansen, Robert Johansen, Rosalia Johansen, Viggo Johansen) -Rudolf, Hans af Grumstrup: 175. -

Sagan, Hans von skomageridol: 82,161. -Sauer, Antonette Christine f.PilemarckAmmerøe: 125,127. -Sauer, Friderich murermeister i Kbh: 134,135. -Scheller, Carl stenhuggermeister i Kbh: 19. -Schjørring, grosserer i Kbh: 15. -Schmuck, A.murermeister i Kbh: 65,69,81,82,141. -Schmuck, Anna Catharina f.1802 i Kbh: 64,71,134,139. -Schmuck, Clara Marie f. 1838 i Kbh: 68,141. -Schmock, J.F.tømmermeister i Kbh: 40. -Schmuck, J.J.murermeister i Kbh: 69. -Schmock, Jacob Friderich murersvend i Kbh: 140.- Schmock, Johan murersvend i Kbh: 140. -Schmuck, Johann tømmerersvend i Kbh: 133. - Schmuck, Johan Wilhelm skomagermeister i Kbh: 64,65,68,69, 70,71,81,135,140,141. -Schmuck, Karen Marie f.1801 i Kbh: 64,71,134,139,141. -Schmuck, Maren Johanne f.Thygesen: 68, 70,71,141. -Schmuck, Sette Maria f.Pilemarck Ammerøe: 30, 39,64,65,71,72,109,118,122/123,124,125ff. -Schou, præst i Årslev: 101. -Schultz, Christoph i Kbh: 125. -Schylein, Marie Magdalene g.m.Hans Rasmus Rasmussen i Kbh: 39. - Sila, Jos.Gottfried i Kbh: 126. -Simonsen, Anders gårdmand i Mejlby: 166. -Skardi, Hans Jakup av: fotograf: 45/46. - Skibsted, P. i Kbh: 137. -Skov, stenhugger i Kbh: 18. - Skrædder, Christen i Mariager: 157. -Smith, manufakturhandler i Kbh: 18. -Soldmager, Johan i Mariager: 157. -Sotтелен, direktøri Kbh: 124. -Spang, Peter overkonstabel: 116. -Spendrup, værtshusholder i Kbh: 131. -Stadfeldt, Snæbjørn Asgeyrsen forfatter: 160. -Stikkelas = stenhugger Skov - Struve, Heinrich i Kbh: 125. -Stubbe Nielsen, Bertel skolelærer i Århus: 57. -Stubbe(Nielsen), Emil: 57. -Stubbe Nielsen, Inger: 57. -Stubbe Nielsen, Jens: 57. -Stubbe Ni-

elsen, Jens den yngre: 57. -Stöcken, Regina von: 151. -
 Sødring, Julie Weber skuespiller og forfatter: 29,30. -
 Søeborg, fadder i Kbh: 136. -Sølvkjær, Lis f.Viola Juliette Hansigne Priiskorn: 32. -Sørensdatter, Ane g.m.Jens Mogens kaldet Oldager i Gylling: 181,183. -Sørensen, Anne født Jensdatter i Annasminde: 101. -Sørensdatter, Barbara g.m.Jacob Mogensen i Gylling: 180. -Sørensen, Elisabeth Stefanie f.Priskorn: 6,14,15,22,23,24,25,26,27,46,48,62. -
 Sørensen, Hans frisør g.m.Elisabeth Stefanie Priskorn -
 Sørensen, Hans substitut for degnen i Gylling: 177. - Sørensdatter Maren = Rasmusdatter: 174. -Sørensen, Maren af Kalstrup: 166. -Sørensen, Ole øltapper i Kbh: 133f. - Sørensen, Poul i Annasminde: 101. -

Thrane, jomfru lærermoder i Kbh: 129f. -Thygesen, Anna Juliana f.Priiskorn: 64,65,68,69,71,76,122,137,140,141. -
 Thygesen, Carl Wilhelm i Kbh: 68,141. -Thygesen, Inger Birgitte g.m.Andreas Friderich Priiskorn: 68,73,141. - Thygesen, Julius Wilhelm f.1832 i Kbh: 68,141. -Thygesen, Maren Johanne g.m.Johann Wilhelm Schmuck i Kbh: 68,70,71,141. -
 Thygsen, Mette f.Mogensdatter i Gylling: 176,179,180,181,182. -Thygesen, Ole Rasmus premierløjtnant/toldassistent: 34,65,68,69,71,72,140. -Thygesen, Ole Thorwald f.1839 i Kbh: 69,71,141. -Thygesen, Ole Wilhelm f.1834 i Kbh: 68,141. -Thygesen, Søren husmand i Gylling: 176,182,183. -
 Thygesen, Zetty Edvard f.1830 i Kbh: 65,71,140.- Tietchen, Friedrich urtekræmmer i Kbh: 127. -Tode, Johann Clemens læge: 174. -Traberg, Emmy Margrethe f.Priskorn: 11,20,21,44,48,60. -Traberg, Viggo cigarhandler: 21. -Trane, Jac.murermester i Kbh: 123,137. -Tronheim, Jens strømpekræmmer i Kbh 109,135. -

Vahl, Niels i Kbh: 126. -Wedege, stabskaptajn i Kbh: 115. -
 Wejlebye, B.N.i Kbh: 117. -Wergreen, Johannes skomagervend i Kbh: 146. -Vessel og Teut: 18. -Vester, Anne Sophie i Kbh 126. -Villads, Anne Marie(Kildekonen): 28. -Wilsbeck, kaptajn i Kbh: 115. -Winther, Niels annexbonde i Mejlby: 161,165,166. -Winther, Niels Andersen gårdmand i Mejlby: 166. -
 Volle, Niels i Mejlby: 166, -Wurtzen, von, major: 122. -
 Wæster, Hans Hansen i Nødager: 164. -

STEDREGISTER

Aakær gods og len: 173 - Aalborg: 95,103,157 - Aalstrup† 100 - Århus: 52f,89,91,93,95,98,101,103,135,161,174 - Aarslev: 43,49ff,57,92,94f,97ff,101f,105,171 - Allingå: 161 - Allingådal: 49f - Allingåbro: 96 - Alperne: 9 - Alrø: 175 - Amerika: 6 - Amstrup: 100 - Assendrup: 50 - Assens: 32f,143 - Assentoft: 55,95,103,105 - Astrup: 91 - Auning: 161 165 - Australien: 57.

Balle: 162,166 - Balticum: 107 - Bauske: 108 - Bendstrup: 89,92,163,166 - Bjerring: 151,156 - Bode: 161 - Boller: 151 - Bramstrup: 91 - Breinholm: 92.

Calø amt: 164 - Canada: 54 - Clausholm: 49f,53,60,91,97,102ff,104 -

Dannevirke: 34 - Djursland: 162,164 - Dytmarsken,Randers: 158.

Ebeltoft: 95,103 - Edinburgh: 44 - Ekernfôrde: 152,159 - Eriksborg: 97 - Essenbæk: 55,63,96,98f,103ff - Estland: 107 - Estruphuse: 91 - Estvadgaard: 151.

Fåborg: 20,74 - Falling: 100 - Fensten: 101 - Finland: 107 - Flensborg: 74 - Framlev: 165 - Fredericia: 34 - Frijsenborg: 101 - Færøerne: 43ff,60 -

Gammelskivehus: 156 - Grenaa: 95f,104,164 - Grumstrup: 175 - Gudenå: 103 - Gunderupmose: 55ff - Gylling: 50,92,100ff,171ff - Gyllingnæs: 177,179 - Gylling Overgård: 181f - Gylling Østergård: 100,172.

Haarup: 166 - Hadsherred: 100,174 - Hammel: 101 - Haslund: 92 - Helligkorsgade,Kolding: 145 - Helsingør: 91 - Hessen: 51,94,102 - Holbæk: 153,155 - Holmsgaard: 53 - Hornbæk: 160 - Horsens: 100 - Hovbækdal: 49 - Hvilsager: 101 - Hørning: 55,96f.

Italien: 19.

Jægerspris: 153 - Kalstrup: 166 - Kalø amt: 164 - Knebel: 18,55,57,99 - Kobberup: 77,151 - Kolding: 77,143f,152,156 - Koldinghus: 144 - Kolindsund: 89,95,161,164 - Kongeåen: 145 - Korsør: 32 - Krabbesholm: 156 - Krannestrup: 91 - Kristrup: 55,97 - Kurland: 107 -

KØBENHAVN:

Absalongs­gade: 40 - Adelgade: 29ff,60,75,109 - Admiral­gade: 131 -
 Alladinkvarteret: 46 - Alleenberg: 25f - Amager: 117,139,141 -
 Amager birk: 69 - Amager fælled: 114 - Amagertorv: 78 - Assis­
 tens kirkegård: 23,134 - Badevejen: 5,40f,59,75,88 - Badstuestræ­
 de: 134 - Bagerens­gade: 135 - Blågårdsp­lads: 20 - Blegdamsstjer­
 nen: 18 - Blegdamsvej: 18,20 - Borgergade: 29f,73,80 - Bredgade:
 65,69,81f,141 - Bremerholm: 79 - Børsen: 78 - Charlottenlund:
 39 - Christenbernicovstræde: 137 - Christiansborg: 20,131 -
 Christianshavn: 39f,46,83,104,117,140,148,150 - Christianshavns
 kaserne: 80,147 - Christainskirken: 148 - Classens Have: 77,146,
 155 - Dannebrogsgade: 18 - Dellehaven: 132 - Domhuset: 66 -
 Dronningens­gade: 8 - Dronningens Tværgade: 31,73,85 - Dyrehaven:
 139 - Finsensvej: 15 - Frederiks Hospital: 79,118,124,138,147,
 156 - Frederiksberg: 5ff,43ff,84,98 - Frederiksberga­lle: 6f,11,
 19,21,46,87 - Frederiksbe­gg Have: 25 - Frederiksberg Hospital:
 48 - Frederiksberg Kirke: 31, 73 - Frederiksberg Runddel: 22,87
 - Frederiks tyske Kirke: 148 - Frihavnen: 6 - Frimands Kvarter:
 147 - Frimurerlogen: 20 - Gammelholm: 132 - Gammelkongevej: 31,
 39,73,86,132 - Gammelstrand: 78 - Gammeltorv: 109,123,133 -
 Garnisons Kirke: 40,68f,81,83,125,140f,152 - Gasvejen: 40,59 -
 Gasværkshavnen: 27 - Gasværksvej: 41 - Godthåbsvej: 31,73,86 -
 Gråbrødretorv: 78 - Gregersens Skole: 12 - Griffenfeldtsgade: 19
 - Grønnegade: 69 - Halmtorvet: 78 - H.C.Ørsted­svvej: 12 - Hellig­
 geist: 65,70,77,80,82,118ff,122f,137,139,146ff,156 - Helsingør­
 gade: 70f,83 - Henrik Ipsensvej: 6ff,46ff - Hjortelængen: 70,83
 - Holmen: 87 - Holmens­gade: 79,147f,156 - Holmenskanal: 133 -
 Howitzvej: 15 - Hvælvingen: 131 - Højbroplads: 78 - Istedgade:
 40f,59,74f,87 - Jagtvejen: 68 - Josty: 21 - Juliette Håab: 39 -
 Kapelvej: 23 - Kattesundet: 80 - Klosterstræde: 69,77ff,146f,
 154f - Klædebo Kvarter: 78 - Kochsvej: 22 - Det kongelige Biblio
 tek: 20 - Kongens Nytorv: 139,148 - Krusemyntegade: 34f,74,86 -
 Købmager Kvarter: 134 - Lampevejen: 15 - Landemærket: 126,133 -
 Langelinie: 115 - Larsbjørnstræde: 69,133 - Laxegade: 70 - Læ­
 derstræde: 36 - Magstræde: 70,82 - Mayonnaisekvarteret: 69 -
 Montergade: 36,40 - Nelli­kegade: 80ff,148 - Nordens Gave: 11,31,
 73,86 - Nyboder: 8,34f,70f,74,83,86f,109,135 - Nygade: 19,78,147
 - Nyhavn: 125 - Nykøbenhavn: 83 - Nytorv: 78,133 - Nørregade:
 65,140 - Nørre kvarter: 134 - Nørrevold: 48,63,133 - Overgaden
 oven Vandet: 140 - Panoptikonbygningen: 18 - Peblingesøen: 139 -

KØBENHAVN:

Peter Huitfeldtstræde: 69 - Pilealle: 27,87 - Pistolstræde: 134
 - Platanvej: 22 - Politigården: 20 - Portene: 139 - Prinsensgade
 8,30f,71f,84,141f - Prinsessegade: 40 - Rådhuset: 20,139 - Råd-
 huspladsen: 78,82 - Rådhusstræde: 64,70,123f,124,137 - Rosenborg
 Kvarter: 126 - Roskildevej: 9,31,73,86c- Roxy-teatret: 31 - St.
 Annægade: 148 - St. Annæplads: 87 - St. Annæ Vester Kvarter: 73 -
 St. Hanstov: 18 - St. Matthæus Kirke: 40,59 - St. Nicolai Kirke:
 126ff,132f - St. Petersborg: 108 - St. Petri Kirke: 65,109,114,118
 123,133,135ff - St. Thomas Cafe: 21 - Saxogade: 40f - Skidenstræ-
 de: 126 - Skindergade: 78 - Skovbogade: 19 - Slotskroen: 27 -
 Smedensgang: 79,148 - Snarens Kvarter: 64 - Solbjerg Kirkegård:
 11,76 - Sommerlyst: 25 - Stjerne Kroen: 141 - Store Fiolstræde:
 77,115,134,145,154 - Storekongensgade: 64,70f,80,83,139 - Stor-
 kespringvandet: 22 - Strøjkvarteret: 133 - Studiestræde: 120,122
 135 - Stærekassen: 20 - Svanestokken: 71 - Søndermarken: 27f -
 Tingvej: 141 - Tivoli: 18 - Trinitatis Kirke: 31,34,73,77,80f,
 83f, 119,126,140,142,145,152 - Ulkegade: 79,82,147f,154,156 -
 Valby Bakke: 8,11 - Vesterbro: 6ff,18,35,39ff,75,87 - Vesterbro-
 gade: 6f,59,87 - Vestergade: 80,126 - Wildersgade: 39,80 - Vim-
 melskiftet: 78 - Vingårdsstræde: 80,82,148 - Winstrupsvej: 6ff,
 43ff,60f - Voldene: 38,64,71,73f,115ff,119f,122,135,146,155 -
 Vor Frelser Kirke: 39 - Vor Frue Kirke: 77,80,116f,124,133,145f
 - Værnedamsvej: 31 - Zoologisk Have: 21,25c- Øster Kvarter: 81 -

Königsberg: 82 - Låsbygade, Kolding: 143f - Langeland: 159 - Langskov:
 101 - Leith: 44 - Lerdrup: 100 - Letland: 107 - Lindelse: 159 - Li-
 tauen: 107f - Lundgaard: 151 -

Malskærbæk: 172 - Mariager: 91,157,172 - Markedsgade, Randers: 51,58 -
 Mejlbj: 89ff,94,96,161ff,165f,170 - Middelfart: 143,159 - Mittau: 107:

-
 Nederlandene: 106 - New York: 54 - Nordeuropa: 107 - Nordtyskland: 10
 - Norge: 107 - Nyborg: 32 - Nykøbing S: 147,153,155 - Nøddager: 89,161
 164f - Nørreårslev se Årslev: - Odder: 126,182 - Odense: 3,143 -

Pedersminde: 92 - Pederstrup: 164 - Polen: 108 - Randers: 38,40,51ff,
 89,91ff,95ff,101,103ff,157ff - Randers amt: 49,89 - Riga: 106,108 -
 Ringsted: 32 - Roskilde: 23,153 - Roskilde Kro: 153,155 - Rud: 91 -
 Rudau: 82 - Rusland: 107f - Ryomgård: 96.

Samså: 175 - St.Petersborg: 108 - Schildenseje: 91 - Schweitz: 19 -
 Silkeborg: 103 - Skårupgård: 90 - Skalbjeriggård: 32 - Skanderborg
 amt: 175 - Skejby: 170 - Skelskør: 153 - Skive: 77,156 - Slesvig: 74
 - Slyngborg,Randers: 158 - Snærild: 176,182 - Sorø: 32 - Stege: 74 -
 Stenlille: 39 - Storbritannien: 107 - Strømø: 45 - Søby,Rds.amt: 91,
 101 - Søby,Viborg amt: 151 - Sønderhald Herred: 49 - Sønder Herred,
 Djurs: 164 - Tannenberg: 106 - Thorshavn: 43ff - Todbjerg: 52,89ff,
 94,98,102,162,165f,170 - Trier: 106 - Trige: 90ff - Tustrup: 53,97,
 103 - Tyskland: 19,64,135 - Ulvagergård,Gylling: 181 - USA: 6,54,57

B

Vedbæk: 115 - Vedslet: 175 - Vestbirk: 91 - Vestfyn: 143 - Vesttysk-
 land: 106 - Virring: 94 - Vognmandsgade,Randers: 158 - Voldum: 91 -
 Vorup: 92,94 - Ødum: 91 - Ørslev Kløster: 151 - Ørsted: 161 - Ørting:
 100,173 - Østergade,Kolding: 145 - Østeuropa: 106 - Østpreussen: 106

Aneliste for følgende bind af Prosapia nr.8:

16. kendes endnu ikke
17. kendes endnu ikke
18. Jens Pilemarck Ammerøe murersvend i Kbh. +1804
19. Karen Marie Mogensdatter + 1815
20. Rasmus Olsen rytter ved Holstenske Lanseneerregiment
21. Bodel Christensdatter + 1790
22. Frederik Carl Mund løjtnant, tolder (1733-1800)
23. Christiane Charlotte Amalie von Kühle (1733-76)
24. Justus Rothäyss korporal ved dragonerne + 1809
25. Anne Dorthea Pedersdatter + 1814
26. Hans Hansen (Wæster) + 1828
27. Maren Jacobsdatter
28. Rasmus Jørgensen gårdfæster i Gylling (1742-1795)
29. Maren Rasmusdatter (1745-1809)
30. Mogens Jacobsen gårdfæster i Gylling (1741-1817)
31. Maria Hansdatter (1746-1823)
- 32.
- 33.
- 34.
- 35.
- 36.
- 37.
- 38.
- 39.
- 40.
- 41.
- 42.
- 43.
44. Johan Rantzau Mund kaptajn (1696-1754)
45. Anne Cathrine von Lüttau (1699-1747)
46. Nicolaus Johan von Kühle major (1681-1736)
47. Sophie Christiane Reventlow von Scharffenberg
- 48.
- 49.
- 50.
- 51.
- 52.
- 53.

- 54.
- 55.
56. Jørgen Rasmussen gårdfæster i Gylling + 1777
57. Johanna Mortensdatter
58. Rasmus Jespersen gårdfæster i Gylling + 1778
59. Margrethe Hansdatter
60. Jacob Mogensen gårdfæster i Gylling + 1771
61. Barbara Sørensdatter + 1795
62. Hans Rasmussen
63. Johanna Povlsdatter + 1789
- 64.
- 65.
- 66.
- 67.
- 68.
- 69.
- 70.
- 71.
- 72.
- 73.
- 74.
- 75.
- 76.
- 77.
- 78.
- 79.
- 80.
- 81.
- 82.
- 83.
- 84.
- 85.
- 86.
- 87.
88. Niels Mund brigader (1644-1723)
89. Dorothea Frantzdatter Rantzau (1673-1744)
90. Fridrich von Lützau oberstløjtnant (1657-1710)
91. Dorothea Magdalene von Haarstall (1677-1743)
92. Nicolaus Kühle borgmester i Stade + 1691
93. Rebekka Sommer (1655-1717)

94. Herman Nicolaj von Scharffenberg oberst + 1727
95. Lisbeth Dorthe Valdemarsdatter Daa født 1663
- 96.
- 97.
- 98.
- 99.
- 100.
- 101.
- 102.
- 103.
- 104.
- 105.
- 106.
- 107.
- 108.
- 109.
- 110.
- 111.
- 112.
- 113.
114. Morten Jensen + 1710
115. Anne Jensdatter
- 116.
- 117.
- 118.
- 119.
120. Mogens Simonsen gårdfæster i Gylling + 1740
121. Kirsten Jacobsdatter + 1738
122. Søren Ibsen den yngre gårdfæster i Gylling + 1745
123. Maren Rasmusdatter den ældre + 1759.
- 124.
- 125.
- 126.
- 127.

Det væsentlige af den litteratur, jeg har læst.

- Aakjær, Jeppe: Af min Hjemstavns Saga, 1919.
 Aakjær, Svend m.fl.: København før og nu, 1947.
 Aarhusegnens Hjemstavnsbog, 1940.
 Astrup, Orla og Charles Christensen: Nyboderfolket, 1930.
 Andersen, A.F.: Nyboder og faste Stok, 1845.
 Andersen, Jens: Nogle Optegnelser om Gylling Sogn, 1942.
 Berg, Rasmus: Den zünftige Haandværker, 1930.
 Bertelsen, F.: Forholdet imellem Huusbonde og Tjenestetyende, udenfor Kjøbenhavn ... 1837
 Blegvad, Jacob og Jørgen Seetoft: Beton, hus og bolig, 1977.
 Brandes, L.I.: Om Fattigdommens Tiltagen i Kjøbenhavn, 1861.
 Bönnelycke, Kjeld: Hads Herred før og nu, 1873-76.
 Christensen, Carl C.: Fra Vingaarden til Østertorv, 1950.
 Christensen, Carl C.: Gaderne Aabenraa og Landemærket, 1944.
 Dahlerup, H.: Mariager Klosters og Bys Historie, 1882.
 Davidsen, J.: Fra det gamle Kongens København, 1880-81.
 Dumreicher, Carl: Seks Øjenvidner til Slotsbranden 1794, 1952.
 Dübeck, Inger: Købekoner og konkurrence, 1978.
 Ekvall, John F.: På Vesterbro jeg kom til verden, 1964.
 Eliassen, P.: Historiske Strejftog i Kolding og Omegen, 1923.
 Eliassen, P.: Kolding, 1910.
 Engberg, Jens: Dansk guldager, 1978.
 Eriksen, A.: Bidrag til Hads Herreds Historie, 1928.
 Faber, B.H.: Kjøbenhavns Bombardement 1807, 2.oplag 1860.
 Garbrecht, J.: Sværd og Banner, 1831.
 Gedde, Chr.: Matriculs Kort 1757 over de Kjøbenhavnske Kvarterer, udgivet 1940.
 Gregersen, Hans: Meddelelser om Gregersens Skole, 1908.
 Hansen, Alfred von: Stammtafeln nichtimmatrikukierter baltischer Adelsgeschlechter Bd.2, Lief.2, 1962.
 Hansen, H.P.: Om Renlighed i gamle Dage, 1928.
 Hansen, Jens Erik Frits: Københavns forstadsbebyggelse i 1850-erne, 1977.
 Hartmann, Grethe: Boliger og Bordeller, 1949.
 Heinesen, William: De fortabte spillemænd, Iagttagelser ved Batterietjenesten, 1801.
 Iagttagelser ved Marchen for det borgerlige Artillerie=Corps
 Jensen, Bernhard: Livet i Århus i gamle viser, 1975.
 Jensen, Edouard Nicolaj: Livet i Nyboder og omkring... 1956.
 Jensen, P.: Er Fællesskabet ophørt, 1835.
 Just, Anton Frantz: Historie om Englands Overfald paa det fædelige og neutrale Danmark i Aaret 1807, 18
 Just, Anton Frantz: Søslaget ved Kjøbenhavn den 2den April 1801 dets Aarsag og Virkning, Andet Oplag, 1801.
 Jürgensen, Fritz: Tegninger, 1945.
 Klæstrup, C.J.: Udsigt over de vigtigste Begivenheder...1801-1820, 1821.
 Kristensen, K.: Optegnelser angaaende det Kjøbenhavnske Borgerlige Artilleriekorps, 1811.
 Kühle, Sejer: Slægten Kühle, 1919.
 Lange, H.: Dagbog i Anledning af Urolighederne i Danmark. 1807.
 Larsen, Anders: Stenhuggerzünften, 1925.
 Larsen, J.: Det københavnske Skolevæsens Historie.
 Larsen, Kay: Danmarks Kapervæsen 1807-14, 2.udgave 1972.
 Lebech, Mogens: Nyboder i opgang og nedgang, 1962.
 Leschly, E.: Historisk Beretning om 5.Dragonregiment, 1929.
 Liisberg, H.C.Bering: København i gamle Dage... 1901.
 Lind, H.D.: Nyboder og dets Beboere, 1882.

- Linde, Peter: Adelgade og Borbergade, 2.udgave 1965.
 Lindeberg, Lars: De så det ske. Englandskrigene 1801-14, 1974.
 Matthiessen, Hugo: Københavnske Gader 1728-1795, 1924.
 Mogensen, Aage: Soldaten og den tabte Krig, 1963.
 Mumme, H.P.: Begivenhederne i Fyen under de franske og spanske Troppers Ophold her i Landet i Aaret 1808, 1848.
 Münter, Frederik: Kjøbenhavns Beleiring Sommeren 1807, 1807.
 Nexø, Martin Andersen: Vesterbro, privattryk 1977.
 Nielsen, Anton: Landhaandværkerne før og nu, 1889.
 Nielsen, O.: Kjøbenhavn paa Holbergs Tid, 1884.
 Noget om de københavnske Frieskoler samt nogle Forslag..., 1797
 Nyrop, C.: Haandværksskik i Danmark, 1903.
 Nyrop, C.: Kjøbenhavns Murer og Stenhuggerlav, 1907.
 Nyrop, C.: Kjøbenhavns Tømrerlav, 1887.
 Overskou, Thomas: Af mit Liv og min Tid, 1961-udgaven.
 Overskou, Th.: Den danske Skueplads, 1860.
 Plenge, I.: Livet i Kjøbenhavn for en Menneskealder siden, 1873
 Poulsen, S.A. og Povl Jørgensen: Mejlby Sogns Historie, 1942.
 Ramsing, H.U.: Københavns Ejendomme 1377-1728.
 Rasmussen, Chr.: Frederiksberg Kirke 1734-1934, 1933.
 Rasmussen, V.: Paa Besøg i Nyboders Mindestuer, 1934.
 Rawert, J.H.: Udførlig Beretning om den Plan der blev lagt og udført i Anledning af den store Ildebrand i Kjøbenhavn 1795..., 1800.
 Rhode, P.: Haderslev Amts Beskrivelse 1775, 1942.
 Richter, V.: Dødsfald i Danmark 1761-1790 og
 Richter, V.: 100 Aars Dødsfald 1791-1890.
 Rist, P.Fr.: Fra Støvleltiden, 1884.
 Rohde, Johan: Erindringer fra min Barndom i Randers, 1956.
 Rosenhoff, Claudius: Skizzer og Scener af Folkelivet i Kjøbenhavn, Første Hæfte 1836.
 Rubin, Marcus: 1807-14, 1892.
 Rubin, Marcus: Frederik den Sjettes Tid, 1895.
 Schmidt, August F.: Aarhusegnens Landsbyliv, 1953.
 Schmidt, August F.: Fra Julestue til Valborgblus, 1940.
 Schou, Kai: Ukuelige Menneske, 1960.
 Skildringer af Hads Herreds Historie 1-4, 1935-381
 Skrubbeltrang, Fridlev: Husmand og Inderste, 1940.
 Spreckelsen, Poul v.: Randers købstads historie, 1952.
 Stadfeldt, Snæbiørn Asgeyrsen: Chorographisk og Oeconomisk Beskrivelse over Randers Kjøbsted, 1804.
 Svendsen, Emanuel: En Nyboderdrengs Erindringer, 1949.
 Sødring, Julie Weber: Erindringer fra min Barndom og Ungdom ved M.F.Sødring, 1894.
 Thiset, A.: Stamtavler over danske Adelsslægter VI, 1905.
 Thomsen, Albert: Holbæk Købstads Historie, 1936-42.
 Tyende-Loven stadfæstet den 10de Mai 1854.
 Uhrskov, Anders: Handel i Hillerød i hundrede Aar, 1944.
 Uldall, Adam: En haveby bliver til, 1975.
 Wegener, C.F.: Historiske Efterretninger om Abrahamstrup Gaard i ældre og nyere Tid, 1855.
 Vogelius, M.: Krøniker fra københavnsk Kirke- og Skoleliv i gamle Dage, 1919.
 Zuschlag, Emil: Kjøbenhavns Grundejerforenings Historie 1860-1925, 1925.
 Ørberg, Paul G.: Jeg så det ske, 1959.

Desuden samleværker som: Traps Danmark, Politikens Danmarkshistorie, Danske Slotte og Herregårde, Zachariæ: København Før og Nu, Dansk Biografisk Lexikon flere udgaver.

Tidsskrifter, jeg har benyttet.

Aarbog udgivet af Randers Amts historiske Samfund.
 Aarbøger udgivne af historisk Samfund for Aarhus Stift.
 Danmarks Adelsaarbog.
 Efterretninger for Søfarende.
 Forsete, en Tidende for Udvalg af Høiesterets-Sager.
 Før og Nu udgivet af Zachariae
 Historiske Meddelelser om København.
 Juridisk Maanedstidende.
 Juridisk Tidsskrift.
 Juridisk Ugeskrift.
 Koldingbogen.
 Københavner-Jul.
 Københavner-Minder.
 Meddelelser fra Krigsarkiverne.
 Meddelelser om Forskning i Arbejderbevægelsens Historie.
 Nyt juridisk Arkiv.
 Nyt Juridisk Ugeskrift.
 Personalhistorisk Tidsskrift.
 Politievennen.
 Samlinger til jydsk Historie og Topografi.
 Tilskueren.
 Østjysk Hjemstavn.

Desuden diverse aviser og vejvisere.